

Korte schets
of
Levensgeschiedenis
van
D.W. HELLEMA
eerst onderwijzer te Wanswerd
daarna te Wirdum
wijdere ontvanger der
Directe Belastingen en Accijnsen
beschreven door denzelfden.

opgedragen
aan
mijne vrouw en kinderen
en
wijdere vrienden
en
betrekkingen

Voorwoord

Eene levensgeschiedenis te schrijven is van een tederen aard, vooral met betrekkingen tot zichzelf; want wie is toch zoo onpartijdig, dat hij zijne beginselen, neigingen en daden, uit het regte standpunt zoude beschouwen. De eigenliefde, waardoor hij geleid wordt, doet zijne neigingen en daden meer voordeelig uitkomen, dan dezelve bij een onpartijdig oordeel wel proef zoude houden; trouwens het is ook in dezen mijn oogmerk niet om mij in een goed of kwaad licht te vertoonen; maar alleen het Godsbestuur zoo zichtbaar in alle mijne lotgevallen te doen opmerken; ten einde wij in ootmoed en eerbied voor God mogen leven, door het geloof in Jezus God tot onzen vader te verkrijgen, en met een kinderlijk toeverzicht en vertrouwen ons hem steeds mogen aanbevelen en voor ons zorgen laten.

Ik heb deze korte levensschets in vragen en antwoorden gesteld, om daardoor gemakkelijker zonder omschrijvingen van het eene onderwerp tot het andere te mogen geraken, en dat bij wijze van zamenspraak tusschen mij en een deelnemende vriend.

Ik wensche dat het met deelneming van u moge ontvangen worden, hetzij dan aan wat zijde mijne geschiedenis zich ook u vertoond. Die zich aan een ander spiegeld, die spiegeld zich zacht, en eindelijk dat gij allen zalig leven en sterven moogt.

Uw heilwenschende man, vader, naastbestaande en vriend

D.W. Hellema
rijks ontvanger

Wirdum den Febr. 1836

Bladwijzer

	Pagina's
Mijn kindsche leeftijd	1-5
Mijn leertijd	5-18
Mijn provisioneele tot onderwijzer en wettige aanstelling te Wanswerd	11-
Mijne jongelingsjaren in dezen dienst	12-19
Mijne beroeping en aanstelling tot onderwijzer te Wirdum en komst aldaar	19-34
Mijn levenswijs in de eerste jaren aldaar	31-49
Vervolg	49-53
Overzicht van mijn 30-jarigen leeftijd	53-65
Aanzoek tot een huwelijk	63-64
Mijn eerste huwelijk	65-71
Mijne veranderde levenswijze	71-84
De geboorte mijner 5 kinderen	84-90
waarvan een kleintje een geweldigen dood	88-
Mijn zorgvol leven	90-107
Mijne vrouw zukkelt en overlijdt	107-109
Vervolg van mijn levenswijs	109-116
Mijn tweede huwelijk	116-124
Het weder aanvaarden der boerderij	121-
Het oprigten van een Brandsocieteit	131-
Onaangenaamheid in mijn schooldienst en het bedanken voor dien post	134-152

Vriend. Gij hebt zooveel over Wirdum geschreven, ook in betrekking tot de dagelijksche gebeurtenissen en die uwer familie, dat het, verschoon mij, uwe geschiedenis en lotgevallen tot meerdere aangenaamheid dezer stukken, kan dienen, daar bij te voegen, wel zoude begeren te lezen?

Ik. Eene levens geschiedenis van zichzelf te schrijven is van een tederen aard; gaarn wil ik aan deze begeerte voldoen, en zal dan over mijzelf zoo onpartijdig zijn als mogelijk is.

Vriend. Alvorens wenschte ik wel te weten, waar gij geboren en getogen zijt?

Ik. Ik ben te Wanswerd den 3 april 1766 geboren en den mei des zelven jaars van D^{os}. Berghuis aldaar gedoopt. Mijn vader was daar onderwijzer, organist en dorpregter, tevens verver en glasmaker, daartoe door zijn vader Doeke Baukes Hellema in leven Bijzitter van Ferwerderadeel en eigenerfde te Hallum toen Jousma State genoemd, waarschijnlijk door zijne aamborstigheid opgeleid, mijne moeder was een dochter van Lijkle Dirks Schipper van Surhuisterveen, deze mijne ouders en geneerden zich bovendien met eenig boerderij, en gebruikten dus de landen zelven aan dezen post verbonden, met eenige pondematen aangehuurd land, de revenuen van de nalatenschap hunner ouders massaal met de talrijke familie, daar nevens genietende.

Vriend. Uwe ouders zullen zeker een goed bestaan gehad hebben.

Ik. Gij rekent mis, door de toen opvolgende veepest, verloren zij telkens hun vee, het fonds waaruit zij hun bestaan moesten hebben, gaf dezer wijs gene inkomsten, veel min om de gedurige aankopen van vee te doen, te vinden; hunne goederen massaal met de familie uit der ouderen nalatenschap bezeten wierden, door de duurte van het vee met schulden bezwaard gevoegd bij het verwekken van een aantal kinderen, zult gij van die denkbeelden te rug komen, en begrijpen dat het bestaan opvolgende bekrompender wierd.

Vriend. Van de veepest heb ik dikwijls gehoord, en dat landbouw daardoor benevens de gehele maatschappij in een vreeslijken toestand opvolgende gebracht is.

Ik. Ik heb dit alleen vermeld, omdat zulks op mijne lotgevallen veel invloed gehad heeft; waardoor het bestuur van de alles regerende voorzienigheid des te helderder ook in mijne lotgevallen in het bijzonder uitkomst en teekend: daar is een God, die God regeert, die God heeft dit alles zoo bestuurd. Welk een aangenaam gevoel heeft dit dikwijls in mij verwekt; dat God aan mijne verwanten en aan mij, zooveel heeft gedaan.

In mijne kindsche jaren, genoot ik van mijne moeder over mijne misslagen zeer veel toegevenheid, dog mijne vader strafte dezelve zeer gevoelig en dulde dikwijls gene de minste kinderlijke vermaken, hoe onverschillig ook, gemelijk vaak, misschien uit den aard zijner aamborstigheid spruitende, waardoor ik mijn vader als zeer hard tegen ons beschouwde, en uit vrees voor straf de waarheid in mijn handel of wandel, als ik daarover onderhouden wierd, niet durfde bekennen, wijl ik niet doorzag of zoiets goedkeuring of straf ten gevolge zoude hebben. Dit ging zoo ver, dat wij in 's vaders tegenwoordigheid ons dikwijls geen woord durfden veroorloven te spreken, en dewijl ik de outste was, en misschien ook het meest mij schuldig maakte, een gemelijke luim moeste bezuren.-Onze moeder ja wel hadden wij bijzonder lief, maar dedden haar om hare toegevenheid door ongehoorzaamheid en tegenstribbelen dikwijls veel verdriet aan, ik zal het tegen u vader zeggen, kijven als anders, daarmede was het dan afgedaan, zonder verbetering gingen wij onze wegen; want ik herinnere mij het zeer wel nog, als ik buiten zonder het opzigt van mijn vader ware, en mij overtuigde dat hij zulks niet konde weten, aan snoode ongehoorzaamheid, en ongeregelheden met andere ondeugende jongens mij schuldig maakte, zoodat de slaafsche vrees voor mijn vader en de

te vele toegevenheid mijner moeder mijn hart niet verbeterden; welke nutte lessen voor de ouders omtrent de opvoeding hunner kinderen zijn uit het een en ander ook voor mij als vader niet op te zamelen? te meer wijl mijne opvoeding zooveel invloed gehad heeft op mijn volgend leven.

Vriend. Ik verlang meer te hooren!

Ik. Ik maakte tamelijke vorderingen in lezen schrijven en rekenen en andere wetenschappen, gemeenschaplijk op het school met andere kinderen, maar privaas verveelde ik mij geweldig, waartoe ik dikwijls tot straf veroordeeld wierd, omdat ik mijne lessen niet genoegzaam kende, vooral de vragen omtrent den godsdienst, dat mij vaak eenige uren buiten gemeenschap opgesloten hield. Omdat mijn vader organist was, was deze aan den godsdienst gehouden, altoos bij te woenen, onder zijn opzigt wierd het mij nooit gegund, op dezen stond mij te verwijderen. Ik moest dan tegen wil en dank opzettelijk de godsdiensttoeffening bijwoonen, en wel bepaald bij hem op het orgel, en wel toezien mij gene ongeregelde bewegingen te veroorloven. O! ik herinnere het mij, wat vervelende uren dat ik daar te Wanswerd op het orgel gesleten heb, al weder nutte lessen uit te halen.

Mijn vader was tevens een liefhebber van visschen met schakels, voeken en den angel, dit was een aangename uitspanning voor mij, als ik mede toegelaten wierd; of met andere kinderen verlot kreeg afzonderlijk zulks te mogen doen. Des winters, had ik het genoegen veel te mogen schaatsrijden en mij daarmede te vermaken.-Dit gemelde heeft gedurende mijn volgend leven, al weder deszelfs invloed uitgeoefend.

Vriend. Hoe ging het verder ?

Ik. Dezer wijs was ik omtrent 12 jaren geworden, wanneer mijn vader in het vroege voorjaar van een hevige pleurisziekte aangetast wierd; mijne moeder gedurende, schreide dikwijls ik ook; want ik was van een zeer gevoeligen aard; de geneesmiddelen waren vruchteloos, de ziekte nam van dag tot dag toe, totdat eindelijk mijn vader in den ouderdom van 36 jaren overleed, den 7 april 1778, nalatende 5 kinderen en mijne moeder in een zwangeren toestand; mijne moeder veel tegenwoordigheid van geest anders bezittende, was radeloos, ieder weldenkende schreide met haar, wij schreiden dan ook, mijne moeder bezefte het best haren toestand en dat der kinderen, ik bevatte toen ook al, dat het er niet best uitzag; want ik herinnere mij nog duidelijk, dat gedurende vaders ziekte, terwijl de andere kinderen speelden, vaak in eenzaamheid zat of stond te weenen en te schreijen. Met de dood van mijn vader hield het fonds van bestaan op, de goederen waren met schulden bezwaard geworden, goede raad was duur, een ieder vooral den predikant, stond moeder bij, zonder dat ik het wiste of regt bezefte waren aller oogen op mij gevestigd, hetzij dat men iets voordeeligs in mijn aanleg opmerkte hetzij uit noodzakelijkheid, althans er wierd een plan beraamd met overleg van mijn oom, geagt onderwijzer te Grouw, en zulks met toestemming van de aanzienlijkste eigenerfden, om mij wijders tot den dienst van onderwijzer en organist op te leiden waarvan mijn oom het onderwijs op zich nam tegen een behoorlijk kostgeld van 28 St. 's weeks.

Vriend. En wierd dit plan ook in werking gebragt ?

Ik. Als God werkt wie zal dan keeren, zijn raad zal alleen bestaan. O! aanbiddelijke voorzienigheid! alles ging naar wensch; in den dienst van onderwijzer wierd met goedkeuring der ingezetenen door een geschikt persoon opvolgende voorzien, en tevens den orgeldienst door iemand van Leeuwarden gedurende waargenomen, evenwel alles ten koste van moeder.

Vriend. Uwe toestand wordt van een belangrijken aard, het welzijn van uzelf en dat van uwe moeder broeder en zusters zal al veel van uw gedrag opvolgende afhangen.

Ik. Hiervan enigszins bewust, en met deze denkbeelden zwanger door de herhaalde aanmaningen van moeder vrienden en bekenden, wierd ik onder geleide van een goed vriend naar Leeuwarden in het Grouster schip geschikt ik meen in het jaar 1778 en was nu rede 12 jaar geworden, de nette tijd is mij vergeten, maar althans zoo spoedig mogelijk na 's vaders dood, kwam ik te Grouw en wierd van Oom en Moei gunstig ontvangen.

Ik was gedurende de reis en mijne komst aldaar niet zeer opgeruimd, het verlies van mijn vader en de treurige omstandigheden mijner moeder, maakten mij veelmalen zeer bekommerd, vooral ook de veranderde levenswijze in een aanzienlijk dorp, en dat verwijderd van mijne dierbaarste betrekkingen.

Zoodra mogelijk wierd het onderwijs met mij aangevangen, zoowel privaat als op school; ik geraakte al spoedig met andere schooljongens in aanraking, waaroe veel bijdroeg eenen Kundig van zijne ouders te Leeuwarden woonachtig bij Oom besteld en dus mede mijn kost en leergenoot, waarvan ik veel toegenegenheid ondervond.

Ik wierd zeer bepaald van den vroegen morgen tot den laten avond, zomers van 's morgens 7 tot 9 uur was ik op school van 9 tot 10 uur voor het klavier, 10 uren wierd er gegeten half 11 tot 11 uur had ik uitspanning van 11 tot 2 uur op school, half 3 tot 3 uur uitspanning, van 3 tot half 5 op school van half 5 tot half 7 voor de klavier, en dan 7 uur uitspanning, dezer wijs was ten naasten bij, mijn leertijd verdeeld.

Mijne opgeruimdheid keerde onder het verkeer onder de jongens in zulke een volkrijke en neeringrijke plaats waarvan eenige innerlijke vrienden wierden, eerlang weder, en wier weldra in een Grouster van taal en zeden als anders gevormd.

Tijdens mijn verkeer aldaar was de scheepvaart in den grootsten bloei, op vier timmerwerven wierden gelijktijdig met de grootste vlijt tot het aanbouwen van grote schepen, koffen en smakken gewerkt, zonder van kleinere werven te spreken, wemelde het aldaar van werkvolk als scheepstimmerlieden, smeden, uurwerkmakers gezellen en wijders alle ambagtslieden van onderscheidene ambagten, sjouwers en andere tot den koophandel, en het was een wonder hoe die, wanneer het schofttijd ware, de straten her en derwaards ieder naar de zijne toevloeiden; alle deze dingen bragten mijn gemoed in een geheel anderen vorm dan voormaals in het stille Wanswerd, en het scheen na verscheidene weken dat het mij gegund wierd, mijne moeder te bezoeken, een geheel ander plaats te zijn, als weleer.

Vriend. Maar om tot de geschiedenis weder te keeren, hoe ging het vervolgens?

Ik. Het onderwijs wierd met ernst voortgezet. Oom spaarde geen moeite om mij met het vak van onderwijzer na dien tijd waarin hij als een der beste meesters beroemd stond, meer streng dan geleidelijk bekend te maken; had ik bevorens een zeer strenge opvoeding genoten, ik was thans onder geen harder toezigt, en wierd hier niet met zooveel tusschenpozen afgewisseld als weleer onder geleide van mijn vader. Een gehelen dag wierd met alle inspanning aan het leeren besteed, alleen maar met enkele halfuurtjes van uitspanning afgewisseld.

Mijn lot was hard, te meer wijl het humeur van Moei gemelijk en meestal stuursch tegen mij en mijn confrater was, waarvan Oom zich bij gelegen tijd door korstwijl zich onderscheide; hoe dikwijls benijdde ik het lot van zulke jongens, die in vrijheid verkeerden en vooral die der kofschippers zoons, welke meesten tijd zonder zoo aan het leeren verbonden te zijn buiten voeren, en vreemde landen en plaatsen bezogten, waarmede ik mij bij hunne tehuiskomst gaarne ophield.

Vriend. Door zulke inspanningen zullen de vorderingen in de wetenschappen wel zeer toegenomen zijn?

Ik. Hoe het daarmede was weet ik niet, misschien had ik wel meer vordering gemaakt indien het onderwijs naar het tegenwoordige ingerigt geweest was, hoe

het daarmede was zooals ik zeide, weet ik niet, maar wel dat het na verloop van een jaar, mij aangezeid wierd dat ik mij den dienst van het orgel zondags te Wanswerd moeste belasten, en gij kunt gemakkelijk begrijpen hoe ik daartegen opzag.

Vriend. Maar de orgeldienst te Wanswerd waar nemen, daar gij te Grouw op het kostschool waart, hoe mag ik dit begrijpen.

Ik. Dit werk moest ik aanvangen, en heb sedert mijn verblijf naderhand te Wanswerd altoos waargenomen, weet dan: dat ik zaturdags zijnde toen de weekmarkt te Leeuwarden, altoos in de gelegenheid ware om te varen, en maakte dan telkens 2 uur te Leeuwarden te zijn, wanneer het Wanswerder marktschip afvoer en daarmede 's avonds te huis bij mijne moeder en familie kwam, 's zondags het orgel bediende, en 's maandags morgens met het eerste schip naar Leeuwarden voer en van daar te voet naar Grouw reisde, alwaar dan om 11 uur aankwam, en mij dan terstond aan het werk begaf.

Vriend. Dit heen en terug trekken op zulk eenen afstand had veel moeite en zwarigheden en, vooral des winters?

Ik. Zeer zeker, maar ik had geen keus, reizen moeste ik, en vaak met onstuimig weer te worstelen, vooral in den herfst en bij open water in den winter en het vroege voorjaar, dog dan voer ik veelal met het Grouster Schip, evenwel hadde dit reizen ook zijn voordeel, vooreerst was het een aanwinst voor de huishouding, het bespaarde wekelijks een gulden voor de Leeuwarder organist, schoon het reizen aan vraagt ook koste, konde moeder het grootste deel van de gulden besparen, en ten anderen kwam ik alle weeken te huis (de derde zondag uitgezonderd wanneer daar geen dienst is) en reisde dan telkens mijnen weg met blijdschap, mijne tehuiskomst was telkens een feesttijd, dog des maandags morgens bij mijn vertrek stonden moeder de tranen wel eens in de oogen, dog hoe beklemd ook spoedde ik met moed tot de reis, dezelve vervorderende totdat ik weder te Grouw kwam.

Vriend. Wierd de school gedurende van een en dezelfde persoon bediend?

Ik. Neen een inwoonder een goed man klaagde dat hem dit werk op den duur te lastig ware, en verzogt dus na verloop van bijkans een jaar, een ander in zijne plaats te mogen waartoe zich eindelijk iemand van Huins aanbod een bejaard man, niet ongeschikt, behalven huisvesting en andere emolumenten benevens dertig stuivers weekgeld moest moeder wekelijks aan hem uitkeeren, hij kwam dan met vrouw en kinderen en betrok een daartoe voor hem gehuurde kamer.

Gedurende dien tijd wierden de massale eigendommen verkogt, de schulden afgelost en moeder had behalven alle de uitkeeringen met haar huisgezin nog een tamelijk goed bestaan.

Vriend. Waren de ingezetenen op den duur met alle deze schikkingen van kerk en schooldienst tevreden?

Ik. Uitmuntend, de kinderen leerden zeer goed, deze man hoe eenvoudig ook had een uitmuntend slag van leeren, en over den orgeldienst klaagde niemand, aldus liep den tijd tot 1781, wanneer Oom mij bekwaam agte om de school waar te nemen, dog men vond mijner jongheidshalven goed met voorkennis van eigenerfden, deze nog een jaar te doen continueren in zooverre dat ik wel het onderwijs zoude waarnemen, evenwel tot geruststelling der ingezetenen, dadelijk bij disorder als een man van jaren, door tusschenkomst wanorder op een goeden voet te regelen.- Ik had hierdoor ook steun, om ondeugende kinderen in toom te houden; dog deze voorzorg wierd nodeloos bevonden, het onderwijs droeg de goedkeuring weg, ik wierd door de ouders ondersteund, een ieder derzelve werkte op het seerss om zijne kinderen tot voorbeelden van naarstigheit en onderwerping op te wekken.

Hiermede liep dit jaar ten einde en in het volgende jaar 1782 zijnde toen in mijn 16 jaar wierd ik provisioneel tot onderwijzer en organist van Wanswerd benoemd, en mijne moeder ontheft van dien opziender langer te bezoldigen, zoodat ik nu op eigen voeten staande, voor kerk, orgel en schooldienst moeste zorgen; ons bestaan wierd hierdoor verbeterd, een ieder der zusters vooral de outsten droegen ook het hare bij, tot welzijn des gehelen huisgezins, de boerderij stond op een goeden voet, schoon moeder 1778 of 1779 nog een of twee koeijen aan de veepest verloren had.

O! als God met ons is, wie zal dan tegen zijn. Ach! wat schiet ik tekort in dankbaarheid; want zonder zijn bestuur was het onmogelijk dat aller harten dezer wijze geneigd konden zijn, en dat het eerst beraamd plan mijnen wege, zoo zeer voorspoedig en gezegend afliep en tot een goed einde geraakte. Gedurende mijn minderjarigheid ontmoette ik wel eens zwarigheden, maar wierden dan telkens bij der ouderen kennis weggeruimd.

Vriend. Hoe lang heeft deze provisioneele dienst geduurd?

Ik. Ik meen tot den 31 Jan. 1787. Wanneer bij uitschrijving de stemgerechtigden opgeroepen wierden om in plaats van een provisioneelen een vasten onderwijzer en organist te stemmen en dezer wijs wierd ik met eenparige stemmen wettig tot schoolonderwijzer en organist te Wanswerd gekozen, en zooveel mij bekend is, tot der ingezetenen onderling genoeg. Alles ging nu voorspoedig, ik nam met de grootste lust mijn dienst waar en oefende mij dagelijks; omtrent dezen tijd kreeg de godsdienst een groote kracht op mij, de steun en troost mijns levens; ik kende geen grooter lust dan God te dienen en mijn jeugdig leven zijnen dienst te offeren, met godzalige menschen was steeds mijn omgang, om door hen bestierd en geleid te worden. De ijdelheden der jeugd wierden mij zeer tegen, ik meed alle gezelschappen welke mij daartoe konden afleiden, en dezer wijs bleef ik afgetrokken van de aanlokselen der wereld.

Vriend. Bleef deze gesteldheid u bij gedurende uwe jongelingsjaren?

Ik. De lust om God in geest en waarheid te dienen, nam eerder toe dan af, gepaard met een onderwederstaanbaar drift, tot onderzoek in de heilige waarheden, waartoe de godzaligen mij zeer bevorderlijk waren; waarvoor, om tot de kennis der waarheid te komen, onzen ouden predikant Berghuis, welk zeer veel belang in mij scheen te stellen, en niet minder bij deszelfs overlijden, zijnen opvolger Domini Pollius van Finkum te Wanswerd beroepen, mij zeer bevorderlijk waren. De manier van onderwijs van D^{os}. Pollius droeg niet weinig daartoe bij, vooral daarin: dat hij een openbare categisatie midden in de week, over bepaalde onderwerpen wilde aanvangen, en met 6 jongelingen, waarvan ik een ware, behandelen, alle weeken telkens drie en dus voor ieder afdeeling om de veertien dagen.

Vriend. Was deze openbare categisatie bevoorens in de Gemeente gebruikelijk?

Ik. Geenszins, Pollius bepaalde zich het eerst tot de Catechismus, welke godsdienstleer daarin vervat, opvolgende dezer wijs 's winters afgehandeld is. De gemeente vond zooveel nut en stichting in deze categisatie, dat zij niettegenstaande op eenen werkdag 's woensdagen om 11 uur n.l. er getrouw gebruik van maakte deze godsdienstoefening bij te wonen. Dit wekte den ijver van leeraar en categisanten werkdadig op, tot oefening en onderzoek, terwijl er telkens bij collect voor de armen eenig onderstand ingezameld wierd en de godsdienstkennis vooral onder de categisanten en de lust tot onderzoek in de gemeente vermeerderde.

Vriend. Dog deze godsdienstoefening, was in de gemeente nieuw, maar zal door de gewoonte wel vervlaauwd zijn geworden, zooals het gemeen met alle dingen gaat!

Ik. Evenwel was daar het geval zoo niet; want gedurende de daaropvolgende jaren, nam dien ijver meer toe dan af, zoodat de kerk bijwijlen vol menschen ware ook van elders toegevloeid, en zulks zoo lang ik daar verkeerde, heeft men behalven de catechismus ook de brief aan de Philippensen behandeld, waarvan mij even voor mijn vertrek naar Wirdum, volgens beurtorder het laatste vers van dien brief, om te beantwoorden viel.

O! met welke een lust en ijver in onderlinge vriendschap was men steeds tot deze oefening werkzaam. O! ik herinner mij nog het aangename verkeer, de onderlinge gesprekken over God! en godsdienst, het nut en stichting daaruit voor onze wederzijdsche gemoederen voortvloeiende en dezer wijze waren wij niet alleen voor ons zelve maar ook voor de onzen, in onze aller betrekkingen van nut en invloed. Onzen leeraar was ons zeer bevorderlijk, en reikte mij dikwijls de beste boeken uit zijn bibliotheek, onder anderen gaf hij mij opzettelijk tot oefening: Klinkenberg Bijbelverklaring. Onderwijs in den Godsdienst, xxx* zedekunde en diergelijke meer.

Mijn leer en leeslust was onverzadelijk, waartoe Domeni zijn bibliotheek mij steeds voedsel gaf, voorzien van geschiedenis en andere wetenswaardige werken tevens, welke hij mij om te lezen uitreikte. De lust tot godsdienstoefeningen, wierd hierdoor niet afgetrokken, maar wel gewijzigd; vooral toen de lust om de Latijnsche taal te leeren mij vermeersterde en Domeni mij toestond van een gevorderden discipel dagelijks op de studeerkamer in zijne tegenwoordigheid daarin lessen te mogen genieten.

Vriend. Mij dunkt dat gij de handen vol werk had, gij waart onderwijzer tevens, en dit behoorde het groote hoofddoel uwer bezigheden te zijn?

Ik. Domeni wist mij zoodanig te leiden en mijn lust tot de wetenschappen zoodanig te wijzigen, dat de hoofdzaak daardoor niet gekrenkt wierd. Daarboven had ik het voorregt wat ons bestaan betrof mij met niets ter wereld te bemoeijen, daar liet ik moeder voor zorgen en was haar met mijne zusters alleen maar behulpzaam in hetgeen mij om te doen vooral in de boerderij mijn plicht mij oplegde. Overigens was het onderwijs mijn hoofdzaak, het andere bijwerk, mijn school bloeide, van elders van Birdaard enz. kwamen tevens vele kinderen mijn onderwijs genieten. Behalven dit wierd den tijd voor mij zelve gelaten, van des morgens vroeg tot laat op den avond aan mijn studien besteed, afgewisseld somtijds vooral des avonds met het minzaam verkeer mijner vrienden. O! als ik mij dezen tijd herinnere dan was dit de Gouden eeuw mijns levens, ik was bij allen in de gemeente en inzonderheid bij mijne vrienden aangenaam, en gelove dat er niemand ware, welke mij niet voorstond, ik kende ieder in het bijzonder mijn vriend te zijn in een meer of mindere mate; en zoude het in deugd en godsvrucht zoo ver gebragt hebben, als men maar met mogelijkheid in dezen onvolmaakten stand zoude kunnen vorderen, ten ware de verkeerde indrukken, welke ik van verdorvene jongens in het volkrijke Grouw ingezogen had, mij verlaten hadden, daarmede besmet, konde ik dezelve bij mijnen gevoeligen aard niet afleggen, maar had en gedurende zijn volgend leven, daarmede te worstelen, daardoor omdat mijne heerschende lust was en bleef om heilig voor God naar alle zijne geboden te leven, waartoe mijne verkeerung met brave godzalige menschen mij steeds opwekte, dezulke waren inzonderheid mijne hartevrienden.

Het lezen van nieuwspapieren en gesprekken met D^{os}. Pollius over den bedenkelijken toestand onzes vaderlands voor en in den jare 1787, wierden de goede neigingen vooral door de toenmalige algemeene verdeeldheid der ingezetenen onder alle standen der maatschappij, in mij eenigszins verzwakt; dog na de herstelde order, weder kalm en tot de vorige sterkte.

Vriend. Gij hebt wel gemeld, dat uwe moeder bij den dood van uwen vader zich in een zwangeren toestand bevond maar niet, of dit een zoon of eene dogter bij de bevalling ware?

* Onleesbaar.

Ik. Het kind stierf zoo ik meen kort voor of in de geboorte. Ons huisgezin bestond dus behalven moeder uit twee broeders en drie zusters, waarvan ik de outste en mijn broeder de jongste was en maakten een verschil van bijna tien jaren, en genooten tezamen door het goed bestuur onzer moeder onder eene welgeregelde bezuiniging een ruim genot van levensonderhoud.

Mijne outste zuster omdat wij opvolgende groot wierden, besteedde zich bij de boerderij bij goede lieden, en huwde kort daarna aan eenen Tjitze Gerrijts weduwnaar en een aanzienlijke boerderij drijvende op Hallumermieden, welgesteld. Van deze onze zwager genooten wij de grootste vriendschap, en was ons tevens als een broeder.

Zonderling is het, dat de indrukken welke men in zijn kindsche en opvolgende jaren opzamel, zich tot den ouderdom vaak vestigen en steeds bij blijven, zoo was onder andere het visschen een geliefkoosde uitspanning. Ik herinnere het mij nog toen ik een kind was, met welk een deelneming ik de beweging der visschen in het water konde nastaren zonder de minste verveling het lief spelen en zwemmen der vischjes konde aanschouwen, waartoe dan de lust om te vangen steeds opgewekt wierd, waartoe de permissie van mijn vader om dat hij zelf ook een liefhebber was mij het aangenaamste tijdverdrijf verschafte, te in mijn volgend leven altoos bijgebleven is.

Om Amsterdam te zien, waarvan ik zoo veel hoorde en las, als de grootste koopstad der wereld, en waarvan ik mij ik weet niet wat zonderlinge gedachte vormde, welke te zien, mijne begeerten steeds levendig hielden, dog de wijze hoe te zien, was een groote zwarigheid, om den verbeelden afstand.

Moeder had eene zuster aan een schipper getrouwd welke dikwijls met eigen handel op Holland, Amsterdam en elders voer, met deze mijn oom sprak ik dikwijls als hij bij ons was over Amsterdam, en deze bood mij vaak aan kosteloos uit en weder te huis te bezorgen, als ik een reis met hem wilde naar Amsterdam doen, waartoe ik gaarn mijne toestemming gaf, maar ik was aan mijnen post verbonden en leed wel des noods voor een dag, maar niet voor een, twee of meer weken, mijne afwezigheid.

Het was juist in den voorzomer van 1791 dat er kerkerekening te Wanswerd gedaan wierd, de voornaamste eigenerfden onder anderen de Raadsheer Huber en den H.W.Geb. Heer Jr. F. van Sixma waren tegenwoordig, na den afloop der rekening sprak men over onverschillige dingen onder anderen gaf ik mijne begeerte te kennen om Amsterdam te zien, waartoe ik misschien wel zoude gelegenheid hebben met mijn oom; ik verwierf dadelijk aller toestemming en overleiden met mij of mijn broeder die nu 14 à 15 jaren geworden was, de school en orgeldienst niet in mijne afwezigheid zouden kunnen waarnemen? waartoe hij mijns inziens wel eenigzins bekwaam oordeelde te zijn. De Heeren gaven daarop aanstonds verlof en wenschten mij bij voorraad veel plaisier en een goeden reis voor een onbepaalden tijd.-Ik wiste dat mijn oom aanstaande een reis naar Amsterdam zoude doen; ik schreef hem over mijn voornemen, en kreeg spoedig bericht, dat ik mij gereed moest houden, dat hij eerstdaags een vragt hout zoude innemen en dan langs de Ee voer, mij te Birdaard zoude innemen, alles gebeurde volgens voornemen, ik kwam te Amsterdam juist toen het magazijn van de Oost Indische Compagnie nog rookte, wegens den verschrikkelijken brand drie dagen geleden, wij toefden daar een week, ik zag ook Haarlem, en na drie weken kwam ik weder te huis tot blijdschap van mij en mijne aanverwanten.-Deze reis heb ik breedvoerig beschreven, bij wijze van dagverhaal, en is onder mijne papieren voorhanden.

Vriend. Reizen voor iemand in zoodanige betrekking als de uwe, zal zeker niet aan te prijzen zijn?

Ik. Deze afwezigheid viel wel voor in het beste van den tijd van het jaar, maar tevens ook in de geschiktste tijd van het jaar, dewijl de grootsten der boerenkinderen om de hooijing te huis moesten blijven, en de schoolkinderen als dan minder talrijk waren, behalven dit veroorloofden de bestgezinden mij wel eens eene uitspanning, en hoe het algemeen erover dagt weet ik niet, maar wel dat er mij nooit eenige beschuldigingen over gedaan zijn.-Of ik in dezen of voorgaanden tijd diaken was, kan ik niet wel bepalen, maar nam gedurende

twee jaren deze bediening aldaar ook waar, rede toen ik in provisioneele bediening ware, was ik op gedane belijdenis tot ledemaat onzer kerk aangenomen, en in vaste bediening, wierd ik tot dezen post algemeen van de leden der gemeente benoemd; dog ik herinnere het mij nog, hoe bezwaard mij deze aanstelling gevallen is, om de armen naar ieders toestand onderstand te verlenen.

Vriend. Gij hebt bevoorens van u vertrek vermeld, of ten minsten daartoe aanleiding gegeven om te denken, dat u verblijf niet lang aldaar heeft geduurd?

Ik. Zoo is het ook, bijzonder met ons lot tevreden genooten wij onder elkanderen de grootste vergenoeging en ik dagte nimmer om Wanswerd eens te verlaten, maar mijn lot was in de hand der voorzienigheid en bestierde het tot een geheel ander einde; want in het voorjaar van 1792, ontving ik een brief van mijn oom te Grouw, en schreef mij: dat Wirdum eerlang stond vakant te worden en zijns inziens een goede school voor mij was, indien ik daar zin toe hadde, dan wilde voor mij solliciteren, en door zijn invloed bewerken, dat ik daar beroepen wierd, althans een grooten kans daartoe hadde! Deze brief maakte een diepen indruk op mijn gemoed, en kwam mij zoo bedenkelijk voor, dat ik om de goede gezindheid van oom tot mij, niet te beledigen, zeer in twijfel stond, hoe ik best mogelijk, het antwoord zoude inrigten, om zulks af te schrijven en hem te bedanken voor die moeite, was hem te beledigen. Eindelijk schreef ik dan een brief, behelzende: dat mijn verblijf wederkeerig met de ingezetenen zoo aangenaam ware, dat ik zeer veel zwaarigheid maakte mij van dien band los te maken, en overigens zeer tegen Wirdum opzag, ik hield dien brief eenigen tijd te rug, dog verzond hem ten laatsten.

Vriend. En hiermede was die zaak afgedaan?

Ik. Zoo dagt ik: maar ik ontving spoedig daarop een tweeden brief met veel meer aandrang, tevens een zagte beschuldiging dat ik mijne mening tot deze zaak niet duidelijk hadde gemeld, daar bijgevoegd. En oom verwagte op het allerspoedigste een toestemmend of een weigerend antwoord om te solliciteren. Toen was ik radeloos, ik las moeder en het wijder huisgezin dien brief voor en waren allen verslagen, dit geraakte tot kennis van de ingezetenen, en wierden in het eerst daarover zeer geraakt, maar toen ik hen in het gevoelen bragt, dat ofschoon ik toestond dat oom voor mij solliciteerde, het zeer in bedenken stond of dat ingezetenen wel tot mij zouden genegen zijn, en hierdoor wierden de gemoederen tot mij weder als tevoren.

Vriend. Hoe ging dit vervolgens?

Ik. Alvoorens ik mijne toestemming schreef, liet ik de laatste brief D^{os} . Pollius lezen, sprak wijders met hem als mijn deelnemende vriend, en deze raadde mij ten sterksten om te solliciteren, nog niet overgehaald, ging ik met dien brief naar mijn Heer Sixma te Hallum en wijders naar mijn Heer Huber te Leeuwarden, en vroeg hen om raad; beide vermaanden mij ten sterksten; dog op mijne gemaakte zwaarigheid, dat ik mij niet zoude kunnen verbeteren, indien zij hunne toestemming niet verleenden, dat mijn broeder, indien ik te Wirdum beroepen wierd, welke nu in zijn 16de jaar gekomen was, in mijne plaats te Wanswerd aangesteld wierd. Beide bleven bij hun gevoelen om te solliciteren, en indien mijn broeder eenigzins bekwaam ware, deze zaak zich wel zoude schikken.

Vriend. Hoe nu verder gedaan?

Ik. Hierdoor eenigzins over het lot van mijn broeder en wijdere familie gerust, schreef ik met een beklemd hart kort en zakelijk mijne toestemming aan oom, om te solliciteeren. Deze een zeer werkzaam man, vervoegde zich op het spoedigste tot de voornaamste der ingezetenen eigenerfden te Wirdum, en

bewerkte daar zooveel invloed, dat ik niet bij hen onverschillig was; maar om deze zaak verder voort te zetten, moeste ik mijne pogingen hoe ongaarn ook in het werk stellen, en vertoonde mij op aanwijzing, met getuigenis van Pollius en geschrift door mij geschreven bij den grietman Burmania en wijdere geregte van Leeuwarderadeel, waar van bijzitter Hooghiemstra een voornaam eigenerfde van Wirdum was; ik wierd zeer gunstig van den grietman en bijzitters in hunne vergadering toen in 's Lands Welvaren, ontvangen, ik reikte het Ed. Agtbaar Geregte, mijn getuigschrift en de van mij geschrevene papieren, welke op een verplichtende wijze aangenomen wierden. Alle pogingen welke vervolgens nog gedaan moesten worden, in het werk gesteld hebbende, liet ik het bestuur daarvan in de hand der voorzienigheid over, met zoodanig eene gerustheid, als eene zaak welke als het ware mij niet aanging, het mogt dan bestuurd worden zooals de voorzienigheid het behaagde! Zonder mij wijders over mijn aanstaande lotgevallen te bekommeren, nam ik wijders mijn dienst met lust en ijver waar.

Ik sprak intusschen eenen Sytse Hommes, welke eerder een vrouw van Birdaard getrouwd hadde, dog thans gehuwd ware met eene zuster van Andle Hendriks en dezer wijs in betrekking stond tot een aanzienlijk eigenerfde familie te Wirdum, deze man was zeer Godsdienstig en tevens een zeer kundig man niet alleen, maar tevens aangenaam in de verkeerung, deze werkte met alle zijne invloed in mijne belangen, hij kende mij eenigszins bevorens en ik hem ook, en mij moedigde mij steeds aan, om niets te verzuimen dat ik te Wirdum beroepen wierd, maar zooals ik al zei ik liet het wijder bestuur geheel aan de voorzienigheid over.

Vriend. En toen wierd gij hierop te Wirdum beroepen?

Ik. Geenzins, ik las kort daarna in de Courant dat er een vergelijkend examen bepaald wierd, en de sollitanten opgeroepen zich daartoe op bepaalden tijd te Wirdum te laten vinden. Mijne vreesachtigheid uit een te strenge opvoeding ontstaan, en mij in mijn volgend leven vooral als ik in het openbaar eenigen dienst moeste verrigten min en meer getrouw bijgestaan, ontroerde mij thans geweldig, en zoude mij wel gaarn ontrokken hebben, indien ik behoudens mijn eer en goeden naam niet zooveel gedaan hadde in het solliciteren, en mijne aanzienlijke vrienden hunnen raad te vragen; maar het terugkeeren was thans onmogelijk, ik moest mij op bepaalden tijd te Wirdum laten vinden en het examen ondergaan.

Vriend. Deze zaak krijgt hierdoor een andere gedaante?

Ik. Zoo is het, meer sollicitanten met de beste getuigschriften voorzien, misschien waardiger dan ik, hadden zich tot dezen post aangeboden, en de belanghebbenden vereenigd met het Grietenij-Bestuur konden wel niet anders als voor de sollicitanten een vergelijkend examen uit te schrijven hetgeen ik zeer billijkte, maar het zelve te moeten ondergaan stond mij zeer tegen; dog terug te gaan konde niet geschieden, ik moest mij onderwerpen. 's Daags voor het examen begaf ik mij naar Wirdum ten huize van mijn vriend Sytze Hommes, alwaar tevens van zijne vrouw eene zuster van Andle Hendriks, zeer minzaam ontvangen wierd; wij sleten onzen tijd tot 's avonds laat, alwaar Andle Hendriks met zijne vrouw tegenwoordig ware, in aangename gesprekken, totdat wij ons ter rust begaven.

Ik was wel zeer beklemd ten aanzien van het examen maar overigens was ik zeer gerust over den uitslag en stelde met een hartelijk vertrouwen mijn lot in de hand der voorzienigheid, het mogt dan uitvallen zooals het wilde.

Vriend. Hoe ging het nu verder?

Ik. Ik ontwaakte 's anderen morgens in deze zelfde gesteldheid, en bad met gebogen kniën om hulp en bijstand in het examen, bevelende mij overigens in de hand der voorzienigheid, zoodanig als het mij best en meest met zijn wil overeenkwam; na ontbeten te hebben, nam afscheid en bedankte hartelijk voor

het gul onthaal mij van mijnen vriend en zijne vrouw gedaan, en kwam alzoo tijdig in het gebuurte, alwaar de eigenerfden en het Grietenij-Bestuur op de herberg vergaderden, en alwaar de sollicitanten zich opvolgende lieten vinden.

Vriend. Haddet gij ook meer kennis te Wirdum?

Ik. Geheel niet, maar staande de sollicitatie, was ik in kennis geraakt met de zwager van mijn vriend! misschien te Leeuwarden, eenen Abe Ydes getrouwd aan deszelfs zuster en in het gebuurte woonachtig, deze nam mij t'elkens in zijn huis, zooveel de tijd gedurende het examen toeliet.

De plaats was mij wel zeer bekend, dewijl ik te Grouw gewoond hadde, en zoo dikwijls heen en terug naar en van Wanswerd gereisd ware, dog zoodanig niet dat mij eenige kennis daarvan eigen geworden was, ik was een reiziger en zeer onagtzaam doorgetrokken zonder dat mij daar iets opmerkenswaardig voorkwam, het was een stil dorp in vergelijking van het neeringrijke Grouw, en viel daarom voor een jongeling niet zeer in het oog, te meer dewijl ik altijd het gewone pad daardoor reisde, en maar eenmaal heugd het mij in dien tijd de bureu omgegaan, en de kerk en tooren bezigtigd te hebben. Alleen herinnere ik mij, altoos bij het doortrekken een gekke vrouw opmerkte, op de kamp zoo het scheen tehuis te behoren, althans stond zij daar dan op de hoek bij de wijde horne, te kijven razen en tieren, waarna om te hooren mij dikwijls eenigen tijd op de Tjaarder dijk, daar tegenover staande hield.

Vriend. Maar om weder tot het geschiedverhaal te keren?

Ik. Bij het bestuur moesten wij ons aangeven, de wijze van het examen bepaald zijnde, was er onderen anderen een bepaling dat niemand tot het examen zoude toegelaten worden, of hij moeste in vaste bediening als onderwijzer dezen post bekleeden, en hierdoor wierd het getal der sollicitanten tot 7 bepaald, door het lot geregeld, was ik de laatste. Onder deze bevonden zich zeer brave en kundige mannen, en zoude te meer beklemd zijn geweest indien ik niet met een vast gemoed, mij aan Gods goede hand had toevertrouwd

Vriend. Wie waren de examinatoren?

Ik. De toen nog tegenwoordig zijnde meester Wesel beroepen te Wassenaar een zeer volkrijke plaats in Zuid holland en mijn oom Idzerda onderwijzer te Grouw, bijgevoegd met D^{os}. Nieuwold te Warga geassisteerd met D^{os}. Wesselius mede eigenerfde te Wirdum. Op bepaalden tijd nam het examen aanvang in de kerk, onder een ontzaglijken toevloed van menschen, dewijl zulk een vergelijkend examen, misschien zonder voorbeeld toen eerst nieuw aangevangen is, en sedert naderhand in voorname plaatsen en eindelijk over het geheel tot stand gebracht is tot op dezen tijd.

Het examen bepaalde zich eerst om gelijkelijk te schrijven aan eene tafel naar dat men ons voor dicteerde en zulks groot middelmatig en klein, bij den afloop wierd eens ieders geschrift met zijn eigen naamteekening ondergeschreven en toen afgenomen.

Wijders las men naar de nummerorde, eenige opgegevene verzen uit den Bijbel. Daar na in die zelfde orde bij het optreden een of twee verzen uit de Pzalmen, om te zingen opgegeven, mij wierd het tweede vers uit de berijming opgegeven. Ik herinnere het mij nog dat dit het zwaarste mij viel van geheel het examen, na den afloop wierden de sollicitanten genoodigd om eenige ververschingen in de herberg te genieten. Wanneer het examen weder daarna aangevangen wierd met spelen op het orgel in diezelfde volgorde als al het voorgaande. Men liet niemand dan de examinatoren op het orgel en wierden te elkens uit de kerk naar de nummer opgeroepen, en dan eerst opgegeven, welke pzalmen gespeeld moesten worden na eerst de gemeente welke zeer talrijk was voorgelezen te hebben. Hoe het met de andere gegaan is weet ik niet maar Nieuwold hield mij na het spelen zeer lang op omtrent het onderwijs, en

reikte mij toen nog eenige eigene vindingen daaromtrent in geschrifte uit onder mijne papieren nog voorhanden, eindelijk wierd Nieuwold zeer vriendelijk gedrongen van mij af te laten, omdat het onderzoek in taal, spel en rekenkunde nog geschieden moeste, en hiermede eindigde het examen, en een ieder verzogt niet van Wirdum zich te begeven alvorens ons afscheid bekomen te hebben.

Eindelijk wierden de sollicitanten boven geroepen alwaar mijnheer de grietman Burmania waarschijnlijk namens de vergadering van eigenerfden en examinatoren, ons berigte: dat wij allen voldaan hadden, en ons ieder in het bijzonder gaarn bevordering en een goed onderwijzersplaats toewenschte, maar dat thans een onzer maar zoude kunnen worden begunstigd, en allen dienvolgens bedankte; waarop wij ons afscheid namen en een ieder onzer zich verwijderde.

Vriend. Mij dagte de grietman moeste de perzoon maar genoemd hebben, op wien de keus gevallen ware?

Ik. Zoo ver scheen het in de vergadering nog niet gekomen te zijn; ik begaf mij intusschen ten huize van Abe Ydes, om mijn oom te wachten, waarmede ik voornemens was naar Grouw te trekken en aldaar een of twee nachten te verblijven; niettegenstaande ik wel eenig gemompel onder de menigte ten mijnen opzichte hadde opgemerkt, vertelde mijn oom mij, toen wij tezamen waren: dat de grietman het gevoelen van de vergadering ingenomen hebbende door Wesselius als mede eigenerfde twee van ons te doen voordragen verzogte welke mij en Wijtze Keimpes onderwijzer te Ægum, thans notaris en secretaris van Hennaarderadeel, voordroeg waarmede de vergadering zich vereenigde; dat de Grietman wijders Wesselius verzogte van deze twee een te kiezen, hetwelk gedaan zijnde, wierd ik met eenparigheid van de gehele vergadering gekozen, zoodat ik waarschijnlijk als onderwijzer enz. te Wirdum zoude beroepen worden.

Vriend. Zonderling deze keus scheen nog eenige onwaarschijnlijkheid onderworpen te zijn?

Ik. Zoo is het, de gedane keus moest nog, althans zoo staat het mij voor, door de floreenpligtigen of stemgerechtigden bevestigd worden; want er wierd eene stemming kort daaraanvolgende uitgeschreven en dezer wijs wierd ik toen met algemeene stemmen den 20 Juni 1792 te Wirdum beroepen waarvan de beroepbrief mij eerlang door den dorpregter wierd ter handen gesteld, en dezelve staande zijne tegenwoordigheid verzogte te teekenen, ten bewijze van aanneming. Ik aarzelde, en konde mij zelve bezwaarlijk overreden om zulks zonder eenigen uitstel te doen; hoewel de dorpregter mij betuigde zijner commissie stellig de onderteekening te vorderen, eindelijk na eenige overweging en sterken aandrang wierd ik eerst overgehaald, en teekende toen met een bevende hand, waarna de Dorpregter D.G. Hooghiemstra een zoon van bijzitter G.F. Hooghiemstra zoo het scheen opgeruimd te zijn, en verbleef toen een geruimen tijd van den dag bij ons, waarna hij eindelijk zijn afscheid nam.

Vriend. Dus waart gij van dien tijd af onderwijzer enz. te Wirdum, althans om eerlang deze bediening aldaar te vervullen?

Ik. Ik gevoelde toen eerst met een beklemd gemoed waartoe ik geroepen was, en waartoe ik mij hadde verbonden, ik was niet zeer opgeruimd, evenwel het godsbestuur in dezen stond mij zoo helder en klaar voor oogen als het ligt van den dag; want wie had de harten der ingezetenen tot mij geneigd? Mijn examen in vergelijking der anderen liet mij geen voorrang, op zijn best genomen stond ik eenigen gelijk, en anderen van de kundigsten stond ik in mijn oog beneden. Godsbestuur alleen neigde de harten tot mij; want het was anders onmogelijk geweest mij de anderen voorgetrokken te zijn, en waarvandaan anders dat de ingezetenen bij alle voorkomende gelegendheden als uit eenen mond verlangden: de Wanswerder moeten wij hebben. Was het niet het

aanbiddelijk godsbestuur die alle harten buigt naar zijnen wil? En omdat het Gods wille zoo was, konde ik mij eerlang gerust stellen, en volkomen onderwerpen.

Vriend. En toen vertrok gij dadelijk naar Wirdum ?

Ik. Zoo spoedig niet, hoewel de grietman bij iedere ontmoeting ten sterksten toe aanmaande om zoo spoedig mogelijk te vertrekken, maar bijzitter Hooghiemstra raadde mij altoos maar wat te dralen, dewijl Mr. Epkema de dienst te Wirdum waarnam na het vertrek van Wezel, dat zij dezen man althans een vierendeels jaars daarmede wilden begunstigen wijl hij te Swichum weinig inkomsten hadde. Dezen raad vond zeer veel ingang bij, en het kwam het uitstel zeer in mijn humeur, dewijl ik zoo zeer van Wanswerd zorgde, en tegen Wirdum opzag als ook om mijn broeder verder tot den dienst bekwaam te maken, zoowel in het onderwijs als in het spelen en andere wetenschappen.

Vriend. Dat is ook waar, hoe stonden de zaken met u broeder?

Ik. Zoodra ik eenige verzekering bekwam te Wirdum te zullen beroepen worden, gaf ik mijnheer Huber en Sixma daar kennis van, deze feliciteerden mij beide hartelijk, waarvoor ik hen bedankte, maar tevens herinnerde dat ik op hun aanraden dezen stap gedaan had onder voorwaarde, dat zij mijn broeder als dan in mijne plaats wilden stellen, waartoe zij mij hoop gegeven hadden, en daar het geval bestond was ik zoo vrij hen op hun woord te solliciteren; beiden stemden toe onder voorwaarde hem eens te hooren en te zien; ik maakte daar gebruik van en stelde mijn broeder hen voor, en na hen eenige vragen over het onderwijs gedaan alsmede zijne schriften vertoond te hebben, bevolen hem stellig na mijn vertrek den dienst te Wanswerd waar te nemen; en Mijnheer Sixma had bovendien de vriendelijkheid hem na mijn vertrek de lessen in de muziek van Van der Meulen organist te Leeuwarden aan te bevelen, met belofte om de lessen uit zijn privaten beurs te zullen betalen, waarvan mijn broeder naderhand zooveel mogelijk gebruik gemaakt heeft. Ik maakte dan zooals ik zeide van den tijd dien mij nog te Wanswerd overig bleef te wonen, om mijn broeder zoo bekwaam te maken als mij mogelijk was.

Vriend. Maar hoe was uwe moeder onder alle deze gebeurtenissen te moede?

Ik. Toen alles zulk een gunstig aanzien kreeg, hoewel zij mij ongaarn miste, was zij tevreden, te meer wijl het huisgezin hierdoor in twee gesplitst wierd; want een mijner zusters zoude mijne huishouding te Wirdum volgens ons plan waarnemen, en de andere bij haar blijven tot het bedrijf der boerderij, terwijl mijn broeder zijne werkzaamheden tot het onderwijs en wijdere oefening meer bepaald konde voortzetten. Naar dit plan wierden alle zaken geregeld en ook uitgevoerd, zoodat moeder in hare eigene werkzaamheden, zonder de minste verandering de huishouding konde voortzetten, en met lust zooals altijd behartigen.

Vriend. Het zal dan eindelijk tijd geworden zijn om op het vertrek naar Wirdum te denken?

Ik. Zoo was het ook, de ingezetenen aldaar verlangden naar mijne komst, hetwelk ik dan eindelijk bepaalde tot na de vacantie, zijnde het laatst van de maand Julij. Intusschen bereide ik mij voor, en stelde tot mijn eenigste doel om aldaar nuttig te zijn in die werkzaamheden waartoe ik geroepen wierd, met weglating van alle die dingen welke ik bij ondervinding wiste, dat mij schadelijk geweest waren, zooals onder anderen de staatkunde; want de gemoederen waren omtrent dezen tijd ver van gerust te zijn en wierden van tijd tot tijd onrustiger, van welke ik mij voornam geheel indien mogelijk te onthouden. De godsdienst woog omtrent dezen tijd zeer zwaar op mijn gemoed, en regelde wijders alle mijne gedragingen, zoowel ten aanzien van mijnen post als andere wetenschappen, behalven de burgertwisten van patriot of

prinsgezind, zeide ik vaarwel, en nam voor mij geheel daarvan te onthouden, ten einde onder het bestuur mijner wettige overigheid een stil en gerust leven te mogen leiden, en zulks onder het ijverig waarnemen van mijn beroep en beoefenen van nuttige wetenschappen. En bad steeds dat God mij in mijne volgende betrekking, daartoe lust en ijver wilde schenken, en mij alzoo in mijn kring nuttig te doen zijn.

Overigens wierd mijn tijd voor mijzelf, met wederkeerige bezoeken te ontvangen en te geven, besteed, en hoe meer den tijd tot mijn vertrek naderde, hoe hartelijker de verkeerung onder mijne vrienden was en hoe meer ik zorgde om hen te verlaten, ja de gemeente van Wanswerd wierd mij hoe langer hoe dierbaarder, waar door ik dan t'elkens met een beklemd gemoed aan mijn vertrek dagte. Alleen dat mijne dierbaarste betrekkingen moeder, broeder en zusters daar bleven, en ik daardoor in de gelegenheid zoude zijn hen allen, om als het ware bij mijne tehuiskomst in de vacantien als anderzins, weder te zien beurde mij weder op, vooral dat dit alles in den weg der voorzienigheid zoo bestuurd was, moedigde mij aan om mijne volgende betrekkingen in een veel uitgebreider werkkring onder een gelovig toeverzigt en vertrouwen op zijnen bijstand af te wagten.

De ingezetenen over het algemeen, misten wij wel ongaarn, te meer omdat mijn broeder nog zoo jong ware, maar door de tusschenkomst van vrienden wierden de gemoederen gerust.

Vriend. Eindelijk naderde den tijd tot uw vertrek?

Ik. Zoo was het; wij hadden intusschen in familie de reis naar Wirdum gedaan en toen met de kerkvoogden zijnde G.F. Hooghiemstra en Sjoerd Andles Andringa benevens D^{os}. P. Bruining mijne overkomst geregeld en den dag daarvan bepaald, op welke de Schipper toen Klaas Gatzes mij met het veerschip zouden afhalen. Moeder belaste zich met mijne zusters al het noodige tot de huishouding en de huisgeraden aan te schaffen, waartoe om mijne moeder niet te bezwaren, mijn zwager welke aan mijn outste zuster getrouwd was, het geld schoot, welke gelden in het tweede of derde jaar van mijn verblijf te Wirdum hem weder gerestitueerd zijn.

Vriend. Ik heb verstaan dat gij in het laatst van Julij vertrokken zijt?

Ik. Den Julij 1792 kwam de schipper vroegtijdig met het veerschip te Wanswerd, na eenige ververschingen genooten te hebben, wierden de goederen ingeladen, eenige huisgeraden als kabinet enz. moesten te Leeuwarden innemen. Mijne innigste vrienden benevens mijn broeder deeden mijne zusters welke beide in het eerst zouden medereizen om de huishouding in order te schikken en mij een eindweegs naar Tergragt uitgeleide, wij spraken zooveel mogelijk over onverschillige, maar kwamen dan t'elkens weder op het scheiden terug, dat wij elkanderen zoo op het oogeblik zouden verlaten, eindelijk was de tijd daar!!! en wij scheiden met handdrukken en tranen wenschten wij elkanderen vaarwel, inzonderheid was mijn broeder bijzonder aangedaan, ik was hem als het ware tot een vader geweest, en nu bij mijn scheiden, drukte den dienst alleen op zijne schouders, waartoe hij zoo zeer tegenaan zag.

De schipper nam ons op Tergragt in, de bestelde goederen wijders te Leeuwarden ingenomen hebbende, reisden mijne zusters en ik te voet naar Wirdum alwaar wij tegen den avond kwamen, van eenige vrienden verwelkomt, en toen de schipper aankwam wierden de goederen nog dienzelfden avond te huis gebracht.

Ik kan mij niet herinneren hoe ik gesteld was, maar wel, dat ik geheel niet in mijn humeur stond, verward, bezwaard van gemoed, met een woord ik was op mijzelf vreemd!

Opvolgende kwamen de vrienden mij verwelkomen, ten minsten zoo wierd een ieder van mij beschouwd welke zich mijner komst gelegen liet. Domeni Bruining inzonderheid bewees mij van stonden aan de hartelijkste vriendelijkheid; maar Sytze Hommes, was mij niet alleen vriend, maar tevens raadsman vooral om behoedzaam te zijn, omtrent deze en gene welke hij wiste mij zouden bezoeken,

om mijne gevoelens omtrent de staat te ondertasten; deze raad was van zeer veel aanbelang, en strookte volkomen met mijn voornemen, om mij hoegenaamd nergens mede te bemoeijen. Des anderen morgens, wierd ik steeds met bezoeken en verwelkomen opgehouden, onder anderen ook van de zoodanigen waarvoor mijn vriend mij gewaarschouwd hadde, zonder mij hoegenaamd in staatkundige gesprekken in te wikkelen, gaf ik dezen eenvoudig te kennen dat de hoofdzaak waartoe ik te Wirdum geroepen en gekomen was, niet om mij met de steeds toenemende geschillen op te houden, maar alleen om mijnen dienst zooveel mogelijk met alle getrouwheid te vervullen, en dat dit hoegenaamd niet in betrekking stond met de staatkunde, waartoe ik volstrekt mij voorgenomen hadde van mij te onthouden.

Vriend. Deze voornemens waren zeer prijzenswaardig!

Ik. Gedurende deze week nog vacantie zijnde, maakte ik alles in gereedheid om mijnen dienst aan te vangen, op Zondag eerstkomende den Julij wierd de kerk en orgeldienst als wettig fungerende koster en organist door mij waargenomen, en des maandags daaraanvolgende een aanvang met het onderwijs gemaakt.

Steeds werkzaam met een biddend hart, tot den bestuurder mijner lotgevallen, om kragt en bijstand, tot het werk waartoe ik geroepen was, en hetwelk met ijver voortgezet wierd, genoot ik zeer veel genoegen, rust en kalmtte. Mijne vrienden, waaronder in de eerste plaats Sytze Hommes, D^{os}. Bruining en andere, waarmede ik mij hartelijk vereenigde, gelieten zich zeer veel aan mij gelegen liggen.

Mijn gemoet was tevens zeer godsdienstig gestemd, waaraan ik mijn geheel leven toewijde, en wierd in onze bijzondere bijeenkomsten, van mijnen vriend D^{os}. Bruining en anderen opvolgende zeer gestigt; naaste buurman als ware van D^{os}. Bruining, gaven wij elkanderen wederkeerig bijkans dagelijks bezoeken, ik maakten mij een mijne zuster, de andere was eerlang vertrokken, het leven zoo aangenaam als men met mogelijkheid zoude konde wenschen.

Vriend. Zoodat Wanswerd spoedig vergeten werd?

Ik. Ach als ik aan Wanswerd dagte, dan verdween al spoedig het genot van alle genoegens, welke ik konde smaken, ik had het heimwee, de veranderde levenswijze, het bestaan der ingezetenen in handel en wandel, zeden en verkeer, was niet zoo gul, zoo eenvoudig als in het geliefde Wanswerd, ik was niet zoo vrij, maar meer bepaald en gedwongen, schoon mijn werkkring veel uitgebreider was, en waartoe ik gezet mij met lust overgaf, was ik altoos bevreesd in het een of ander geen genoegen te zullen doen; en waartoe de steeds meer toenemende geschillen omtrent de staatkundige denkwijzen, en waarvan ik mij hoe bezwaarlijk ook geheel onthield, verwekte ik dog bij de ijverigste heethoofden van den een of den anderen partij eenige verwijdering, waarvan ik mij zooveel mogelijk onttrok. En gaf mij integendeel aan mijn werk en mijne geliefde oefening in de wetenschappen, vooral in die van den godsdienst geheel over.

Vriend. Ik kan niet begrijpen dat gij zoo aan Wanswerd verkleefd waart, het was hier dog veel beter?

Ik. Zoo schijnt het, maar een Groenlander bijvoorbeeld zal niet gaarn met een Europeaan willen ruilen, de gedurige briefwisselingen met mijn broeder en vrienden te Wanswerd, en hunne bezoeken alhier, hielden de gemeenschap en betrekkingen steeds levendig, vooral dewijl mijn broeder en ik niet alleen door brieven, maar wekelijks in de stad alwaar hij les in de musiek bij v.d. Meulen nam, onze wederzijdsche opwachting maakten. Schoon afwezende was ik mijn broeder tot een vader in raad en daad, en belaste mij steeds over den zorg tot het welzijn, vooral dat hij in zijne betrekkingen meer bekwaam nuttig en aangenaam mogte zijn, en ik smaakte tevens het genoegen, dat hij zich met lust en ijver aan zijn werk overgaf, en daardoor de goedkeuring der ingezetenen meer en meer verwierf.-Mijne moeder en wijdere betrekkingen,

genooten geen minder genoeg dat alles zich boven wenschen geschikt hadde, en meer en meer schikte. Mijne vrienden waren inzonderheid over ons allen voldaan, de betuigingen welke ik van tijd tot tijd met de grootste gulheid medegedeeld, ten zijnen opzigte ontving, waren mij zoo zagt zoo goed en strelende, dat ik mij steeds opgewekt gevoelde, om den bestuurder onzer lotgevallen voor zijne goedheid ten onzen opzigte te danken, in naauwgezet voor hem voortaan te leven, en dit in verband met de werkzaamheden omtrent mijne eeuwige belangen in liefde tot God in Christus, als mijn verlosser en zaligmaker, zonder welke ik in mijn oog niets goeds konde doen, maar onder afbedding van zijnen geest, meer en meer bekwaam te worden, hem welbehaaglijker te leven.

Vriend. Voortreffelijke gesteldheid!?

Ik. Na een geruimen tijd alhier gestaan te hebben namen de onrustigheden der ingezetenen hand over hand toe, derwijze dat de natie zich in verscheidene factien verdeelde door het gemeenzaam verkeer met D^{os}. Bruining, en welke ik leerde kennen als een braaf godvrezend man, onderhield mij dikwijls dat ik gene tijdschriften veel min de couranten las, en daarom zeer onbekend met de wereld was, waarbij ik hem dan t'elkens herinnerde te weten bij ondervinding, welke schadelijke gevolgen dit lezen op mijne gemoedsrust hadde verwekt, en tevens mij voorgenomen had, mij van alle twist te onthouden, evenwel door het vertrouwen op Domeni als een zeer braaf man, wierd ik eindelijk overgehaald, om ten minsten de Haarlemmer Courant mede te lezen; wat is dog de mensch met zijne beste voornemens!!!

Vriend. Ik kan niet begrijpen dat daarin zooveel ingelegene ware, om zulks niet te doen?

Ik. De mensch is geneigd tot navolgen, wanneer nu aangelegene dingen, door zulke geschriften, voor het oordeel van den mensch gebragt worden met de zorgvuldigste waarheden ingekleed, en door gebeurtenissen opgehelderd, ofschoon valsch, neemt het vooral bij onkundige lezers een schijn van waarheid, waarmede zoodanige geschriften van dien tijd opgevuld waren, en zoo wordt men ligtelijk tot derzelve partij overgehaald; zoo wierden althans de staatsaangelegen heden voorgesteld er vielen zoo vele opmerkingen op het bestuur, en met gebeurtenissen bevestigd, welke niets als onheil voor de natie teekendeen dezer wijs wierd men van den regten weg afgeleid, om schijn voor waarheid aan te nemen; dit had ik reeds bij ondervinding bevoorens geleerd, en daarom wierd ik bezwaarlijk overgehaald om de couranten van dien tijd te lezen.

Vriend. Hoe ging het met de beoefeningen uwer geliefkoosde wetenschappen?

Ik. Zij wierden met ijver voortgezet, vooral toen Domeni mij mede als openbaar catechisant aanstelde en terstond bij den aanvang van het wintersaizoen, met anderen dit werk aanvaarde, volgens bestaand gebruik dezer gemeente. Ik meen dat men toen opvolgende de Handelingen der Apostelen afhandelde, en bij mijnen aanvang rede eenige hoofdstukken gevorderd ware.- Ik had dit rede bevoorens eenige winters te Wanswerd gedaan, zoodat daarmede niet onbekend ware, en thans opnieuw met lust en ijver voortzette.

Ik heb vergeten te melden, dat ik in den afgeloopen zomer belast wierd met het schrijven der kerkerekening, deze was van zeer veel omvang en uitgebreid, loopende over verscheidene jaren, in welke de bezittingen van de kerkegoederen toen zeer aanzienlijk was en dus jaarlijks groote inkomsten opleverden, in welke ook aanzienlijke reparatien aan de kerktooren, benevens het vernieuwen van het orgel in 1791 hadden plaats gehad, deze rekening te stellen en uit te schrijven koste mij in mijne ledige uren veel moeite en tijd, waardoor mijne oefeningen in de wetenschappen moesten rusten. Bijzitter als jongste kerkvoogd nam gedurende door zijn zoon t'elkens bij het uitschrijven copie der rekening, waarom weet ik niet, mogelijk om zijn zwager

Sjoerd Andles welke rekening zoude doen, des te beter na te gaan, of de posten van ontvang en uitgaaf wel en ter goeder trouw aangegeven waren, wiji ik naderhand merkte, dat zij niet zeer onderling harmonieerden. De rekening werd volgens uitschrijving op gestelden tijd door een aanzienlijk getal eigenerfden ten overstaan van het grietenijbestuur, opgenomen en gesloten, waarmede de afgaande kerkvoogd Sjoerd Andles, toen een bejaard man, bedankt en Andle Hendriks in deszelfs plaats tot jongste kerkvoogd benoemd, welke sedert opvolgende tot heden gecontinueerd is.

Mijn onderwijs scheen de goedkeuring weg te dragen, althans had ik vele schoolkinderen. Bijzitter Bekker van Stiens bestelde zijn zoon bij mij in de kost, om teleeren, waardoor mijne inkomsten van traktament en emolumenten vermeerderden, en omdat mijne zuster onder geleide onzer moeder, de huishouding te bezuinigen, tamelijk wel geleerd had, was ik eerlang in staat om eenige gelden af te zonderen en die tot opvolgende afdoening mijner schulden aan mijn zwager te bezigen.

Met het een en ander hadden wij het eerste jaar mijner komst bijna agter den rug, en verzuimden niet bij het invallen der kersvakantie onze familie te Wanswerd en op Hallumermieden te bezoeken, o! welk een aangenaam bijeen zijn, onder mijne dierbaarste betrekkingen, genooten wij met elkanderen. O! toen was ik eigenlijk te huis, toen was mijn gemoed opgeruimd, hoe hartelijk waren de onderlinge gesprekken over onze belangen, over onze betrekkingen, over onverschillige dingen, mijne oude vrienden namen deel, voorzooveel ik hun bezogte, of door hen bezogt wierd, en onze genoegens van elkander in gezondheid weder te zien en te spreken.

Vriend. Het zal u met er tijd dog wel eigener te Wirdum geworden zijn?

Ik. Zoo was het, maar het was mij, als ik te Wanswerd uit van huis geweest was, te Wirdum niet te huis behoorde, zoo beklemd was dan t'elkens het gemoed op mijn tehuisreis en wederkomst aldaar, een paar dagen had ik altoos wel noodig om mij te gewennen; dit scheen niet onopgemerkt bij de Wirdumers te zijn; want de vrienden lieten zich wel eens hooren, over dat uit huis gaan bij elke vacantie en gedurende het huis met geslotene deuren en vensters te laten, vooral op de Wirdumer kermessen.

In den loop van dat jaar meen ik het tweede namelijk, dat de studie tot de Latijnsche taal, weder aanving, waartoe D^{os}. Bruining mij zijn onderwijs aanbood, na mij de eerste beginselen weder eigen gemaakt te hebben, was de studie thans voornamenlijk in 't begin bepaald, tot de regels van de syntaxis van Vossius waarna de thema's van Reijts dagelijks een les aan Domeni aangeboden om te corrigeren terwijl Nepos te expliceren bij die gelegenheid tevens overgehoord werd. En dezer wijs continueerde ik gewoon gedurende de 3 volgende jaren, toen in een andere betrekking gebragt nam het les nemen een einde, ik had het gedurende zoover gebragt, dat ik alle de klassen der tema's van Reijts doorgelopen alsmede Nepos tot in het midden van Justinus gevorderd waren, de brieven van Cicero mij tevens eigen gemaakt te hebben. In het laatste jaar schreef ik mijne schetsen om te categoriseren in het Latijn en verstond al fraai de gemakkelijkste schrijvers in die taal. Het is waar dit leeren in het Latijn koste mij veel moeite en tijd, welke ik tot de studie in de wetenschappen zoo zeer behoefde, behalven mijne gewoone bezigheden tot mijn beroep, schoot er mij gedurende den dag, naauwelijks tijd om te eeten of te drinken, veel min tot uitspanning overig.

Vriend. Zich zoo af te martelen, tot dingen welke juist niet tot iemands dagelijks beroep behooren, vindt ik tog niet goed, vooral als men zich daaraan zoo slaafs overgeeft?

Ik. 's Menschen lust 's menschen leven, zegt het spreekwoord. Zoo was het mij, overgegeven aan mijn beroep, afgetrokken van de wereld zooveel mij mogelijk was, konde ik mijne ledige uren niet beter besteden, het was mij volstrekt eene behoefte geworden, ik gaf mij wijders behalven het Latijn aan de wetenschappen over-bovendien was die taal mij in de wetenschappen tot mijn

beroep niet ondienstig vooral tot de nederduitsche taal, welk ik daardoor meer grondig leerde verstaan.—Evenwel het gemeenzaam verkeer met Sytze Hommes en andere vrienden wierd zooveel mogelijk levendig gehouden, maar buitendien leefde ik zoo ingespannen, dat ik mij herinnere omtrent dezen tijd in geen weken en maanden de bureu tot een uitspanning had rondgewandeld.

Vriend. En dus had gij behalven zoo slaafs te leven het voorregt van een vergeten burger te zijn, een gerust leven te leiden?

Ik. Door de over hand toenemende burgertwisten, en het lezen der couranten, het gemeen verkeer en de vertrouwelijke gesprekken met D^{os}. Bruining, Sytze Hommes en andere vrienden wierd ik meer en meer ingewikkeld, om voor mijzelven partij te kiezen en hierdoor wierd de ware rust voor mijn gemoed gewijzigd vooral toen de wereld een aanzien kreeg, dat diegene welke de goede zaak niet openlijk voorstond (zoo noemde men het) niet waardig was in de maatschappij te leven; een ieder nam deel in den wapenhandel; hetwelk door de tijdschriften die menigvuldig in omloop gebragt wierden, met alle kragt werd aangemoedigd, en waarvan de ambtenaren in allerlei betrekkingen niet uitgesloten wierden.

Vriend. Gij zult zeker tot den wapenhandel niet toegetreden zijn.

Ik. Dewijl de staat zich tot een geheel omwenteling neigde stond het te vrezén, dat de andersdenkende vooral die der ambtenaren, van hunnen posten zouden ontzet worden, waarvoor ik althans zeer veel bekommring had, nam ik de wapens mede op, en woonde de exercitien bij zooveel mijne ambtsbetrekkingen toelieten, eindelijk naderde het jaar van 1795, toen de Franschen in het begin daarvan onder begunstiging van een sterken winter het vaderland indrongen, hetzelfde overstroonden en de gevreesde omwenteling declareerden; de gevolgen daarvan hebben de geschiedschrijvers breedvoerig opgenomen, maar alleen betrekkelijk mijne geschiedenis, moet gij weten, dat men te Wirdum ook een leesgenootschap oprigte, waar van D^{os}. Bruining voorzitter en ik secretaris was, wij telden vele leden; wij lazen in de bijeenkomsten de tijdschriften en al het nieuws van den dag, en stonden geheel op ons zelve, zonder eenige verbroedering, nog met het wapengenootschap, nog met de hoofdsocieteit te Leeuwarden, waarvan wij opvolgenden uitnoodigingen ontvingen om gemeenschaplijk de goede zaak te bevorderen, dog hetwelk wij onder allerlei verschoningen steeds afwezen. Ons doel was voornamelijk om de rust onzer ingezetenen te bevorderen, hen voor uitspattende ondernemingen te behoeden, de driften in te toomen, en gematigd in handel en wandel te zijn; dit gelukte volkomen, want hoewel er wel eenige heethoofden onder onze ingezetenen bestonden, beletten wij dadelijk zooveel mogelijk derzelve invloed.

Eindelijk konden wij het aanzoek der societeit niet meer wederstaan door de geneigdheid der meerderheid der leden, en ik benevens mijn vriend Sytze Hommes wierden als afgevaardigden benoemd tot de grootste tegenzin mijns gemoeds; maar omdat mijn vriend staande overleed, raakte onze commissie tot mijne blijdschap tot niet.

In de grondvergadering welke opvolgende geconvoceerd wierden tot het verkiezen van kiezers tot benoeming van onderscheidene besturen van den staat, en tot vestiging van de nieuwe volksregering was ik doorgaans mede stemopnemer, en benoemde mede kiezer in welke hoedanigheid, wij dan gemeenschappelijk met de kiezers uit alle de grondvergaderingen van de grietenij op de regtkamer, of met de gezamentlijke uit een geheel canton, ingevolge onze instructien onze stemmen uitbragten op het Stadshuis.

Dewijl de kapitein van het gewapend genootschap alhier een goed vriend van mij was, hadde deze mijn geweer rede eenigen tijd geleden overgenomen, zonder mij wijders lastig te zijn, en daarmede was ik van dezen last bevrijd.

Eindelijk vorderde men den eed van alle ambtenaren in onderscheidene betrekkingen op de nieuwe staatsregeling, echter met het toegeven van eenige wijzigingen, welke als toen ook zoodanig gedaan wierd.

Vriend. Toen was alles in rust en vrede met het vestigen van een volksregering?

Ik. Toen had zich daarmee de onrust, twist en verdeeldheid in den hoogsten graad eerst gevestigd, en hadde God het niet verhoed, dan hadde de natie zich onderling vernietigd, maar uit vrees voor de Franschen, konden de heethoofden niet in alles tot hunne voornemens geraken. Rampzalige tijden! De mensch is te zedelijk bedorven, en onder eene constitutie van volksregering het maatschappelijk geluk te bevorderen, de eene factie verdrong opvolgende de andere partij, de woelingen en driften kenden perk noch palen, en toen was het in een zekeren zin, een geluk dat de Franschen, hoewel in naam vrienden echter de hoogste magt voor zich declareerden. Evenwel zooals gezegd is, genooten wij hier te Wirdum onder een goede leiding, tamelijke rust en vrede.

Vriend. Mij dunkt dat uwe goede voornemens zeer begonnen te verwijderen.

Ik. Als men zich om zoo te zeggen, tot eene kleinigheid toegeeft, dan zullen welhaast de andere volgen, en zoo verdwijnen hiermede de beste gezindheden in rook, zoo weinig staat kan men op zichzelf maken, omdat men niet weet in welke gevallen men kan geraken, wat de dag van morgen baren zal? vooral als men zich in een afhankelijk toestand bevindt, onder volks beroeringen, gelijk met mij geval was.

Vriend. Uwe werkzaamheden in uw beroep, zullen hierdoor wel geleden hebben?

Ik. Dat kan ik juist niet zeggen, ik was zeer gezet in het waarnemen van mijne bezigheden, dientengevolge, hadde ik opvolgende kostgangers, mijne school bloeide. Onder de kostgangers was onder anderen een zoon van Domeni Mebius van Rijperkerk, welke als representant door het volk gekozen, en dagelijks deze vergadering bijwoonde, zijn zoon W. Mebius, thans predikant te St. Jakob bij mij besteedde, omdat ik eenige vorderingen in het Latijn hadde gemaakt, behalven het lager onderwijs, daarin ook les van mij zoude ontvangen; en ik kan mij nog herinneren, welke genoegens ik smaakte in het gemeenzaam verkeer met deze jongeling, hoe dat wij elkanders verstand opscherpten, zomeravond na gedaan werk wandelden wij gewoon in het veld, spraken zooveel mogelijk met elkanderen Latijn, en als ons deze of gene woorden of een goeden zin, over voorkomende gesprekken, hetzij uit de natuur als anders ontbraken, dan raadpleegden wij bij onze tehuiskomst onze Pitiscus of andere schrijvers. Ik nam les van Domenij, hij van mij, en wederzijdsch van elkanderen. Ook had hij de eerste beginselen van het Grieks eenigszins bij zijn vader beoefend, en was mij daarin behulpzaam, dog daarin heb ik behalven de letters en conjugaties geen de minste vordering gemaakt.

Vriend. Was een en dezelfde zuster gedurende uw huishoudster?

Ik. Meestal maar niet altoos, dewijl wij niet zeer humeurden, en dezer wijs ongemakkelijkheden leden, mijne jongste zuster was aangenamer, en doorgaans vreedzaam, deze verving dan een poos de andere, als wij het niet langer met elkanderen konden klaren; onze moeder kwam ook wel eenigen tijd uit van huis, niet zoo zeer om de huishouding waar te nemen, maar wel om tot het een en ander raad en daad te geven; trouwens ik bemoeide mij thans even weinig met de huishouding als tevoren, daar liet ik mijne zusters voor zorgen, evenwel zorgde ik altoos, dat ik nergens eenige schuld had, mijn zwager was omtrent dezen tijd ook geheel voldaan en lequit met mij.

Wanswerd bleef mij nog altoos in een aangenaam aandenken, bij elke vacantie waren wij daar uit van huis, ook mijn broeder bezocht ons bij alle gelegenheden, en waren elkander meer dan gewoon aangenaam, te meer wijl wij zoo hartelijk konden spreken over onze dagelijksche bezigheden, het onderwijs, de musiek en andere wetenschappen tot ons beroep behorende.-Met mijnen oom te Grouw, onderhield ik een hartelijke vriendschap, ik achte hem

zeer hoog en stelde hem mij altoos tot een voorbeeld, in zijn post als navolgenswaardig hoewel onze denkbeelden in het onderwijs wel eenigzins verschilden, als een bejaard man volgde hij naauwgezet zijn vanouds gezet beginzel, terwijl ik door lezen en het verkeer met Nieuwold en anderen, de meer steeds toenemende verandering in het onderwijs werd toegedaan, behalven dit waarin oom mij niet* wilde toegeven, waren wij de hartelijkste vrienden, en ik moest altoos eenige vriendelijke verwijtingen mij laten welgevallen dat ik niet vaker hun bezogte; want moeike was niet minder mij toegedaan.

Meester Idzerda van Roordahuizum als in dezelfde betrekking tot mijn oom te Grouw staande, waren wij van jongs af met elkanderen bekend, en opvolgende als naaste collega's zeer familiair, ook ten aanzien onzer godsdienstige gezindheden zeer vereenigd.

Vooraf was mijne verkeering met D^{os}. Pollius te Wanswerd als ik daar uit van huis was zeer aangenaam en deelnemend, welke mij benevens Mijnheer Sixma ook wederkeerig bezoek gaven, en tot hun lieder dood mijne vrienden bleven.

Mijne grondbeginselen omtrent de godsdienst leden geen de minste verandering; schoon door den drang der omstandigheden wel eenigzins gezwakt in mijne innerlijke neigingen, bleef echter de hoofdzaak mijn lust, mijn leven, waartoe de godvruchtige predikatien en onderling van Domeni Bruining, niet weinig tot stichting, opwekking en vertroosting bijdroegen. Ook waren Sytze Hommes en ik omtrent het bevindelijk gedeelte zoowel, als omtrent de leerstukken van den godsdienst hartelijk vereenigd, schoon de tijdsomstandigheden, onze gesprekken daarover wel wijzigden bleef tog bij ons altijd hoofdzaak om over den godsdienst te spreken, elkanderen op te wekken en te stichten. De catechistische oefeningen werden steeds met lust en ijver voortgezet.

Vriend. Hoe kan iemand in zoovele onderscheidene werkzaamheden tot eenige volkomenheid geraken in de wetenschappen?

Ik. Op zijn best, een halve geleerde te zijn, zoo was althans mijn geval, ik wilde alles weten, en verwierf van het een en ander maar zoo wat verwarde denkbeelden, althans zooveel niet, dat ik tot een grondige kennis van een of ander wetenschap geraakte. Mijnen post nam veel tijd, alles moest ik tusschentijds verrigten, welke met inspanning van alle vermogens besteedde, waardoor ik dikwijls om pijn in het hoofd voor eenige dagen het een en ander moeste nalaten, vooral de sterke spanning om de copia verborum van het Latijn in het geheugen te prenten, hoewel Domeni Bruining in zijne leerwijze op eenen gemakkelijker weg leide, namenlijk om zulks door het gebruik te verkrijgen, evenals met de regel van de syntaxis, maar dit vorderde dan mijns inziens niet genoeg, en dan overlaadde ik teveel mijn geheugen. Bijbelkennis en godsdienstleer, was mijne geliefste wetenschap, en door de gedurige oefeningen vooral des winters in de categorisatien openbaar te antwoorden, veroorzaakte wel veel bezwaar voor het geheugen, maar krenkte hetzelfde zoo niet, als wel het Latijn, ik had als particulier in deze wetenschap een goede vordering gemaakt, waarvan de oefening zoo zeer tot de vorming van het verstand en het hart diende. Ach hadden de bijzaken het nut voor mijn gemoed en de rust van mijn leven maar zoo niet gekrenkt en afgeleid.

Vriend. Gij hebt onlangs van het overlijden van Sytze Hommes gemeld?

Ik. Midden zomer voor of na den onleegtijd is mij vergeten, zeide men dat hij niet wel ware, zoo was ik wijl er een volksfeest plaats hadde, vrij van school, en onttrok mij van het feest om mijn kranke vriend te bezoeken, ik bleef gedurende van den dag bij hem, hij lag te bed, maar op aanzoek van zijne vrouw stond hij op en sprak nogal veel met mij, dit was trouwens in zijn doorgaande leven hem eigen niet alleen, maar tevens zeer aangenaam en onderhoudend over alles wat hij sprak. Tegen den avond verliet ik hem, en bezogte hem na eenige dagen weder, wanneer zijne ziekte zoo verergerd was,

* niet of niets.

dat hij toen wel veel sprak over God en godsdienst het meest maar verward, zijne geestvermogens waren gekrenkt, en door de steeds toenemende ziekte verbijsterd, totdat hij na eenigen tijd, zoo ik geloof zalig ontsliep; hij wierd zeer betreurd zoowel van vriend als van diegene welke hem anders geen goed hart toedroegen, dewijl de maatschappij een aangenaam lid in het gezellige leven had verloren, maar vooral de vrienden van de godsdienst verloren in hem de steun en kragt, terwijl de gemeente een harer waardigste leden ontvallen ware, hem beweende.

Onze Leeraar D^{os}. Bruining gedagte aan hem in de eerstvolgende Zondag 's morgens in de voorafpraak, en herinnerde de gemeente het verlies dat zij in den nu zalig afgestorvenen leedt, waarbij haar op wekte, om zich steeds zijner te herinneren tot een voorbeeld van godsdienstliefde in het gezet waarnemen van den openbaren godsdienst en het beoefenen van de leestukken des geloofs, tot stichting en troost in het kommervolle leven, en langs dien weg zich tot de eeuwigheid voor te bereiden, om zalig te sterven. Ik herinnere het mij nog, dat er vele van de gemeente door deze reden bewogen waren, mijn gemoed was althans vol.

Ik zeide zoeven van dezulken welke hem anders geen goed hart toedroegen, en dat was omdat hij door dit huwelijk in het oog der wereld tot een aanzienlijker stand geraakt ware; want hij was bevorens verwer en glazemaker, gelijk het in zoodanig geval gemeenlijk gaat, evenals of de zoodanigen zich daarop laten voorstaan, hoewel er niets op zijn gedrag viel aan te merken, wilde men hem zooiets aantijgen, dat hij zich door zijnen tegenwoordigen stand eenige grootheid aanmatigde en zich vaak in gezelschap vinden liet daar hij bevorens een afkeer van betoonde. Nu is het waar, een ieder zogte zijne verkeerung ook de zoodanigen, welke geheel niet met zijne godsdienstige denkwijze instemden, en omdat hij zeer gezellig ware door deze wel afgetrokken wierd, tot kortswijl of iets anders.

Ik wierd benevens mijne zuster ook ter begravenis verzogt. Onzen leeraar had de voorgang, en er wierd gedurende den dag zeer veel tot onderlinge stichting gesproken, onder een gedurige herinnering van de overledene.

Vriend. Hadden deze onrustige tijden ook op uwe ambtsbetrekkingen invloed?

Ik. Door de inkwartiering van een paar honderd man cavalleriedragonders wierd de school gedurende tot een kasern of verblijf voor de wacht bestemd en daartoe in gereedheid gebracht, terwijl de kapitein met wijf en kinders in de pastorie logeerde, hield ik gedurende school in de kerk agter het hek, alwaar de banken en lessenaars en tafels uit de school geplaatst werden; een wachtmeester was bij ons ingekwartiert; dit was een zeer fatzoenlijk man, en hadde gedurende de inkwartiering van 14 dagen of 3 weeken tusschen tijden veel gezelschap aan hem, hij sprak goed Hollandsch, hoewel de onderlinge gesprekken in de Waalsch Fransche taal geschieden men noemde deze Waalen in Hollandsche dienst, zoodat het plaatselijke van het onderwijs hierdoor wel verandering onderging, maar anders gaan invloed hegte op mijne betrekkingen, dewijl het onderwijs zelf en ook den godsdienst zondags daardoor in het minste niet gekrenkt werden; ook werd de school 's avonds wel tot een vergadering van het gewapend genoodschap belegd. Als er iets betrekkelijk het krijgswezen op aanschrijving van hooger besturen daaromtrent eenige gevoelens of andere zaken te beslissen viel, dog omdat ik in geen betrekking stond, bemoeide ik mij daar geheel niet mede behalven deze, ook het leesgenoodschap vergaderde 's avonds wekelijks eenmaal in de school gedurende 1795 en werd op het einde van dat jaar door ons zelve ook ontbonden.

Vriend. Behalven Mebius en Bekker, hebt gij ook meer kostdiscipelen gehad?

Ik. Een bakkerszoon uit de Schrans en opvolgende twee kinders van de Deventer schipper van het Vliet Jelle Eelkes genoemd, zijnde een meisje naderhand aan Buis een zilversmid te Leeuwarden getrouwd, en een jongetje, welke jongetje na hier eenigen tijd geweest te hebben bij het invallen van een vacantie

tehuis ware, en gedurende zeer onverwacht en schielijk doof wierd, na alle middelen van doctors en professors beproefd te hebben ter genezing vruchteloos aangewend is dit jongetje tevens stom geworden, waardoor de vader hem eindelijk naar Groningen gezonden heeft aan het Instituut van Doven en Stommen, en tot schilder opgeleid, en daarin een meester geworden is, hij is altoos stom en doof gebleven. Wat zijn de wegen der voorzienigheid wonderbaar, nimmer had hij een schilder geworden, indien hij niet doof geworden was.

Vriend. Gij zult thans den ouderdom van 30 jaren bijkans bereikt hebben?

Ik. Zoo is het, indien ik nu alle de bijzonderheden van dezen leeftijd zoude vermeld hebben, dan zoude ik zeer veel uitgebreider moeten geweest zijn, bijvoorbeeld om maar het een en ander te herhalen omtrent mijne kindsche jaren gedurende het leven van mijnen vader wil ik u maar eenige gevallen opnoemen, hoe weinig invloed een strenge tugt op de verbetering van het hart van een kind heeft.

Ons vader verbood ons altoos om aan anderen geen overlast te doen, en hield over ons en zijne schoolkinderen altoos een wakend oog. Nu gebeurde het eens in het voorjaar, dat een schoolkameraad en ik tusschen schooltijd onder het spelen met andere kinderen, door een ouden sloot in Domeni's hof drongen niet verder als op de wal, alwaar wij een eend op een nestvol eijers vonden te broeden, waarvan wij een ei opbraken, om te zien ofze ook vuil waren, dit alzo bevonden hebbende lieten wij de eend en overige eijers ongemoeid; maar iemand die dit gezien had, gaf Domeni daar berigt van en deze aan mijn vader, en toen wij op gezetten tijd weder in het school waren, wierden wij van vader daarover onderhouden, en ontvingen daarvoor een allergedugste straf, ik het meest, evenwel door tusschenkomst van moeder wierd vaders slaande hand afgewend.-Bij nadenken over de geledene straf moest ik met ijzing aan de gepleegde misdaad gedacht hebben, maar zoo was het niet; ik had onder anderen een zeer getrouwe schoolkameraad, welke godvruchtige ouders hadde, naderhand is hij onderwijzer te Nijawier geworden, met deze wierd mij zonder navragen altoos toegestaan gemeenzaam te verkeerren, ik had wel een neef, maar die stond als een zeer ondeugende jonge te boek en wierd mij vaak verboden met deze omtegaan, trouwens wij hadden ook al veel rusie met hem, en daardoor was zijn gezelschap ook niet aangenaam. Met deze kameraad ondernam ik naderhand, toen vader ambtshalven of anders niet tehuis was, de eend met zijne eijers eens weder te bezoeken in Domeni's hof, en bevonden alles in den besten toestand, dat n.l. de eijers welhaast zouden uitkomen, niettegenstaande onze tegenwoordigheid wilde de getrouwe moeder haar nest niet verlaten, kregen wij den inval om haar de schoone slagveders waarna wij zeer begeerden uit te plukken, en om niet gezien te worden, pakten wij de eend en gingen daarmede in de tooren alwaar ik altoos een vrije toegang hadde, hier plukten wij haar de slagveders uit, en bragten toen het arme beest weder naar het nest, dog hetwelk van toen af ook door haar verlaten is. Zonder twijfel was dit een zeer boze daad, en bedreven zulks zonder eenig naberouw, zonder eenig nadenken niettegenstaande ik over het eerste geval met deze eend zoo gedugt geleden hadde. Deze daad bleef geheim en daarmede was het gedaan.

Vriend. Deze misdaad overtrof de eerste in boosheid bovenmaten zeer!

Ik. Gij zult meer hooren, vader verbood ons stellig als wij in de tooren waren, en de jonge musschen en protters hoorden tjilpen en waarna wij zeer begerig waren, ons niet in het gevaar te begeven. Dog alles tevergeefs, als vader niet tehuis was, bezogten mijn kameraad en ik de tooren van onderen tot boven in de naald, er bleef geen steigergat of andere plaats, hoe ontoegankelijk ook, onbezogt, daar ladders tekort schooten klommen en klaauterden bij bijnten en karbiels op, zelf de insnijdingen van een halve steen binnen in den tooren op alle verdiepingen aldaar bestaande, waren ons breed genoeg zonder eenig houdvast, de tooren van binnen rond te dringen en alle steigergaten dezer wijs te betasten en te bevoelen of er ook eijers of

jonge vogels in waren, en zulks niet eenmaal maar opvolgende ten allen tijde, dit bedrijf was ons zoo eigen evenals kinderspel en liep altoos zonder ongeluk af, eenmaal evenwel stond mijn kameraad op de bovenste zolder op de bovenste trap op een aldaar voorhanden zijnde ladder, welke uitschoot, en hiermede smakte mijn maat plat op de zolder neer, ik konde mij van lagchen niet onthouden, dog onder een zuur gezigt en eenige bedreigingen bragt hij mij tot nadenken, en daarmede ging deze bui zonder eenig letsel bekomen te hebben voorbij. De jonge vogels welke wij bekwamen, wierden meestal doodgemarteld, ach wat is de verdorvenheid groot, hoe diep is de mensch gevallen, het gedigtzel der gedagten is van der jeugd af boos.

Vriend. Ik ijs van zulke bedrijven!

Ik. Gij zult meer hooren, als ik zondags bij mijn vader onder de godsdienstoefening altoos op de orgel moest zitten, hoorde ik gemeenlijk 's voorjaars de jonge vogels daarboven agter het verwulft tjilpen, zoo gebeurde het eenmaal dat ik bij zoodanige gelegenheid een plan beraamde om daaragter te komen, hetwelk door mijn makker goedgekeurd wierd, en wij wachten maar op het stond om bij afwezigheid van vader dit uit te voeren, de gelegenheid kwam, vader moest uit, voor eenen gehelen dag, het was een Zaturdag. Van binnen in de kerk stond op het einde een zeer lange ladder en daarnevens een val in het verwulft, hier klommen wij op en begaven ons agter het verwulft alwaar wij zooveel ruimte vonden, dat wij gemakkelijk tusschen hetzelve en het leijen dak op de muur konden doordringen, behalven de driehoeken en houdvasten tot steun en schraging van het dak en het verwulft dienende moesten wij doordringen dat vrij wat beletsel gaf, ook boven de predikstoel was het muurwerk hooger opgetrokken, waarbij wij op en af moesten klaauteren, aan ligt door de reeten ontbrak het ons niet, en dezer wijs geraakten wij van het eene uiterste tot het ander het gehele verwulft langs en deedden vrij wat voorraad van vogels en eijers op om ze bij een andermaal op te zamelen, waarmede wij ons zonder iets mede te nemen tevreden stelden, wij wisten thans genoeg. Ik meen bij een volgend gelegenheid wanneer wij ons agter het verwulft bevonden, vingen wij een ouden protter, welke zijne jongen aldaar zoude voederen hij hadde als eene bijzonderheid maar een voet, wij overleiden wat wij daarmede zouden doe, en het schoot ons te binnen dat wij die zouden laten broeden; boven het orgel was een nestvol eijers, welke ik zoude nemen, begaf mij derwaarts, nam de eijers in den hoed weder terug, en dewijl aldaar boven de vrouwliedensbanken een overstek van het muurwerk ware, alwaar het verwulft op ruste, gebruikte ik op mijne wijze nog veel voorzigtigheid in het terugkeeren, egter verbrak het vermolmde rib onder mijne voeten en schoot er met het eene been geheel door, ik hield mij gelukkig aan iets, zoodat ik mij zonder letsel terug naar mijn makker spoedde, en vond deze zeer ontsteld, omdat hij meende dat er iemand in de kerk ware. Hij hadde het gedruisch van het neerstortende hout door mijne doortrede maar gehoord, hetwelk vrij wat spel in de holle kerk veroorzaakte, ik stelde hem gerust, dat ik met de eene voet doorgeschoot was, en dat het oude hout, daar zulk een leven gemaakt hadde en hiermede was hij tevreden, en bragten onze vogel benevens de eijers zorgvuldig met ons, dog hier ontmoette ons een tweede toeval, er waren van de driehoeken waar wij moesten doorkruipen, en dewijl ik dunner was, konde ik tamelijk wel door, maar mijne makker bleef voor het kruis zitten en konde voort nog terug. Toen was goeden raad duur, wij overleidden dat ik een timmerman zoude halen, maar dan kwam onze booze daad uit, dog het beste kwam ons voor, dat ik een zaag zoude halen, en daarmede hem uitzagen, doch alvorens beproefden wij nog of ik hem ook zoude kunnen doortrekken, hetgeen eindelijk nog gelukte, zoodat wij ons behouden naar beneden spoedden en hadden de voorzigtigheid niet, om het neergestorte hout in de kerk weg te ruimen en op te hemelen; want 's Zondags morgens hadde mijn vader iets te doen in de kerk en zag ineens die smerige boel, en waar dit weggekomen was, ik was bij hem en vroeg mij wie of er in de kerk of daar boven geweest ware, ik zeide dit niet te weeten; maar 's anderen daags zeide hij mij dat wij dat gedaan hadden, en ons daar buitengewoon voor

zoude straffen, ik kende zijne bedreiging en vreesde daarom zeer, en waarschouwde mijn makker dat hij zich indien mogelijk voor de school moest wachten; want vader hadde mij beloofd: dat wij dan buitengewoon zouden gestraft worden, hij kwam dus in eenigen tijd niet op school en als hij er al kwam, dan verwijderde mijns vader mij om een boodschap voor hem te doen, ik meende dat alles bij toeval ware, maar mijn vriends vader vertelde mij lang naderhand toen ik al te Wirdum woonde, dat mijn vader en hij dit tezamen zoo overgeleid hadden om ons in toom te houden dat zij zich beide zeer ontroerd hadden over onze stoute en roekelooze daad en er niet toe hadden kunnen besluiten om onze buitengewone bewaring om ons te straffen, maar om ons in vrees te houden, zooals bevorens zeide, dit tezamen zoo hadden overgeleid, om beide voor eenigen tijd niet gelijktijdig op school te doen zijn.- Kieviets of andere eijers te zoeken stonden wij nergens voor als het belang vorderde en hierdoor geraakte ik menigmaal in de grootste ongelegenheid, als ik hals over hoofd doornat en smeurig tehuis kwam en een pak slagen moest bezuren; evenzoo ging het vaak ook in het visschen, en dit zal genoeg zijn, om mijn doorgaand leven tijdens vader leven bij een algemeen overzicht te kennen.

Vriend. Het zal mij niet onaangenaam zijn een overzicht te hebben van u bestaan toen gij te Grouw waart!

Ik. Ik had te weinig tijd om aan uitspanningen it denken omdat mij bij afwezigheid van oom, de handen vol werk gegeven wierd om te doen als muziek schrijven en anders, echter had ik 's zomers bij mijne halfuurtjes ledig zijn nog even om tijd om met andere jongens buiten vooraan in de meer te baden, waarmede bij afwezigheid van oom mijn werk dikwijls agteruit raakte, en het ongenoegen van oom over mij berokkende. Onder kerktijd als wij gelegenheid hadden liepen vaak van het orgel naar buiten dog tusschen tijden in de school hadden wij en andere jongens vaak onze divertissementen, zoo had onder anderen mijn medekostjonge Kundig een pistool benevens kruid, maar omdat zijne ouders op aanvraag van een pistool te hebben, bezorgd dat het niet gangbaar aan hem overkwame, dit speet ons geweldig, maar wisten ons op andere wijzen met het kruid te vermaken; zoo waren wij met andere familiale jongens eens in den tuin bij de school alwaar iemand van ons een test met vuur in de hand uitstak, wij stonden tezamen in een ronden kring, de andere had de kruidhorn, en storte zonder erg het kruid in de test, oogenblikkelijk vloog de gehele boel in de lucht met een ijslijken slag, allen ontsteld, zag de een op den ander zonder eenig letsel bekomen te hebben, alleen het kousijn van de deur was zwart geslagen en 's anderen daags vonden wij de bodem van den kruidhoorn op het andere einde van den tuin. Wij kregen naderhand nog een kostdiscipel eenen Beekkerk van Leeuwarden bij ons, gebeurde het eens op eenen avond als wij te bed lagen, dat oom ons beluisterd moeste hebben; want 's anderen morgens vroeg kwam hij met licht en wekte ons, en bestrafte ons zeer over onze gesprekken 's avonds tevoren gehouden, waarna hij de bullepees onder den rok wegtrok, en streek Kundig daarmede tot moede wordens toe over zijne naakte huid, hij lag voor maar hadde ook het hoogste woord gevoerd, Beekkerk in de midden en ik agter, en zeide dat hij ons zooveel niet gehoord hadde, maar ons wachten moesten zulk een taal weder te voeren, en hiermede hadde oom met ons gedaan, maar Kundig was zeer vergramd, dat wij vrij geraakt waren, en moesten daarom het overige van den tijd zoolang wij te bed moesten blijven, dat is tot den tijd als wij geroepen wierden op te staan van zijne onstuimigheid, schoppen en knijpen veel lijdten. Overigens leerde ik niet veel goeds en deedde zoo veel de tijd mij toeliet alle gebruikelijke spelen mede.

Toen ik den dienst te Wanswerd op het orgel moeste waarnemen, konde ik gedurende een gehele predikatie daar niet uithouden, maar verwijderde mij na het spelen van de bedezang over de puisters in de tooren en van daar na huis, en keerde niet terug voordat mij dagte, dat de predikatie haast geeindigd zoude zijn, en dit konde ik doen zonder van iemand gezien te worden, of als ik niet weg ging gaf ik mij uit verveeling neder om te slapen.

Met het historische van den bijbel hadde ik veel op en las daarom gaarn over dit gedeelte, voor Domeni Engelberts destijds predikant te Grouw, had ik

zeer veel ontzag en eerbied, hoorde gaarn oom over den godsdienst spreken en vooral als Domeni en Juffrouw op eenen avond bij ons waren, moesten dan te bed, maar stonden vaak naar de gesprekken in de gang te luisteren.

Dit zal genoeg zijn tot overzicht over mijne kindsche jaren, om mijne geschiedenis, door deze voorbeelden van dien leeftijd op te helderen.

Vriend. En nu tijdens uw provisioneele dienst?

Ik. Mijn bestaan veranderde wel eenigzins toen ik tot provisioneele onderwijzer aangesteld wierd, ontwikkelde mijn verstand zich ook meer, dat ik niet meer als kind handelde en wandelde maar bleef dezelfde zooals voren.

Dog eenigen tijd daarna, toen ik 18 a 19 jaren oud wierd, zag ik in dat ik van levenswijs moeste veranderen, om gelukkig te worden, door welk een middel kan niet zeggen maar ik geloof door overtuiging; ik las daarom veel den Bijbel en andere goede boeken, de ernstige predikationen van Domeni Berghuis wierden mij zeer dierbaar, ik verzuimde sedert nimmer de geopenbaarde godsdienst, ik merkte toen het onderscheid van menschen, welke met de godsdienst op hadden, en die meer wereldgezind uit sleur en gewoonte denzelven waarnamen, hoorde gaarn mijn makker; want die bleef nog altoos mijn vriend over zijne ouders en de godvruchtige gesprekken welke anderen die een zin en gevoelen met hun hadden en veel bij hun kwamen, spreken; ik gevoelde een steeds toenemende achting voor hen en alle diegenen met welke zij verkeerden, en merkte meer en meer, hoe dat dezulken zich van de wereld onderscheiden. Men had mijne ingetogenheid ook meer en meer opgemerkt, zoude wel gaarn met zulke menschen gesproken hebben, maar veroorloofde mij zulks niet, ik zag zeer hoog bij hen op; eindelijk door mijn vriend gemeenzaam met zijne ouders geworden, ontdekten mijne gevoelens, aan wien ik dezelve van tijd tot tijd meer openbaarde, deze lieten zich zeer veel aan mij gelegen liggen, en behandelden mij als een vriend, vooral ten aanzien van de belangen omtrent den godsdienst en de beoefening daarvan.

Vriend. Deze verandering heeft zeker veel invloed op uw volgend leven gehad?

Ik. Bij een algemeen overzicht van hier tot mijn 30ste jaar wil ik alleen maar zeggen, dat ik sedert nimmer de geopenbaarde godsdienst verzuimde, zeer veel van ernstige predikationen hield, menigmaal zoo vaak althans als ik geen dienst behoefde te doen, op zon en feestdagen naar Leeuwarden reisde om de aldaar zijnde godvruchtige predikanten te hooren hoe goed was het mij dikwijls aldaar de godsdienst bij te wonen, zelf toen ik te Wirdum was reisde ik veel derwaards bij avondstonden en zoo ook als wij geen preek hadden, de geopenbaarde godsdienst was mij een behoefte, door verwijdering in de dagelijksche bezigheden, wierd ik dan weder tot mijzelfen gebragt, en genoot dan somtijds zooveel voedsel dat ik er wel eenigen tijd daarna mede werkzaam ware.

Onderlinge bijeenkomsten van godvruchtigen, de zoodanige namentlijk daar men toevallig bij elkanderen kwam, hield ik veel in waarde, of ook wel dat men bij elkanderen kwam te koffij drinken; maar bijeenkomsten en openbare oefeningen, welke streden tegen kerkenorde, werden van mij als ongeoorloofd beschouwd, zooals men eenmaal te Leeuwarden zoodanig eene oefening geheel van de kerk gesepareerd daarstelde, welke ik eenmaal bijwoonde, maar met zoodanige eene ongerustheid evenals of ik mij op verboden grond waande, en dit zooveel te meer wijl er gelijktijdig de openbare godsdienst in de kerken beoefend wierd.

's Morgens las ik gezet voor mijne huisgenooten een of meer kapitfels in het oude of nieuwe testament opvolgende, ook wel bij gelegenheid in stichtelijke boeken, en dit is mij als een behoefte geworden gedurende mijn volgende leven.

Om te besluiten dezen leeftijd was mij een gouden eeuw, vooral toen ik te Wanswerd nog verkeerde geheel onbezorgd at ik mijn dagelijksch brood. Onze

kleine huishouding te Wirdum nam ook weinig, en kon van het traktement en emolumenten welke tezamen ongeveer 300 Gulden beliepen, behoorlijk leven, en schoot dat van mijne kostgangers over, waarmede mijne schulden afloste.

Schoon ongetrouwd stond ik alle goede inrichtingen voor onder anderen, dat van de schoolmeestersweduwenfonds, ik contribueerde gezet mijn contingent daartoe, en was tot het bestuur mede dikwijls daartoe belast. Dog omdat dit fonds niet door zichzelf konde bestaan, is het eerlang geheel te niet geraakt, waarvan mij de last wierd toe vertrouwd, om het te ontbinden, en het vergaderde fonds aan de belanghebbenden evenredig te verdeelen.

Niettegenstaande mijn heerschende lust was naar alle de geboden Gods te leven, maakte ik mij aan veel zwakheden en zonden schuldig, de bedorvene beginsels te Grouw ingezogen hadden te diepe wortels geschoten, om dezelve geheel uit te roeijen.

Vriend. Hebt gij toen nimmer aan een huwelijk gedacht?

Ik. Daar konde ik niet wel toe besluiten; want wij woonden te Wanswerd met onze moeder alle tezamen met elkanderen, en hadden een onderling goed bestaan, vrede en eensgezindheid, dog geen mensch is ooit zooals hij behoord te zijn, wij wierden alle groot, en een ieder hadde zijn hoofd en zin, waardoor de eensgezindheid wel geschokt wierd, bij zoodanige gelegenheid dreigde ik mijne huisgenooten wel eens, dat ik wilde trouwen en liet mij dan, o verkeerdheid! te veel op mijne meerderheid voorstaan; maar dit schoot geen wortel.

Tijdens het leven van mijn vader, ging er een meisje op het school, welke ik bijzonder lief hadde, deze neiging konde ik nimmer onderdrukken, maar groeide met mij op, en toen wij beide groot waren, was zij een en ander maal met mij ter bruiloft, hoewel ik anders geen verkeerung bij haar maakte, hare ouders waren zeer fatsoenlijke lieden, maar uit schroomachtigheid bij mijne opvoeding mij eigen geworden, durfde ik zulks niet ondernemen trouwens wegens mijne omstandigheden zooals bovenzeide konde ik aan geen huwelijk denken, hoewel ik haar gaarn als een zeer deugdzaam meisje zoude begeerd hebben.

Eindelijk toen ik te Wirdum beroepen was, zoude mijne zuster mijne huishouding waarnemen, maar ik hadde liever een vrouw, schoon ik behalven de bruiloft nimmer bij mijn geliefd meisje verkeerung hadde gehad, en toen nog ongetrouwd als een eenigste dogter bij hare ouders inwoonde, wierd ik op mijn schroomachtig verzoek tot verkeerung toegelaten en wierd zeer vriendelijk van haar en hare ouders ontvangen. Na het eerste volgde er al schielijk een tweede en eindelijk een derde bezoek, en wierd altoos met dezelfde vriendelijkheid ontvangen, begon ik mij te vleijen tot mijn oogmerk te zullen geraken, en wierd zeer ernstig omtrent een huwelijk met haar aan te gaan, en toen ik eindelijk op hare toestemming aandrung, kreeg ik het ontzettend berigt: dat zij zich voor eenigen tijd aan N.N. verbonden had, en daarom mij moeste bedanken. Ik herinnerde haar toen dat zij mij dit eerdere moeste gezegd of tot eene verkeerung niet toegelaten hebben, en omdat ik mij overtuigde dat zij wel achting voor mij hadde, schreef ik deze toelating tot de verkeerung aan een zeker vrouwelijke ijdelheid toe, maakte wijders geen aanmerking, nam mijn afscheid, en hiermede was deze zaak gedaan.

Naderhand toen ik te Wirdum reeds ware, was er een meisje een nabestaande van Domeni Bruining bij zijn Eerw. uit van huis, met deze kreeg ik verkeerung; ik was haar niet onverschillig en na haar vertrek hielden wij nog briefwisseling, en drong mij zeer haar aan het huis harer ouders te bezoeken, maar omdat de afstand zoo groot was, en ik toen tot geen huwelijk konde besluiten zag ik eerlang van haar af.

Vriend. Gij zult met de lotgevallen en geschiedenis na dit overzicht van u vorig leven, gelieven voort te gaan?

Ik. Ik heb u van het overlijden van Sijtze Hommes gemeld en het verlies dat ik als vriend daarom geleden hadde, bleef de vriendschap tusschen de wed. en

ons aanhouden nu en dan kwam mijne zuster bij haar en zij bij ons, hoewel maar bloote vriendschap, had ik veel achting voor haar als een godsdienstig, nedrig en zeer oprecht mensch, hoewel ongemakkelijk als het niet naar z'n zich schikte en als dan stug, zij dulde weinig tegenspreken, en schroomde niemand als men haar of anderen niet wel behandelde, of beledigde ten onregte. Zij was bovendien van mijn ouderdom en zeer schoon, haar man hadde haar vier dogtertjes en een voordogter nagelaten, waarvan de jongste pas een jaar oud was.

Eenmaal dat zij bij ons ware, merkte ik eenige kortswijl van haar mij aangedaan, waarover ik naderhand zeer begon over na te denken. Ik geraakte met mijzelf in de war, hoe ik over haar zoude denken, zij was nog geen half jaar weduwe geweest, daarom konde ik daaraan geen beteekenis hegten, en evenwel was er zoiets dat mij strijdig voorkwam; als ik dan verder nadagt, was zij zeer schoon en van een aanzienlijken stand, dog bezwaard met 4 of 5 kinders, ik was daarentegen geheel onbezwaard en had een goed bestaan, in dit opzigt waren wij elkander zeer ongelijk, hoewel zij mij anders zeer overtrof in staat en rang, zij was de zuster van Andle Hendriks, hare moeder woonde in het gebuurte, een aanzienlijk en vermogend mensch. Ik zocht het voor en tegen weg te redeneren en was door mijne bezigheden in zooverre afgeleid, dat die onrust in mij daarover weder tot kalmte geraakte, en er weinig meer aan dagte.

Vriend. En hiermede was deze zaak afgedaan?

Ik. Als ik haar naderhand zag of ontmoette of toevallig sprak, gevoelde ik dat de eerste indruk wel onderdrukt maar nog smeulde, er bestond zoiets onverklaarbaars, dat ik volstrekt niet wiste wat ik ervan maken zoude, aan een huwelijk met haar konde ik niet denken, daartoe stonden mij te vele zwarigheden in den weg, schoon ik met mijne zuster niet best harmonieerde, zoude het evenwel van mij te veel gevraagd zijn om mijne rust op te offeren.

De wensch om haar eens onder vier oogen te zien, zooals het spreekwoord zegt, konde ik volstrekt niet wegredeneren, en waartoe de gelegenheid zich al spoedig aanbod. Zij kwam veel bij haar mans zuster en zwager bij Abe IJdes, ik kwam er ook veel en was aldaar zeer te huis uit betrekking tot mijn overleden vriend; door spreken wederspreken en wederspreken van haar tot mij, en van mij tot haar, was men rede overeengekomen, om te verzoeken als zij een nacht bij hun uit van huis kwam, daar ook te komen. Zij was nu daar en ik kwam er ook, en waren allen zeer opgeruimd, schoon het nog geen half jaar geleden was, dat zij rouwkleeren van haren man droeg. De vrienden hadden besloten mij op chocolade te onthalen, en vroegen mij of ik dat wel luste? Ik zeide niet veel daarvan te houden, ik hield trouwens volstrekt niet van omslag en inderdaad hield ik ook niet veel van chocolaad; maar dit was de mond mis gepraat, zij wierden teleurgesteld, met alle mogelijkheid konde ik het niet weder te regt praten, en dit schokte onze bijeenkomst, dog na eenigen tijd wierd het gezelschap weder opgeruimd, en de halve nacht aangenaam met elkanderen doorgebracht te hebben moest ik haar naar huis brengen, en toen wierd de eerste grond geleid om haar naderhand weder te bezoeken, echter zoo geheim als mogelijk was.

Vriend. Waarom zoo geheim?

Ik. Zij wilde het voor haar huisgezin en anderen niet weten, dat zij nog zoo jong weduwe, rede met mij in betrekking stond te komen en hierin was ik aan de kant van mij ook volkomen met haar eens, onze bijeenkomsten werden van tijd tot tijd voort gezet bij Abe IJdes, en gaven spoedig elkanderen de hand, en hoewel wij elkanderen volkomen eens waren, elkander beminden en lief hadden, moesten er eerst groote zwarigheden weggeruimd worden, zij hadde 4 kinders en zich door overeenkomst ook verplicht tot 's mans voordogter, zij had een boerenbedrijf, ik was onderwijzer, zij was bezwaard en ik onbezwaard, bovendien moesten wij nog volgens de wet ongeveer $\frac{1}{4}$ jaar wachten eer wij ten

huwelijk konden geraken, na alvorens alle zaken in order gebragt te hebben, en dit was iets waartegen wij zeer opzagen.

Vriend. Ga voort als ik u verzoeken mag, met uw verhaal?

Ik. Bij een nadere bijeenkomst en overweging, dagt ons eer onze betrekkingen en tezamenkomst openbaar wierden, de wederzijdsche familie hunne toestemming tot het huwelijk te vragen, zij van haar kant en ik de mijne. Zij was spoedig daartoe gereed, reeds zeer vroeg in het voorjaar verzogte zij haar broeder Andle Hendriks, na de catechisatie bij hare moeder eens te spreken, en deze verhaalde mij naderhand, dat hij niet anders hadde gedagt als dat zij zich over een huwelijk met haar knegt, van welke de gerugte zeide, dat zij groot waren, zoude verklaren, moeder en broeder hoorden vreemd op toen zij zeide, voornemens te zijn een huwelijk met mij aan te gaan, indien zij daar niet tegen hadden. Zij verwierf dadelijk hun beider toestemming, waarvan zij mij berigte toen wij 's avonds bij Abe IJdes bij elkanderen waren. En ik twijfelde niet of mijne familie zoude hare toestemming ook wel verlenen, zoodra ik in gelegenheid zoude zijn zulks te doen, voor te stellen, hoewel ik wel zwarigheden naderhand ontmoette toen ik hen daarmede bekend maakte, wierd ik echter niet teleurgesteld, moeder gaf mij hare toestemming schoon zij vele zwarigheden maakte en zeker ook met reden, maar een vlietende stroom laat zich wel leiden, dog niet opkeeren, zoo was het mij, de zwarigheden stonden mij wel als een berg voor oogen, maar de betrekking overwon alles.

Vriend. Dit ging alles zeer voorspoedig?

Ik. Toen wij zoo verre gevorderd waren, dagte mijne bruid, zoo zal ik haar maar vervolgens noemen, dat onze bijeenkomsten niet langer geheim behoeften te blijven, en verzogte mij bij de eerste gelegenheid haar te bezoeken aan huis, hetwelk ik ook deedde, waarna spoedig het nieuws van huis tot huis voortrolde, en de gehele wereld de mond er vol van hadde, vooral dat men zich het meest over mij verwonderde.

Over de toekomst elkanderen raadplegende gaf zij mijn de voorkeur, of ik bij haar wilde komen, en de school afstaan of dat zij bij mij in de bureu zoude komen, en na behoorlijke overweging en haar gevoelen daaromtrent verstaan besloten wij dat zij bij mij in de bureu zouden komen en de boerderij laten bemeijeren, waartoe wij onze jongste zuster welke verstand van de boerderij hadde, bestemden, benevens een getrouwd man welke voormaals bij haar gewoond hadde als knecht te huren, en dan de voordochter van haar eerste man op de plaats bij hun te laten blijven. En dewijl wij volgens de wet buiten gemeenschap zouden trouwen van goederen, wierd hare have en bezittingen getauxeerd en geïnventariseerd, en zij maakte mij zoo veel hare vermogens toen toelieten een huwelijksche voorwaarde. Met het een en ander was nu zoo veel tijd verlopen dat de huwelijksche geboden konden afgekondigd worden om omstreeks mei 1796 te trouwen. Wij waren nu beiden voluit dertig zegge 30 jaren, mijne bruid was den 18 Maart en ik den 3 April verjaard, en zij had bij de eerste afkondiging hare rouwklederen ook afgelegd.

Vriend. En toen werd het huwelijk voltrokken?

Ik. Op Zondag den ...* 1796 wierden door domeni Bruining getrouwd, waarna mijne vrouw Lijsbet Hendriks de huishouding op zich nam, en mijne zuster vertrok eerlang naar Wanswerd bij onze moeder, terwijl mijne jongste zuster, benevens de knegt voorengemeld de plaats aanvaarden waarvan 5/12 mijne vrouw moeder en de overige 7/12 aan vreemden behoorde, en geheel bij haar in huringe was waarop ongeveer 17 a 18 koeijen gemolken wierden, het voordogtertje bleef op de plaats en de 3 jongste kindertjes kwamen bij ons in huis, de outste was bij hare moeder.

* Plaats voor dag en maand is blank gelaten.

Vriend. Uwe betrekkingen ondergingen eene verbaasde verandering?

Ik. De stilte en eenzaamheid was door de gewoonte mij eene behoefte, en was daardoor een halve filosoof geworden, stelde mij het huwelijk volmaakt voor, niettegenstaande mijne vrouw mij zeer dierbaar was en wij elkanderen vurig beminden, kwam mij onze huishouding zoo vreemd voor, verzeld van het humeur van mijne vrouw, gepaard met mijne verkeerde philosophische begrippen, dat ik spoedig ondervond, zeer ver misgerekend te hebben, omdat ik behalven dit niet in aanmerking hadde genomen dat zij rede ook kinderen hadde, welke haar dierbaar moesten zijn, waarmede nog verzeld ging eene verkoeling in de vriendschap met Abe IJdes en vooral zijne vrouw, die zich ontevreden betoonde, dat wij zoo het scheen eensgezind met elkanderen leefden, daar haar broeder zoo veel had moeten lijden en onaangenaamheden ondervinden, en dat hij zich dit alles moeste getroosten zonder tegenspreken, zij sprak wel de waarheid, want ik was tevoren met het bestaan en humeur van mijne vrouw, door de verkeerung met mijn vriend en Abe IJdes wel bekend, maar als nu eene grief ons te doen gevoelen, werkte zeer nadeelig op mijne vrouw en waaruit vele onaangenaamheden zijn ontstaan. Overigens was mijne vrouw zeer werkzaam in de huishouding nooit ledig tot 's avonds laat, gaarn in gezelschap van anderen uit en te huis, en met vrouwen onverschillig rijk of arm dezulke maar namenlijk welke haar bevielen wederkeerig bijna dagelijks over en weder te bezoeken, niet zoo zeer om langs de straat te loopen of ijdel onder elkanderen een ieder te beklappen, maar de bezigheden van naaijen en verstellen voort te zetten; dat mij dit ook niet beviel laat zich ligt denken; want ik was dagelijks gezet op het uur mijn school waar te nemen, en door de ijver van mijne vrouw konde ik met eeten en drinken op tijd niet klaar worden, en geraakte dikwijls in grooten haast van de tafel of als het uur van mijne school sloeg eerst derwaards, en de zaken aan den gang gebracht te hebben, liep dan even naar huis om mijn eeten te nemen, hoe mij dit ook tegen stond, ik was niet in staat zulks te veranderen, nog met goede woorden nog met ongenoegen, ik moest mij dit laten getroosten, met een woord het was altijd laat bij ons, trouwens wij stonden 's morgens ook laat op, dikwijls sloeg de klok 8 uur dat wij nog te bed lagen, mijne vrouw wilde er niet af, en ik lag ook gaarn, wel honderd maal en meer wipte ik over de ringmuur thans is het een haag met half aangeschotene klederen, als de klok 's morgens 8 geslagen had om te luiden en dan moest ik dadelijk naar school, en na verloop van een kwartier of kleine half uur, hadde mijne vrouw de boterham klaar, welke ik dan staande benevens een kommetje thee opnam.

Indien ik mij omtrent haar handel en wandel maar onverschillig hadde betoont, en indien mij dit inderdaad onverschillig geweest was, dan hadden wij uitmuntend met elkanderen geleefd, maar ik was in alles zeer naauwgezet, en konde zulks dan niet vereffenen, waardoor dan wederkeerig zeer vele onaangenaamheden voortvloeiden. Ik handelde en wandelde dan ook niet zooals het wel hadde behoorde te zijn, mijne gebreken stonden tegen de hare over, deze hadden wij gemeenschappelijk ten huwelijk aangebracht, en dit zal genoeg zijn om in onze volgende leeftijd daar meer van te spreken.

Vriend. Gij zult uw goede stille dagen wel beklagd hebben?

Ik. Ik heb u eerst de verkeerde zijde laten zien, zonder echter bij vergrooting, maar nu wil u de goede zijde laten zien. Zij was een edel kordaat mensch, behalven onze wederzijdsche onaangenaamheden, beminde zij mij hartelijk, wij hadden elkanderen lief, zij was een zeer godsdienstig mensch en hield veel van ernstige predikaties en las met mij gaare goede boeken. O ! welke goede tijden en aangename stonden, hebben wij niet met elkanderen doorgebracht in gezelschap in eenzaamheid, hoe dierbaar waren wij dan niet elkanderen. In de vacantien, waren wij doorgaans uit van huis te Wanswerd, op Hallumermieden bij mijn zuster en zwager, als dan was zij altoos best in haar humeur, dan behaagde zij een ieder, want zij kende geen onderscheid als het maar goede menschen waren of die haar bevielen, zij was daar ook wel alleen uit van huis, als ik tehuis moeste zijn. Dit zal genoeg zijn, om vervolgens

een en ander betrekkelijk onze huishouding en wijze van bestaan te melden, alleen moet ik nog bijvoegen: dat zij gaarn iemand in ongelegenheid bijstond, en de behulpzame hand bood, zij was zeer redzaam en konde met alles te regt komen, eigenlijk was zij liever bij hare minderen dan bij haars gelijken of meerderen, deze sloeg zij weinig acht.

Vriend. Hoe ging het verder?

Ik. Ik hadde nu tusschen tijden wat anders te doen als te leeren en te studeeren, mijn Latijn wierd achter den bank geschoven, het beoefenen van mijne andere wetenschappen kreeg ook een knak, behalven godsdienstige boeken, las ik gemeenschappelijk met mijne vrouw, vooral 's avonds in stilte als de kinderen te bed waren, wanneer wij elkanderen voorlazen, hetwelk zij gaarn deed, ik zat dan te rooken, of als ik las, naaide zij, en zulks onder een kopje thee, zoo lang als wij te bed gingen.

Mijn dagelijksch beroep nam ik gezet waar, mijn school begon meer en meer te bloeijen, wij hadden zoo mij voorstaat, toen ook nog in het eerst een kostdiscipel een meisje van het Vliet, waarvan ik onlangs melde, dog om de huishoudings halven moeste ik eerlang daarvan afzien.

Vriend. Hoe ging het met de boerderij?

Ik. Ik hadde eigenlijk daar weinig met op, maar omdat het ons belang was, moest ik er mij wel aan gelegen laten liggen, de koemelkerij was mij ook niet geheel vreemd, nu en dan 's avonds naar schooltijd ging ik wel eens derwaarts, om den toestand daarvan op te nemen, dog het gebeurde wel, dat ik er in geen 14 dagen kwam, mijn zwager Andle Hendriks welke ernaast woonde hadde zich belast met het toezigt daarover.

Ik merkte al schielijk dat de boerderij ons weinig voordeel aanbragt, wij moesten behoorlijk huur betalen en daarin werd ik eenigzins teleurgesteld, wijl mijne vrouw en haar eerste man, bevorens als welgesteld hadden geleefd, en daardoor zeer ten agteren geraakt waren, mijne levenswijze bragt dit niet zoo niet met, mijne vrouw en hare familie betuigden mij dikwijls het genoegens daarover, dat wij dezer wijs bezuinigden, om in stand te blijven; trouwens dit was mij van jongs af ingescherpt en eigen geworden, om het zoo aan te leggen, dat wij een ieder het zijne konden geven, langs dezen weg hadden wij geen ruim bestaan, het moest meest van mijne inkomsten komen, en verblijden wij ons wel eens dat ik de school niet hadde afgestaan, mijne vrouw bezuinigde zich ook met mij, hoewel zij zich anders nergens over ons bestaan bemoeide, veel min met de boerderij, waarover ik mij dikwijls verwonderde, omdat zij daarin geboren en getogen was, zij had met een woord er volstrekt geen zin aan. De last drukte thans geheel op mijne schouders, schoon mijne vrouw het huishoudelijke met ijver waarnam, bekreurde zij zich overigens met gene inkomsten als anderzins, maar liet mij alleen daarvoor zorgen.

Vriend. Welk eene verandering!

Ik. Mijne vrouw bevond zich eerlang in een zwangeren toestand, tot ons beider blijdschap, evenwel zag ik zeer tegen den tijd harer verlossing aan, wijl men mij wel gezegd had, dat zij het dan zeer zwaar hadde, en bovendien bijzonder ongemakkelijk was. De tijd was nu daar, en de verlossing ging zeer voorspoedig, zonder daar iets gebeurde, waarvoor ik vreesde, en bovendien was het een zoon, waarover mijne vrouw en wij allen met de gehele familie ons verblijdden, wijl zij nimmer een zoon eerder gebaard hadde, het was op een Zaterdag den 4 Febr. 1797. Mijne vrouw gaf bevorens de borst niet, maar thans was zij er geheel toegestemd om zulks te beproeven, en na veel moeite opvolgende daartoe aangewend te hebben, gelukte het ons eindelijk volkomen, sedert heeft zij t'elkens altoos de borst gegeven. Zij herstelde spoedig, alles ging naar wensch, bij den doop wierd het kind op haar begeerte, naar mijn vader Wijger genoemd. Mijne vrouw was gedurende buitengewoon opgeruimd,

maar de kraambewaardster, welke de kraamvisite had aangezegd berigte ons, dat Abe IJdes vrouw de zuster van mijne vrouws eerste man, zich verschrikkelijk geërgerd en geschreid hadde, dat het ons zoo voorspoedig ging, dat haar broeder gaarn een zoon verwekt hadde, om zijne vrouw te verblijden, maar dat hem dat niet hadde gebeurd. Dit schokte onze vreugde, en hadde een nadeeligen invloed op mijne vrouw.

Vriend. Zoo bestaat altijd iets, dat onze blijdschap lenigd, om ons niet te zeer in voorspoed te vergeeten?

Ik. Om mijne geschiedenis te vervolgen, het was gebruikelijk, dat de onderwijzer de kerkvoogden als zij vergadering hadden en iets te schrijven voorviel, daarbij tegenwoordig was, zoo was er ook iets bij zoodanige gelegenheid te schrijven, mijn zwager was mede kerkvoogd, bij welke de kerkvoogden benevens Domeni Bruining mij in bedenking gaven, of ik mij niet zoude kunnen begeven om Acten en Instrumenten te schrijven, dat dit mijn bestaan zoude kunnen verbeteren, omdat er niet wel aan een vermeerdering van traktement te denken was, dat zij mij althans in hare administratie daarmede zouden begunstigen. Dit voorstel beviel mij en heb sedert met behulp van notarissen en advocaten mij daarop toegelegd, zoodanig dat er vervolgens van dien aard te Wirdum onder de ingezetenen verkooping en anderszins niets voorviel of zij gebruikte mij, waardoor ons bestaan verbeterde.

Ik heb zoo even vergeten te zeggen, dat de geboorte van onzen zoon juist inviel tijdens het zoogenaamde Kollumer oproer, terwijl men bezig was Dokkum te bestormen en indien mogelijk in te nemen, ik roer dit wijl mij iets bijzonders in verhouding met dit oproer gebeurde, namenlijk des Zondags na de geboorte hadden wij hier geen preek, zoo ging ik met een ander vriend, met voorkennis van mijne vrouw, en omdat alles wel was, 's nademiddags te Leeuwarden in de kerk, dog na het eindigen van den godsdienst toen wij weder naar huis zouden keeren waren alle poorten gesloten, en niemand wierd uit of ingelaten of hij moest van een behoorlijk paspoort voorzien zijn waartoe een commissie op het Raadshuis zat om die af te geven. Dit ontzette mij eeniger mate wijl ik niet wiste, hoeveel tijd daarmede zoude verspild moeten worden, ik verlangde zeer, spoedden ons daarom naar het Raadshuis, en op begeerte wierd ons de pas uit gereikt om bij de poort af te geven, en daarmede wierden wij uitgelaten, wij kwamen nog tijdig bij schemeravond tehuis, bevond tot mijne blijdschap alles wel, ik meende dat mijne vrouw gehoord hadde dat de poorten gesloten waren, en was over mij bekommerd.

Vriend. Dan was het omtrent dezen tijd nog verre af dat de rust met de nieuwe staatsregeling hersteld was?

Ik. Dapper ligte men elkander de voet, zelf diegene welke de nieuwe order van zaken togedaan waren.

Omtrent deze tijd kwam er een wet uit, dat de kerken kerkegoederen en de corpora, gelijkelijk onder de ingezetenen zonder onderscheid van gezindheid moesten verdeeld worden dat de meerderheid eener gezindheid van een plaats, het regt van naasting toegekend wierd, van kerk, pastorie en de goederen daartoe behorende, mits een uitkering naar het getal der zielen over de gehele plaats door het naastend genootschap uit te reiken; dientengevolge wierd de kerk, pastorie en goederen getaxeerd, en daarvan een plan van schikking door het gemeentebestuur opgemaakt en de ingezetenen van Wirdum aangeboden, met verzoek om uit ieder gezindheid een commissie te benoemen, en als dan op dit plan ieder zijne aanmerkingen het bestuur in te dienen.

Ik wierd mede tot lid van de commissie uit de hervormden benoemd, en na overlegging wierden Domeni Bruining en ik belast, om uit de kerkeboeken op te sporen hoeveel bewijs van eigendom aan de kerk en goederen konden vorderen, hiermede hielden wij ons een zeer geruimen tijd 's avonds naar schooltijd bezig; na gedaan onderzoek schreven wij onze aanmerkingen en dienden dezelve bij het gemeentebestuur in; dog alle de handelingen dezer commissie konden breedvoerig nagezien worden in een tot dat einde geschreven boek door mij, in

de pastorie gedeponereerd, getiteld: Gedenkboek, voor welke moeite mij door de gemeente een douceur van drie dukaten en mijne vrouw een vrije zitplaats in de kerkvoogdensbank toegekend werd, welke gedurende haar leven, daar ook gebruik van heeft gemaakt.

Vriend. Mij dunkt dat gij thans niet minder te doen haddet als tevooren?

Ik. Mijne werkzaamheden namen steeds toe, er was te Wirdum niets van belang te schrijven of op te maken of ik wierd ermede belast, zelf tot het schrijven van testamenten en uiterste willen toe publieke verkooping en acten en instrumenten werden mij toevertrouwd, ik verbeterde daardoor zeer mijn inkomen, alle hetwelk zooveel mogelijk tusschen en na schooltijd gedaan werd waardoor ik zeer bepaald mij dikwijls tot laat in den avond moeste verledigen.

Vriend. Wierden uwe godsdienstige denkbeelden door alle die drukte ook gewijzigd?

Ik. De hoofdzaak bleef heerschende en leed geen de minste verandering zelf de catechisatie werden met ijver waargenomen, om 's winters te antwoorden. Ook mijne vrouw verzuimde nimmer een godsdienstoefening, de grootste kinderen moesten gedurende de kleine oppassen, of als zij een zoogkind hadden, nam zij vaak met, een meid wilde zij niet hebben, en nam in plaats een arbeidster als zij het druk hadde.

Vriend. Hoe ging het met de oefening der andere wetenschappen?

Ik. Het Latijn ruste, behalven dat ik in een Grieks Testament in het Latijn overgezet altoos op het orgel bij mij voorhanden, den text welke gepredikt, benevens het verband en den zamenhang, daaruit nagezien wierd, en dezer wijs bleef het mij eenigzins eigen, overigens las ik ook wel iets in het Latijn als mij toevallig iets van die taal in handen kwam, maar de studie daarvan had opgehouden en bleef alzo niet meer dan half geleerd.

Door de gemeenzaamheid met D^{os}. Pollius tevens mede lid van een leesgenootschap te Dokkum, wierd ik ook benevens mijn zwager Andle Hendriks D^{os}. P. Bruining en onzen chirurgijn Poutsma Dokkumer van geboorte tot leden van dit genootschap benoemd, en wierd hierdoor ingewikkeld tot het lezen van onderscheidene nieuwe uitgekomen werken, welke ik benevens mijne vrouw, als de inhoud merkwaardig was 's avonds na den eeten onder een kopje thee lazen.

Ik heb bevorens gemeld van de scheiding der kerkgenootschappen, maar niet bijgevoegd hoe de hervormde commissie over de uitkeering met de Roomsche commissie niet overeen konden komen, maar met de mennonieten wierd onder afstand van verdere pretentie een akkoord getroffen, dat de kerkvoogden een brandspuit moesten aanschaffen, hetwelk gedaan zijnde wierd ik mede tot brandmeester aangesteld en belast om een reglement van den dienst te ontwerpen, welk ontwerp altoos heeft stand gehouden, door het gemeentebestuur bekrachtigd zijnde.

Behalven het instrument schrijven van allerlei inhoud en dat steeds vermeerderde, was ik gezet om mijne gewoone beroepsbezigheden waar te nemen, ik hadde des zomers 3 maal school 's morgens van 8 tot 10, 's middags van 12 tot 2 en nademiddags van 3 tot half 5 uren, hetwelk, door de vermeerdering van schoolkinderen, want ik had er omtrent dezen tijd en vervolgens op het hoogst honderd en zeven naderhand om de drukte met voorkennis van den schoolopziender in 2 maal school te houden veranderd wierd n.l. 's morgens van 8 tot half 11 en 's middags van 12 tot 3 uren, waarbij nog kwam het toezicht over het uurwerk en de klok te luiden, dog wierd meestal door mij ten mijnen koste aan een anderen besteld.

Uit het een en ander is ligtelijk op te maken: dat mij dagelijks van den vroegen morgen tot laat op den avond weinig tijd overschoot tot de beoefening van wetenschappen, en daarom zich thans alleen tot het lezen van boeken uit

het leesgenoodschap of tot het lezen in nuttige en stichtelijke, godsdienstige boeken, mij in eigendom voorhanden, bepaalde.

Bovendien wierden wij tot de gastmalen, thee en koffij drinken bij de familie van mijne vrouw, en andere goede bekenden ingewikkeld, hetwelk mij bijzonder lastig viel, inzonderheid het gastmalen uit hoofde dat ik de middagsschool dan moeste afzeggen en dit veelal geen genoegen onder de ingezetenen verwekte. Over dit gastmalen thee en koffij drinken, kan men breedvoerig nazien, mijnen tegenwoordigen staat over Wirdum.

Vriend. Uwe levenswijze onderging een verbazende verandering?

Ik. Vol zorg en veel arbeid wisselden mijne genoegens opvolgende af. Jaarlijks op Dokkumer kermis reden mijn zwager en ik, benevens onze vrouwen gewoon derwaards als de gezette tijd om de huur van de $\frac{1}{2}$ der plaats aan den burgermeester Posthumus te betalen, en wierden als dan op een gastmaal onthaald, schoon de oude heer, gemeenlijk knorde, dat zijne vastigheden zoo weinig inkomst opleverde, dewijl de huur altoos een aanmerkelijk deficit leed, door de lasten en reparatien, zoo betaalde ik omtrent dezen tijd de $\frac{1}{4}$ huur der plaats aan de erven van Renema, terwijl ik het overige gedeelte zoo lang tot dagelijksch behoefte betaalde aan mijne vrouws moeder zijnde het ^{5/12} der huur, totdat de gehele huur aangezuiverd was.- Ik had wijders een bezwaard huisgezin, waartoe nog vrij wat noodig was, om hetzelfde behoorlijk van voedsel en deksel te voorzien, daar te boven moeste ik tevens voor de huishouding op de plaats zorgen, welke veel uitgaven vorderde, zoodat ik voor twee huishoudingen moeste zorgen, overigens moeste ik meer dan 225 Gulden jaarlijks aan bodeloon en arbeiders uitkeeren, buiten de onleegtijders en maaiers, de meiden verdiende opvolgende alleen 80 a 90 Gulden.

Mijne zuster geraakte eerlang te trouwen met eenen Sipke Wopkes Overdijk te Goutum en geraakte daardoor in een veel grooter boerderij aldaar, nadien zij een gasthuisplaats op het nieuwland in huringe aanvaardden en dezer wijze wierd mijne boerderij door vreemden gedreven, zoodat de opkomsten daarvan ook zooveel niet aanbragten, als het mogelijk wel anders hadde kunnen zijn.

Ik beijverde mij zooveel mogelijk staande te blijven ten einde geen schulden op te leggen, maar met overleg en zuinigheid, niet alleen in alle de behoeften te voorzien, maar ook iets uit te winnen, zulks was mij trouwens ook van kindsbeen af aan ingescherpt, waardoor ik van agteren zien, van hoeveel belang het voor kinderen is, zulke zorgende ouders en vooral zulke moeders te hebben, nooit kunnen zij genoeg dankbaar zijn voor zulk een opvoeding.

Vriend. Wierden u ook meer kinderen geboren?

Ik. Behalven mijn klein zoontje wierden wij op den 15 Julij 1798 met de geboorte van eene dogter verblijd, en dit kind wierd op uitdrukkelijke begeerte van mijne vrouw Grietje naar mijne moeder genoemd. Schoon ik mijne ouders wel gaarn benoemd hadde, was ik daar zoodanig niet op gezet, om bij voorkeur dit regt te genieten, maar omdat mijne vrouw rede haar outste voordogter naar hare moeder Tjitske en de jongste dogter, omdat zij bij haar eerste man geen zoon verwekte naar haren wijl. vader Hendrikje genoemd hadde, zoo liet ik mij hierin de begeerte van mijne vrouw welgevallen, en vond daarin tevens het genoegen dat mijne vrouw hierin ook hare toegenegenheid tot mij en de familie bewees.- Ons huisgezin vermeerderde dus niet alleen, maar de drukte ook tevens zoo dat mijne vrouw de handen vol hadde, vooral toen ons op den 13 Jan. 1800 een tweede dogter geboren werd en naar mijn vrouws familie Diewwke genoemd wierd. Toen mijne vrouw weder hersteld was nam zij de huishouding zelf op zich, echter hadde zij veel een arbeidster, en gedurende vaak ook dat is dagelijks een meisje uit de bureu, welke onze kleine kinderen oppaste, waartoe de outste mijner voorkinderen nog geene genoeg sterkte en ouderdom hadden om de kleinen op te passen, welke ik trouwens ook gezet op de school hield, om het onderwijs te genieten, schoon de outste daarvan Ymkje genaamd een zeer stil en zedig meisje was, welke wij na hare jaren en na hare

vermogens veel konden toevertrouwen. Mijn kleine jonge begon al een aardige snapper te worden, hoewel zeer stil van aard, en dat ik zeer veel met hem op hadde, spreekt van zelve. Mijne vrouw liet zich niet minder op hem voorstaan. Dog hare betrekking was meer gedeeld, en bepaalde zich ook tot hare voorkinderen, waarover wij zoo zeer geen verschil hadden maar mijne zorg tot de kinderen was evenwel meer eenzijdig, vooral omdat zij nog zuigende en zoo klein waren mijne meerder oplettenheid, mijne liefde meer bepaalden welverstaande de moederlijke zorg over onze kleinen was hoewel eenigzins gewijzigd, zeer naauwgezet, en deelnemende.

Het huisgezin vermeerderde dus zeer spoedig en waardoor de zorgvuldigheden dezes levens ook hand over hand zoo spoedig toenamen.

Voor al waren wij met zoovele kinderen steeds allerlei ziekten en ongemakken onderworpen hoewel wij echter over den opgroei onzer kinderen niet te klagen hadden, maar zelden waren wij van ongemakken ook bevrijd, vooral toen in den loop van dat jaar, ongeveer een half jaar na de geboorte van onze jongste dogter, de kinderpokken in ons huisgezin genoegzaam gelijktijdig de eene voor en de andere na uitbraken. Niemand onzer hadde de natuurlijke pokken dan ik alleen gehad, mijne vrouw kreeg de pokken ook. Wij bestelden dus ons kleine Dieuwke bij een zogende vrouw, welke meest ons arbeidster was, Trijntje genaamd de huisvrouw van Albert Meinderts, en dit kleine kind kreeg niet alleen van haar de borst, omdat mijne vrouw de borst ook gaf, maar gedurende ook de pokken, zoodat mijne vrouw benevens hare zes kinderen, de outste harer kinderen welke bij hare moeder woonde, hadde bevorens de pokken gehad, genoegzaam gelijktijdig aan de pokken leden.

Vriend. Voorwaar een zeer bekommerlijke toestand waarin gij met uw huisgezin dompeld wierd!

Ik. Dit laat zich eerder gevoelen dan beschrijven, evenwel liet het zich aanzien, dat de pokken van geen kwaadaardigen aard waren, althans naar het gevoelen van onze chirurgijn, en dit wierd ook bevestigd; want de eene minder en de andere meerder, vooral mijne vrouw en onze kleine kinderen het minst en de jongste harer voordogters het meest, waren in vier a vijf weken, alle deze ongemakken doorgeworsted, zoodat na verloop van dien tijd, allen weder fris en gezond op de been waren, waarover wij ons niet genoeg konden verwonderen, en mijne vrouw en ik bijzonder reden hadden de voorzienigheid voor zijne bewaring en goede uitkomst te danken, wij kregen onze kleine Dieuwke na hare herstelling ook weder te huis, zoodat wij eerlang niet eens konden merken, zoovele dreigende ongemakken doorgeworsted te zijn, behalven eenige napokken, of die zich op der kinderen hoofden gezet hadden, en waarvan wij veel moeite hadden de hoofden van ongedierte te zuiveren. En als eene bijzonderheid moet ik aanmerken, dat mijn zwager Andle Hendriks welke de pokken ook niet hadde gehad, met alle zijne kinderen ik meen 6 a 7 bijna gelijktijdig met ons de pokken kregen, en evenals wij zonder eenige ongemakken, zoo spoedig weder herstelden.

Na de volkomene herstelling en wederzijdsche ontmoetingen gaf dit vele stof tot vreugde en blijdschap, vooral ook tot verwondering over de verschoningen, waarmede wij wederzijdsch bevoorregt waren, dat namenlijk zulke groote huisgezinnen met geen de minste letsel in zulk een korten tijd, deze anders zoo gevreesde bezoeken te boven gekomen waren, welke ziekte dikwijls anders zulke beklaglijke ongemakken na zich laat, indien maar het leven vaak behouden blijft-O! wat schiet men in deze en in andere gevallen met ootmoedige dank erkentenis tekort, wat moet men niet in afhanging leven en wandelen.

Vriend. Dit is zeker waar, hoe weinig leeft de mensch met opz...* tot God, in wiens hand alle zijne lotgevallen zijn!

* Onleesbaar.

Ik. Den 22 April 1802 mogten wij ons weder over de geboorte van een tweeden zoon Hendrik naar mijne vrouws wijlen vader genoemd, verblijden. O! dit was zulk een lief kind, en groeide zeer voorspoedig. Mijne vrouws voorkinders begonnen zooveel toe te nemen, dat de kleinen aan hen toevertrouwd wierden, en dikwijls met het wagentje reden, of ook wel voor de leiband in en buiten huis lieten loopen, en waren als dan meestal ten huize van onze arbeidster, ik hadde er wel vaak tegen en waarschouwde dan dikwijls, om vooral op te passen, overigens konde ik er niets aan doen, ik moest op mijn tijd in de school wezen, en mijne vrouw hadde de handen te vol, om zich over de kinderen veel te bekommeren; zoo gebeurde het dat een der voorkindertjes onder schooltijd op een na de outste Tetje genaamd, die al wat los van aard was, met dit kind zich weder naar onze arbeidster begaf, het was toen bijkans een half jaar en op den 30 Nov. 1802. Daar zijnde, stond er een brandend vuur aan, waardoor het haardtje met ronde knoppen bijna gloeiend was, hier zette Tetje het kind bij op een bankje en liep toen zoo los bij hetzelfde weg, waarna het kind met open mondtje op de knop valt en hetzelfde, zoodanig in den mond klemde, dat men moeite had om eruit te trekken. O! ik mag er niet meer van schrijven, het kind stierf reeds 's avonds, onder de verschrikkelijkste pijnen, zoo vaak als ik hieraan denk, dan rild het mij door alle leden.

Vriend. O! ontzettende gebeurtenis, wat moet een ouder daarbij niet gevoelen?

Ik. Vooral als men zich te beklagen heeft, niet meer in het gebed de dierbaarste belangen, vooral zijne kinderen het jonge kroost, aan God in Christus opgedragen te hebben, ik was over het lot van dit kind zoo aangedaan, dat ik in langen tijd lust nog leven had, zelf haast niet, om mijne dagelijksche bezigheden waar te nemen. Wij gingen hierover in druk en in het zwart, wat mijne vrouw daarover gevoelde, weet ik niet, maar wel dat de arbeidster zich menigmaal voor mij beklaagde, dat deze ijslijke gebeurtenis aan haar huis voorgevallen was.-De tijd leendigt alles, schoon het niet vergeet.

Den 6 September 1803 wierd ons weder een zoon geboren welke als de vorige Hendrik genoemd is, dit is ons laatste kind geweest, schoon mijne vrouw naderhand nog een miskraam gehad heeft.

Ik gaf mij wijders veel moeite om mijne kinderen zoo veel vatbaar een goede opvoeding te geven, zij waren trouwens ook leerzaam, mijn outst zoontje begon omtrent dezen tijd al te lezen, terwijl hij tusschen tijden, met mij ook al netten breide; want het visschen was mij een heerschende geliefkoosde uitspanning. Dit kind was altoos stil en eenzaam, hij moeide zich weinig met kinders op de burens, hij speelde selden met, en als hij er al bij was, liep hij zoo wat agteraan, ik konde dus behalven op de school privaat veel met hem doen om te onderwijzen, in zulke dingen waarvoor hij vatbaar was.

Vriend. Sedert uw trouwen hebt gij veel ondervonden?

Ik. Vol zorg, kommer en arbeid, sleet ik mijne dagen. Ons bestaan was met alle vlijt niet ruim, de plaats leverde ons wel boter en kaas, spek en vleesch, maar de huur moest dog betaald worden, en van 17 a 18 koeijen gepaard met zooveele uitgaven aan huishoudingen enz. schoot niet veel over, gelijk bevorens aanmerkte; trouwens met de boerderij kon ik mij weinig ophouden, ik had er ook niet veel lust aan, mijne school was mij veel dierbaarder, ook het lezen tusschen tijden in wetenschappelijke boeken, terwijl het schrijven van acten enz. voortgezet wierd en mijn bestaan verbeterde, mijn zwager bevorderde mijne belangen zooveel mogelijk was.

Bij de invoering van de Indirecte Belastingen, wierd ik van de gemeente Wirdum en Swichum tot gaarder benoemd, waardoor mijne inkomsten jaarlijks met 300 S.C. vermeerderden, gevoegd bij de gelden, welke het strijkgeld schrijven en de verhooging bij eene verkooping van landerijen als anderzins, en hetgeen in die tijden dikwijls voorviel, gemeenschappelijk met anderen opleverde, waartoe ik als actuarius en ook wel als particulier veel in de gelegenheid

was, en het ging mijne mede-compagnons en mij veeltijds zoo gelukkig, dat wij niet hangen bleven, als alleen maar aan een boeregelegenheid en een burgerhuizinge, welke wij naderhand ook weder zonder schade kwiteerden.

Bij de verkooping naast onze 5½ pondematen en 1½ ponden Goutumer kerkeland wierd ik kooper en hegte dit land onze 5½ ...* en dit wierd daardoor 7 pondemate ook kogte ik gemeenschappelijk met mijne zwager Andle Hendriks en Hendrik Rienks 22 pondemate, waarvan ik in deeling bekwam zes pondemate, welke 6 pondemate voorzien met zeer hooge wallen, door mij tot bouwland aangelegd wierd, de hooge wallen afgereden en op de midden gebragt, was dit land zeer verbeterd en na eenige jaren gebouwd te hebben, wierd het weder tot greide gemaakt, en is een best stuk greide geworden, naderhand aan Abe Dijkstra verruuld aan een stuk van 5 pondemate in ons plaats liggende; aldus wierd ik in gezelschap op gastmalen van familie en bekenden meer en meer in den boerenstand ingewikkeld.

Vriend. Nam uwe vrouw in dit alles wel genoeg?

Ik. Zij liet mij voor alles zorgen, zij bemoeide zich alleen met huishouden, wij waren tezamen veel uit of hadden gezelschap, buitendien was een of ander buurvrouw haar aangenaam in wederkeerige bezoeken zooals voormaals zeide, als zij of wij tezamen uit waren wierden de kinderen meestal aan de gewone arbeidster toevertrouwd, alsmede de huishouding, deze gaf dan als er een zoogkind was, ook de borst. Omtrent dezen tijd namen wij met Frans Pelgrums en vrouw een voornemen een reis naar Noordholland te doen tijdens mijne zomervacantie. Deze man een koekoopman zijnde hadde aldaar veel kennis. Wij bepaalden onderling den tijd, wanneer de reis zoude aanvangen, en wel bepaald met onze eigene paarden en rijtuig, op Zaterdag den ... 180... ** scheepten wij op de Lemmer met de gehele boel in de veerman op Enkhuizen, alwaar wij 's Zondags in den voormiddag binnenkwamen. Onze paarden en rijtuig, uitgetakeld zijnde, reden 's nademiddags naar Lutjebroek bij eenen Willem Langedijk en vrouw, welke zeer goede kennis waren van Frans, alwaar wij uitsloegen en 's nagts verbleven, dit waren bouwlieden en van een zeer vriendelijk en godsdienstig bestaan, en genoten aldaar een zeer gul onthaal. 's Maandags morgens reden deze vrienden met de chais ook met, naar Hoorn, Koedijk, Bergen, in welke laatste plaats onlangs de bloedige actie tusschen de Bat. Fransche en Russische Engelschen voorgevallen was, wij wandelden in dat befaamde bosch alwaar de Russen uit de duinen te voorschijn kwamen en zagen nog een menigte gekwetste boomen. Ons voornemen was een togt naar de Zijp te doen, alwaar de legers stonden, maar deskundigen rieden ons dat af veiligheidshalven voor paarden en wagens, 's nademiddags reden wij naar Alkmaar, alwaar wij vernachten, 's morgens van daar naar Purmerend, alwaar wij middagmaalden, 's nademiddags naar Buiksloot, alwaar wij uitspannen, onze paarden in de weide bestelden en scheepten ons van daar in op Amsterdam, en besteeden onzen tijd aldaar tot laat in den avond om de stad te zien, namen toen ons avondmaal en gingen ter rust, 's morgens ons ontbijt genoten hebbende, wandelden door de stad, scheepten ons 's middags weder in op Buiksloot, spanden aldaar in, reden over Edam, Monnickendam, Hoorn, en kwamen 's avonds, bij en met onze vrienden weder te huis, vernachten aldaar, namen 's anderen daags ons afscheid, reden naar Enkhuizen, alwaar wij ons weder inscheepten op de Lemmer, van daar op Akkrum, -'s anderen morgens zijnde Zaterdag van daar naar huis, -bevonden alles wel, en wierden met blijdschap verwelkomd. Dewijl ik van deze reis weinig aanteekening gehouden hebbe, zijn mij daarvan gene bijzonderheden eigen, en heb daarom maar in het kort melding gemaakt. Dit was de tweede reis, dat ik Amsterdam gezien hadde. Schoon de reis door Noordholland mij geheel nieuw was, had ik Amsterdam meer gezien, en de zee bevaren, ook toen ik nog een kind was, had ik een reis over zee met mijn oom naar Genemuiden gedaan, was evenwel wat wij thans gehoord en gezien en gereisd waren, geheel nieuw voor mijne vrouw. Wij diviteerden ons

* Onleesbaar.

** Datum en jaar onvolledig ingevuld.

uitmuntend, en spraken nog lang naderhand met onze vrienden en bekenden over dezen uitstap.

Vriend. Dezer wijze te diviteeren was ook aller menschen zaak niet?

Ik. Bij gedurige herhaling zoude dit een verkeerde uitkomst geven, maar wij hadden onze zorgen te huis gelaten, zoo ook als wij jaarlijks met de familie de gewoonte hadden, naar elders een dag om plaizier te rijden, en ons op zoodanigen plaiziertogt van goede maaltijd te laten bedienen; wij waren doorgaans met twee, drie, meer en minder rijtuigen, ieder met twee paarden bespannen, tot zulk een plaizierreis, een gehelen dag van 's morgens 4 a 5 tot 's avonds 9 a 10 uren noodig, al nadat de dagen lang of korter waren.

Ook hebben mijne vrouw en ik tezamen met de trekschuit omtrent dezen tijd eene reis naar Groningen gedaan op uitnoodiging van eenen Domeni Heins, Wirdumer geboren, alwaar wij een halve week logeerden, waarna wij met het schip terugkeerden. Dit zal genoeg zijn, om een denkbeeld van reizen en uitgaan te geven, na alvorens nog gezegd te hebben, dat wij in familie des winters bij sterk ijs met paard en sleet dikwijls om plaizier naar elders reden, zoo was onder anderen ik meen Jan. 1803 eenen Broer Dooitzes Eekma, met zijne vrouw ook met paard en sleet in ons gezelschap, het was reeds donker toen wij te huis kwamen. Na den eeten zaten mijne vrouw en ik in stilte te lezen toen er omstreeks 10 uur voor onze vensters brand geroepen wierd, bij het uitzien was de hemel geheel rood en verligt, en omdat ik brandmeester was, benevens Eelze Pieters, ontdekten wij al spoedig dat het de schuur van voors. Broer ware. Wij spoedden ons direct met de brandspuit en onze manschappen derwaarts, ik was vlug en liep vooruit, zag met ontzetting de vlammen, en hoorde het gebulk en geloei der beesten, welke met mogelijkheid niet konden uitgehaald worden, schoon de schuur nog niet ingestort was. Wij waren hier den gantschen nacht en volgende Zondag omdat op ons verzoek Domeni niet predikte zegge D^{os}. Bruining tot laat op den avond bezig, en kwamen toen zeer afgemat te huis.

Vriend. Hoe ging het met uw onderwijs?

Ik. Omtrent dezen tijd, hadde ik zeer veel kinderen op de school, dit was trouwens alle hoofdzaak namenlijk het onderwijs, hoewel door mijne bezigheden, en uitgaan als een noodzakelijk kwaad, wel eenigzins belemmerd, lag ik er mij met mogelijkheid aangelegen, zelfs ook 's winters op de avondschool. Dog welke bedieningen ook al dikwijls met vele moeilijkheden gepaard gaan, vooral dewijl ik een naauw toeverzigt over de kinders hield ook buiten de school zelf naar het tehuiskeeren, mogten zij zich gene ongeregeldheden schuldig maken, nog in de bureen nog buiten, op het school moesten de kinders in stilte hunne lessen leeren, onder een ernstig toeverzigt, en die zich aan ledigheid of verzuim schuldig maakte wierd aangemaand, of die zich bij herhaling schuldig maakte gestraft, welke vaak ouderswegen, mij onaangenaamheden berokkende, zoo gingen er onder anderen, een jonge en een meisje van Klaas Roels Nijkolay van de Hem landbouwers op de school, schoon ik over deze kinders niets te klagen hadde, gebeurde het tog een maal dat het meisje ledig zittende onder mijne aandagt viel, onder een aanmaning van de les te leeren, schudde ik haar tevens den arm-en dit wierd van de ouders zoo kwalijk genomen, dat de moeder mij 's anderen daags scherp daarover aansprak de kinders van de school hield en naar Swichum liet gaan, op dit kind moet ik naderhand zeer bijzonder terug komen, ik zegge zeer bijzonder, wat is de mensch blind in de toekomst, wat zijn de wegen der voorzienigheid wonderbaar!!

Vriend. Gij wierd naderhand gaarder zooals ik bevorens merkte, was daar ook veel met te doen?

Ik. Zeer veel, wegens de onderscheidene belastbare middelen, als het gemaal, beestiaal, de granen, zout en zeep, dranken, ronde maat, waarvan het zegel,

benevens de acten en patenten te veel om alles te noemen. De wetten, besluiten en reglementen van alle die middelen, wierden mij door ernstig onderzoek spoedig eigen, waardoor dit werk bij de aangave minder lastig viel, schoon het mij tusschen tijden zeer veel drukte veroorzaakte, dewijl ik alleen dit werk waarnam, dog hiermede droeg ik de goedkeuring van alle mijne superieuren weg. Ik was zeer gezet mijne registers naar de wetten en besluiten in order te houden, zoo veel mogelijk zonder fouten het aangegevene te boeken, naar de onderscheidene middelen en maandelijks verantwoordinge te doen welke middelen jaarlijks ruim drieduizend Gulden aan het land opbragten, behalven het zegel op acten en patenten, waar van ik subontvanger was, somtijds het een en ander tot zes a zeven duizend Gulden rendeerden, Ik was als gepatenteerde instrumentschrijver, zeer vele zegels noodig.

Vriend. Behalven alle deze werkzaamheden trok de boerderij min en meer ook uwe aandacht.

Ik. Door aankoop van land, wierd de boerderij meer uitgebreid, en dewijl de voordogter van mijne vrouw wijl. haar eerste man, rede 18 jaar geworden was en dus onder het toezigt van haar curator viel, rekende ik met dezelve ingevolge het akkoord van mijne vrouw tijdens gemaakt, af, in welkers plaats wij onze beide jongste voordogters opvolgende naar de plaats schikten, om de boerderij te leeren, welke thans tot die jaren gekomen waren, na alvorens in lezen en schrijven enz. wel onderwezen te zijn, hierdoor wierd onze huishouding in de bureu verligt. IJmkje bleef bij ons in huis om hare moeder in het huiswerk bij te staan.

Vriend. Leefde uwe schoonmoeder nog?

Ik. Zij was oud en leefde nog omtrent dezen tijd een paar jaren; ik heb bevorens gezegd, dat de landheer Posthumus, dikwijls klaagde, dat de plaats hem geen genoegzaam huur opleverde, en daarom zijn $\frac{1}{2}$ eigendom in koop aanveilde; na gemeen overleg, oordeelden mijne zwager en ik, dat het niet ondienstig zoude zijn, om dit gedeelte te koopen, zooals wij deden, wijl moeder oud wierd, en naderhand het $\frac{1}{4}$ gedeelte van de Renema's ook kogten, schoon de gelden daartoe opgenomen wierden, zoude het bij overlijden van moeder met de deeling met mijne zwager en ons beter geschikt kunnen worden, wijl de plaats allernaast de onze, en door mijne zwager in gebruik, moeder geheel toebehoorde, en ieder dan een plaats in deeling konde bekomen, schoon met schulden bezwaard.

Ook besloten wij een nieuwe schuur te bouwen, dewijl de oude zeer gebrekkig en met ried gedekt was, en jaarlijks veel aan reparatien koste; deze schuur koste ons tusschen de vier a vijfduizend gulden, waartoe Fokke Gialts een boer alhier het geld verschoot.

Eindelijk overleed moeder, in den jare 1808, waarna mijn zwager en ik schikking tot een scheiding maakten. Mijne vrouw en mijn zwagers vrouw beschikten over de nagelatene inboel. In het scheiden over de onroerende goederen, konden mijn zwager en ik in het eerst bezwaarlijk eens worden, zijn gebruikte plaats was grooter en de onze maar 64 pondenmate; wij lieten de landen door onpartijdige deskundigen taxeren en daarna regelden wij de schulden, bezwaarden daarmede ieder zijn quotielaandeel; ik liet mijn zwager de voorkeur, welke plaats nadat wij gepatitueerd en de bezwaren daarop omgeslagen hadden, hij wilde verkiezen, waartegen mijne vrouw zich vrij wat verzette, omdat zij zulks door het lot wilde beslissen. Maar zij zach dit niet door, mijn zwager was vrouwswegen, omdat zij rijk was, veel vermogender. Hij konden grooter plaats omgaan, en beter met de schulden raden, niettegenstaande de onze meer dan met agtduizend schulden belast ware, wegens de aankoop van het $\frac{1}{2}$ gedeelte en het bouwen van de nieuwe schuur, de schuld van het $\frac{1}{4}$ gedeelte van de Renema's hadde mijn zwager vrouwswegen betaald, en bleef behalven andere betaalde schulden in zijn voordeel; en de meerdere landen in zijne plaats, welke hij ver boven de onze verkozen hadde. Eindelijk

wierd deze onaangename zaak tot stand gebracht, daarvan een scheidbrief geformeerd en geteekend, waarvan een kopij in mijn boedel voorhanden.

Vriend. De handen zooals men zegt, begonnen toen ruimer te worden?

Ik. Met het overlijden van moeder was ik bevrijd om de huur te betalen, behalven dat wij bij het aanvaarden der plaats tevens belast waren met ruim agtduizend gulden schuld, als ook met de voordogter Tjitske, welke tot de dood van moeder bij haar kost en inwoonde, en thans bij ons in huis opgenomen wierd, waartegen ik zeer opzag, omdat deze beide voordogters reeds groot wierden, en ons huisgezin daardoor vermeerderde.

Ik hadde reeds jaren daar tegenaan gezien, als de kinders eens groot wierden, wat er dan met mij van worden zoude, ik hadde gedurende zooveel zwaarigheden ontmoet, en het stond te vrezen, dat die zouden vermeerderd worden, gelijk ik ook ondervond, met de jaren gelden de hoofden meer dan in de kindsheid, men ziet dan dikwijls niet uit het regte oogpunt, stiefvader of moeder en stief kinderen handelen wederzijdsch vaak evenals of men elkander vijandig is, en malkanderen haat! Hoe het daar dan mede zij waar of gemeend, bestaat er geen regte wederkeerige overeenstemming, zoo was althans de toestand van ons huisgezin; mijn zwager waarschijnlijk met overeenkomst van mijne vrouw zag wel in, dat wij op den duur zoo niet eensgezind konden huishouden, besteedde onder medewerking van zijne vrouws familie te Vrouwenbuurt, Tjitske bij Domeni Braunius aldaar, alwaar zij eerlang heen trok, en het zeer goed na haar zin hadde.

Wij verkregen daardoor verlichting, maar was evenwel niet regt naar mijn zin, dog goed ingezien konde het niet wel anders, indien het van weerskanten maar goed gemeend wordt.

Het ging op de plaats ook niet zooals het behoorde. Ik hadde de handen buiten dezelve zoo vol, dat ik er mij weinig mede konde bemoeijen; wij wierden te rade om de plaats te verhuren, zooals toen ook voor vijf jaren gebeurde aan eenen Jurjen Ulbes en vrouw, voor 47 fandels boter prijs Courant jaarlijks, de verponding en extra lasten bleven voor ons.- De beide kinderen kwamen bij ons in huis, er wierd een behoorlijk huurcontract van de ver en inhuring gepasseerd, en hielden tegen mei boelgoed van nieuw beslag en inboedel, uitgezonderd een paard en wagentje welke wij voor ons plaisier behielden, ik huurde de pastorijkamp, en stichte aldaar een wagenhuis.

Vriend. Uw huisgezin wierd daardoor weder talrijk?

Ik. Behalven onze eigene vier kinderen, hadden wij ook de vier voordogters in huis, waarvan de outste zooals ik zoo even zeide, bij Domeni Braunius te Vrouwenbuurt kwam en de beide van de plaats, welke rede het melken geleerd hadden, en jonge meiden geworden waren, bij goede lieden geraakten, om verders tot de boerderij opgeleid te worden, zoodat wij eindelijk op een na de outste Ymkje genaamd bij ons in huis hielden, welke mij de behulpzame hand tevens bood, in het afgeven van de billetten van de aangegevene belastbare middelen, vooral in mijne afwezigheid. Overigens bemoeide ik mij zeer veel aan de opvoeding mijner kinderen, waarvan de outste goede vordering maakten in lezen schrijven en rekenen.

Omtrent dezen tijd toen de kinderen nog in huis waren reed ik opvolgende week aan week gedurende de zomervacantie met hen naar Harlingen, niet alleen om plaizier eens te rijden, maar ook om hen de stad en zee en schepen eens te laten zien, wij vertoefden aldaar t'elkens een nacht om niet met overhaasting of terloops hier en daar te zijn, en verkoos bij het uitrijden en weder te huis komen, verschillende wegen, om de eenzelligheid te mijden, geen een der kinderen, behalven de kleinsten, wierden uitgesloten. Ik besloot daartoe twee reizen te doen, wijl de wagen ineens te vol ware en daardoor de zitplaatsen te bekrompen, en te ongemakkelijk.

Vriend. Ik verlang om ook van uwe familie te Wanswerd te hooren.

Ik. Het ging hen aldaar zeer voorspoedig, zooveel mogelijk waren wij daar uit van huis, of zij bij ons, mijn broeder bezogte ons het meest, zoodra ik tusschen tijden uit kon hen ook. Mijn broeder begon eerlang om trouwen te denken, en stond al spoedig in betrekking met een dogter van Sijbren Feitsma, schoon wij allen niet tegen dit meisje hadden, waren wij echter en vooral moeder en mijne eene zuster, welke bij hen inwoonde over den ernst, waarmede deze zaak zich liet aanzien niet te wel gestemd, nadien mijne moeder en zuster het huis zouden moeten verlaten wijl mijn broeder sedert eenige jaren aldaar reeds als vast onderwijzer en organist met volle goedkeuring van alle de ingezetenen was gestemd geworden.

Mijne zuster op Hallumermieden verloor intusschen haar man en zij bleef met 8 kinderen zitten waarvan de jongste maar zeer klein was, mijne vrouw stond haar in hare omstandigheden bij, en was er tot na de begrafenis. Mijn zwager haar overleden man hadde drie voorkinderen, welke zich op de nalatenschap van wijl. haren vader zeer veel lieten voorstaan, dog omdat er geen inventaris nog bij zijne eerste, nog tweede vrouw, gemaakt was, nog bij uiterste wille over zijnen boedel beschikt hadde, stond het er aldaar niet best voor. Ik nam benevens mijn broeder voor onze zuster, de zaak op; dog bij de eerste comparitie met de voorkinderen waren wij over hunne computentie op verre na niet eens, mijne zuster bleef echter in de gehele nalatenschap en in het beheer der boerderij, na alvorens alles gewaardeerd en getauxeerd te hebben, door deskundigen.

Onze comparities over de scheidingen liepen opvolgende jaar uit jaar in vruchteloos af, zij spilden vele kosten aan advocaten, welke met ons als dan opvolgende in conferentie traden, tot dat eindelijk na verloop van acht jaren, bij eene wederzijdsche acte van begeving op drie onpartijdige heeren advocaten als de raadsheer Cock, Schultsz en Andræ als comprimissarien, deze zaak aanbevolen en ook gescheiden wierd. Mijne zuster was sedert al weder getrouwd met eenen Hendrik Tijssens Huizinga, tegen welk huwelijk wij wel zeer tegen hadden, maar omdat deze zeer oppassend en zich wel gedroeg waren wij eerlang over hen tevreden en hebben met deze onze zwager altoos in de beste vereeniging geleefd.

Mijn broeder trouwde ook, onze moeder en zuster waarvoor een woning tot onderling genoeg en gehuurd was, hadden de kostoriewoning rede verlaten, en mijne vrouw en ik benevens de gehele familie, vierden op den trouwdag de bruiloft mede.

Omtrent dezen tijd verloren mijne zuster en zwager te Goutum een eenigste zoontje pas zeven jaren oud, in het water. Dit sterfgeval veroorzaakte de ouders en de gehele familie veel smarte wijl ze verscheidene dogters hadden; dog eenigen tijd daarna onze zuster ook, tot der familie groote droefheid, zij was jong, en van een zeer goed en aangenaam karakter, daar te boven, godsdienstig, niet uit sleur en gewoonte, maar met een ware belangstelling voor haar zelve en de belangens van hare onsterflijke ziel, zoodat ik hoop, op goede gronden, dat zij dit tijdelijke leven, met een zalig eeuwig leven zal verwisseld hebben, ik was tegenwoordig toen zij zacht ontsliep.

Deze wijs heb ik u volgens begeerte een kort overzicht gegeven gedurende eenige jaren, omtrent de geschiedenis en lotgevallen van mijne familie te Wanswerd, Hallum en Goutum, waarbij ik als eene bijzonderheid zal voegen, dat alle mijne naastbestaanden geen uitgezonderd, mijn overleden zwager te Hallum en mijne zoo even gemelde overledene zster te Goutum, welke beide in de zalige ruste zoo ik hoop zijn ingegaan, dezelfde belangstelling in de godsdienst voor hen zelve zijn toegedaan, schoon de eene min en de andere meer, daarvan blijken toonen, hoop en wensch ik echter dat zij allen als een waar Christen en Christinne op de reis naar de eeuwigheid op het einde daarvan in de zalige ruste zullen ingaan om elkanderen daaropvolgende te ontmoeten, alle die hen voorgegaan te zijn, om alsdan gezamentlijk den Heere te loven en prijzen te verheerlijken voor die genade, welke aan elk in het bijzonder, en tezamen voor allen geschied zij! Ik zegge uit genade, waaraan deze gezindheid alleen toe te schrijven is, maar niet om de waardigheid, en daardoor komt de goedheid Gods over ons nog meer uit.

Vriend. Uwe omstandigheden begonnen met het overlijden van uwe schoonmoeder een gunstiger aanzien te bekomen?

Ik. Zoo schijnt het, maar de zwaarigheden vermeerderden van tijd tot tijd, mijne vrouw begon eerlang te zukkelen en openbaarde zich in waterzucht, alle middelen van doctors en chirurgijns werden beproeft dog vruchteloos, de ziekte wierd zeer bedenkelijk, en nam van tijd tot tijd meer en meer toe, en het stond te vrezen, als mijne vrouw eens kwam te overlijden, dat ons veel zwaarigheden zouden treffen om de nagelaten boedel tot liquiditeit met de voorkinderen te brengen, te meer wijl de outste voordochter Tjitske onlangs getrouwd was met eenen Bouwe van der Kooij, die zich somtijds in drank te buiten ging; mijne kinderen waren nog klein, en het stond te vrezen, dat de gehele boedel tot nadeel mijner kinderen uit elkanderen zoude gescheurd worden, met mijne vrouw en mijn zwager alles overgeleid te hebben, kwam ons het beste voor bij uiterste wille over hare nalatenschap ten beslissen teneinde er gene ongelegenheden na haren dood zouden ontstaan en de goederen bij elkanderen gehouden wierden. Mijn zwager en ik deden daarop met bekwame en deskundige regtsgeleerden, alle moeite om de zuivere waarde der bezittingen uit te vinden, en bevonden dezelve twintigduizend Gulden te bedragen, waarvan de eene helft in contanten zoude moeten worden uitgekeerd en de goederen daarmede behalven de schulden bij scheiding van mijns vrouws wijl. moeder haar aangekomen, belast blijven met een woord alle schaden en baten, zouden op de bezittingen rusten. Na alles overwogen te hebben, besloot mijne vrouw haar uiterste wille, door den notaris P. Andræ te laten schrijven, dezer wijze: dat de voorkinderen van jaar tot jaar en opvolgende na de jaren in het geheel tienduizend en dus ieder vijfentwintighonderd zouden moeten ontvangen, dat van den sterfdag of van het onbetaalde vier proCento moeste betaald worden, dat overigens alle hare nalatenschap aan mijne vier kinderen moeste verblijven, welke naar aftrek dezer en voorvermelde schulden ook de waarde gerekend wierd tienduizend Gulden te bedragen, en waarvan mij gedurende mijn leven, het vruchtgebruik gelegateerd wierd. Dit testament alzoo beschreven, en door mijne vrouw benevens de getuigen aan ons huis behoorlijk voor bovengem. notaris geperfecteerd, heeft deze zaak bekwaamlijk zijn beslag gekregen. Andle Hendriks wierd tot curator over de voorkinderen benoemd terwijl ik belast wierd met de uitkering der schulden, namens mijne kinderen, t'elkens als het begeerd wierd; hoewel mij hierdoor veel zwaarigheden drukten, liet ik mij deze uiterste wil welgevallen, en stelde mijne vrouw op hoop van beterschap wederkeerig bij vooroverlijden, op het zelfde stond bij uiterste wille in het vruchtgebruik van mijne na te latene goederen.

Vriend. Herstelde uwe vrouw ook van deze ongesteldheid?

Ik. Het wierd van tijd tot tijd erger, zij begon zeer dik te worden, waardoor D^r. Simon van Leeuwarden en ons chirurgijn Poutsma besloten haar het water uit den buik af te tappen waardoor opvolgende, bij tusschenpozing van twee of drie dagen tweemaal een groote kwantiteit water afgetapt wierd, maar door de laatste keer verloor zij ook hare bewustheid en overleed kort daarna op den 13 April 1810 in den avondstond.

Vriend. Uwe toestand onderging hier door een zeer groote verandering ?

Ik. Zeer bedrukt en bedroefd, bleef ik met mijne kinderen zitten, zoodra mijne vrouw overleden was, verlieten de vrienden mij, ik wierd gesterkt en bleef gedurende den nacht alleen, mijne kleine kinderen waren te bed geschikt, door den arbeidster, welke mij gedurende den nacht ook verliet, alles stond ter mijner beschikking en moest alles alleen verrichten, en schreef gedurende den nacht brieven, en begrafenisomstandigheden, om de leedaanzeggers 's anderen daags daarmede te belasten en af te zenden, gedurende lag mijne vrouw levenloos, in hetzelfde vertrek, mijne kinderen

lagen in een ander vertrek, dit was voor mij een nare nacht! maar tevens tegenwoordig van geest, te meer wijl ik op goede gronden zeker geloofde, dat zij zalig gestorven, en dit kammervolle leven, met een zalige eeuwigheid had verwisseld. O! ik zag haar in dezen met volle gerustheid na, en beschouwde haar na haren dood, zoo gelukkig, zoo zalig! Dit leenigde mijne smart, schoon onze betrekking door omstandigheden zoo gewijzigd, had ik haar van harten lief! en toen 's anderen overmorgens de psalmen onder den godsdienst gezongen en gespeeld wierden, verbeelde ik mij: dat zij thans zoo juichende onder de gezaligden gemeenschappelijk Jezus als haren verlosser verheerlijkten, terwijl ik buiten deur stond, ging mij dit zingen, hetwelk ik zoo onderscheiden hoorde, door alles heen en verrukte mij over de zalig overledene, schoon mijn verstand geregeld werkte, was ik toen evenwel niet vrij van dweepen, indien ik zoo zeggen mag, althans ik verloor mij bijkans zelve in zalige bespiegelingen.

Vriend. Hoe ging het verder?

Ik. Mijne vrienden bezogten mij spoedig, onder anderen mijne moeder, welke op mijn verzoek mij in de huishouding eenigen tijd bijstond, vooral ook om de omstandigheden der begrafenis te regelen, na welke treurigen stond, mijne bezigheden weder aanvang namen. IJmkje op een na de outste der voordogters bleef onder toezigt van moeder de huishouding wijders waarnemen, terwijl ingevolge uiterste wil van mijne vrouw, alles in denzelfden stand bleef zooals het tevoren was, alleen dat mij de schulden bleven opgelegd, om namens mijne kinderen te betalen.

In dit tijdvak sedert ons trouwen tot de dood van mijne vrouw, had ik veel zoet en zuur gesmaakt, eigenlijk een kommer en zeer werkelijk leven doorgebracht en gesleten, vele ziekten en ongemakken in mijn huisgezin geleden, behalven de pokken als anderzins, hadde Yme ongemak aan de knie gekregen, welke alleen aan D^r. Folkersma met de medicijnen over de 80 Gulden koste, en bij het einde een stijve knie behield.

Onze jongste zoon hadde de pokken niet gehad, want hij was nog niet geboren toen de andere kinderen benevens mijne vrouw de pokken hadden, stelde ik mijne vrouw voor hem te laten enten, zij was er zeer tegen, omdat zulks een wantrouwen op de voorzienigheid was, wij waren er wel zoo afgekomen, schoon zij geen zwaarigheid in het vaccineren zag, en als een onverschillig ding beschouwde, liet zij het aan mij over; ik liet Zijlstra toen chirurgijn te Warga, vermits wij op dat stond geen chirurgijn hadden, weten dat hij komen moest, om onze kleine jonge de pokken te enten. Zijlstra kwam spoedig, maar hij wilde door dreigementen nog beloften de vaccine niet ondergaan, en omdat het een zonderling kind was, beloofde de chirurgijn hem een orgeltje te zullen maken, en deze belofte haalde hem over om zich te laten enten.

Dog alvorens de pokken zich goed zetten, was het kind koortsig en ongesteld, waardoor ik zeer geteisterd wierd, uit vrees voor mijne vrouw, wijl zij er tegen geweest was, dat zij zich deze ongesteldheid te veel zoude aantrekken vooral als het eens op het ergst uitviel; maar zij bleef onder dat alles bedaard, en sprak tegen mij geen een gemelijk woord, liet zich alles welgevallen, totdat het kind, nadat de pokken goed gezet waren volkomen herstelde, en eindelijk afvielen.

Dit vorengemelde achte ik genoeg gedurende dezen tijd gemeld te hebben, opzichts de bijzondere ongemakken welke wij gedurende geleden hadden, zonder te melden van andere ongesteldheden welke mijne kleine kinderen onder anderen Grietje, en mij ook eenmaal ook tot op den oever des doods gebracht hadden; gedurende welke ziekte mijne vrouw mij zoo deelnemend oppaste en bijstond.

Vriend. Uwe huishouding konde dus geregeld voortgang nemen?

Ik. Ik belaste mij thans voornamentlijk met de opvoeding mijner kinderen, mijn outste zoon was met de lees, schrijf Rekenkunst en andere noodige dingen zeer goed gevorderd, evenwel besloot ik, hem het teekenen hoogere rekenkunde

en de Fransche taal te laten leeren, bestelde hem te Leeuwarden zoodanige meesters, om les te nemen, in het teekenen en rekenen privaats, maar in het Fransch op de school, waartoe een reisgezel, welke tevens les in het rekenen en in de Fransche taal genegen was te nemen, eenen Pieter Eelzes Hiemstra, naderhand aan een mijner dogters getrouwd, op mijn verzoek zich aanbod, welke dan tezamen dagelijksch opvolgende gebruik maakten om les te nemen, dog des winters om de moeilijke reizen, besteedde ik mijn zoon daar wel in de kost.

Mijne andere bezigheden namen evenals tevoren hunnen voortgang, mijne outste dogter konde Yme behulpzaam zijn in mijn afwezen tot het afgeven van biljetten van onderscheidene middelen, zooals ik een en ander keer tezamen met Idzerda van Roordahuizum van mijn oom te Grouw welke zijn zoon notaris te Beetsterzwaag ten huize van den H.W.Geb. Heer Baron van Lijnden verloren hadde, verzogt wierd, derzelve nagelaten boedel te beredden, wij waren t'elkens op onderscheiden tijden aldaar, eenige nachten bij wel gemelden Heer gelogeed, en wel gedurende op het drukst van den slachttijd, wanneer t'elkens bij mijne tehuiskomst, het kantoor in eenen goeden stand bevond, zoodat de aanteekeningen van de ontvangene gelden volkomen juist waren, waarover ik Yme en mijn dogter Grietje over hunne goede administratie zeer prees.

Ik hadde intusschen in het stellen van acten en instrumenten goede vorderingen gemaakt en was daardoor met de toen bestaande wetten zeer goed bekend, waarom den heer P. Andræ mij aanbod, om wijders bekwaam te maken, het examen als notaris te doen, indien ik de moeite maar wilde doen, naar aanleiding van de noodige vereischten tot dit ambt te bestudeeren, en waartoe hij mij in alles wilde behulpzaam zijn. Ik nam dit gunstig aanbod aan, dog was niet haastig, ik had wel tijd dagte mij, totdat eindelijk ons Gemenebest in het Fransche Keizerrijk ingelijfd en Fransch wierden, wetten taal alles wierd Fransch, en alles moest in het Fransch verfranscht worden, en hierdoor geraakte dit opzet teleur, en verdween als een damp; ik hadde geen lust om de uitheemsche wetten te bestuderen, veel min om die taal mij zoo eigen te maken dat ik dezelve las en verstond om te schrijven.

Vriend. Hoe ging het met de huringe der plaats?

Ik. Schoon ik thans daar weinig met te doen hadde, was ik evenwel genoodzaakt de courant te houden alwaar wekelijks de prijs der boter genoteerd stond en dit gedurende vijf jaren lang, bij expiratie van ieder huurjaar, rekende ik met de huurder waarbij de prijs der boter gedurende het gehele jaar uit de courant opgesomd wierd, en dit geheel maakte de huursom, welke naar aftrek van de verponding en andere kosten verrekend en effen gemaakt wierd; hoewel de wijze dezer verhuring gedurende dat tijdvak, zooveel huur niet opleverde als mij bij beslotene briefjes geboden ware, stelde ik mij volkomen hiermede tevreden, nadien de huurder juist zooveel betaalde, als de plaats konde opbrengen, van de aanvoeding als anderzins, moest hij zijn bestaan vinden. Dezer wijs moesten altoos zoodanige verhuringen van greidplaatsen na de prijs of de quantiteit der boter ingerigt worden, schoon de boer ten naasten bij na het getal van melkvee wel kon rekenen, hoeveel fandels gemaakt worden, weet altoos de landheer dit niet, zoo was juist mijn geval niet.

Vriend. Het zal u veel moeite evenwel bespaard hebben dat gij wijders met de boerderij niet te doen had?

Ik. Zoo was het ook, ik hadde buitendien de handen vol werk, de beroepsbezigheden namen veel tijd, waaraan ik mij zooveel mogelijk overgaf, het ander werk altoos tusschen tijden verrigtende.

In het laatste van dit jaar 1810 overleed mijne moei te Grouw, legateerde oom het vruchtgebruik en mij honderd rijksdaalders, zooals haar broeder voormaals kinderloos overleden, aan mijne moeder een gelijke som gelegateerd hadde.

Mijn bestaan was thans zeer goed, maar wierd aanmerkelijk verbeterd, toen ik in het begin van 1812 mijne aanstelling kreeg als ontvanger der Directe Belastingen en tevens als gemeenteontvanger, waarvan toen 5 pr. Cento behalven andere emolumenten genoot; het schikken der contanten tot de borgtogt viel mij vrij lastig bedragende drieduizend agthonderde Franses nadien mijn zwager als curator over Tjitske, rede het verschenen termijn ingevolge testament, haar aandeel van vijftwintighonderd Gulden, had opgevraagd met de verschenen intres aan hem uitbetaald, en waarvan hij in deze ...* quitantie op een afschrift van het testament stelde, zijnde de minste onder den meergemelde notaris berustende.

Deze post, welke mij alleen jaarlijks 14 a 1500 Gulden, aanbragt, verruimde mijne omstandigheden zeer; het instrument schrijven, nam hiermede ook een einde om vorengem. reden, ik had nu benevens de school een zeer aanzienlijk inkomen, zoodat ik met ruimte deze werkzaamheden varen liet; en waardoor ik mij aan mijn post en beroepsbezigheden geheel konde overgeeven.

Vriend. Mij dunkt gij moest de school ook maar afgestaan hebben?

Ik. Daar vond ik geen vrijheid toe, tot dit beroep was ik opgeleid, mijns inziens, was dit de hoofdzaak, waartoe ik mij verplicht vond, hetzelfde met alle getrouwheid te vervullen, te meer wijl op den loop der wereldsche dingen, zoo weinig staat was te maken; Napoleon, veroverde wel opvolgende alle Europesche staten, stelde keizers en koningen de wet, zelf wierd het hoofd der Roomsche Katholieke Kerk, tot zijn sijsthema naar zijnen wille gebogen; maar deze ontzettende dwang en wereldbeheersching konde ook eens een einde nemen, en alles tot den vorigen stand wederkeeren, en dan kon men niet weten: wat er van ons gemenebest, bestuur en ambten worden konde!, hierom verbond ik mij zoo zeer aan de school.

Mijn broeder stond in dezelfde betrekking, hij hadde zijne aanstelling ook gekregen als ontvanger der Dir. Belastingen van de gemeente Blija, welk distrikt van ontvang, aldaar zeven dorpe insloot, terwijl ik alleen maar Wirdum en Swichum hadde, stonden onze ontvangsten en daardoor de ontvangloonen bijna op een gelijke hoogte; hij hield zich niettegenstaande tevens ook aan zijne school; even ook als M^f. Idzerda te Noordahuizum, welke ook tot percepteur, (zoo wierden ontvangers toen genoemd) aangesteld geworden was.

Vriend. Het ging U thans zeer voordeelig in de wereld?

Ik. Ik had alle reden, om de bestuurder mijner lotgevallen te danken, en waartoe ik mij dikwijls ook opgewekt gevoelde; maar ik ondervond hierdoor ook, dat het algemeen, vooral de aanzienlijken, mij zoo genegen niet betoonden als weleer, vooral ook daardoor, dat mijne vrouw mij in de possessie van hare goederen gelaten hadde; men was met alle omstandigheden, en vooral met de schulden en uitkeeringen, waarmede deze bezittingen gedrukt werden te weinig bekend, althans men wilde dit niet weeten. Inzonderheid had onze nieuwe Domini v.d. Zwaag, onze Oude Domini Bruining was overleden, veele aanmerkingen op mij te maken, en beschouwde mij in alle mijne betrekkingen van de ongunstige zijde, ook was mijne huishoudster Yme, bij hem komen inwonen en dienen, zoodat ik bijkans van allen verlaten, (eenige vrienden bleven mij getrouw op den duur met hunne vriendschap vereeren) het leven mij zeer onaangenaam maakte, evenwel, hield ik mij binnen de palen van welvoeglijkheid en smeekte God t'elkens dat hij mij wilde bijstaan, en dezer wijs wandelde ik mijnen weg in ootmoed en nedrigheid, zoodat ik mij nergens liet op voorstaan. Van terzijden hoorde ik nu en dan aanmerkingen op mijn onderwijs maken en op mijn hoog inkomen, waar Domini in huisbezoeken en anders gemeenlijk veel toe bijdroeg.

* Onleesbaar.

Vriend. Gij moest u toen ook wel van een ander huishoudster, wijl Yme u verlaten hadde, voorzien?

Ik. Mijne moeder begon oud te worden, en mijne kinderen wierden grooter, de dogters wierden tot alle huiswerk behoorlijk opgeleid, zij gedroegen zich wel en waren moeder zooveel mogelijk behulpzaam, mijne outste dogter was mij tevens in het ontvangen van gelden ook dienstig, mijn outste zoon ging te Leeuwarden op school, evenwel leerden mijne kinderen en vooral de dogters niets als huiswerk en huishouden, op den duur konde ik niet op moeder rekenen en vooral niet op de kinderen. Zij neigden tot hare jaren, in welke zij gemeenlijk al tragten het ouderlijk huis te verlaten. Nu en dan kwam wel eens in mij op om weder te huwen, schoon ik voormaals wel staande hield, dat tweede huwelijken, zooals ik met mijne vrouw ondervonden hadde, altoos waren af te keuren, en nimmer moeste plaats hebben, er was zooveel in opgesloten, dat tevoren niet was in te zien, vooral als er kinders waren, waardoor dikwijls zeer veel onaangenaamheden ontstonden, en deze zwarigheden, onderdrukten mijne geneigdheden.

Vriend. Zoo overdenkt den mensch zijnen weg, maar God stiert zijnen gang! zegt het spreekwoord.

Ik. Dit is maar al te waar, dit ondervond ik opnieuw, zooals ik het menigmaal ondervonden hadde; in de beste fleur, van mijne mannelijke jaren, konde ik en ook wegens mijne omstandigheden, de genegenheid om te huwen niet onderdrukken, niettegenstaande zoo vele zwarigheden; vooral toen mijn oog viel op een meisje viel, dezelfde waarvan ik pag. 95 melde, zij woonde bij hare ouders in, welke als deugdzaam en godsdienstig bekend stonden, en dreven boerderij op de Him van een groot 20 melkebeesten; dit meisje was thans tot huwbare groot 20 jaar gekomen, ik zag haar altoos Zondags in de Kerk en ook wel in de week om boodschappen in de burens te doen; zij trok thans bijzonder mijne aandacht, en beschouwde haar altoos met welgevallen; zij geleek mij zoo deugdzaam en huishoudelijk te zijn, vooral toen ik eens aan huis van hare ouders verzogt wierd, een huurcontract of iets anders te schrijven, haar in het bijzonder opmerkte. Zij behaagde mij, sedert zag ik haar altoos met belangstelling; schoon ik met hare ouders in geen zellige verkeer stond, was er altoos zooiets, dat mij hun van andere menschen deede onderscheiden, vooral toen deze lieden, op mei 1812 een plaats te Wijtgaard huurden, bragt haar broeder altoos de verponding, welke tevens bij zijne ouders met haar inwoonde, in nadere kennis geraakte, en omdat ik bij die gelegenheid opvolgende bemerkte, dat hij ook een liefhebber van visschen was, in nadere betrekking.

Vriend. En toen maaktet gij ook verkeer met zijne zuster?

Ik. Zoo aanstonds niet, ik was maar eenmaal bij vorenverhaalde gelegenheid aan haar huis geweest, schoon nu digterbij woonende liep dit tot in het najaar dat de broeder mij eens verzogte eens bij hun te komen, hetwelk ik op een avondtijd ook deedde. Ik wierd vriendelijk ontvangen en bepaalden ons gedurende den avond over het visschen en netten te breiden, hetwelk ik aangenomen hadden broeder te leren, en waren daarmede tot in den nacht bezig, wanneer de oude lieden te bed gingen, zij hield ons gedurende gezelschap, onder vier oogen sprak ik haar toen alleen, en ik wierd niet afgewezen toen ik haar zeide: bij gelegenheid eens te zullen bezoeken. Het was toen reeds diep in den nacht toen ik hen verliet.

Vriend. Zij was veel jonger, het verschil in jaren met u, zal er aan bijeenkomsten van een ernstigen aard niet gedacht zijn?

Ik. Zoo was het bij mij niet, toen ik opzettelijk volgens belofte, haar bezogte, en merkte toen dat ik haar niet onverschillig was, schoon wij 25 jaren in ouderdom verscheelden, en bij een herhaald en weder herhaald

opvolgende bezoek, spraken wij onderling reeds van een huwelijk; ik was nergens liever aan het huis van hare ouders, ik was daar als te huis, en bragt veel tijd bij ledige uren daar door, vaak zonder dat wij opzettelijk bij elkanderen waren, dit liep gedurende de harde winter tot in het voorjaar zoo voort; ik had rede hare toestemming tot een huwelijk, en bepaalden wijders dat wij bij een volgende gelegenheid de toestemming van hare ouders zoude vragen.

Vriend. Hoe stonden uwe moeder en kinderen daaronder?

Ik. Zij waren er niet tegen, vooral wijl ik daardoor weder in aangenamer betrekking geraakte, nadien er thans weinige waren, waarop ik mij konde verlaten, zooals bevorens zeide, en ook omdat deze menschen ter goeder naam en faam stonden, vooral mijn aanstaande bruid. De kinderen kwamen er ook en wilden gaarn daarnatoe, en wierden daar altoos zeer vriendelijk onthaald.

Vriend. Hoe zonderling is de bestiering der voorzigheid omtrent het lot der volken, staten en in dat van ieder mensch in het bijzonder!

Ik. Dit mag wel in het bijzonder van mijne lotgevallen gezegd worden, wie konde het ooit in zichzelf laten opkomen, dat ik in betrekking zoude komen toen dat meisje bij mij op school ging, en waarschijnlijk zoude ik nimmer aan haar gedacht hebben, indien dit geval op school niet gebeurd was, vooral dat haar ouders haar van stonden aan mij onttrokken en naar een andere school lieten gaan; dit veroorzaakte in mij een zeer onaangename gewaarwording, t'elkens als ik van de familie of haar zag herinnerde mij altoos dit geval, het bleef altoos in mijn geheugen, en zoude dit niet het middel konnen geweest zijn? dat mijn oog altoos op haar gevestigd wierd? en toen de tijd om weder te huwen, zoo dikwijls haar zag, mijne gewaande belediging zoodanig gewijzigd wierd, dat het in betrekking veranderde, en haar als mijne tweede echtgenoot begeerde. Ik herhaal het nog eens, wie kon zulks denken? Mijne vrouw was in de bloei van hare jaren, toen dit kind bij mij op school ging; indien iemand mij toen gezegd hadde, dit kind zal te eeniger tijd uwe vrouw worden, zoude ik van zoodanige iemand niet gezegd hebben, dat het aan zijne zinnen haperde, omdat zoiets onmogelijk konde gebeuren !! O! wat is de mensch blind in de toekomst, hoe weinig weet hij wat heden, morgen, over een week, over eene maand, over een jaar, over de volgende jaren, met hem zal gebeuren. Te regte: de mensch overdenkt zijnen weg, maar God stiert zijnen gang. O! aan biddelijke voorzienigheid!!! O! ik kan het mij nog zoo duidelijk herinneren op welk een plaats zij zat, toen ik haar aanspoorden hare les te leeren, en tevens den arm schudde, en toen de moeder 's anderen morgens, aan mijn huis kwam en hare ontevredenheid over dit geval, mij met ronde woorden betuigde, ik weet het nog, dat ik toen en naderhand daarover niet best gehumeurd was.

Vriend. Bij een volgende bezoek zoudet gij de toestemming harer ouders vragen?

Ik. Ik had tevens met haar afgesproken, te willen zorgen, dat haar tweede broeder, welke gehuwd was, ook tegenwoordig ware, deze was veel ouder, omdat ik aller toestemming wenschte te hebben.

Op bepaalden tijd begaf ik mij derwaarts en 's avonds allen bij elkanderen zijnde, zeide ik dat Dieuwke (zo heette zij) en ik, voornemens waren een huwelijk aan te gaan, indien de vrienden er hunne toestemming aan verleenden? De vader merkte terstond aan dat het hem niet aanstond, dat ik alvorens hunne toestemming niet hadde gevraagd, om verkeerung met hunne dogter te maken! hierop was ik niet voorbereid maar gaf daarop te kennen, dat ik onderstelde stilzwijgende, al lang hunne toestemming verworven hadde, omdat zij wisten dat ik verkerung met haar nergens anders als in hun huis gehad hadde, dat zij nimmer eenige ontevredenheid aan mij hadden bewezen, wanneer Dieuwke en ik tezamen waren, maar mij altoos even gul en vriendelijk

hadden onthaalt, en uit dien hoofde altoos begrepen hadde, dat zij niet tegen deze verkeerung hadden. Dog als ik bevoorens dit vermoed hadde, wel gaarn hunne toestemming zoude gevraagd hebben. Na dit over en weder afgehaspeld te hebben, verleenden zij ons allen hunne toestemming, zoodat ik Dieuwke toen als mijne bruid konde aanmerken, en haar voortaan ook zoo zal noemen, over ijne omstandigheden nog eenigen tijd gesproken te hebben, verlieten de vrienden ons.

Vriend. Mij dunkt er zal voor het aangaan van het huwelijk vrij wat te doen geweest zijn?

Ik. Zoo was het. De huurjaren der plaats expireerden met Petri en Mei 1813, de huurder wilde gaarn weder inhuring maken, maar ons plan was de plaats zelf te gebruiken, zoodra wij gehuwd waren, konde mijne outste dogter en opvolgende ook de jongste, naar de plaats om de boerderij te leeren, niet alleen uit belang maar ook om de huishouding te verligten.

Wijders was ik bezig een inventaris met den notaris v.d. Plaats over mijnen boedel te maken, en uit te vinden hoeveel mij privaats uit den boedel computeerde, waar van een onderhandsche inventaris, door welgemelden Heer gesteld, door mij mijne bruid en hare ouders behoorlijk verteekend is de dato den 19 April 1813. Wijders maakte mijne bruid een inventaris van hare lijfdragt als inbreng, geteekend den ...* April 1813.

Overigens verzogt ik eenen Jelle Atzes te Goutum als een geschikt man, om het reeuw en beslag op Mei 1813 benoodigd tot de boerderij aan te schaffen, waartoe ik hem de noodige gelden bij afrekening telkens verschoot, ter somma van ruim vierduizend Gulden, opgenomen van W. Alberda en naderhand weder betaald.

Met verbaasde veel moeite alles in order gebragt te hebben gaven wij de huwelijksche geboden aan, om volgens het Fransch in het burgerlijk register tot de huwelijken aangeschreven te worden en verzogten daarna op den 2 Mei 1813 door mijn zwager zijnde maire van de gemeente Wirdum getrouwd te worden; dog welke dit weigerde alvorens ik door een familieraad een toeziende voogd door het vredegeret liet benoemen; met de Fransche wetten onbekend, en steunende op het testament van mijne wijl. eerste vrouw, welke mij ad vitam in het vruchtgebruik der goederen niet alleen hadde gesteld, maar ook magt gegeven dezelve te mogen veralienieren, zonder inventaris te leveren, was ik stijf daaraan gehoor te verleenen, omdat die wetten zoo zeer tegen onze vorige vrijheid streden en met het vredegeret volstrekt niet te doen wilde hebben, veel min met een toeziende voogd, ik achte mij genoeg bekwaam om die goederen alleen te administreren. Wijders beschouwde ik hem in dezen als mijn wijl. vrouws broeder, als een tegenwerker, tot mijn voorgenomen huwelijk.

Alvorens wij trouwden, verzogt D^{os}. v.d. Zwaag, dat mijne bruid haar belijdenis mogte doen, om ledemaat te worden, waaraan ik mijne toestemming verleende, en dit deed zij bij gelegenheid van Domeni daartoe besteld, tot genoegen, en wierd daarna als lidmaat van de gemeente te Wirdum, afgekondigd zijnde den 13 April 1813 aangenomen.

Vriend. Hoe ging het toen met u trouwen?

Ik. Er was niets aan te doen, ik wilde mijn zwager volstrekt niet te wille zijn, hij moest ons trouwen als maire was hij bij het afloopen der geboden, daartoe verplicht; en toen hij merkte, dat hij niet tot zijnen wille konde komen, gaf hij toe. Ik verkoos aan mijn huis te trouwen op Zondag den 2 Mei tusschen kerktijd, om daarna 's nademiddags volgens afspraak met Domeni, volgens ons kerkgebruik godsdienstig ons huwelijk te voltrekken.

De bestemde tijd daar zijnde vervoegde de maire met zijnen secretaris, zich aan ons huis, trouwde ons en 's nademiddags godsdienstig in de kerk; dit had bij ons veel meer waarde als het burgerlijk regt.

* Niet ingevuld.

Vriend. Nu vervolgens?

Ik. Ik hadde mijne vrouw van harten lief, maar zij zorgde zeer tegen het huishouden aan, omdat zij in een geheel andere betrekking geraakte, als bij hare ouders in huis, alwaar zij zeer goed bekwaam onder toezigt van hare moeder, het huishoudelijke en boerenbedrijf waarnam; maar thans moest zij alleen op zichzelf staande een burgerhuishouding waarnemen; ik moedigde haar allezins aan, dat ik dit zoo juist niet nam, en het huishoudelijke van ons, verscheelde ook zooveel niet van de hare, zij moest maar haar eigen zin volgen, mijne moeder, welke nog eenigen tijd bij ons bleef, zoude haar met raad en daad wel bijstaan.

Overigens waren mijne kinderen en de gehele familie met het huwelijk zeer tevreden, een ieder van dezelve, achte en eerde mijne vrouw, zooals betaamde, zoodat daar om te wenschen niets overbleef, waarover ik mij zeer verblijde en zeer genoegelijke dagen sleet, te meer wijl zij van een toegevende aard was, en mij allezins het leven aangenaam maakte. Ook leefden wij altoos met hare ouders en wijdere broeders en familie in de beste eensgezindheid.

Ik had nu weder een gezellige en aangename aanhoud, mijne moeder was eerlang vertrokken, en mijne outste dogter naar de plaats; terwijl mijne vrouw in het eerst, de boter moest beredden, wijl hare moeder daartoe te zwak en somtijds aanvallen van beroerte hadde, en dit werk verrigte zij gemeenlijk 's morgens voor schooltijd of onder dezelve, en keerde na gedaan werk weder naar huis, om voor het middagmaal te zorgen, zoodat het eeten en drinken op tijd altoos gereed was en wij als dan tezamen, behoorlijk ons genot daarvan konden nemen. Zij stond 's morgens behoorlijk ook in tijds op, om het huiswerk tijdig in order te schikken, trouwens onze huishouding was ook niet groot, mijne jongste dogter ging op de winkel om het naaijen te leeren, mijn outste zoon nam les te Leeuwarden, alleen mijn jongst zoontje Hendrik ging bij mij op school. Alles ging naar wensch, ook de boerderij, terwijl mijne vrouw tot onze wederzijdsche blijdschap zich eerlang ook in een zwangeren toestand bevond.

Vriend. Hoe ging het thans met uw beroepsbezigheden?

Ik. Schoon ik zooveel mogelijk met alle getrouwheid mijn plicht trachte te vervullen ontmoette ik van tijd tot tijd meer zwaarigheden opzichts het onderwijs, ook wel ten aanzien van mijnen post als ontvanger; mijn invloed op de kinderen was bij sommigen niet zoo belangrijk als weleer, men gaf mij steeds van terzijden, nu en dan te kennen, dat ik te veel traktament genoot, en velen zich daaraan ergerden, ik konde somtijds merken aan de kinderen, welke ouders mij het meest ongezend waren, dog het een en ander hinderde mij niet, om mijnen weg met lijdzaamheid te bewandelen. Ten aanzien van mijnen post als ontvanger, droeg ik de goedkeuring weg van mijne superieuren, en ten aanzien van mijn onderwijs van de opvolgende school opzieners, zoodat ik daardoor voor dwarsdrijvers gedekt was.

Vriend. Het is dog jammer, dat de menschen vaak elkanders goede welvaart benijden!

Ik. Zoo is de zedelijke toestand van de wereld sedert de val van het eerste hoofd des menschelijken geslachts, door alle tijden heen, tot heden toe, en waardoor het menschedom in het gemeen, en ieder in het bezonder zoo jammerlijk vaak gefolterd wordt. Toen ik in nedriger omstandigheden verkeerde, waren alle menschen mijne vrienden en naderhand veel meer partijdig, schoon mijn handel en wandel na mijne huislijke omstandigheden wel eenigzins gewijzigd konde zijn, kan ik evenwel niet zeggen dat mijn gedrag veel verandering ondergaan hadde, en indien ik mijzelf geen vreemdeling ben, bestond ik thans evenals voormaals; behalven dat mijne godsdienstige denkwijzen omtrent de voornaamste leerstukken van onzen godsdienst, tot mijn innig leedwezen vaak aan twijfelingen onderworpen zijn, welke ik steeds door redeneringen en lezen

van daartoe dienende geschriften zoeke te onderdrukken, maar tot nog toe niet te boven gekomen ben. Soms geef ik de moed wel eens verloren, maar beurt mij dan weder op met die gedachte dat God machtig is, het licht uit de duisternis te voorschijn te brengen, en een belooner is dengenen die hem zoeken.-Waardoor ik volkomen overtuigd ben: dat het geloof een gave Gods is, en uit genade wordt verleend, zonder eenige verdiensten, en waarna ik altoos hoop en biddende uitzien, dat mij dat geluk eens mag te beurt vallen. Evenwel overtuig ik mij, dat ik daardoor geen invloed op mijn gedrag ondergaan; waarom ik het daarvoor houde zooals boven zeide, dat deze veranderde denkbeelden omtrent zijn evenmensch, aan de zedelijke verdorvenheid moet toegeschreven worden.

Vriend. Hoe beviel U de administratie van de belastingen?

Ik. Toen ik met alles bekend geraakte, zeer goed maar was zeer werkzaam, ik hadde bij de ontvangsten der verponding op bepaalde zitdagen, eenigen die mij hielpen, schoon ik het ander alleen deed; mijn zoon was te Leeuwarden, en toen de administratie verlangde dat de afschrijvingen in de kohieren, het opmaken van staten als anderszins in de Fransche taal behoorde te geschieden, was hij mij daartoe behulpzaam, en daardoor en eenige oefeningen had ik het zoo ver gebracht dat ik in staat was de afschrijvingen van de ontvangene sommen in die taal op de kennisgevingen in de kohieren te stellen.

En omdat de accijnsen bij de invoering der Fransche belastingen merendeels vervallen waren, uitgezonderd op de weelde, wierden alle belastingen van buitengewoon aard, op de grondlasten omgeslagen, dit veroorzaakte somtijds zeer veel moeite, ook ten aanzien van de particulieren, vooral in het stuk van verhuringen, waarin de verhuurder het principaal van de belastingen dikwijls tot eigen last behield maar al de buitengewoon omslag ten laste van den huurder bracht, waardoor deze dikwijls in ongelegenheid geraakte van belastingen, waarop hij niet had gerekend.

Vriend. De vorderingen in het wetenschappelijke zullen door de huiselijke omstandigheden en wijdere ambtsbetrekkingen, wel geen voortgang genomen hebben?

Ik. Dat kan ik juist niet zeggen, de godsdienst bleef nog altoos hoofdzaak, schoon mijne lust en innerlijke neigingen om God in geest en waarheid te dienen wel eenige wijzingen ondergingen, bleef echter mijne begeerte daartoe min en meer levendig.

Het was omtrent dezen tijd, dat ik mij inzonderheid tot onderzoek der vaderlandsche en wel bepaald tot de Friesche geschiedenis bepaalde, waartoe onze outste kerkeboeken ook aanleiding gaven, welke ik eenmaal met onzen ouden Domeni Bruining, bij gelegenheid van de aanspraak der onderscheidene gezindheden op de kerkelijke goederen, hadde onderzocht en thans weder lust gevoelde om dezelve nogmaals te onderzoeken; ik verzogte daarom D^{os}. v.d. Zwaag of hij mij het outste kerkeboek voor eenigen tijd wilde leenen? Deze boeken zijn altoos in de pastorie gedeponneerd; de aanvang van dit boek was 1556. Ik was daar opvolgende mede bezig; om vooral de geschiedenis van Wirdum zooveel mogelijk op te sporen, in verband met de vaderlandsche geschiedenis, dit kostte mij verbazende veel moeite; het gevolg van dit onderzoek is geweest, dat ik vele wetenswaardige dingen betrekkelijk Wirdum heb ontdekt en verzameld onder den titel van de Oudheden van Wirdum.

Maandelijks hadden wij bepaald gezelschap van alle de onderwijzers van Leeuwarderadeel te Leeuwarden waarvan ik een werkend lid was, waarvan het doel was, om ons door onder opgegevene vragen, over het vak van onderwijs en andere wetenschappen daartoe betrekkelijk niet alleen zelf te oefenen maar ook het nut van onze scholen te bevorderen; wij stonden geheel op ons zelve, totdat wij regeringswege meer bepaald, onder toezigt van den schoolopziener geraakten tot welks district wij behoorden.- In deze gezelschappen had ik een bijzonder welgevallen, wij waren onderling zoo gul, vriendschappelijk en broederlijk bij elkanderen, nooit verzuimde ik dit gezelschap, ten ware bij

volstrekt onvermogen, het was om zoo te zeggen aan maandelijks feest in mijne oogen.

Het leesgenoodschap te Dokkum wierd vervangen door een eigen leesgenoodschap alhier opgericht, waarvan ik bestuurder was; ook rigte ik een leesgenoodschap onder mijne meest gevorderde leerlingen op. Het antwoorden over den godsdienst hadde met de komst D^{os}. v. der Zwaag met mij en mijne medecategorisanten opgehouden, deze was van eene andere denkwijze over den godsdienst als onze wijl. braven Bruining, en stelde jongelingen aan welke onder zijne leiding tot zijne denkwijze werden gevormd, en 's winters in de categorisatie ook de gemeente geleerd. Eenvoudigen waren over deze leerwijze wel ingenomen; maar anderen van meerder doorzigt, konden zich hierover niet vereenigen. Een kundig en in het maatschappelijk een braaf en voorbeeldig man zijnde, was de gemeente hem weldra genegen, en evenwel ontstond tusschen hem en mij een steeds meer toenemende verwijdering; hij hadde zeer veel aanmerking over mijne ambtsbetrekkingen als onderwijzer en ontvanger, waardoor het mij somtijds zeer onaangenaam gemaakt wierd.

Vriend. Hoe ging het met uwe huislijke omstandigheden?

Ik. Zeer goed, mijne vrouw verlostte op den 4 Mei 1814 tot onze blijdschap van eene dogter en wierd op mijn begeerte na hare moeder Akke genoemd, den 22 daaraanvolgende gedoopt. Mijne vrouw herstelde eerlang geheel, en genooten onder elkanderen genoeg en eensgezindheid. In dit opzigt was het leven mij zeer aangenaam; mijne familie was over ons zeer tevreden, en bezogten elkanderen wederkeerig bij alle mogelijke omstandigheden, mijne vrouws familie vooral hare moeder bezogt ons opvolgende en wij hun, nadien zij digt aan Wijtgaard woonden, en wij dus een klein afstand van elkander waren. Vooral kwam ik veel bij ledigen tijd aan haar ouders huis, en waren dus met elkanderen zeer gemeenzaam en mijne kinderen ook.

Mijn post als ontvanger gaf mij een goede inkomst, en hadden daardoor tevens een goed bestaan. De inkomsten van de school en wijdere emolumenten boven dien genietende.

Ik had een nicht te Achlum getrouwd, wij kwamen wederkeerig bij elkanderen, ik was daar ook wel uit van huis en geraakte daardoor in kennis van den boekhouder van de Brand Assurantie Societeit aldaar. Ik sprak meermalen over de inrigting dier societeit met hem; ik was met mijne vastigheden in een hollandsche societeit onder directie van eenen van Roijen, waarvan D^{os}. Wesselius te Huizum mede correspondent was; maar omdat deze geen roerende goederen verzekerde, verzogt ik Draaisma om met het mobilia, vee en hooi, in die van Achlum opgenomen te mogen worden. Maar deze raadde mij zelf een societeit op te rigten, en noemde mij den Heer P. Beijma te Wirdum, welke daartoe zeer genegen was, indien hij maar iemand hadde welke hem de behulpzame hand bood. Mij daarop bedagt hebbende ging naar den Heer Beijma, en na opvolgende bijeenkomsten, geraakten wij met de gehele inrichting zoo verre, dat wij alvorens de perzonen welke wij tot mede directeuren benevens den boekhouder benoemd hadden over de aanneming verstonden, openbaar in de courant de oprigting aankondigden en bij de spoedige deelneming, weder in de courant berigten dat de gemelde Brand Assurantie Societeit van Leeuwarderadeel, IJdaarderadeel, Rauwerderhem en Baarderadeel tot stand gebragt was. Dit was de opkomst van deze zoo zeer in bloei geraakte societeit. In mijne aantekeningen over den tegenwoordigen staat van Wirdum en wijdere kronijken is daarvan breder. Schoon de societeit zeer ongelukkig in opvolgende brandschade is geweest, heeft dit niet gehinderd, dat de gemelde grietenijen genoegzaam geheel verzekerd zijn.

Vriend. Hoe ging het in uwe betrekking als ontvanger?

Ik. Nadat Napoleon door de tegenspoed zijner wapenen, door den harden winter van 1813 in Rusland en dus door den Almagtigen ter neder geslagen, en Europa opvolgende tegen hem opgestaan was, verklaarde ons Gemenebest zich ook vrij, stelden onzen beminde Koning toen als soevereine vorst aan het hoofd van den

staat en daardoor de Fransche regeering alhier eindigde, wierd ik benevens alle ambtenaren, van den eed ontslagen, en in dezelfde betrekking als ontvanger provisioneel gecontinueerd, schoon de Fransche taal afgeschaft wierd, behield de administratie genoegzaam den vorigen vorm. Alles wierd gewapend en de landstorm met pieken gewapend zijnde, georganiseerd; en omdat ik mede in de jaren viel, was ik gehouden mij daarin te laten opnemen, om bij elke gelegenheid met piek te exerceren. Mijn beide zoons de outste en de jongste, de eerste als corporaal, en de tweede als pieper aangesteld, waardoor Wirdum over het geheel een aanzienlijk getal manschappen tot dezen dienst leverde.

Hoewel ik nu als provisionele ontvanger continueerde daarom niet te minder van de regering in mijn post ondersteund en gehandhaafd wierd, ondervond ik echter dat het gemeen zich over het bestuur en dezer wijs ook over de ontvangers, vooral dat zij te veel traktament genooten, driester lieten voorstaan; ons Domeni vooral, onthield zich niet, mij eens op een bitzen toon, te laten voelen dat hij het wel in zijne magt hadde, om mij als ontvanger te doen bedanken, en diergelijke gesprekken van het algemeen moest men zich van terzijden laten welgevallen, hoe onaangenaam ook.

Vriend. Dit was zeker zeer onaangenaam?

Ik. Zoo was het; maar ik genoot intusschen in mijne huislijke omstandigheden alle genoegens, mijne vrouw veraangenaamde mij het leven, en dit kon tegen dat van buiten wel opwegen. Wij ondervonden desnietteenstaande onze tegenheden, ons klein meisje, hetwelk tusschen tijden aan een kindermid van een onzer burens toevertrouwd, scheen een ongeluk met hetzelfde gehad te hebben, althans bemerkten wij opvolgende, dat het zeer zwak op gang, en toen het begon te gaan kreupel over de beide zijden was, alle versterkende middelen waren vruchteloos. Wij hoopten dat het met de jaren eenigzins mogte beteren, of geheel herstellen.

Intusschen beviel mijne vrouw op Vrijdag den 10 Mei 1816 's morgens 8 uur van een tweede dogter welke na mijne outste zuster IJtje genoemd en den 26 Mei daaraan volgende gedoopt wierd. Schoon wij gaarn een zoon gehad hadden, verblijdden wij ons echter over dit kind, en de gelukkige verlossing van mijne vrouw.

Vriend. Hoe ging het met uw onderwijs?

Ik. Ik ondervond meer en meer, dat ik minder invloed op de kinderen hadde dan weleer; met de veranderde opvolgende leerwijze, waren de kinderen lossier. Ik moest alle mijne vermogens vaak inspannen, om hen tot leeren en onderwerping te noodzaken. Mijn zwager en anderen bestelden hunne zoons op andere scholen; dit greefde mij zeer, maar ik konde er niets aan doen, althans liet ik dit ongemerkt passeren.

Ons Domeni, verkoos zijne kinderen niet op school te hebben, teneinde zij van de algemeene verkeerdheid der jeugd zouden geweerd blijven, zelf ook liet hij hen niet toe met anderen op de burens te speelen; maar verzogte mij hen privaats aan zijn huis les te geven, waartoe ik mij dan ook verledigde. Doch verzogte wederkeerig mijn jongste zoon het Latijn te leeren hetwelk hij ook aannam te doen en ook deedde.

Er wierd een verdeeling van schooldistricten tot stand gebragt, waardoor Wirdum van Leeuwarderadeel gescheiden wierd en vereenigd met de naaste scholen van IJdaard en Warga en Roordahuizum en overigens met Weidum, Mantgum, Jorwerd, Boxum, Hijlaard, Baard en Winsum. Ik bedankte dieswegen mijn schoolopziener en het onderwijzersgezelschap, voor de vriendschap ten allen tijde zoowel in het bijzonder als algemeen genoten. Ik kreeg daarop den volgenden brief:

Leeuwarden den 10 Mei 1816.

Aan den onderwijzer te Wirdum

Geachte onderwijzer!

Ik deelde de bij mij ontvangen brief, waarbij gij afscheidt neemt, bij het onderwijzersgezelschap N°. 3, aan de leden van het gezelschap en den Heer Schoolopziener mede, laatstgemelde ten wiens huize ik dezen brief schrijf, verzogt Ued. te melden, dat hij zeer gevoelig is voor de achting dien gij hem blijkens dien brief toedraagt; en het hem niet minder dan u spijt, dat hij bij provisie niet meer het toezigt op uwe school heeft. -Hij ziet echter niet in, waarom gij ons onderwijzersgezelschap zoudt verlaten, ten minsten vooralsnog, daar er geen gezelschap voor het 9de schooldistrict bestaat.

Z.E. zoowel als ik, als gekwalificeerde tot de beantwoording van den uwen, verzoeken u dus instantelijk evenals voorheen ons gezelschap bij te wonen en zoodanig als lid te beschouwen; terwijl hij u verzoekt bij gelegenheid hem te komen spreken, om deze zaak tot ons aller genoegen in orde te maken.

Na compliment zoo van den Heer Schoolopziener, als van hem die zich met alle achting noemt

*Uwen dienaar, vriend en ambtgenoot
(was get.) R.K. de Jong.*

Het viel mij intusschen hard mijne oude vrienden en dus hun gezelschap te verlaten; maar ik wilde de schikking van het Gouvernement niet tegenwerken; het gezelschap van het 9de district bovengemeld kwam weldra tot stand, en onder dit waren eerwaardige mannen, waarvoor ik ook zeer veel achting hadde. Wij wierden beschreven om te Leeuwarden tezamen te komen, en onder voorzitting van den nieuwen schoolopziener de werkzaamheden van het gezelschap geregeld als: om de andere maand wierd ik met het voorzitterschap belast, om vragen tot de geschiedkunde en vooral tot de Friesche op te geven. Posthumus van Warga tot rekenkunde en om de andere maand Velds van IJdaard tot de onderwijskunde en Meijer van Baard tot de taalkunde. Ik nam opvolgende deel aan onze bijeenkomsten en waren zeer vertrouwelijk en vriendschappelijk met elkanderen zoodat mij dit gezelschap ook zeer aangenaam was.

Vriend. Behalven uwe huislijke genoegens, had dat gij mij dunkt mij ook nog vele andere?

Ik. Ik zeide bevorens dat wij onze tegenheden ook hadden, behalven ons meiske, laboreerde mijne jongste voordogter Dieuwke aan een senuwkwaal, alle middelen tot herstel voorgeschreven waren vruchteloos, eindelijk waren wij geresolveerd om haar aan den doctor de jonge Simon toe te vertrouwen, deze hadde verscheidene van diergelijke ziekten in behandeling, en men hoorde zulke treffende gevallen van genezing door het magnetismus, dat wij ons daarvan ook zeer veel goeds beloofden; ik besteedde mijne dogter na alvorens met D^f. Simon geconsuleerd te hebben in de Schrans in de kost en naderhand op de Gragtswal bij mijne vrouws familie, om daags een of tweemaal met anderen aan het huis van den ouden D^f. Simon, door de jonge Doctor gemagnetiseerd te worden. Geen reis ging voorbij als ik in de Stad ware dat ik haar niet bezogte, en na haren welstand vernam. Zij was steeds gezond en zeer opgeruimd en verblijd als ik haar bezogte. Na aldaar een geruimen tijd, ik weet nu niet hoe lang, onder de behandeling geweest te hebben wierd dezelve vruchteloos bevonden, de doctor gaf haar ongenezen terug en betaalde hem 70 Gulden op rekening, het kostgeld is mij vergeten.

Men gaf ons wijders een middel op, welke onfeilbaar tot hare genezing zoude dienen, bestaande in afgekookt nat, van runderbonken te drinken, waarvan wij ons opvolgende bedienden; hetwelk somtijds zeer veel moeite gaf, vooral des Zomers, ik haalde altoos wekelijks een dag meest tweemaal versche bonken gehakt van de schenkels van geslachte runderbeesten van de slachters

uit de stad; deze behoorlijk afgekookt dronk zij het nat daarvan, dit was op den duur een walgelijke drank; dog dit middel, schoon zij niet volkomen genas, was haar meer nut dan schadelijk.

Met een der voordogters van wijl. mijne eerste vrouw waren wij zeer familiair, welke getrouwd was, en een klein boerenbedrijf agter het kerkhof oefenden, wij kwamen ten minsten alle weeken 's avonds bij elkanderen te koffie of thee drinken, en hadden zeer veel gezelschap aan elkanderen; zoo gebeurde het eens op een avond dat Andries en Tetje zoo waren zij genoemd, bij ons waren op een avond te koffij drinken, het was mis weer, maar het konde bij licht nog al schaatsrijden, mijn outste zoon was om een boodschap naar mijnen vriend Idzerda welke tevens ontvanger was zooals voormaals zeide, en met hem altoos correspondeerde, mijn zoon was op schaatsen derwaards gereden, maar ik had hem de voorzichtigheid zeer opgeleid, omdat de Roordahuistervaart meestal onsterk is, wij wachten eindelijk om 10 a 11 zijne tehuiskomst; maar hij kwam niet, dit maakte ons doodelijk ongerust, en liepen gedurig uit omdat het lichte maan was, of hij ook kwam, maar hij bleef weg, eindelijk 's nachts om 12 a 1 uur, namen wij het besluit, dat Andries naar Roordahuizum gaan zoude, om na hem te vernemen, wij stelden ons gedurende alle akelijheden van verdrinken als anders voor, totdat Andries na verloop van een paar uren met hem terug kwam, en toen de oorzaak zijner terugblijven verstonden, namentlijk Idzerda hadde eenige dogters waarvan de jongste op een na, van zijne jaren was Jetske genaamd; met deze hadde hij zich gedurende den nacht opgehouden, ik berispte hem zeer, dat hij ons alvorens niet gewaarschuwd hadde, dat het mogelijk wel laat zoude tehuis komen; maar dit hadde hij niet gezegd, daarbij was hij altoos zeer ingetogen, mogelijk hadde hij zoodanig bezoek ook niet voorgenomen, of zoo al, wiste hij niet of hij wel tot zijn oogmerk zoude geraken en daarom voor ons gezwegen, althans het stond ons niet wel aan, schoon ik tegen dit bezoek niets hadde, waren wij er niet op voorbereid, omdat ik nimmer eene zoodanige geneigdheid in hem had bespeurd.

Vriend. Onderging het bestuur ook eenige verandering bij de vestiging van ons Rijk?

Ik. De gemeentebesturen veranderden in grietenijebesturen en in plaats van gemeente-ontvangers wierden er grietenije-ontvangers aangesteld. Ik kreeg met ult. December 1816 mijn eervol ontslag als gemeente-ontvanger, met verzoek om mijne rekeningen en wijdere documenten deze administratie betrekkelijk aan gemeld bestuur over te leggen. De directe belastingen of alle de rijksbelastingen bleven provisioneel waargenomen door de voormalige ontvangers en ook door mij; schoon het gemeente-ontvang mij ruim 70 Gulden inkomsten gaf, was ik echter met deze schikking wel tevreden, nadien er zeer vele werkzaamheden aan deze administratie verbonden waren, trouwens ik had ook liever met het rijk te doen, dan met de grietenijebesturen.

Vriend. Gij verteldet zoo even van uw zoon, hadde dit ook gevolgen?

Ik. Ik voorzag dat het tot mijne innige smart niet lang met de school konde aangehouden worden; ik merkte van tijd tot tijd, dat mijn invloed minderde en wierd daarom te rade eene bakkerij welke in het gebuurte openbaar geveild wierd te koopen, hetwelk ik ook deedde, en verkreeg daardoor een huis, dat met de verbouwing zeer geschikt tot inwooning niet alleen konde gemaakt, maar van het bakhuis een geschikt kantoor ingerigt worden, ik liet van eenen deskundigen over verbouwing een bestek maken en besteedde dit aan eenen timmerman te Wirdum Bienze Vogel voor ruim elfhonderd Gulden, en wel bepaald bij een zeker termijn, alle verbouwd en in orde te hebben, ten einde ik met mijn huisgezin een geschikt verblijf hadde indien ik gedrongen wierd afstand van de school te doen.

Dan mijn zoon verijdelde mijn voornemen geheel en al, hij maakte opvolgende verkeerung met dat meisje en sprak mij eerlang aan, dat hij voornemens was om te trouwen. Dit alles kwam mij zoo onverwacht over, dat ik

op de wereld niet wiste wat ik met hem aanvangen zoude, ik hadde wel bewerkt dat hij boekhouder van de Brand-Assurantie geworden was, maar dit gaf geen bestaan, ik raadde hem, dat hij het trouwen nog voor een tijd moeste uitstellen, niet dat ik tegen het meisje ware, maar ik hadde mij dit altoos tot een regel voorgesteld, dat er niet getrouwd konde worden, of er moest eene kostwinning zijn, en dit paste ik ook op hem toe; maar er was niets aan te doen, ik wierd gedrongen toe te geven, en beraamde toen een plan, wyl hij genoeg bekwaamheden hadde, hem ergens als onderwijzer te plaatsen. M^r. van Warga belaste zich om hem met het examen bekend te maken, welke hij altoorens moeste ondergaan, hij kreeg van de kommissie wel een rang, dat hij naar scholen van den derden rang kon dingen, en waartoe zich Mantgum eerlang opdeed; maar hij kwam aldaar niet in aanmerking, alle moeite en kosten waren verloren; er moest getrouwd worden, zij konden bij hare ouders niet inwoonen, ook niet bij ons, ik wierd evenwel gedrongen, te zorgen dat zij een verblijf kregen, waar zullen wij henen, vroeg het meisje mij eens op een drieste en gebiedenden toon. Ik merkte toen en opvolgende, dat het mijn zoon alleen niet alleen was, waarmede ik te doen hadde.

Ik wist op de wereld niet hoe ik het aanvangen zoude. Mijne school neigde tot verandering, ik merkt daarin de hand der voorzienigheid, mijne lotgevallen waren in zijne hand, welke tothiertoe zoo gunstig waren bestuurd maar wat het nu worden wilde, konde ik niet vooruitzien. Mijn huis voor mijzelven ingerigt dog hetwelke wegens de verbouwing op verre na niet klaar was, konde hen tot inwooning tot zoo lang ook niet verstrekken, er moeste een andere schikking gemaakt worden, alles drukte op mijne schouders, schoon ik wel gewenscht hadde, dat haar vader een gelijk recht om voor hunne inwooning te zorgen toegewezen was.

Men huurde dan een kamer, zoo goed of kwaad dezelve ook was, en trouwde reeds den 14 Mei 1818, maar nu moest er ook een Kostwinning aangevangen worden; mijn zoon was mij tothiertoe behulpzaam in het waarnemen van de ontvangsten, ik konde hem nu veel minder afstaan; want hij hadde nu een huisgezin, hij moest verdienen, van de Brandassurantie konde hij alleen niet leven met zijne vrouw, terwijl zijne vrouw voornemens was winkelneering te doen. Maar als ik de school eerlang afstond, dan hadde ik hem zoo opzettelijk niet noodig, ik konde dan als ik mijn huis betrok, het kantoor zelf waarnemen.

Vriend. Ik merk dat het eerste geval met uw zoon voor hem zeer ernstige gevolgen hadde?

Ik. Ook voor mij en mijn huisgezin, wonderlijk zijn de wegen der voorzienigheid, nooit had ik er ernstig over gedacht om bij het verlaten der school naar de plaats te gaan. Ik was eigenlijk aan het gebuurte van Wirdum verkleefd, daar hadde ik mijne goede vrienden en een gezellige verkeerung, schoon ik wel gelegenheid voor een boerenbedrijf hadde, was het mijn element niet daarin te verkeren, en dezer wijze verwijderd te zijn van de gezellige vrienden.

Ik zag wel in, dat mijn zoon, in een kamerke op den duur niet houden konde, en was voor hen geen geschikt huis, om winkelneering van belang te doen, als alleen mijn huis, de orde van verbouwing behoefde geen de minste verandering te ondergaan, het voorhuis was uitmuntend geschikt tot een winkel, terwijl het kantoor, de wooning altoos hetzelfde bleven. Het agterhuis geschikt tot stalling van vee, konde ook tot een bergplaats van goederen dienen. Het een en ander strekte tot wenken, om voor mijzelven vooreerst van ons verblijf aldaar af te zien, en dat voor mijn zoon in te ruimen; er bleef voor mij en mijn huisgezin, geen ander uitzigt open, als naar de plaats te gaan. Zoodat gelijk ik voren zeide: dat mijn zoon mijn plan geheel en al verijdelde, en ondervond hierdoor onaangenaamheden waarvan ik vervolgens onsmakelijke vruchten proefde, wyl men somtijds mijne ingewikkelde ongelegenheid een aanzien wilde geven, dat ik tegen het huwelijk van mijn zoon verdeeld was.

Alvoorens beproefde ik alle middelen, met een biddend opzien tot God, dat hij mijne pogingen tot het onderwijs wilde zegenen, maar alles vruchteloos, ik moeste mij alle moeite getroosten en laten welgevalen, zonder tot mijn doel te kunnen geraken; ik merkte dus meer en meer, mijns inziens wenken van de voorzienigheid, om ernstig over den afstand van de school na te denken.

Vriend. Hoe gedroeg Domeni zich te uwen opzigte?

Ik. Nadat mijn jongste zoon een jaar lang onderwijs in het Latijn genoot en goede vorderingen gemaakt hadde, wees hij hem onder een nietig voorwendzel met een zeer toornig gemoed, zonder eenige voorbereiding plotseling af. De jonge was zijns inziens hierover in zijne eer gekrenkt, en kwam huilende te huis, ik verzachte dit zooveel mogelijk en plooid alles in de beste vouwen, ik vorderde weinig totdat ik hem dwong Domeni verschooning te vragen? namenlijk dat hij om dringende reden geen les konnende nemen, Domeni alvorens altoos zoude waarschuwen, zooals de hoofdzaak der beschuldiging was; maar alles vruchteloos, Domeni wilde hem niet aannemen, en toen merkte ik, dat het maar een opzettelijk voorwendzel was, om uit te scheiden. Ik hield toen van stonden aan ook op, zijne jongens privaates te geven, en hiermede geraakte het privaates te geven en het les nemen in het Latijn ten einde, waardoor de verwijdering tusschen Domeni en mij te grooter wierd. Dog door Gods goedheid was ik geheel niet van hem afhankelijk, en nam daarom voor met overleg van mijne vrouw, hem elders te besteden. Domeni Roorda te Britsum, een zeer bekwaam man, welke zich met kostdiscipelen belastte, om voor de Akademie bekwaam te maken, was ons onderling overleg hem daar te bestellen. Ik reisde derwaards, en kwam met D^{os}. Roorda overeen voor 's jaars driehonderd Guld. kost en leergeld. En den 23 Aug. 1818 bragten mijne vrouw en ik hem met de wagen naar Britsum. En verheugden ons, zonder D^{os}. v.d. Zwaag het Latijn leeren van mijn zoon dezer wijs te kunnen voortzetten; terwijl mijne vrouw een werkzaam aandeel nam, om hem van de noodige lijfdragt aldaar te voorzien.

Hij hadde het aldaar zeer na zijn zin en leerde voorspoedig, terwijl wij in de gelegenheid waren wekelijks over Leeuwarden wederkerig briefwisseling te houden en bezogte ons bij alle vacantien opvolgende; hij lag zich zeer veel gelegen aan onze kleine Akke en IJke terwijl hij onzer aller welzijn zeer ter harten nam, inzonderheid hadde hij veel te doen met het jongste kind, hetwelk begon te zukkelen, hij schreef nimmer een brief, of beider namen stonden daarin meest vermeld.

Vriend. Deze meerdere verwijdering met Domeni hadde zeker ook invloed op uwe ambtsbetrekkingen?

Ik. Ik ondervond meer en meer tegenstand, en dacht toen ernstig om voor de school te bedanken omdat alle mijne pogingen vruchteloos waren, en meende daarin de wil van de voorzienigheid te ontdekken dat de tijd om dezen post te verlaten vervuld was. Bij gelegenheid van den avondgodsdienst verzocht ik na het eindigen van dezelve de kerkvoogden aan mijn huis te spreken, het was in het diepe voorjaar van 1819. Ik zeide hen toen, dat ik voornemens was de school eerlang over te geven. Het bleek naderhand, dat zij dit gezegde van stonden aan hadden opgevat; want ik hoorde straks naderhand dat ik voor de school hadde bedankt. Ik wilde mijn post niet ledig laten staan, alvorens een ander voor mij beroepen, en dadelijk het onderwijs weder aangevangen konde worden, waartoe zeer veel tijd noodig was, vooral ook om mij voor te bereiden met mijn huisgezin naar de plaats te gaan. Over het een en ander hadde ik vrij wat onaangenaamheden met de kerkvoogden gesterkt met D^{os}. v.d. Zwaag. Eindelijk bedankte ik dan voor mijn post, en nam aan den dienst zoo lang waar te nemen tot dat deze post weder vervuld was. Het grietenijbestuur plaatste daarop een advertentie in de courant dat Wirdum vacant was, en de sollitanten van den 1sten en desnoods den 2^{den} rang op geroepen wierden op den door hen bepaalden tijd in de kerk van Wirdum te compareren tot een vergelijkend examen.

De bijdragen ter bevordering van het onderwijs en opvoeding betrekkelijk de lagere scholen van de maand Junij 1819 behelsde:

"9de District. G. Buijsing (schoolopz.) Wirdum. Met het begin van Augustus staat de school alhier vacant te worden. De Onderwijzer Hellema heeft om andere beroepsbezigheden, voor den post van onderwijzer, organist en koster, welke hij den tijd van zevenentwintig jaren, tot genoegen van alle ingezetenen, heeft waargenomen, bedankt. Reeds vroeg deelde hij in de achting van den onvergetelijken Nieuwold, en was gezien bij zijne latere schoolopzieners;-in de onderwijzersgezelschappen, die hij zeer getrouw waarnam, zag men hem gaarne en door zijne niet geringe bekwaamheid, heeft hij aan dezelve veel nut toegebracht, zoodat hij om meer dan eene reden, met allen lof, verdient te worden ontslagen. Deze school, aan welke verbonden is de post van organist en koster, is van den hoogsten rang, waarom de sollicitanten bezittende den eersten of tweeden rang verzocht worden voor den 25 Junij, in te zenden, bij den schoolopziener van het negende district, wonende te Leeuwarden Lett. * N°. 19: bewijs van hunne acte, getuigschriften van goed gedrag en vooral ook een voldoende bewijs van respectieve schoolopzieners, dat zij ijverig en bekwaam zijn in het geven van practicaal onderwijs. Aan deze school is verbonden, behalve eene fraaije woning en tuin, een jaarlijks tractement van 225 Gulden uit de kerkebeurs, hetwelk uit eene en andere beurs, vermeerderd wordt, met ten minsten 125 Guldens, zijnde schoolpenningen der kinderen, welker getal men op 70 of 80 kan rekenen, gesteld op 40 Cents in elk vierendeels jaars, voor de voor en nademiddagschool, voorts eenige kleine emolumenten, voor het schrijven der rekeningen van de kerk, armenvoogden, diakenen, het boeken van gedoopten en getrouwden. Het vergelijkend examen is bepaald op Maandag den 9 Augustus des morgens 9 uren te Wirdum."

Hiermede eindigde dan mijn dienst als onderwijzer, koster en organist, welke ik bevorens tien te Wanswerd en hier zevenentwintig tezamen zevenendertig als onderwijzer en veertig jaren als organist had waargenomen, aanmerkelijk tijdvak, en in welke ik zooveel zuur en zoet had ondervonden. Mijn gemoed was bij het eindigen niet zeer kalm. Ik zoude thans tot een geheel ander beroepsbetrekking moeten overgaan, en was daarvoor niet zeer gestemd; maar het was zoo de wil der voorzienigheid! o wonderbare wegen, en bad steeds in zijnen wil te mogen berusten. Ik nam den dienst gedurende waar, tevens ook als organist; dog alles was zoo beklemd, dat ik mijn post, huis en tuin, inzonderheid het orgel aan al hetwelk ik zoo verkleefd was, eerlang zoude moeten verlaten, en aan een ander inruimen, dat ik somtijds geen lust had ergens anders aan te denken.

De bijdragen van augustus 1819 behelsde:

"9 District G. Buijsing. Wirdum. Den 9 Augustus heeft het vergelijkend examen alhier plaats gehad. G. Folkersma, A. van der Heide onderwijzers te Leeuwarden, E. de Haan te Wijns, K.E. van Leeuwen te Ee, L. Sluiter te Zuidbroek en L.A. Wackersma bezittende allen den tweeden rang, zijn als Sollicitanten en de meesten hunner hebben uitstekende bewijzen van bekwaamheid gegeven. Eene commissie uit het grietenijbestuur, de kerkvoogden en floreenpligtigen hebben dit onderzoek wel willen bijwonen, en de onderwijzers zijn te hunnen koste zeer heuschelijk onthaald. Het proces-verbaal is bij den Heer Gouverneur ingezonden."

Dat ik in 't bijwonen van dit examen niet zeer opgeruimd was kunt gij wel begrijpen, inzonderheid als ik u zeg: dat de kerkvoogden gesterkt met v.d. Zwaag nevens mij, de priester van Wijtgaard, welke met de musiek niet

* Onleesbaar teken.

onbekend was, geheel zonder mijne voorkennis, als examiner over de kerkdienst het speelen van psalmen als anders, hadden aangesteld. Hoe mij dit ook griefde, liet ik het mij welgevallen. Voormaals hadde het bestuur mij benevens Wigmore onderwijzer te Leeuwarden, als examinatoren te Stiens aangesteld, over een vergelijkend examen, van de sollicitanten tijdens eene vacature aldaar, waartoe veel meer kennis vereischt wierd als de kennis in het opnemen van het speelen van psalmen en wijdere musiek, waarop door de lange oefening mij tamelijk goed liet voorstaan, en thans door een priester mij bijgevoegd zag, welke volstrekt niet bevoegd was psalmen tot uitoefening van onzen godsdienst te spelen veel min om er over te oordeelen, als dezelve in betrekking daartoe wel gespeeld wierden: dog ik merkte het aan als eene partijdigheid van Domeni v.d. Zwaag tegen mij, zonder de priester daarover eenige misnoegheid te betoonen, trouwens die man behandelde mij ook zeer vriendelijk en heusch.

Het gevolg van dit examen is geweest dat E. de Haan onderwijzer te Wijns, een zeer geschikt jong man, alhier als onderwijzer en organist beroepen en mij opgevolgd is, en met wien ik opvolgende, toen hij hier eenigen tijd gestaan hadde, in vriendschap heb verkeerd. Mijn taak nu volbragt hebbende, verzocht ik mijn ontslag ook van ons onderwijzersgezelschap.

Vriend. En hiermede verliet gij het gebuurte?

Ik. Zoo aanstonds niet, de nieuwe verkozene onderwijzer was op het oogenblik niet gereed zijne school te verlaten en met vrouw en kinderen, huisgeraden en inboedel herwaarts te keren, daartoe wierd eenigen tijd vereischt als ook om mijne huisgeraden en inboedel, opvolgende naar de plaats te schikken, en dit liep tot in het begin van de maand October 1819 en nam toen een hartelijk afscheid van mijne leerlingen, burens en goede vrienden, en reed met vrouw en kinderen naar de plaats. Gedurende die week kwam de nieuwe meester ook met zijn gezin en ving de werkzaamheden de week daaraanvolgende op.

Hoewel afwezende van het gebuurte, bleef ik een inwoonder van Wirdum en een lid der gemeente; de gouverneur welke een bank in onze kerk heeft, verleende mij op mijn verzoek een zitplaats in dezelve.

Ik hadde mijn kantoor aan mijn huis aan mijn zoon ingeruimd, alwaar ik dagelijks zijn moest, hoewel mijn zoon, met de werkzaamheden belast wierd, ging ik opvolgende naar het gebuurte en weder terug. En gaf mij wijders ernstig aan mijn boerenbedrijf over, om zooveel mogelijk de lust daartoe op te wekken, en mijne andere voormalige betrekkingen daardoor te lenigen.

Van ons onderwijzersgezelschap kreeg ik mijn ontslag tevens, zijnde van den volgenden inhoud:

*"De leden van het onderwijzersgezelschap,
behorende tot het 9° Schooldistrict in Friesland*

Aan hunnen vriend en medelid D.W. Hellema.

Zeer waarde Vriend:

*Niet zonder aandoening ontwaarden wij uit uwe geëerde van den ..
Augustus l.l. dat gij door vrijwilligen afstand van uwen post en als
onderwijzer der jeugd en tegelijk als organist te Wirdum, zijt
ontslagen, en tevens het verzoek om als lid ons gezelschap ontbonden te
worden.*

*Gaarn wilden wij u als lid van ons gezelschap behouden, niet
alleen om de onderlinge bijeenkomsten te veraangenamen, maar wel in het
bijzonder wegens de uitgewerkte bijdragen, betrekkelijk de
geschiedenissen van ons vaderland en wel inzonderheid deze provincie
aangaande, welke wij van u hebben ontvangen.*

*Dan daar het lidmaatschap als een gevolg der onderwijzersposten,
moet worden aangemerkt, en gij van dezelve ontslagen zijt, zoo kunnen*

noch mogen wij u het verzoek om als lid van ons gezelschap ontbonden te worden geenzins weigeren, maar verlenen u mits dezen een allezins vereerend ontslag als lidmaat van ons gezelschap en ontheffen u mits dezen van alle verplichtingen dienaangaande.

Daar gij nu wel als lid, maar echter niet als vriend ontbonden zijt, zal het ons intusschen aangenaam en verblijdend zijn, dat gij van tijd tot tijd, naar eigen verkiezing onze bijeenkomsten met uwe tegenwoordigheid als vriend, komt bezoeken vertrouwende tevens (schoon in een ander standpunt geplaatst) dat het uwe innerlijke zucht zal blijven, het heil voor den godsdienst en het vaderland te behartigen.

Wenschende dat gij in uwe tegenwoordige betrekking nog vele en genoegelijke dagen moogt genieten! Dagen die u nog vreugd en opgeruimdheid aan uwe vorige ambtsbezigheden herinneren - en tevens een blij vooruitzicht in de toekomst mogen opleveren.

In naam van het gezelschap
(was get.)

P.IJ. Greijdanus, secretaris
Leeuwarden den 30 Nov. 1819"

Het spreekt van zelven, dat mij de betuigingen over mijnen dienst en wijdere werkzaamheden niet onaangenaam waren; maar het was mij zonderling, evenals of ik uit van huis ware, indien in de school, het schoolhuis, voorbijging, zooals ik maar des noods deedde, wende ik mijn gezigt zooveel mogelijk ervan af. Mijn eigen huis in het gebuurte was beter, maar ik was daaraan zoo gewoon, en indien men dit mij voormaals voorzegt zoude hebben, dat ik eenmaal daarvan afstand zoude doen, geloofd zoude hebben, dat mijn afsterven bedoeld wierd. Indien ik Zondags in de kerk was, want ik nam opvolgende naauwgezet de godsdienst waar, en een ander den dienst op het orgel hoorde en zag verrigten, wierd ik somber, ik weet niet hoe? en het duurde jaren eer ik voor het een en ander ongevoelig begon te worden.

Schoon Domeni v.d. Zwaag, zoo vele partijdige dingen mijns inziens mij bewezen hadde, liet ik mij nimmer iets daarvan blijken, ik onthield mij volstrekt over hatelijke opmerkingen te maken, leefde als een stil vergeten burger, en nam mijn huislijke betrekkingen en mijn post als ontvanger zooveel mogelijk getrouw waar. Mijne bureu en goede vrienden bezogten mij opvolgende en ik hen, zonder mij echter over het onderwijs, orgeldienst, Domeni, kerkvoogden, iets te laten voorstaan, met een woord ik liet alles rusten. Vriend. Uwe huishouding onderging door deze standverwisseling een groote verandering?Ik. In het laatst van ons verblijf te Wirdum den 5 Augustus 1819 verloorde mijne vrouw van haar derde dogter, en is den 22 Augustus daaraanvolgende gedoopt, genaamd Klaaske na haren grootvader Klaas; wij oordeelden, dat het mogelijk was, dat mijne vrouw zich over geen zoon zoude mogen verblijden, niet ongepast ware, haren vader thans te benoemen. Na een voorspoedige en heuglijke herstelling, bevond zich mijne vrouw eerlang in staat om schikking tot ons vertrek naar de plaats te maken en zooals gemeld is, eerlang derwaards vertrokken; ons huishouding was thans zeer aanzienlijk, onze beide voordogters wierden eerlang in de boerderij goed bedreven, vooral de outste; dewijl zij sedert eenigen tijd met het karnen boter maken enz. belast was geweest. Met deze mijne dogter, hadde een zeker Hette Pieters Hetteema verkering, welke bij zijn oom te Deerzum inwoonde, en een groote boerderij dreef, deze oom een bejaard weduwnaar en aan een zenuwkwaal sterk laborerende, nam Hette een zusters zoon, wier ouders te Roordahuizum boerderij dreven, zijns ooms boerderij waar. Deze verkering begon zoo ernstig te worden dat men mij de toestemming tot het huwelijk vroeg, en dewijl er op het zedelijk karakter van dezen jongman niets viel aan te merken, konde ik mijne toestemming hen niet weigeren, schoon ik wel wenschte dat hij in een andere betrekking hadde verkeerd; want het voornemen was met hem bij oom in te wonen, en zij dan het huisvrouwswerk waar te nemen; ik zag wel in dat deze inwooning aldaar niet op den duur konde zijn, maar hoopte dat oom als

dan de boerderij zoude inruimen en aan hen overdragen, wijl hij maar een eenigen zoon hadde, en deze wel getrouwd, zelf boerderij dreef.

Er wierd dan besloten, het huwelijk Mei eerstkomende te voltrekken, hetwelke dan ook gebeurde, na alvorens in het burgerlijk register ingeschreven en getrouwd, wierden zij kerkelijk den Mei 1820 te Poppingawier ingezegend.

Mijne vrouw nam toen het boerewerk geheel op zich, wijl mijne andere dogter, omdat zij zoo veel in de boerderij niet hadde verkeerd, voornamentlijk tot naaister was opgeleid, maar hielp mijne vrouw tevens tezamen met een meid het werk verrigten.

Vriend. Leefden uwe vrouws ouders toen nog?

Ik. Hare moeder was den 17 Mei 1818 aan een beroerte in den ouderdom van ruim 69 jaren overleden, welker naam was Akke Douwes Snoek. De jongste broeder woonde bij hun in, en omdat de vader wegens een meer gevorderden ouderdom de boerderij in alles niet konde waarnemen, nam deze met behulp van een huisvrouwsmeid, de boerderij thans waar, bestaande in ongeveer 18 koeijen te melken, hare outste broeder was sedert lang getrouwd. Haren vader, Klaas Roels Nijcolai, een afstammeling van Nicolai, welke de eerste predikatie in de S^t. Vitus Kerk te Leeuwarden in den jare 1566 uitsprak door ouderdom verzwakt in geest en ligchaamsvermogens overleed den 28 Junij 1821 ruim 80 jaren oud. En dewijl de jongste broeder volgens onderlinge overeenkomst de boerderij bij tautaxie meubelen en huisgeraden overnam, wierd de gehele nalatenschap bevonden te bedragen, ruim drieduizend vier a vijf honderd Gulden, waarvan mijne vrouw $\frac{1}{3}$ genoot, en deze som in onze massale boedel aan kontanten is ingekomen, hetwelk bij mijn overlijden ten voordeele van mijne of nagelatene kinderen wel degelijk in aanmerking moet gebragt worden.

Vriend. Maakte uw zoon goede vordering welke bij Domeni Roorda te Britsum besteed was?

Ik. Domeni Roorda gaf de beste getuigenissen van hem, en oordeelde hem thans bekwaam, om de academische lessen bij te wonen nadat hij gedurende den tijd van drie jaren zijn onderwijs in de talen en wijdere voorbereidende wetenschappen hadde genooten. Ik hadde mijn zoon Hendrik Doekes Hellema in keur gegeven, of hij tot Doctor in de Medicijnen, in de Regten of in de Godgeleerdheid wilde opgeleid worden? Zijne keus bepaalde zich tot de Theologie, zoo was thans het gedurig overleg, naar welke academie hij zich zoude begeven: Utrecht, Leiden of Groningen, een en ander goed vriend geraadpleegt te hebben, kreeg Utrecht de voorkeur om de goede lessen van Professor Heringa, en ontving door medewerking van D^{os}. van Berkum, een brief van een apoteker te Utrecht, welke een kamer aanbood; maar omdat Utrecht zoo afgelegen was, en Groningen naderbij, veranderden wij intusschen en maakten een stellig plan, om te Groningen te studeren; er werd dan een kamer gehuurd bij de ~~pede~~ curator van de bibliotheek en koster van de A-Kerk Sijbinga, alwaar hij dan ook de kost zoude genieten.

Den 6 september 1821 kwam hij tehuis van Britsum en vertrok reeds denzelfden maand naar Groningen. Ik verzelde hem tot Birdaard, hij was somber bij ons scheiden, ik niet minder, beval hem in de hoede der voorzienigheid, waarna hij met de schuit uit mijn gezigt verdween.

Nadien de collegiegelden bij den aanvang der studien betaald moesten worden was ik voornemens na zijne ontgroening dezelve in perzoon te bezorgen. Ingevolge de bepaling daarvan, rekende ik dat hij deze somtijds zoo onteerende gewoonte voor die jonge lieden reeds ondergaan hadde; doch toen ik naar Groningen trok, vernam ik van eenige jonge heeren welke in de schuit kwamen, dat mijn zoon 's anderen avonds zoude ontgroend worden, ik wilde dit in het eerst niet geloven; maar zij verzekerden mij, dat zij zelf leden van die partij waren, ik ontzette niet weinig, maar zij spraken mij moed in, en merkende dat zij Friezen waren althans het merendeel, van zeer aanzienlijke en fatzoenlijke familien, stelde ik mij eenigermate gerust. Onze eerste

onverwachte ontmoetingen waren eenigzins aandoenlijk, dog kwamen toen wij de wederzijdsche welstand en de wijdere betrekkingen verstonden, al tamelijk spoedig op de aanstaande zoogenaamde ontgroening, waartegen mijn zoon zeer opzag, dog men stelde hem altoos gerust. En toen dat tijdstip aanbrak, verwijderde ik mij 's avonds bij een goed vriend, na alvorens de hospes waar mijn zoon thuis was, en aan wiens huis deze plechtigheid zoude geschieden, ten sterksten aanbevolen te hebben, de heeren zeer fatzoenlijk te behandelen ook tot een fatzoenlijke maaltijd niets te laten ontbreken.

Laat in den nacht bragt mijn vriend mij te huis, de pedel deedde ons open, en schoon ik hem ten sterksten verboden had mijne tehuiskomst niet te melden, hadde hij mij evenwel bij de Senaat aangediend, en hoe ik mij verschoonde, wierd ik vriendelijk gedwongen boven te komen. De heeren feliciteerden mij met de ontgroening van mijn zoon, dat zij zeer over hem tevreden waren, dienden mij met een glas wijn en een pijp tabak. Ik merkte, dat zij over het geheel wel tevreden en gepast vrolijk waren zonder zich aan buitensporigheid schuldig te maken. Ik nam een pijp gerookt te hebben afscheid van de heeren en bedankte hen over de fatzoenlijke behandeling van mij en mijn zoon, welke zeer bedaard was, en ging te bed. Om 3 a 4 uur 's morgens was het gezelschap gescheiden.

Ik ondervond, dat de beelden welke men vaak van de ontgroening vertoonde, lang zoo schrikbarende niet waren, althans mijn zoon was in dezen zoo behandeld, dat er niets beter, om in zulk een geval te wenschen over bleef, maar merkte ook, dat een onteerende behandeling, veelal van de zoogenaamd groen en de min of meer fatzoenlijke behandeling dezer heeren afhangt.

Deze maaltijd koste mij met de bulle ruim dertig Gulden en de collegiegelden van 8 a 9 collegies 280 Gulden.

Te Britsum hadde mijn zoon mij aan kost en leergeld benevens noodige boeken 989 Gulden 1 St. 8 Penn. gekost. Behalven andere noodzakelijk kosten.

Vriend. Mag ik u wel eens vragen, wat u bewoog om dezen uwen zoon, daar gij zoo vele kinderen haddet tot de studie op te leiden, en zulke aanzienlijke kosten daaraan te besteden?

Ik. Het aantal van mijne kinderen vermeerderde wel steeds, want op den 3 September 1821 was ons tot onze blijdschap een zoon geboren, welke naar mijn broeder Lijkle genaamd wierd, en gedoopt den ...* 1821 zoodat mijn huisgezin steeds vermeerderd wierd; maar ...** De reden dan die mij bewogen om dien zoon te laten studeren, waren vooreerst, zijn goede aanleg en de lust tot de wetenschappen, waardoor ik mij vleide dat er wel wat goeds van hem te verwachten ware ten anderen hadde mijne vrouw mij het vruchtgebruik van hare nagelatene goederen gelegateerd, schoon het vruchtgebruik daarvan niet toereikende was, om de kosten van de studie daaruit te vinden, kwam het mij omdat ik een zeer goed bestaan hadde, niet ongeschikt voor, dezen te laten studeren, tot eenige vergoeding der voorkinderen; schoon de student dan wel alleen het genot daarvan genoot, konde hij echter wanneer zijne studie tot een gewenscht einde en hij een goede predikantsstand geraakte, zijn broeder maar vooral zijne zusters vergoeding doen toekomen, en dezer wijs achte ik dat zij altoos over haren vader zouden tevreden zijn. Aan zijn broeder hadde ik ook aanzienlijke kosten besteed, zooals pag. 110 vermeld hebbe.

Tot het boerenbedrijf hadde ik zelf niet veel studie, en bespeurde in deze mijne zoons ook geen aanleg daartoe, daarom hadde ik ze tot de wetenschappen en de laatste vooral om te studeren geschikt. De student was thans alleen op hem zelven gelaten. Steeds bezorgd en bekommerd over zijne opvoeding tot den H. dienst, scheef ik hem altoos doelmatige brieven, waarvan een menigte nog voorhanden zijn. Van de losbandigheid en ijdelheid vaak van de studerende jeugd maande ik zooveel mogelijk af, en vooral dat hij zich aan de leiding en de vorming van zijn hart aan God mogt overgeven, om een

* Datum niet ingevuld.

** Tekst houdt plotseling op.

geschikt leeraar te worden, door de bewerking van Gods geest. Ach wat had ik veel met hem te doen, dat God hem leiden en voor hem zorgen mogte was steeds mijne bede. Zwaar drukte het mij: dat hij anderen het Evangelium zoude verkondigen en tot een zalige eeuwigheid voorbereiden, alleen uit een beginsel van bestaan zonder belangstelling voor onsterflijke zielen.

De reden dan die mij bewogen hebben, om mijn zoon te laten studeren, zullen bij alle weldenkenden de goedkeuring wegdragen. Schoon ik een ieder afraad, welke geen genoegzame middelen bezit vooral als er meer kinderen zijn, mijn voorbeeld te volgen. Alleen mijn doel zal mijne onderneming kunnen wettigen.

Het zoontje dat ons jongstleden geboren was, en waarover ik mijn zeer met mijne vrouw verblijdde, geraakte eerlang aan het zukkelen, zoodanig dat het ons toescheen hetzelfde eerlang te zullen verliezen, het was als het ware een geraamte geworden, dog na vele middelen gebruikt te hebben, wierd het beter en groeide voorspoedig op, hoewel niet sterk van gestel, was het naderhand veel aan ziekten en ongemakken onderworpen, en als eene bijzonderheid, was hij vris op de gang, daar zijne drie zusterkes zeer zwak en roeiende gingen.

Vriend. Behalven de boerderij haddet gij thans ook niet vele werkzaamheden?

Ik. Als ontvanger van 's Rijks Belastingen, moest ik mij steeds aan het kantoor te Wirdum laten vinden om aldaar de noodige werkzaamheden ook om de stukken en quitantien bij het ontvangen der belastingen vooral in het laatst der maanden te teekenen. Ik hadde een schikking met mijn zoon beraamd om des kantoor's aangelegenheden waar te nemen, onder het genot van vrije wooning, emolumenten en een maandelijks traktament van 12 Gulden benevens een Gulden verblijfkosten, gevoegd bij het traktament als boekhouder van de brandsocieteit, met de inkomsten van een aanzienlijke winkel, genoot hij met zijn huisgezin een tamelijk goed bestaan. Ook was hij in deze betrekkingen, zeer bekwaam.

Doch ik hadde veel moeite en ongemak te lijden vooral des winters en bij onguur weder zoo dikwijls en somstijds wel dagelijks van 's morgens tot 's avonds aan het kantoor te moeten zijn; selden bleef ik daar een nacht, reizende indien mogelijk des nademiddags of des avond naar huis; want hoewel ik gaarn mijne familie en naastbestaanden mag hooren en zien en daartoe wel eens nachten afzondere, bevind ik mij echter nimmer beter dan in den schoot van mijn gezin. In den laatsten tijd van mijn verblijf te Wirdum, had ik mij onledig gehouden, met eenige merkwaardige bijzonderheden uit onze outste kerkeboek zijnde van den jare 1556 te verzamelen en in betrekking tot de vaderlandsche geschiedenis te brengen, dit koste mij bij ledige uren veel moeite, zie pag. 128; doch sedert mijne veranderde betrekkingen, was dit blijven liggen, schoon dikwijls van mijne vrienden aangepord wordende om het werk te voltooijen en alzoo oud Wirdum voormaals afgebeeld met twee toorens waarvan de spitse op het West en de stompe op het Zuid van de kerke stond, tot op den tegenwoordigen tijd te beschrijven. Verzamelde ik nu en dan wel eenige merkwaardigheden, maar zoo gezet niet als bevoorens wijl mij de noodige bouwstoffen tot het voorgeschreven werk ontbraken.

Vriend. Gij waart dan met lezen en schrijven ook niet ledig?

Ik. Geheel niet, lezen was mijn heerschende lust. Het bijwoonen van den openbaren godsdienst alhier was mij behoefte, niettegenstaande Domeni van der Zwaag tijdens mijn verblijf te Wirdum, zoo zeer tegen mij ingenomen, kon ik niet nalaten, mij gezet onder zijn gehoor te laten vinden; onzen Gouverneur J^r. Ebinga van Humalda, had mij een plaats in zijn bank in onze kerk toegezegd en waarvan ik opvolgende gebruik maakte. Overigens bemoeide ik mij hoegenaamd nog met kerkelijke nog met burgerlijke zaken maar liet dit over aan degenen, welke daartoe gesteld waren, en ondervond volgens het gemene spreekwoord: een vergeten burger een gerust leven. Schoon ik mij aan de tegenwoordigen beroepsbezigheden geheel overgaf had ik moeite mij daartoe te gewinnen, wijl

ik in mijne voormalige betrekking van jongs af totdat ik grijs geworden ben, daarin geworteld ware, het was om zoo te zeggen mijn ander ik. Veelmalen droomde ik, dat ik nog als tevoren de kerkedienst en inzonderheid het orgel bediende, en dit gaf dan t'elkens bij het wakker worden een nieuwe opwekking; zoo ook als ik mij onder den godsdienst bevond, of het school, of schoolhuis passeerde, welke laatst ik dikwerf vermeed, gaande doorgaans de andere kant van de bureu.

Vriend. Wat bijzonderheden troffen u vervolgens?

Ik. In den loop van 1822 trouwde mijn andere dochter Dieuwke met eenen Pieter Eelzes Hiemstra, Wirdumer geboren en getogen. Zijn vader was met een zuster van mijne eerste vrouw getrouwd geweest, dog hadde daarbij gene kinderen verwekt, en bij het overlijden een ander getrouwd, waarbij deze gewan, dezelfde waarvan wij pag.110 gemelden; hij was was een bekwame jonge, onder den dienst wilde men hem bevorderen, hij schreef tijdens bij een luitenant, maar bij het expireren van zijnen dienst verzogt en verkreeg hij zijn paspoort. Hij hielp thans zijnen vader in het slachtersbedrijf.

Op het einde van dit jaar op den 30 december terwijl ik mijn kantoorbezigheden te Wirdum waarnam, kwam mijn zwager van Hallumermieden op schaatsen, het was toen een harden winter, ons berigt brengen: dat mijne moeder te Wanswerd van een beroerte getroffen en zeer gevaarlijk was, dat ik stonden aan met hem moeste reizen, hetwelk ik ook op schaatsen terstond deedde; aldaar gekomen bevond mijne moeder zonder bewustheid, zij leefde nog, maar stierf na een paar uur in den ouderdom van 88 jaren, tot ons aller droefheid; tot het laatst des levens was zij sterk, en ging naar de kerk bij elke godsdienstoefening, hare geestvermogens waren weinig verzwakt, haar raad bij sommige gevallen was ons vaak van belang. Zij was de band der vereeniging onder alle hare kinderen, nadien zij zeer vreedzaam geaard en oprecht was; ontstane onaangenaamheden verzachte zij altoos, en riedt ten besten. Zij wierd van ons allen ook zeer bemind en van de bureu geacht. Haar overlijden trof allen zeer en dompelde ons in droefheid, en fierden hare begrafenis den ..* Jan. 1823 te Wanswerd.

Mijn broeder heeft van jongs af haar in onze afwezigheid veel liefde en bijstand bewezen, en verdient van zijne kinderen in het klimmen zijner jaren dezelfde liefde en hulpvaardigheid te ondervinden! Uit dankbaarheid vermeld ik dit tot zijn lof en eer!

Staande dit verlies wierden alle ontvangers en dus ik ook van onzen provisionelen post eervol ontslagen en kregen onze koninglijke aanstelling met primo Januarij 1823 als ontvangers der directe belastingen en accijnsen. Sedert den val van Napoleon waren wij gecontinueerd.

Op den laatsten December 1822, staande mijn droefheid over den dood van mijne moeder, wierd mij het district van ontvang van Huizum gouvernementswege opgedragen en aanbevolen, met last om in persoon of een gekwalificeerde mijnentwege, de werkzaamheden op den 1 Januarij aldaar aan te vangen. En dewijl er bij de invoering der nieuwe accijnsen, zeer vele werkzaamheden, zoo van aanpeilen als anderzins aan verbonden waren, was ik bijkans radeloos; het kantoor der dir. belastingen aldaar, moest ook zonder verwijl door mij worden overgenomen, waardoor alle belastingen van het Zuider trimdeel van Leeuwarderadeel, tot mijner verantwoording gesteld waren.

Mijn zoo aanstonds vermelde behuwdzoon Pieter Eelzes Hiemstra, als een geschikt persoon, wierd dadelijk door mij schriftelijk gemachtigd, om het vacante kantoor der dir. bel. en accijnsen te Huizum waar te nemen en wierd in deze zijne kwaliteit gouvernementswege ook erkend, om op den 1sten Januarij dezen dienst aldaar aan te vangen. Zooals hij dan ook tot de wedervervulling dien post tot onderling genoeg der ingezetenen aldaar heeft waargenomen.

Nadat hij bij billetten het lokaal van zijne werkzaamheden hadde aangekondigd, kwam hij telkens 's avonds weder thuis, dit was gemakkelijk op schaatzen te doen schoon het gedurende dezen winter een zeer harden vorst

* Datum niet ingevuld.

ware. Evenwel was dit zukkelen niet duurzaam, ik huurde dientengevolge een geschikt verblijf in de Schrans, en toen kwam zijne vrouw en huishouding tezamen aldaar met hem inwoonen.

De ingezetenen verlangden hem daar als ontvanger te mogen geplaatst hebben, maar onzen grietman Kamminga toen ontvanger te Veenwouden, wierd als ontvanger benoemd, voor wien hij tot derzelfver introductie provisioneel ook bleef continueren.

Hieruit ziet gij dat gedurende dit jaar mij zeer vele bijzonderheden wachten.

Bij de jongste Kon. aanstelling tot ontvangers der Dir. Bel. en Accijnsen wierd ons vrijgelaten of wij onze Acten van Borgtogten onder Napoleon gestort tegen 5 prCto, wilden vernieuwd hebben tegen 4 pr.Cento, of daarvoor werkelijke schuld ontvangen tegen 63 pr.Cento, ik koos het eerste mijne Acte van Borgtogt bedroeg twee duizend Gulden.

Vriend. Uw zoon verstrekte u zeker tot een groten steun, in uw ambtsbezigheden?

Ik. Niet gaarn hadde ik het kantoor aan een vreemden toevertrouwd. Altoos bezorgd voor een getrouwe administratie, hield ik mijn zoon niet alleen bekwaam maar ook oprecht om ter goeder trouw het geheel waar te nemen; hij was tevens voortvarend en zeer accuraat, maakte selden fouten, zoodat ik hem eerlang beter dan mijzelfen vertrouwde, en mij volkomen overtuigde als hij zeide het is goed, dat het werk in order was ingevolge de wil des Gouvernements.

Mijne aantekeningen begon ik omtrent dezen tijd weder op te zamelen, en vond mij opgewekt, een Tegenwoordigen Staat te schrijven van Wirdum over 1823, na alvorens mij een vast doel voorgesteld te hebben, n.l. het aantal huizen te Wirdum te beschrijven volgens de order der nummers met derzelfers inwoners en bedrijven; het aantal vee door de veehouders gehouden, de belastingen zoowel de verponding als het personeel, door denzelfen op te brengen; hetwelk door mij officieel konde geschieden, omdat de kohieren en registers in mijne handen waren, wijders de gebruiken zeden en godsdienst der ingezetenen alhier.- Na dit voorgestelde doel, begon ik inderdaad dit werk in den loop van dit jaar aan te vangen en heb na veel moeite in dit zelfde jaar ook ten einde gebracht.

Deze tegenwoordige staat liet ik tezamen met de aantekeningen over de oudheid van Wirdum inbinden, om ze alzoo tot een duurzaam behoud te kunnen strekken.

Vervolgens maakte ik nu en dan over eenige bijzondere gebeurtenissen alhier wel eenige aantekeningen, dog niet zoo zeer opzettelijk, totdat bij het nalezen, mij zoo belangrijk voorkwam, mij meer bepaald daartoe te verledigen, bij wijze van kronijk over de gebeurtenissen van Wirdum en daarmede elders in verband staande te schrijven, en hetwelk ik tot heden (den 5 Oct. 1833) continueer.

Dit gemelde zal mij vervolgens in mijne levensgeschiedenis te beschrijven, kunnen bekorten, nadien in de dagelijksche aantekeningen, meer of minder belangrijke dingen omtrent mijn levensgevallen daarin vermeld zijn.

Men zal uit dit kronijk kunnen merken, wanneer ik bepaalder mij om dit te schrijven daartoe verledigde, in de eerste jaren minder en naderhand van 1825 meer opzettelijker.

Vriend. Hoe stond het met uwe huishouding?

Ik. Alles ging wel. Onze kleine jonge was fris en gezond, niettegenstaande hij zoo zeer hadde gezukkeld was hij nu en dan echter wel onpasselijk en groeide zeer ...*, totdat hem zijne ongesteldheid geheel verliet een fikse jonge begon te worden.

* Onleesbaar.

Den 28 maart 1824 wierd ons weder een dogter geboren Hanna genaamd na mijner vrouws familie, alles ging wel, mijne vrouw wierd spoedig hersteld, en het kind den ..** April daar aan volgende gedoopt.

In mijne levens geschiedenis zal ik mij vervolgens aanmerkelijk kunnen bekorten. Dewijl na het schrijven van mijnen tegenwoordigen staat over 1823, aanteekeningen begon te maken over eenige bijzonderheden alhier voorgevallen, en vervolgens meer en meer opzettelijk mijn werk daarvan te maken, en waarin vele bijzonderheden mijzelf betreffende, in betrekking staan.

Mijn zoon te Groningen studeerde zeer goed, althans zoo men mij berigte, maar koste mij veel geld, hetgeen ik ook wel hadde voorzien; aan buitensporigheden en verkwistingen maakte hij nimmer zooveel mij bekend is zich schuldig; trouwens ik vermaande hem steeds in mijne brieven, om zich daarvoor zooveel mogelijk in acht te nemen; evenwel om fatzoenlijk zoo veel nodig tot zijnen stand te leven; en bovenal een getrouw gebruik van de collegies te maken, zijne leermeesters te achten, opdat hij de goedkeuring en achting wederkeerig mogte genieten.- Mijne aanmaningen wierden niet agter den bank geschoven, althans betoonde mij zijne brieven en als hij in de vacantien te huis kwam ware aan ons allen en vooral aan mij veel achting en liefde; hetgeen mij tot een onfeilbaar bewijs verstrekte: dat hij handel en wandel, geen verwijt onzes halven omdroeg, maar met toegenegenheid aan zijne ouders en verwanten gedagtig was, en zich dus door wangedragingen niet verwijderde. O! wat had ik veel met hem te doen, hij was door het studentenleven zoo zeer in gevaar, om verleid te worden.

Vriend. Wierd hem geen stipendium aan de Akademie uitgereikt?

Ik. Domeni Roorda hadde mij daartoe veel hoop gegeven, dog bij het indienen der stukken daartoe betrekkelijk, hadde dit echter geen gevolg; trouwens indien ik in het leven bleef, hoopte ik de kosten der studie wel te zullen uitvoeren, en dan hadde hij ook niemand iets te danken.

Als loteling hadde hij № 48 getrokken; maar omdat hij in de Theologij voornemens ware te studeren en met de noodige bewijzen staaftde, wierd hij volgens de wetten van den dienst vrijgesteld, waardoor ik dan ook ontheven wierd, een remplaicent voor hem te koopen, daar mijn outste zoon mij nogal eenig geld gekost hadde, omdat ik hem in een gemeenschappelijk plan hadde aangegeven tot houding van remplaicentskosten, schoon hij daarna ook vrijgeloot is.

Vriend. Zoodat gij gelukkig met uwe zoons van den dienst zijt afgekomen?

Ik. Gedurende 1825 zal men uit de toenmalige tijdschriften en geschiedenis der watervloed toen zoo beklagenswaardig ons getroffen, door van v. Leeuwen beschreven en uit mijne aanteekeningen kunnen merken hoe het hier gesteld ware tijdens dien vloed, en in welke bijzonderheden ik betrokken wierd, heb ik thans bij te voegen: dat ons Domeni v.d. Zwaag bevorens zulke gevoelige blijken van vooringenomenheid tegen mij gegeven hadde, sedert eenigen tijd opvolgende mij betrekkelijk zeer veranderde, en van tijd tot tijd zijne vriendschap tot mij niet ondubbelzinnig bewees. Dit betoonde hij vooral ook daarin, toen hij merkte dat de studie met mijn zoon doorgezet wierd, liet hij zich zeer aan hem gelegen zijn, vooral toen hij als student te Groningen ingeschreven en opgenomen was.

Gedurende deze verandering mijnent wege, volgde ik onveranderd mijn gewoon levenspad, en bleef niet in gebreke wederkeerig mijne vriendelijkheid hem te bewijzen.

Tot beter regeling van de kerkelijke administratie hadde de Koning nopens ons gewest een reglement daargesteld naar welke de kerkelijke administratien van stonden aan moesten ingevoerd worden, en bij welke inzonderheid drie Kerkvoogden gevorderd wierden.

** Datum oningevuld.

Gaf v.d. Zwaag tijdens de uitschrijving van het grietenijbestuur tot de stemming van kerkvoogden, mij te kennen dat men voornemens ware mij tot mede kerkvoogd te stemmen, en om mijne toestemming daartoe te bekomen allen aandrang bijvoegde, onder anderen dat ik zoo veel voor de kerk hadde gedaan blijkens een gedenkboek van mij in de pastorij onder de kerkearchieven bewaard, mij nu tot kerkvoogd ook niet moeste onttrekken.

In de maand November 1825 wierd ik dan tot kerkvoogd gestemd daar de thans fungerende A. Palsma en P. Piersma gecontinueerd werden; evenwel ontstond er onder de floreenplichtigen twist nopens de gestemde kerkvoogden en vooral ten aanzien van Palsma en mij omdat wij zwagers waren, en het nieuw kerkelijk reglement letterlijk de onderlinge verwantschap der kerkvoogden ontzeide. V.d. Zwaag wederleide deze bewijs met alle kracht van redenen, want hij was zeer sterk in zijn zijne redenen, en van wegen zijne achtbaarheid en eerwaardigheid zeer doordringende, deze verwantschap, en wierd door M^r. Cats zeer floreenpligtige en toen als Secretaris en thans lid van de Staten Generaal, ondersteund; dat wij n.l. bevorens bij het leven van mijne eerste vrouw elkanderen als zwagers bestonden, maar sedert ik hertrouwd was, niet meer bestond, en dus de stemming allezins wettig ware.

Na alvorens deze zwaarigheid door A. Smeding mede floreenpligtigen en mijnen zeer goeden vriend, met drift staande gehouden, en door v.d. Zwaag met geen minder drift opgelost en weggeruimd, wierd het proces-verbal door den heer secretaris op gemaakt dat tot kerkvoogden gestemd waren D.W. Hellema, A.H. Palsma en P. Piersma door de gezamentlijke floreenpligtigen tegenwoordig geteekend zijnde, was het collegie der kerkvoogden alhier zonder protest tot stand gebracht, ingevolge het Reglement thans daarvan zijnde.

Gedurende dit voor en tegen, met drift verzeld gaande was ik niet best gesteld, en hoorde zoo ongaarne twisten over mijne voormalige en tegenwoordige betrekkingen en zoude mij wel onttrokken hebben, indien het mij en der vergadering niet beledigend geweest ware.

Bij den afloop was de vergadering onder anderen Domeni en mijne mede kerkvoogden zeer opgeruimd, behalven Andries Dooitzes Smeding bevorens mijnen besten en gemeenzaamsten vriend, een man zeer aanzienlijk, en omdat hij zich niet ontzag, iemand van wat rang of aanzien hij ook ware, zijn mening te zeggen, bij het algemeen niet wel geacht, maar wel ontzien was, en schoon hij een man ware van een zeer goed verstand, en daarboven zich door zijne uitnemende bespraaktheid, boven anderen konde doen gelden, was hij echter ook daardoor in handel en wandel niet onaangenaam, als hij goed gehumeurd ware. Deze man was dan sedert dit gebeurde tegen mij vooringenomen, en onttrok zich onze gemeenzame verkeer, hetwelk tot aan zijnen dood volhield, zoodat wij sedert nimmer eenige verkeer met elkanderen hebben gehad. In mijne aantekeningen zoo mij voorstaat, heb ik van zijn overlijden melding gemaakt, zie Jan. 1830 in mijnen tegenwoordigen staat N^o ...*

De waarschijnlijke reden, van deze veranderde gemoedsgesteldheid, bestond hierin: dat hij door de gecontinueerde kerkvoogden bevoorens zich zeer beledigd achtte te zijn, daardoor zoo hij zeide, bij de verhuring der kerkeplaats, en waaraan hij voor een zijner zoons gading maakte, zij hun woord en toezegging hem niet gehouden hadden, maar een Andle Sjoerds Andringa een man in familiebetrekking tot A. Palsma, hadden voorgetrokken, en dewijl ik zijnen vriend, mij bij de stemming tot kerkvoogd niet hadde onttrokken, maar daardoor in nadere aanraking met de kerkvoogden betrokken ware, konde hij dit niet wel verdragen; ten ware hij ook tot kerkvoogd zoude gestemd geweest zijn, was hij waarschijnlijk altoos mijn vriend gebleven; dog het een en ander was geheel buiten mij, ik was lijdelijk in het geval; wijl ik nimmer gelegenheid hadde gegeven om aan mij te denken tot kerkvoogd en om mijnen vriend of iemand anders voorgetrokken te worden.

Over het een en ander was ik niet zeer opgeruimd. Het speet mij dat mijnen vriend mij miskende; maar behartigde desnietteenstaande met mijne mede kerkvoogden de belangen dezer administratie welke mij zeer ter harte

* Ongevuld.

gingen, omdat ik altoos en thans nog een voorstander van ons kerkgenootschap was.

Bovenal gaf deze gebeurtenis mij overvloedige stof tot nadenken over de wisselvalligheden dezes levens, en de veranderde gesteldheid van 's menschen geest, hoe geregeld en vast anders van karakter verlaat hij niet zelden zijne beginsels, dit ondervond ik met Van der Zwaag, hoe zeer de man bevorens tegen mij verdeeld ware, thans betoonde de grootste voorstander van mij te zijn, en dat hij gedurende zijn leven bevestigde dat dit niet slechts een opkomende hartstogt, maar tot een vast beginsel in hem aangenomen en geworteld was; want bij alle gelegenheden erkende hij mij in mijne betrekking als kerkvoogd en onderwierp zich de schikkingen, welke de belangen van de kerk en de pastorij betroffen, en waarover hij gaarn mijn advis hoorde, niettegenstaande hij zich zoo zeer voormaals boven mij verhief.

Aan de andere kant verloor ik een magtig vriend, welke zich bevorens niet ontzag, bij elke gelegenheid en omstandigheden, door alle tijden heen mijner aan te trekken en voor te staan, het speet mij ongemeen; maar omdat de oorzaak der verwijdering zonder mijn toedoen was ontstaan, echter meer bij hem uit te hoog gevoelenheid ontsproten, heb ik mij ook geen moeite gegeven hem tot andere denkbeelden te brengen, aan hem zelve overlatende hoe hij zich vervolgens mijnentwege wilde betoonen. Een ander oordeele of ik in dezen wel of kwalijk gehandeld hebbe?

Maar wij leeren hieruit en duizenderlei gevallen meer, dat men dikwijls te veel waarde hegt aan de vriendschap dezer wereld; dat de menschen even veranderlijk zijn als alle wisselvalligheden van het ondermaansche; dat men zeer dwaas handeld, indien wij onze berekeningen op de betrekkingen met de menschen maken, trouwens als men meer de mensch beschouwde als een afhankelijk schepsel, en dies alle veranderingen eigen, aan zijne dwaze natuur verbonden, zoo zoude men zoo vaak in zijne berekeningen niet teleurgesteld worden.

Als men het eenige noodige boven alle deze dingen mogte zoeken, om daardoor tot de vriendschap en gemeenschap met God als onzen hemelschen vader te geraken, dan zouden wij een onveranderde grond van vertrouwen vinden, waarin nimmer zouden teleurgesteld worden, maar een toeverzigt op dezen Hemelschen vader bekomen, dat al wat ons ook mogte ontvallen, veilig onze belangen kunnen aanbevelen en voor ons zorgen laten!!!

Toen ik tot kerkvoogd gestemd was, verzogte D^{os}. v.d. Zwaag, dat ik nu voortaan bij elke godsdienstoefening plaats in der kerkvoogden bank wilde nemen? waarop hem verklaarde, dit eerlang wel te zullen doen, maar daartoe zoo aanstonds niet konde besluiten. De Gouverneur hadde mij zooals ik voormaals zeide een plaats in zijne bank toegezegd, en waarvan ik opvolgende gebruik hadde gemaakt; deze plaats was ik zoo gewend en beviel mij zoo wel, als een der beste plaatsen in de gehele kerk zijnde, dat ik zoo aanstonds niet konde besluiten om dezelve te verlaten.

Dog naderhand bij nadenken vond ik het bescheidenste om mijn zitplaats te verlaten, en met mijne vrouw plaats in der kerkvoogden en vrouwen banken te nemen, waardoor dan aan het verlangen van Domeni en de kerkvoogden voldaan wierd, en liet mijn plaats in des Gouverneurs bank aan mijn behuwdzoon P. Hiemstra over, welke dezelve sedert bezeten heeft.

Als eene bijzonderheid moet ik aanmerken, dat mijne eerste vrouw der kerkvoogden vrouwenbank voor ons huwelijk bezat, omdat haar broeder toen al kerkvoogd ware, en bij ons huwelijk altoos bezeten wierd, dog toen de banken en zitplaatsen in de kerk zouden verhuurd worden, uitgezonderd de kerkvoogdens en andere heeren banken, wierd als een douceur een plaats in de bank voor mijne vrouw toegestaan, wegens mijne werkzaamheden tijdens de voormalige scheiding der kerkgenootschappen, blijkens het Gedenkboek daarvan in de pastorij voorhanden, mijne tegenwoordige vrouw, daarvan geen gebruik heeft willen maken, voordat zij door deze mijne kwaliteit daartoe bovendien in het wettig bezit gebragt is, en zonder ergernis thans met mij bezeten wordt, zoodat het regt van douceur ook op haar is overgegaan.

Vriend. In de beschrijving der watervloed door van Leeuwen, vind ik weinig van Wirdum?

Ik. Met reden, dewijl de vloed wel tot hier, door het zeewater voortgestuwd ware, en hier de oppervlakte onder water stond, hadden wij echter het voorrecht van zout water bevrijd te zijn. Mijne aantekeningen tijdens dien vloed, heb ik zijn Edele wel toegezonden, omdat ik zeer wel met hem bekend was, toen hij voornemens ware dien vloed te beschrijven, zoo heeft hij daarvan geen gebruik, volgens zijn doel, kunnen maken, omdat dezen omtrek, daardoor geen rampen troffen. Zijn Ed. heeft dit alleen zooverre geroerd, dat in het algemeen uitwijzens de bijgevoegde kaart, men van zout water hier was vrij gebleven, waardoor zijn uitgegeven stuk zooveel te meer waarde heeft, omdat na een nauwkeurig onderzoek omtrent het beschrijven der vloed alvorens zich omtrent de toenmalige gesteldheid van ons gewest zich na waarheid heeft laten inlichten.

Ik wil alleen maar zeggen dat bij het roeren van dien vloed, geen ledige aanschouwer was, maar bij het voorafgaan en opvolgende tot na den vloed, breedvoerig in mijne aantekeningen de toenmalige gebeurtenissen alhier in betrekkingen, konden nagezien worden en mij dieswegen ontheft, omtrent mijne geschiedenis verder melding te maken, daartoe in betrekking zijnde.

Vriend. Wat bijzonderheden omtrent uwe lotgevallen komen uw meer aanmerkelijk voor?

Ik. Onder anderen dat mijn zoon H. Hellema, zich in het voorjaar 1826 hadde aangegeven bij het provinciaal kerkbestuur van Friesland, om zich te laten examineeren en tot den predikdienst toegelaten te worden, na alvorens vijf jaren aan de Akademie te Groningen gestudeerd te hebben, drie jaren hadde hij bij Domini Roorda te Britzum geweest en een jaar van ons D^{os}. v.d. Zwaag les in de eerste beginselen van het Latijn gehad.

Den 10 Mei van datzelfde jaar onderging hij dit examen en wierd met volle ruimte tot kandidaat in de H. Godgeleerdheid opgenomen.

Dat mij deze gebeurtenis en allen die in betrekkingen stonden naastbestaande familie en bekenden onder anderen Domini van der Zwaag aangenaam ware, kont gij ligt beseffen. Schoon dit examen ook al eenig geld koste, zag ik mij ontheven voortaan van de kosten der studie, hoewel hij zoodra tot predikant mogte beroepen worden, tot een noodige bibliotheek vrij wat kosten vorderde.

Draaisma kerkvoogd en voornaam floreenpligtige te Achlum, waarmede ik familiair bekend was, omdat ik meermalen bij Wijbren Oosterbaan een der aanzienlijkste landbouwers aldaar, welke aan een volle nicht van mij getrouwd ware, 's jaars eenige nachten uit van huis wederkeerig kwamen, en deze in betrekking met U. Draaisma rakende des dorps aangelegenheden staande, zoo was ik daardoor met gemelde Draaisma in vriendschap geraakt.

Deze hoorde zoodra niet, dat mijn zoon een goed examen afgelegd hadde, of hij kwam hier een uitstap doen, dewijl hij mede een landstauxateur gouvernementswege, van het Kadaster, op een achtermiddag. Ik merkte zijn bezoek als een vriendschapskomst, zonder meer; dog hij gaf spoedig te kennen dat hij niet veel tijd hadde, maar bezigheidshalven in de stad zoude logeren, niettegenstaande ik hem verzogte hier te blijven. Na alhier een kopje thee gedronken te hebben, ik hadde toen meer gezelschap, verzogte hij mij, hem uitgeleide een einde weegs naar de stad te doen.

Toen ontdekte hij mij, dat zij een vergeefsche beroeping tot eenen predikant gedaan hadden en bij de andere oproeping der hervormde floreenpligtige aldaar aanstaande te geschieden, hadde hij gaarn mijn zoon gesproken, maar omdat deze naar Groningen vertrokken was om zijne zaken aldaar in order te brengen, zeide hij mij in vertrouwen, aldaar voornemens te zijn, mijn zoon tot predikant te zullen beroepen en hoopte gene vergeefsche beroeping op zijn perzoon te zullen uitbrengen, waartoe ik hem wel hoop, maar geen verzekering konde doen.

Deze ontmoeting gaf een diepen indruk op mij, maar hield dit geheim voor mij zelven, totdat mijn zoon op den 26 dier zelfder maand Mei, met eenparigheid van stemmen aldaar tot predikant beroepen wierd, waarvan de stembesognes en andere daartoe betrekkelijke stukken door een commissie van daar, kort daarop alhier aangeboden wierden, maar omdat mijn zoon nog te Groningen was, was deze commissie niet in de gelegenheid hem zelven te spreken.

Ik verzogte mijn zoon, bij kennisgeving van het een en ander spoedig over te komen, zooals hij deede, waarop hij bij nadere informatie, onder inwachting van de Kon. approbatie dit beroep aannam.

In dat zelfde jaar den twaalfden Junij werd ons weder een zoon geboren bij den doop den ...* Julij Klaas genaamd naar mijn vrouws vader, alles ging voorspoedig, mijne vrouw herstelde spoedig.

Het een en ander veroorzaakte vrij wat drukte in mijne huishouding. Mijne vrouw konde zich eerlang ook verledigen om aan de schikkingen tot het vertrek van mijn zoon mede te werken. Mijn zoon koste mij toen nog veel geld, tot het aankopen van huisgeraden en boeken, waartoe ik van een aanzienlijke auctie te Leeuwarden gehouden gebruik maakte, en vele godgeleerde werken als predikant hem noodig gebruik, mijne kinderen in de bureu, belasten zich met het aankopen der huisgeraden, terwijl hij zichzelven voorbereide om eerlang zijn intrede te doen.

Mijn zoon hadde mij meer dan vierduizend Gulden tot de studie gekost, terwijl ik bovendien tot de huishouding en anders zevenhondert Gulden voorschoot waartoe mijn zoon uit de bureu hem opvolgende nog een veel aanzienlijker som hadde voorgeschoten..

Vriend. Behalven de kosten en wijdere voorschotten ging het voorspoedig met uw zoon?

Ik. Zoo was het ook en konde niet genoeg dankbaar zijn, dat de voorzienigheid zoo zichtbaar medewerkte, schoon de voorschotten welke mijn zoon en ik ten bedrage van negentien honderd gulden, opvolgende tot de huishouding en anders hem gedaan hadden, bestond niet alleen in het aankopen der huisgeraden, maar vooral ook om de huishouding gaande te houden, het liep bijkans een jaar aan eer hij de inkomsten der pastorij konde ontvangen, ook huishield hij met meiden en was bovendien pas 22 jaren zonder immer zich ooit met het huishoudelijke bemoeid te hebben, en konde dus niet overzien, om op de minst kostbaarste wijze overeenkomstig zijnen stand de huishouding in te rigten.- Voor zichzelven was bij ook gedurende zijne studentejaren volstrekt niet van een verkwistenden aart, maar ten behoeve van anderen en in vele andere dingen, ontbrak hem waarde aan geld te hegten, althans het doorzigt, om op gepaste wijze te bezuinigen, hetgene hij echter naderhand bij het rijpen der jaren meer en meer begon in te zien.

Mijne andere kinderen hadden mij behalven een goede opvoeding volstrekt bij het aanvangen der huishouding niets althans niet van aanbelang gekost. Mijn outste zoon, toen hij trouwde hadde volstrekt geen fonds waaruit zoude bestaan, schoon ik hem huisvesting gaf zooals ik op zijn plaats heb aangemerkt, en een behoorlijk inkomst afstond, bovendien den post van boekhouder van de brandsocieteit bewerkte, en uit dien hoofde zijn bestaan aan mij hadde te danken, reken ik echter dat hij dit verdiende, zijn vlijt en kennis in het waarnemen van mijn kantoor en als boekhouder der societeit waardig.

Mijne outste dogter Grietje was in een boerderij getrouwd, aan welke de boerderij als eigen bedrijf op taxatie was overgegaan, geheel zonder mijn toedoen, zoodat deze mij ook niets koste.

Mijne andere dogter Dieuwke trouwde een man, in een slagtersbedrijf, maar gaf geen toereikend bestaan, door spaarzaamheid bragten zij het evenwel zoo verre dat zij op zich zelven bestonden, hoewel zij, toen het kantoor te Huizum namens mij administreerde, ik hen een goed inkomst daarvan liet

* Oningevuld.

toekomen, was dit echter van ten korten duur, om veel genot daarvan te hebben, naderhand als veldwachter en vervolgens tot commies daar te boven op een traktement van driehonderd gulden grietenijswegen aangesteld, behalven andere inkomsten van diensten aan dezen post verbonden, zijnde tevens deurwaarder der Directe Belastingen genieten deze mijne kinderen ook een tamelijk goed bestaan, zonder kosten van mij.

Tijdens mijne eerste vrouw hadde ik zes pondem. en nog een en $\frac{1}{2}$ pondem. land gekogt, tijdens mijne tweede vrouw behalven de huizinge in de bureu, nog vijf en negen pondematen gekogt, benevens de kosten tot de studie en het opschot aan mijn jongste zoon uit het eerste bed bovengemeld gedaan, zonder de schulden te vermeerderen welke mij bij het vruchtgebruik van mijne vrouws goederen aangekomen waren, nl. ruim agt duizend Gulden behalven de zathe en landen van hare moeder aanbeërft 64 pondemate benevens $5\frac{1}{2}$ pondem. tijdens haar eerste man aangekogt; daar te boven tien duizend Gulden aan hare voorkinderen uit te keeren, waren die schulden boven dat alles eer verminderd dan vermeerderd, zoodat gemelde kosten en opschot aan mijn bovengem. zoon en de aankoop der huizinge benevens 14 pondem. uit mijne inkomsten gevonden zijn. Hoewel de oorspronglijke schulden zoo niet bestaan als tijdens het overlijden van mijne eerste vrouw; want de voorkinderen vroegen opvolgende hunne computentie der moederlijke erf, waarvan ieder van de gen. tienduizend Gulden, vijf en twintig honderd computeerde, waarvan een hare computentie totnogtoe tegen 4 pr.Cent onder den boedel gelaten heeft, zoodat ik zevenduizend en vijfhonderd Gulden, daarvan heb uitgekeerd, benevens de oorsprongelijke schuld, van ruim agtduizend Gulden, bestaat maar zevenhonderd Gulden, dog waarvoor bij het uitbetalen gelijke andere zijn in plaats gekomen. Hetwelk mij somtijds in vele angsten en ongelegenheden heeft gebragt, dog waaruit de Heere mij altoos heeft geholpen, zoodat ik op tijd de opgevraagde schuilden met anderen daarvoor in plaats te nemen altoos betaalde; thans bedragen alle de schulden geen vijftienduizend Gulden waaronder nog tweeduizend Gulden welke ik aan Hette Pieters Hetteema aan mijne dogter Grietje getrouwd heb opgeschoten, hetwelk ik hierna op tijd zal melden. Waartegen mijne massale inboedel thans bedraagd een zathe en landen groot 91 Pondem. eene huizinge in het gebuurte een aanzienlijk boerereeuw en beslag en inboedel, benevens twee duizend Gulden borgtogt op mijn post als ontvanger.

Zoodat het mij in het bijzonder door Gods goedheid boven bidden en danken is gegaan; want hoe vaak en dikwijls heeft de Heere mij niet gered? wanneer ik gedurende mijne vorige betrekkingen afwisselende in vele bekommelingen naar redding uitzag, vooral toen van der Zwaag, zo zeer tegen mij t'zamenspande, het was als of een ieder tegen mij opstond, en mijn ondergang dreigde, zelf zoodanig, dat v.d. Zwaag mij eenmaal toesprak: dat het hem maar een woord behoefde te kosten en dan was ik het ontfang kwijt, waarop men het bijzonder scheen geladen, te hebben, vooral bij den val van Napoleon; tijdens het leven van mijne eerste vrouw was er niets te doen, een ieder was mijn vriend, in alle gevallen had ik een magtigen steun aan mijn zwager A. Palsma, en deze was bij elk ontzien; maar na het overlijden van mijne vrouw en het weder trouwen van mijn tweede vrouw vooral was ik van dezen en alle vorige betrekkingen zoo het scheen ook verlaten, waar van D^{os}. v.d. Zwaag in het bijzonder scheen gebruik te maken, en aldus een magtigen opstand tegen mij opwekte, alleen eenige weinige bleven mijne getrouwe vrienden, waar onder Andries Dooitzes Smeding bevorens gemeld.

Door het een en ander was het somtijds mij zeer bang. Zag er geen doorkomst aan, dewijl ik een zware post bediende, voor welkers getrouwe administratie mij geheel overgaf, en de goedkeuring van mijne superieuren opvolgende genoot, maar de tegenwerking en afgunst van de voornaamste ingezetenen maakten mij vaak radeloos en ten uitersten neerslachtig. Dog God was t'elkens mijn toevlugt, en smeekte om redding en uitkomst. En alleen door zijne hulp en bijstand bleef ik staande, en ben staande gebleven.

Dog door de veranderde gemoedsgesteldheid opzichtsens mij van v.d. Zwaag, veranderden ook de gemoederen dergener, waarop hij zooveel invloed scheen te hebben en gij zult uit het vorengemelde, en nog te meldene en wijdere

aanteekeningen konden merken, dat er een geheel andere neiging nopens mij bestond, waardoor het uitoefenen van mijnen post, mij aangenamer en gemakkelijker viel, schoon ik nu en dan wel eenig afgunst kan bemerken, alleen daarom, zoo eens een goed vriend tegen mij zeide: het is omdat gij ontvanger zijt, zooveel inkomsten geniet.

Staande deze voorbereiding van mijn zoon tot den H. Dienst, en waartoe, voor de approbaties terugge kwam, en alle werkzaamheden bij de klassis tot de beroeping, in order waren, nog eenigen tijd noodig waren, verkoos mijn zoon om te beter in eenzaamheid, te Wirdum in de herberg bij zijn zwager en halfzuster een vrije kamer tot zijne studie, te genieten, en was daarmede met hen tezamen met het kostgeld, voor een matig weekgeld overeengekomen, schoon mij dit plan, zeer tegenstond, en nogal aanzienlijke kosten veroorzaakte, terwijl hij aan mijn huis, een vrije kamer en de kost, zonder eenig bezwaar konde genieten, en bij uitspanning zoo vaak naar het gebuurte en elders gaan, als het hem geluste, gaf ik om zijnen wille te doen, eindelijk mijne toestemming. Het was hem hier zeide hij een te drukke huishouding.

Daarop ging hij zijne inwooning ingevolge overeenkomst in het gebuurte nemen, ik had hem anders zoo gaarn aan mijn huis gehad, om dezen nog overigen tijd in nuttige en godsdienstige gesprekken met hem door te brengen.

Maar zoo overdenkt den mensch zijnen weg, terwijl het godsbestuur, geheel anders en tegengestelde wegen met hem inricht, waarin hij zich met of tegen wil of zin volstrekt moet onderwerpen. Ach! wat is dog de dwaze mensch vaak ijdel en te veel op zichzelf staande, zonder zich voor te nemen indien de Heere het wil, het een en ander zal hier na blijken.

Vriend. Nu verder?

Ik. Alvorens wil ik u zeggen: dat omtrent dezen tijd, zijnde den 19 Julij, ons jaarlijks visschen met den angel voortgang nam, behalven ons gewoon gezelschap, ik, meester Smid en Rinsma, was meester de Haan voor mijn zoon in plaats, welke bedankte, ook lieten wij de student Vlaskamp op deszelfs verzoek, mede deelnemen aan deze uitspanning, het gelukte ons goed, ongeveer dertig lb baars, vingen wij op dezen dag; wij waren zoo tevreden over dien vangst, dat wij ons voornamen, dit nog eens te beproeven, en wel bepaald in eenige dagen hierna.

Na een langdurige droogte was er intusschen een zware regen gevallen, waardoor greppels en leegten vol water stonden, dog na welke een even warm weder inviel. Het was dan op den 24 Julij, dat wij ons tweeden togt om met den angel te visschen ondernamen. Om des morgens vroeg evenwel beter bij der hand te zijn, en mij de moeite te besparen, zoo zeer vroeg van hier te gaan, want ik was op zulke tijden doorgaans te 4 uur in de bureu, verkoos ik des nachts bij mijn zoon te huisvesten; ik bragt den nacht bijkans slapeloos door, en bevond mij des morgens zoo fris niet als ik wel wenschte; evenwel was dit zoo erg niet, om mij te wederhouden, deel aan het visschen te nemen; want wij waren met het jagt vroegtijdig Grouw gepasseerd, en tijdig genoeg de Wijde Ee, onze gewone visschersplaats en vingen gedurende den morgen, tot na den middag zeer goed, wij namen van tijd tot tijd, eenige ververschingen, welke wij volgens gebruik altoos medenamen, maar het eeten wilde er niet wel door, totdat ik eindelijk mij geheel ongesteld gevoelde, hadde geen lust meer, en lag mijne angels neder, of reikteze aan mijne medegezellen, met aanmaning om maar voort te visschen, want het was nog vroeg op den nadenmiddag, dog zij waren zoo bescheiden, dat zij van stonden aan de angels binnen namen, en terstond resolveerden om te vertrekken, omdat zij wel merkten, dat het juist niet best met mij gesteld was. De zeilen bijgezet zijnde, kwamen wij zeer tijdig te huis; meester de Haan wilde mij een einde wegs naar huis vergezellen, hetwelk Gilhuis, M^r. Smid en Rinsma mij ook aanboden; maar ik bedankte hen vriendelijk, en zeide dat ik vermoede, de reis naar huis, wel te zullen kunnen doen, zij moesten er maar geen woord van spreken om geen onrust te verwekken, ik nam alvorens afscheid van mijne kinderen in de bureu, zonder hen zooveel mogelijk hen mijne onpasselijkheid te laten merken.- Ik was zoodra niet buiten de bureu, of mijn zoon de

kandidaat liep mij agteren op, en bragte mij te huis, en betoonde zeer mijnentwege aangedaan te zijn; ik begaf mij dadelijk te bed, en viel in buitengewoon zweten; thans koom ik aan mijne gezegde De mensch overdenkt zijnen weg, maar de Heere stiert zijnen gang. Hetgeen ook blijken zal uit hetgeen ik u vervolgens zal vertellen.

Vriend. En dat was?

Ik. Mijn zoon hadde zich voorgenomen zijnen nog overigen tijd in het gebuurte door te brengen, en zich aldaar tot zijnen dienst voor te bereiden; mijne ziekte, zoo het scheen van een bedenkelijken aart, veranderde hem weldra van plan, en nam zich voor, mij gedurende mijne ziekte bij te staan, in plaats van te Wirdum in het gebuurte, huisveste zich hier. Van stonden aan had ik mij in een aparte kamer te bed begeven, alwaar mijn zoon mij met de grootste zorgvuldigheid bijstond, tot in het laatst van Augustus, toen hij naar Achlum moeste vertrekken om zijne intrede te doen,

Gedurende mijne ziekte week hij niet van mij, zoowel bij dag als bij nacht, zooveel de tijd hem toeliet las en studeerde hij; des nachts spreide hij zich een legerstede, om een weinig te rusten, maar de minste beweging van mij, bevond ik hem aan mijn bed, om mijn toestand te vernemen, of om mij op tijd de medecijnen toe te dienen, zoodat hij gedurende dien tijd, zeer weinig slaap genoot. Behalven als een ander voor hem waakte.

Ik hoorde hem nimmer klagen, over zijnen toestand, zijn eenigste zorg bepaalde zich om mij te dienen, waaraan hij alle zijne genoegens en uitspanningen opofferde; zoo ziet gij uit dit alles, in dezen ook de waarheid van mijn gezegde, dat de mensch zijnen weg overdenkt, maar de Heere zijnen gang stiert.

Vriend. Was er niemand anders, die u in uwe ziekte konde bijstaan, als uwe zoon alleen?

Ik. Uit mijne aantekeningen zal kunnen gezien worden, hoe noodlottig het in deze ziektejaren, om mij zoo uit te drukken gesteld ware, en waarvan misschien ook wel andere geschriften voorhanden zijn, zoo moet gij weten: dat mijne huisgenooten opvolgende ziek wierden, behalven mijne vrouw en mijne jongste knegt, de meiden en de oudere knegt benevens verscheidene van mijne kleine kinderen werden ziek; mijne huishouding was groot en ons boerenbedrijf zeer werkzaam, zoodat mijne vrouw meer dan de handen vol hadde, met vreemde hulp, welke er bijkans niet of zeer gebrekkig te bekomen was, moest zij de huishouding en bedrijf staande houden, gaande bijkans hare kragten te boven.

Hoe duidelijk zag ik hierin Gods bestuur ons ten goede, en maakte mij gedurende mijne ziekte zoo tevreden, want terwijl het juist inviel, dat mijn zoon alhier was, en zich met de tederste zorg, als een regtgeaard kind, mijnentwege belaste, zoo hadde mijne vrouw daardoor de handen ruimer om het overige zieke gezin te bedienen; schoon er buitendien aangaande mij, voor haar vele werkzaamheden om te doen overig waren, zoo was zij evenwel ontslagen zoo bepaald bij mij te zijn, omdat zij zich gerust op den dienst van mijn zoon verliet.

Bijna een volle maand of langer, zoowel bij nacht als bij den dag, hield ik mijne kamer, mijn gezin zag mij somtijds in een gehelen dag, om zoo te zeggen als maar ter sluip; de medicijnmeester gebood stilte, mijn zoon, nam zich daartoe inzonderheid in acht.

Zijn tijd was verloopen, hij moeste weg, ik was eenigszins aan de beter hand, maar zeer zwak toen hij mij verliet na een hartelijk en aandoenlijk afscheid. Boven denken en verwachting hadde hij mij bijgestaan, ik was hem zoo gaarn gevolgd, om tegenwoordig bij zijne intrede, hetwelk den 3 September plaats moeste hebben, te zijn; maar de wegen des Heeren waren anders, ik konde naauwelijks voor een kleinen tijd het bed nog verlaten. Uit mijne andere aantekeningen zal kunnen gezien worden dat mijne kinderen in de bureu opvolgende ziek wierden, en dat mijn zoon van het Gouvernement gekwalificeerd was, om het kantoor waar te nemen.

Gedurende mijne ziekte hadde ik geen zwaarigheden, ik was zoo tevreden over onzen toestand, mijne vrouw bleef gezond, om op alles een goed toeverzigt te hebben, ook mijn zoon, genoot altoos den besten welstand en dezer wijze hadden wij het boven anderen bij uitnemendheid; want ik hoorde dagelijks, dat de ziekte over de gehele bevolking toenam, en de grote ongelegenheden, waarin velen gedompeld waren, en vooral deerde mij de toestand der armen welke veelal, zonder hulp en zonder redding in de grootste ellende soms gehele huisgezinnen op stroo en vodden maar zoo voort kwijnden en vaak stierven! Waar door ik mij over de grote goedertierenheid Gods, onzeshalven steeds dankbaar gevoelde, want mijne ziekte was van dien aart, dat ik mijne ongesteldheid wel gevoelde en uitermaten verzwakte, maar ik hadde geen pijn of smerte, en was gedurende zeer wel bij mijn verstand; mijn gemoed was steeds godsdienstig gestemd.

Breedvoerig heb ik den bijstand van mijn zoon gemeld om zijner altoos gedachtig te zijn! Hij ondervinde ook eens, hoe genoeglijk het is voor de ouders, van welgeaarde kinderen met een tedere zorg bijgestaan te worden!!!

Het leed nogal eenigen tijd eer ik mijn ziekenkamer konde verlaten, en nogal een paar maanden eer ik mijne vorige sterkte weder bekwam.

Behalven de poeijers, braakmiddelen en kleine dranken hadde ik over de 20 grote dranken gebruikt.

Als ik mij een aanmerking moge veroorloven, dan oordeele dat de ziekte over het algemeen van eenerlei aart ware, dat de doctors en chirurgijns de middelen om te genezen niet wisten, dat het Gods vinger was en dat de uitdamping van het aardrijk bij de aanhoudene warmte, na den sterken regen waarvan wij bevorens melden, als een middel in Gods hand diende, om de ziekte overal te ontsteeken voorafgegaan door den vloed des voorgaanden jaars zoo zeer het aardrijk ingedrongen en daar door besmet.

Het deel dat mijne andere getrouwde kinderen zoo lang zij nog gezond waren, mijne naaste bloedverwanten, in mijne ziekte namen, mij zooveel mogelijk dagelijksch en gedurig bezoekende; maar bovenal de tedere zorg van een beminnende en deelnemende Echtgenoot, kan ik niet voorbij dankbaar te erkennen. O! hoe liefderijk was mijn hart over allen aangedaan en zoo zacht gestemd.- Ook andere betrekkingen en bekenden lieten zich niet onbetuigd. Zoodat Gods goede hand over mij zoo zichtbaar toen ook ondervonden, en toen zoo aangenaam gevoeld, hoewel thans in die mate niet ondervindende, door mijn geheel leven dankbaar behoort erkend te worden!!!

Eerlang waagde ik mij buiten, en gewende mij van dag tot dag meer en meer daartoe, zoodat ik eindelijk mijne zieke kinderen in de bureu bezogte en daarna mijn zoon te Achlum breder uit mijne aantekeningen te zien van dien tijd.

Ik genoot des winters en opvolgende een goede gezondheid, en scheen geheel hersteld te zijn, totdat ik in het volgende jaar 1827 omtrent denzelfden tijd, weder van dezelfde ziekte overvallen wierd; wel niet zoo erg, maar van een langduriger en slepender aart. Schoon ik weinig koorts konde merken, zoo scheen ik echter van binnenkoorts opvolgende en langdurig gemarteld te worden, zoo zeer dat mij de kragten verlieten.

Mijn zoon in de bureu wierd weder als voren van het Gouvernement gemachtigd om het kantoor waar te nemen.

Ik heb bevorens aangemerkt dat mijn zoon met meiden huishield, dog op den duur hem in ongelegenheid bragte, dat de huishouding niet ging zooals men wel wenschte, althans meer uitgaven hadde te doen dan zijne inkomsten toereikten, wenschte ik gaarn, dat hij zich in het huwelijk begaf; ik hadde het genoeg, dat hij eerlang mijne toestemming vroeg tot het huwelijk met de jongste dogter van Juffrouw Beekhuis, wed. wijl D^{os}. Beekhuis van Garijp, dewijl deze dogter bij hare moeder inwoonde, en sedert de dood van haren vader alhier woonachtig, was zij van jongs af bij ons bekend als een deugdzaam oppassend meisje en van zijne jaren, hadden wij niets daartegen in te brengen, en gaf dadelijk mijne toestemming.

Wij wenschten dan maar, dat het huwelijk hoe eerder zoo liever mogte voltrokken worden. Er wierd eerlang ook alle aanstalte daartoe gemaakt, en verblijde mij eerlang de inzegening daarvan mede te zullen bijwoonen.

Dan Gods wegen waren in dezen weder anders dan ik mij voornam; het huwelijk was in het begin van September bepaald, dog ik wierd alvorens ziek, zooals rede gemeld is, en was van zulk een slependen aart, dat ik oordeelde het best te zijn om het te volrekken, zonder na mijne volkomene herstelling te wachten; den 2^{den} der gemelde maand, werd het huwelijk kerkelijk te Achlum ingezegend in tegenwoordigheid van alle mijne kinderen, den 3^{den} des vorigen jaars was zijne intrede gedaan.

Vriend. Zoodat alle uwe wenschen ten aanzien van uwe zoon vervuld wierden?

Ik. Schoon er om te wenschen wel over bleef had ik evenwel grote reden tot dankzegging; want mijne onderneming zijnentwege, zonder vreemde hulp en bijstand, om te laten studeren, waren tot genoeg ten einde gebracht, en daar te boven rede predikant in eene niet onaanzienlijke gemeente en naar wenscht gehuwd.-Uit mijne algemeene aantekeningen zal kunnen gezien worden hoe het vervolgens hem gegaan is.-Eer ik weder tot mijne bijzondere geschiedenis keere, moet ik eenigzins tot 1826 terug, om den deerniswaardigen toestand van mijne andere kinderen te roeren, gedurende hunne ziekte.-Mijn outste zoon met het kantoor en de administratie van de brandsocieteit belast, waakte nu en dan over mij in mijne ziekte, dog eenmaal was ik eenigzins over hem te onvreden dat hij zoo traag in mij te dienen was, dat zijn broeder hem verre overtrof; dog hoorde tot mijn groot leedwezen, dat hij 's morgens tehuis gekomen zijnde, ziek was, en dermaten ziek wierd, dat onzen chirurgijn hem niet buiten gevaar beschouwde. Ach! wat speet het mij, dat ik hem over zijne traagheid had beschuldigd, ik gevoelde wat het inhield ziek te zijn, en van traagheid beschuldigd te worden! Ik gevoel terwijl ik dit schrijf nog de indruk van het leed hem toen aangedaan! Ach, wat bekommerde ik zijnenthalven, vooral toen zijne vrouw mede ziek wierd, in weerwil van hun groot huisgezin en aanzienlijke winkel, ieder lag op een bijzonder bed, hoe het daarmede ging weet ik niet, maar wel dat vreemde hulp zoo veel mogelijk hen bijstand verleende, en dat mijn behuwdzoon, het kantoor waarnam. Toen ik aan de beter hand begon te komen, bezogte met de wagen mijn kinderen in de bureu, en toen ik voor het bed van mijn zoon kwam, was ik zoo aangedaan dat ik geen woord konde spreken! Hij vroeg mij met een zwakke stem: wat scheelt eraan vader? Zooveel mogelijk antwoorde ik: O! zoon wij mogen elkander nog levende zien, hoe dankbaar moesten wij niet zijn! Daarmede bedaarder wordende, spraken wij voor een korten poos van elkanders toestand, ik nam toen van hem en zijne vrouw en van mijne andere kinderen kortelijk afscheid, en reisde mijnen weg naar huis, met aandoening en blijdschap: dat ik mijne kinderen nog levende hadde gezien en gesproken.

Mijne dogter en behuwdzoon (mijn zoon konde op het bed zittende, de billetten van het kantoor weder afgeven) verzelden mijn zoon naar Achlum om zijne intrede bij te wonen, dog wierden aldaar beide ziek en kwamen in dien toestand met den trekschuit tot Leeuwarden en van daar te voet alhier, wij bragten hen met de wagen naar het gebuurte te huis, deze mijne kinderen, hadden mij in mijne ziekte ook getrouw bijgestaan, dog omdat wij elkanderen elders over niet verstonden, onaangenaam verwijderd. Maar nu zij beide ziek waren, en zoo mogelijk door vreemde hulp, hun huishouding opgehouden wierd, wat had ik met hen te doen, wat was ik over hen bekommerd en konde hen geen de minste hulp toebrengen nog bijstaan.

Mijne dogter en behuwdzoon te Deerzum woonden de intrede van mijn zoon te Achlum bij, dog wierden daarna beiden zwaar ziek. Hier was het akelijk gesteld, de boerderij, melkende bij de 30 koeijen, moeste zooveel mogelijk met vreemde hulp gedreven worden, het was hier verlegen werk, daarom zonden wij hen ons kleine knecht, (wij redden ons zoo goed wij konden) en deze stond hen bij totdat Hette aan de beter hand was.

Het ergste was dat deze ziekte van een langdurigen aard ware, en een ieder zoo verzwakte, dat er na een langen tijd de noodige sterkte naauwelijks te verkrijgen ware.

Wij hadden echter allen het geluk weder gezond te worden en elkanderen opvolgende te hooren en te zien.

Het een en ander zal uit mijne algemeene aantekeningen gezien en breder gelezen kunnen worden. Alle deze mijne kinderen woonden in het volgende jaar, de huwelijksinzegening van mijn zoon te Achlum bij. Hiermede zal ik met mijne geschiedenis in het bijzonder weder aanvangen.

Vriend. Behelzende?

Ik. Het was tot den jare 1828 en gedurende den loop daarvan, dat ik, mijn gezin, en alle mijne getrouwde kinderen, diepe rust en voorspoed genooten, mijn behuwdzoon in de bureu, was tot veldwachter aangesteld waardoor hun bestaan, behalven andere inkomsten, verbeterd was; maar op het einde van dit jaar, kwam mijn behuwdzoon van Deerzum mij zeer verontrusten, dewijl hij bedreigd wierd de plaats te moeten ontruimen, alleen daarom dewijl hij zwaarigheid maakte zijne kinderen te laten vaccineren; volgens de toenmalige wetten, derfden deze zijn kinderen daarom rede het onderwijs op de school aldaar.

Het een en ander bragt mij in grote bekommering; ik zag in de toekomst hunnen gevaarlijken toestand, en vermaande daarom mijn zwager zeer ernstig: dat hij zichzelve wel moest beproeven en toezien wat hij deedde. Hij zeide, dat hij zich in gemoede bezwaard vond, de kinderen te laten vaccineren en daarom wel beraden zijn lot te ondergaan.

Ingevolge daarvan wierd hem de plaats regtswegen namens de eigenaars tegen hunnen wil zoo zij zeiden, maar op aandrang van den grietman Eijsinga, opgezegd, om op Mei 1829 te verlaten, alvorens met de grootste belangstelling hem zoekende te overreden: de kinderen te laten enten en dan daar te blijven.

Wat zoude ik nu doen, ik konde nog wilde mijn zwager niet dwingen, vooral om dat zijne zwaarigheden, zoo hij zeide en ik ook geloofde, uit een godsdienstig beginsel hervoortkwamen, houde ik het ook daarvoor: dat men God meer dan de menschen moet vrezen en daarom wilde ik mijn geweeten ook niet in dezen bezwaren, maar mij schikken naar Zijne meening.

Intusschen wierd er onder anderen een plaats op Hallumermieden op Mei 1829 groot 120 pondematen te huur geveild; op gemeen overleg ook met de familie vooral met mijn zwager Hendrik Huizinga deskundig, resolveerden wij daar gading aan te maken. Over het algemeen stonden de plaatsen, omdat het toentertijd zeer gunstige jaren waren geweest, hoog in huur; voorgemelde mijn zwager Huizinga, zag inzonderheid zeer hoog bij deze plaats op, als zijnde naastbij daar woonachtig en dezer plaats kundig, oordeelde dat men hoog moest schrijven, wijl er meer liefhebbers waren, ten minsten vijftien Gulden per pondemate om kans tot de huringe te verkrijgen; met gemeen overleg schreef men drie briefjes van 14½, 15 en 15 Gulden 30 Cents deze verzegeld zijnde, zoude men zich nog daarover beraden welk ingeleverd worden zoude. Bij nadenken reisde ik opzettelijk naar mijn zwager op Hallumermieden bij wien de briefjes gelaten waren, en sprak met hem af, dat hij het laagste op tijd indienen zoude; dog in plaats daarvan leverde hij het hoogste briefje in aan eenen Sijtsma aldaar als curator over onmondige kinderen, aan wien de plaats behoorde.

Na eenigen tijd wierd mijn behuwdzoon, met de plaats geluk gewenscht; en geen wonder er was veel te hoog geschreven, zooals tot ons aller ongeluk hierna blijken zal.-Niet bij kas zijnde, had ik evenwel op aanvraag vertrouwen genoeg, dat een particulier mij het geld tot het voorschot welke volgens huurconditien moest betaald worden, bedragende volgens aangeboden huur 1836 Gulden. De verhuurder schijn op de zekerheid der huurders, waarschijnlijk omdat de beloofde huur, hem te roekeloos of veel te hoog geboden ware, agterdocht gevoed te hebben. Althans verzogt de secretaris Albarda mij: of ik een acceptatie tot het voorschot op Mei 1829 te verschijnen ter som van 1836 Gulden, ten behoeve van mijn zwager wilde passeren; ik maakte geen zwaarigheid en teekende gemelde acceptatie, vertrouwende op mijn geldschietter, dat hij op den tevoren bepaalden tijd mij de 2000 Gulden, welke ik gevraagd had, wel zoude schieten, zooals hij ook deedde, en passeerde daarvoor op mijn naam een onderhandsche obligatie,

teneinde hij met mijn zwager niet zoude belast zijn. Mijn dogter en zwager passeerden daarop een onderhandsche obligatie van 1900 Gulden, het oneffene van het voorschot was 36 boven 1800, dit vulde ik aan tot de 1900, de overige 100 Gulden gebruikte ik tot mijn eigen prive.-

De verhuurder nog agterdogtig zijnde verzogte het voorschot vroeger dat is Stiensermarkt te ontvangen, omdat hij zoo hij zeide, veel daar te doen had, aan dit verzoek wierd al weder voldaan en het voorschot betaald, het huur contract zoude den 12 Mei passeert worden, zooals het ook geschiede, en in plaats van mijn naam, wierd het voorschot op naam van mijn zwager op het huurcontract gequiteerd om in het laatste huurjaar, dat 7 jaren bedroeg weder te korten.

Mijn zwager hadde van iemand 1500 Gulden gevraagd. Dit geld was tot zijn dienst mits ik borg was.- Hiertoe had ik volstrekt geen zin, ik hadde rede zoo veel gedaan, ook hadde ik 30 Gulden tot vrugt zijner beesten waarvoor wij met den schipper geaccordeerd waren, voorgenomen uit mijn eigen zak te betalen, gelijk ik ook gedaan heb. Mijn zwager zeide de voorzeide 1500 Gulden volstrekt noodig te hebben, hoewel hij zijn boerereeuw en beslag op tauxatie, zonder geld bezat, konde ik niet nagaan waarom hij zoo veel geld behoefde; ik weigerde de borgtogt, dog perste mij tot verdrietig wordende toe, dat ik deze onaangenaamheden niet langer konde uitstaan, tegen mijnen wil, mijn toestemming gaf en als borg teekende.

Mijn zwager niet gewoon uit de krapte te boerken, waarvoor ik hem menig maal op de vorige plaats gewaarschouwd hadde, want schoon hem de administratie, zoo van huis en hof, landen en vee toevertrouwd was, als hij eigenaar was en dus uit de ruimte boerderij drijven; maar niet als huurder op een anders eigendom. Hij spaarde moeite nog kosten om alles naar zijn zin te hebben, hij bouwde, hij kogte, hij plante, en groef en greppelde, zonder zich zelven te sparen, het moest maar zoo zijn, zonder te berekenen, of de moeite en kosten hem weder vergoed zouden worden, gaf hij mij altoos ten antwoord, als ik hem daar opmerkzaam maakte, het zoude zich wel schikken, omdat hij tot belang van de eigenaars werkte. Maar ach, hij kende de wereld niet, en dagte dat een ieder in zoodanig geval zoude handelen, als hij vermoede zelf te zullen doen; want hij was zindelijk, goed en opregt; maar omdat ik daar te Deerzum, hoegenaamd niet in betrekking tot zijne zaken stond, mogt ik over een anders doen, ook zoo niet inlaten, een ieder behoort te doen, zoo hem zelf best toeschijnt, schoon het belang van hem mijne dogter en kindertjes zoo zeer ter harte ging.

Welk een gedugte les, wierd mijn zwager daar niet gegeven toen hij verhuizen moest, mijne herinneringen hem menig malen in der tijd gegeven: dat hij zich niet te veel namelijk op een ander moeste vertrouwen, tot nadenken gebragt hebben, vooral toen hij op eene zulke onwaardige wijze van daar gezonden wierd.

Maar omdat ik mijn zwager in handel en wandel kende, moest mij dit in de toekomst voorzigtiger gemaakt hebben, om op zulk een onnadenkende wijze op een lossen grond zooveel geld te schieten en borg te worden; het kan geen kwaad dagt ik, over 7 jaren heb ik het voorschot terug, en betaal dan mijn crediteur mij tevens vleijende, dat het gunstig bestuur der voorzienigheid, zoo zichtbaar, de onderdrukking, welke hij te Deerzum zoo onverdiend geleden had, thans vergoed.

Vriend. Het een en ander geeft geen gunstig vooruitzigt?

Ik. Gedurende den loop van 1829, was ik tot kiezer benoemd, ingevolge daarvan kreeg ik een aanschrijving van den heer Gouverneur om mij in die kwaliteit op de daarin bepaalden tijd te Bergum als de hoofdplaats van dit kiesdistrict te laten vinden om in plaats van de vacerende leden, tot de Staten van Friesland te kiezen, zoo als ik mij, benevens Palsma, Hooghiemstra en Stiensma ook als kiezers alhier, dan derwaarts bij de andere kiezers van Leeuwarderadeel en Ferwerderadeel, aldaar op bepaalden tijd lieten bevinden en kozen de vereischte leden tot de statenvergadering zooals opvolgende bij het ontstaan

eener vacature in den loop der volgende jaren meermalen tot dat einde mede werkzaam ware.

Van tijd tot tijd begon ik meer en meer over den toestand van mijn huis na te denken, ik had bij mijn tweede vrouw reede zes kinderen en vier voorkinderen deze stonden in verschillende betrekkingen hunne moederswegen.

Ik hadde bij den aanvang van mijn tweede huwelijk met behulp van den Notaris van der Plaats alle mijne massale goederen en die van mijn tweede vrouw gemoedelijk geïnventariseerd, waarvan de inventarissen en alle authentieke stukken genoegzaam voorhanden waren.

Maar reeds bejaard, konde ik geraken te vallen, en als dan eenige geschillen over den boedel, ontstaan, sprak ik meermalen met mijn zoon daarover als mijner zaken best bekend, en welke mij ook vaak in ongelegenheid der geldmiddelen den boedel betreffend, met raad en daad bijstond: dat het wenschelijk ware dat ik met hen als voorkinderen tot een scheiding mogte geraken, zij waren even sterfelijk als ik.

Mijn zoon betoonde zich daartoe wel genegen te zijn, maar vreesde dat de andere zich daartoe niet zouden verstaan, en hiermede bleef het dan dit maal er weer bij.

Ik kwam met hem evenwel opvolgende daarop terug als een zeer noodzakelijk ding, totdat wij tezamen eens zouden beproeven, of wij het eens konden worden, en in zoodanig geval de andere tot deze schikking uit te noodigen. Ik maakte daarop een staat, wat hen uit mijnen boedel ten naasten bij zoude computeren, welke ik hem na eenigen tijd aanbod. Hij bood mij de zijne aan, maar het resultaat verschilde wederzijdsch zoo veel, dat er op dat oogenblik aan geen scheiding te denken ware, te meer wijl wij van onze stellingen, als bij nader overtuiging niet konden afgaan, waarmede de schikking tusschen ons voor eenigen tijd bleef steken.

Geen rust ter dezer zaak hebbende, wierd in het volgende jaar wederzijdsch een overeenkomst gesloten dat dewijl mijne andere voorkinderen steeds onwetenheid rakende den boedel voorwenden, een notaris zouden kiezen, en door mij eenen anderen notaris toegevoegd worden, en deze beiden heeren zouden wij belasten met de scheiding. Mijne kinderen verkozen den heer Albarda Jz. en ik den heer Kutsch, toen ter tijd de beide beroemste notarissen, te Leeuwarden woonachtig, met wien wij allen in een goede betrekking stonden.

Den dag der zamenkomst van alle mijne kinderen tezamen met de beide genoemde heeren had op zekeren bepaalden tijd plaats aan mijn huis.- De heeren hadden zich voorzien van onderscheiden op tijd werkende wetboeken. Dat mij al aanstonds als iets zonderlings voorkwam wijl ik vermoede, dat mijne papieren en stukken, tot een juiste scheiding noodig volkomen in order en voorhanden waren, en daarom over deze voorzorg verwonderde.

Onze bezigheden namen zoo dra mogelijk aanvang tot gedurende den gehelen dag, intusschen zorgde mijne vrouw voor noodige ververschingen en een goede maaltijd.

Op aanvraag reikte ik de noodige authentieke stukken, maar merkte al aanstonds, dat de heeren op een geheel anderen voet zouden werken, als ik mij hadde voorgesteld, en als waarop mijne inventaris met behulp van v.d. Plaats was gegrond. Ik voorzag in deze handeling niet veel voorspoed. De privé schulden, herkomstig wegens de aflossing van de boedelschulden, achte ik tot den boedel der voorkinderen ik moeten gebragt worden, en stond de pretentien welke ik op mijn zoon te Achlum en mijn zwager Hette, wegens het voorschot hadde benevens 1500 Gulden tot vergoeding der kosten van de studie van mijn zoon, welke mij meer dan 4000 Gulden hadde gekost, aan den boedel af, en dat zij mij daar te boven zoude ontheffen van den borgtogt van mijn zwager.

Waartegen ik voor mij reclameerde de aangekogte 14 Pondemate benevens de huizinge in het gebuurte, reeuw en beslag, huisgeraden en inboel, benevens de 2000 Gulden borgtogt, alles zonder eenig bezwaar en zonder eenige uitkeering aan hen na mijn dood, de inbreng van mijne vrouw hieronder begrepen, zoodat zij daardoor tot hen deel bekwamen de zathe en landen groot 77 Pondematen, benevens 1900 Gulden ten laste van mijn zwager 700 Gulden benevens 1500 Gulden vergoedingskosten tezamen 2200 Gulden, ten laste van mijn zoon, en

daar te boven de afstand van het vruchtgebruik, waarvoor de plaats voor een billijke huur, aan mij zouden afstaan, waarmede dan alle schulden ten laste der boedel groot 15000 Gulden aan hen mede zoude overgaan, zonder dat ik of mijne vrouw of de kinderen uit mijn tweede huwelijk verwekt, daarvoor ooit of immer zouden aansprakelijk zijn.

Dan onoverkomelijke hinderpalen, werden in het midden gebracht, de heeren wilden alles ingevolge de Wet behandelen en scheiden, en daarvoor was de massale boedel niet vatbaar; want er hadde nooit een toeziende voogd bestaan, ik was alleen beheerder van mijne eerste vrouws goederen bij vruchtgebruik en volgens testament moeste ik de schulden ten laste der boedel betalen bij opvraging; dit konde ik niet doen of moest geld daartoe opnemen, of goederen verkoopen? Het laatste verkoos ik niet, maar maakte ook geen zwarigheden, geld op te nemen, en in eigen naam obligatie daarvoor te passeren, t'elkens wanneer van de oorspronkelijke schulden opgevraagd wierden.

Daar te boven liet ik in der kinderen voordeel groot 3000 Gulden als mindere schulden geamortificeerd.

Zoodat er afwisselende gedurende deze comparitie tusschen de heeren en mij, hevige woordwisselingen ontstonden, nadien zij volgens de wet wilden scheiden, maar ik zooals de boedel zich altoos bevonden hadde, schoon zich echter alles niet volgens de wet hadde toegedragen, maar evenwel zooals de zaken thans stonden, naar waarheid en billikheid te scheiden. En dit zoo veel te meer, omdat ik de aangekomene goederen niet alleen verbeterd, maar vermeerderd en de schulden verminderd hadde.- Het een en ander baatte niets, het moest volgens de wet, en zoo liep onze onderhandeling vruchteloos af; alle de stukken verzameld om een staat van scheiding te formeren scheiden de heeren 's avonds laat en ook mijne kinderen.

Vriend. Het was niet aangenaam in de wijze van zien zoo te verschillen?

Ik. Wij zullen hierop weder terug komen maar ik wil u alvorens zeggen: dat op den 17 September 1830, ons weder een zoon geboren wierd en den 17 October daaraan volgende gedoopt van ons nieuwe Domeni Harders en genaamd Sijtze.

Alles ging voorspoedig zooals bij de geboorte der zes voormalige kinderen, en deze was ons zevende. Mijn huisgezin vermeerderde dus zeer aanzienlijk, en daarmede ook mijn zorg en kommer, vooral daarin, dat de scheiding met mijne voorkinderen een zeer duister aanzien hadde; want na verloop van eenigen tijd kwam mij den staat mijner boedel, door de heeren Albarda en Kutsch opgemaakt, voor behelzende wel een algemene staat der nalatenschap van mijne vrouw, waardoor wel de oorspronkelijke schulden tot die boedel gebracht waren benevens alle de vaste en losse goederen, maar gene liquidatie om te scheiden, zoodat alle de schulden, waarmede ik de oorspronkelijke schulden afgelost hadde en op mijn naam ...* voor obligaties gepasseerd hadde, tot mijn last bleven, zonder ten minsten die te liquideren en ten laste der nalatenschap te brengen.

Bij de comparities welke wij toen opvolgende met de heeren hadden, vorderden wij zeer weinig; en wanneer ik van de liquidatie der schulden sprak, wierd mij meermalen herinnerd, dat voorzooveel de oorspronkelijke schulden afgelost waren, geacht wierden betaald te zijn, en dat ik daardoor verhaal op mijne kinderen hadde, zonder mij daartoe regt te geven, of tot een staat van liquidatie te brengen.

Kortom alle mijne mondelijke en schriftelijke aanmerkingen wierden wel gehoord en gezien, maar alles bleef onafgedaan.

Eindelijk beproefden wij meermalen onderling tot een schikking te komen, en waarin wij vaak zoo verre kwamen, dat het scheen dat de scheiding getroffen zoude worden, maar dan wilde de een dit en de ander weer anders, zoodat er om zoo te zeggen: een spaak in het wiel gestoken wierd.

Ten laatsten leverde ik een korte schets van den staat des boedels, duidelijk en klaar, en waarop een tezamenroeping plaats hadde, dog welke niet tot stand kwam, omdat de heeren die op een Zondag bepaalden.

* Onleesbaar.

Het een en ander gaf aanleiding tot wederzijdsche onaangenaamheden en verwijdering, tusschen mij en mijne voorkinderen, te meer wijl ik mij liet voorstaan, dat mijne inkomsten vooral bijgedragen hadden niet alleen tot de instandhouding maar tot de vermeerdering en bloei des boedels, daar het vruchtgebruik, naar aftrek der intressen en lasten door elkanderen geen $\frac{1}{4}$ der inkomsten hadden begedragen blijkens de voorhanden zijnde stukken.

Vriend. Gij verlangdet bij het klimmen uwer jaren rust, maar in plaats klommen uw zorgen en onaangenaamheden tot een hoge mate.

Ik. Dit zult gij nader verstaan, als ik u zeg, de zorgelijke toestand van mijne dogter en zwager op Hallumermieden. Het was rede in het derde jaar dat hij behalven de lasten weinig huur hadde betaald, waardoor de eigenaar in qlt. op betaling aandrong, dog na alles beproefd te hebben tevergeefs. Hij liet daarna reeuw beslag en inboedel, geregtelijk beslaan, schoon mijn zwager zelf daar weinig eigendom aan hadde naar aftrek der tauxatie waarop hij zijne goederen ontvangen hadde zonder geld, de 1500 Gulden opgenomene gelden en waarvoor ik borge was, benevens 1900 Gulden voorschot, dog voor alle welke gelden geen hypotheek bestond, maar alles op onderhands geschrift hem toevertrouwd was, en waarvan ik mijne computentie des noods, zoo niet geheel althans voor een gedeelte, uit de computentie van mijns dogter $\frac{1}{4}$ gedeelte uit moeders nalatenschap zoude kunnen verrekenen.- Maar nu was alles in duigen, geen moeite wierd er gespaard om hem te redden, en waartoe ik inzonderheid van mijn zwager aangezocht en opvolgende geplaagd wierd.

Eindelijk wierd er met behulp van Albarda een plan tot redding beraamd, waartoe de gehele familie ieder eenig geld zoude bijdragen, maar dit plan wierd door des landsheers advocaat Albarda zijnde een neef van den gem. notaris Albarda, geheel verworpen, hij wilde niet van zoo velen maar van een gewaarborgd zijn, eigenlijk hij wilde de $\frac{1}{4}$ der plaats, mijns dogters computentie gewaarborgd hebben, hierom was het maar eigenlijk om te doen. Dog daartoe kon niet verstaan worden, en daarom liet de advocaat zich tot niets anders vinden, en dreigde mijn zwager met de executie.

De plaats wierd dan bij advertentie op Mei eerstkomende bij beslotene briefjes te huur geveild en mijn zwager gecondemneerd, om de mindere huur der volgende 4 huurjaren, met de agterstallige aan te zuiveren; gene briefjes ingekomen wierd de plaats publiek bij strijkgeld geveild om te verhuren, welke voortgang had, en door een der betrekking tot den verhuurder voor tien Gulden per pondem. gehuurd dus over de 500 Gulden jaarlijks minder dan de loopende huur.

Mijn zwager wierd daarna van den verhuurder weder aangezocht om tot een schikking te komen hetwelk in een comparitie met de familieraad over de minderjarige, verhuurderswegen, ter eenre en mijn zwager door mij en mijn broeder ter andere zijde tot stand gebragt werd, voor dertien Guld. huur per pondem. dus over de nog loopende huurjaren jaarlijks 250 Gulden minder, mits om 2600 Guld. agterstallige huur in kontanten aan te zuiveren, of daarvoor een obligatie in forma te passeren.

De kosten over het voorgaande benevens over het regterlijk beslag en weder ontslag, wierden tot een cent toe ten laste van mijn zwager gebragt en bedroegen tezamen over de 400 Gulden, welke strengelijk gevorderd werden om op het allerspoedigste te betalen,

Oordeel nu eens hoe men mijn zwager behandelde die zich altoos meer bevljigtigd hadde, de plaats in den besten stand te brengen, zonder te berekenen of die kosten hem weder vergoed zouden worden? en op mijne zwarigheden welke ik hem nu en dan toevoegde, kreeg ik altoos zooals voormaals wel gemeld hebbe, dit antwoord: alles zal zich wel schikken, Sijtsma (de verhuurder) was een goed man.

Thans hadde hij de proef van de deelneming der verhuurder, geen de allermindste toegevenheid was er ten voordele van mijn zwager beproefd, maar in allen gevalle het gestrengste regt over hem uitgeoefend.

Maar nu moest er geld zijn, en waartoe te schieten, niemand zich liet vinden, zoodat mijn zwager met behulp van den notaris eindelijk een obligatie

van 2600 Gulden passeerde en tot hypotheek de $\frac{1}{4}$ der plaats mijns dogters moederlijke computentie onbezwaard stelde.

Deze trek van den notaris Albarda, welke mijne gehele boedel in handen hadde, en wiste hoe zeer de plaats met oorspronkelijke schulden bezwaard ware, was bij mijn onvergeeflijk; want mijne computentie in deze schulden werden geheel buitengesloten, en een vreemde het recht van eigendom toegekend.

Ik hoop niet dat er toekomen zal, in hoeverre dit regt van een onbarmhartig advocaat zal strekken. Dit staat intusschen bij mij vast: indien mijn zwager in zijn bedrijf meer op een gestreng regt dan op deelneming en goede schikking zijnenhalven gerekend hadde, dan was hij nog ik nimmer in zoodanige ongelegenheid geraakt, en als hij fiks uit zijne oogen hadde gezien, en tot zijn voordeel in verhouding bijgedragen hadde, hetwelk tot zijn voordeel inderdaad konde bijgebracht worden, men had dan zoo niet met hem omgesprongen en tot een speelbal her en derwaarts geworpen en O! wat is de toekomst zijnenhalven en dat van zijne vrouw en huisgezin donker duister. De Heere kan alles nog ten besten schikken, maar zijne zaak schijnt hoopeloos.

Vriend. Dit is waarlijk betreurenswaardig!

Ik. Deze toestand vermeerderde de ongelegenheden; de man of crediteur van de 1500 Gulden, begon zich ook te roeren, en vorderde zekerheid voor zijn geld, ik was borg, en mijn zoon en ik kwamen met hem overeen: dat er een acceptatie zoude gepasseerd worden hetwelk ook geschiedde, en waar voor ik borge moest worden, en ook wierd; na den verschijntijd passeerde men in diezelfde vorm een andere acceptatie, en daarmede bleef deze zaak loopen.

Oordeel nu eens, welk een moeite, angst en verdriet ik lijden moeste, en ik kan u verzekeren, dat ik ontelbare vele nachten, zoo niet geheel, maar ten deele slapeloos vol kommer doorbragt. Liggende mij altoos met kommer neder en stond ook zoo weer op.

Vriend. Beklagenswaardig?

Ik. Mijn zwager begreep niet, dat ik elf kinderen hadde, en een ieder derzelve mij even dierbaar ware, dat vooral mijne kinderen bij mijne tweede vrouw verwekt, het meeste nadeel daardoor zouden komen te lijden, en dit gevoegd bij het grote beletsel, om tot een goede scheiding met mijne voorkinderen te geraken; want door de bezwaring op mijns dogters computentie gebracht, stond ons t'elkens dwars in den weg, om te schikken, niemand hunner wilde zich opzichts mijns zwager bezwaard hebben.- De afgedwongene borgtogt bleef dan benevens het voorschot tot mijn last, zonder eenige hoop op vergoeding, dewijl na mijne rekening en de uitwijzing volgens testamentaire dispositie een ieder hunner moederswegen maar vijfentwintighonderd Gulden hadde te vorderen, en men had rede zesentwintighonderd bij notariële acte verhuypotheseerd.

Bovendien vorderde de crediteur van de 1500 Gld. bij de expiratie van de schuldbekentenis t'elkens een nieuwe acceptatie van zooals voormaals zeide, dog hetwelk mij zoodanig begon te verdrieten, om daarover als borge te staan, dat ik eindelijk volstrekt weigerde om er deel aan te nemen.

De crediteur dreigde toen met executie, en omdat er van mijn zwager niet te halen was, en mijns dogters computentie bezwaard, zoude de executie mijnentwege ten uitvoer gelegd worden! Men begreep toen, dat het onregtvaardig zoude zijn dezer wijs mij te drukken, mijne zoon en behuwdzoon traden bij een conventie voor mij op, dezer wijs dat een ieder hunner benevens de broeder van mijn zwager tweehonderd en ik vierhonderd als borgen zouden optreden en dat mijn zwager de resterende driehonderd in kontanten zoude betalen. Ik bewilligde en de crediteur stelde zich hiermede ditmaal tevreden.

Daar kwam bovendien nog bij: dat een voornaam crediteur in familiäre of goede kennis met de heeren notarissen staande en daardoor volkomen over den toestand des boedels en den hoopelozen toestand van mijn zwager ingeligt, de

borgstelling van mijne drie andere voorkinderen vorderde, van een kapitaal van drieduizend Gulden, welke ik van hem opgenomen hadde, om daardoor opgevraagde boedelschulden af te lossen. Bezwaarlijk waren mijne kinderen daartoe te bewegen, totdat bij een bedreigde executie, zij eindelijk als borgen optraden.

De verwijdering met mijne voorkinderen, staande deze ongelegenheden namen hand over hand toe zoodat wij elkanderen maar selden spraken alleen kantoorshalven, moesten mijn zoon en ik t'elkens in aanraking en dus niet meer als noodzakelijkheid vorderde.

Door het een en ander hadde ik weinig lust tot mijn boerenbedrijf en zoude er wel uitgelopen, en met mijn gezin mijn huis in de bureu met er woon betrokken hebben, om de administratie van mijn kantoor geheel op mij te nemen, ten ware deze gedachte mij niet wederhouden hadde, namentlijk dat mijn gehele massale boedel, hoe voordelig dezelve ook in handen van baatzuchtige notarissen en advocaten zoude gespeeld zijn, tot ons aller groot nadeel, en dat mijn zoon een groot deel van zijne inkomsten daardoor zoude komen te lijden; het een en ander hield mij dan van dezen stap terug, en de Heere heeft mij geholpen en dus voor wanhoopige stappen bewaard.

Vriend. Op welke een wijze?

Ik. Mijn zwager was ditmaal gebleven, die hij was, namentlijk boer, en de crediteuren van den boedel waren ook tevredengesteld. Zoodat er uitwendig rust heerschte, daar beneven sprak niemand en wilde niemand van scheiden hooren of spreken, zoodat langzamerhand de gemoederen bedaarden en wederzijdsch elkanders vriendschaps zогten en bevorderden.

Naar gelange keerde ook de lust tot mijn bedrijf weder terug, alles ging eerlang den vorigen gang, en liet mij als eigen aan den gehelen boedel gelegen.

Alle deze verwijderingen en onrust, wil ik dat gij niet daarvoor houden zult, evenals of mijne kinderen en mijne betrekking in volslagen vijandschap ontaarde, en zich wederzijdsch in harde woorden en smadelijke bejegeningen tegen elkanderen ontlasten, geenszins; maar wel de onaangename indrukken welke ten aanzien van elkanders gezindheid en onpartijdigheid verwekt wierden, evenals of baatzucht elkanderen bestreden, en ons geleiden.

Behalve de pijnlijke ontmoetingen met mijn zwager, staande zijne disparate toestand, had ik veel te lijden met mijne dogter zijne vrouw en verder huisgezin, in welk een nare toestand zij gewikkeld ware, hadde ik staande onze onderhandeling over het scheiden, voornamentlijk met mijn zoon en behuwdzoon Hiemstra te redden, mijne dochter Hiemstra's vrouw, wilde zich direct of indirect met de zaak bemoeijen, maar weigerde stijfzinnig tot nadere overeenkomst te geraken.

Mijn zwager bovengemeld, begon bij de ontwikkeling des boedels tot milder gedagten gebracht te zijn en gedroeg zich voortaan zeer lijdelijk, zoo ook mijn zoon de domeni, deze onderwierp zich alle overeenkomsten, welke er gemaakt mogten worden. Zoodat ik toen en naderhand vooral, met hen beiden en ieder afzonderlijk dus voor de ½ der moederlijk computentie een overeenkomst zoude kunnen gesloten hebben, echter op zoodanig een wijze, dat het zeer tot mijn nadeel zoolang de overige ½ ongescheiden bleef, zoude verstrekken.

Sedert wordt er nimmer van scheiden gesproken, maar een ieder laat de zaak in statie quo en leven eensgezind en weltevreden onder elkanderen, zooals uit mijne aantekeningen breder kan gezien worden,

De aandrang welke ik om te scheiden gevoelde bevond ik in ons aller belang gelegen te zijn want zij waren allen in leven en meerderjarig schoon alle papieren voorhanden, konde ik in twijfelachtige zaken volkomen inlichting geven, hetwelk niet konde geschieden als ik mogte geraken te overlijden of als een hunner mogte vallen, wierd er veel meer ontslag van voogden of toeziende voogden gevorderd.

En daar ik vermoed, dat alle mijne kinderen over het geheel en een ieder van hun in het bijzonder een groote verplichting aan mijne vrouw hebben, dewijl zij van hunne minderjarigheid af aan tot nu toe, en dus bijkans

twintig jaren lang een ieders belang heeft voorgestaan en bevorderd konde het zijn bij mijn overlijden. dat zij vaak door te veel eigenbelang geleid, niet erkentelijk waren, en zich vaak aan de grootste ondankbaarheid schuldig maakten; zonder de onschuld van een weerloze weduwe en weezen te verdrücken en derzelve belang te benadeelen, zooals het veel in zoodanige gevallen gaat, hoopte ik wel wat beters van mijne kinderen, maar indien de scheiding tot stand gebragt ware, konden zij dezer wijze niet in verzoeking geraken, en tot misdadige handelingen komen - zoo dagt ik, zoo wilde ik.

Maar het schijnt niet in den weg der voorzienigheid te zijn: dat ik hierover getroost mag zijn.- Het gaat dan zooals het gaat, mijn bede is steeds, als ik koom te overlijden: dat de Heere dan man mag zijn der weduwe en den vader van alle mijne kinderen! dan zal God hun magtige redder zijn! hen allen in het gemeen en elk derzelve in de wegen van regt en billijkheid leiden, teneinde zij allen in het bijzonder een gerust geweeten en een godzalig leven mogen leiden. En hiermede zij de belangen van allen in het gemeen en elk in het bijzonder den Heere aanbevolen.

Wij hebben en ik in het bijzonder groote reden van dankbaarheid: dat de Heere mij zoo gezegend heeft, dewijl de boedel niet alleen in stand gebleven, maar ook daarboven zoo zeer heeft toegedaan.

Vriend. En daarboven dat de wederzijdsche gemoederen kalm en gerust zijn!

Ik. Zoo behoorde het te zijn in aanmerking dat de aarde des Heeren mitsgaders hare volheid zij, en dat wij met alle onze bezorgdheid er niets konden toe doen, dat zijne voorzienigheid over alles gaat, en dat toen wij wilden hem niet behaagde onzen wil te doen geschieden, en ons de bezwaren welke wij daarover gevoelden, vooralsnog te ontheffen.

Schoon in dit opzigt met het oog op des Heeren wil kalm en gerust zijnde, heb ik aan den anderen kant, met vele bezorgheden te kampen, den boedel betreffende.

Want een der crediteuren verlangde in den aanvang van 1833 dat hem een voormalige schuld nog een honderd Gulden bedragende, mogte voldaan worden hetwelk ik deedde. Een ander crediteur van wien ik 500 Gulden hadde, verlangde dit geld Mei 1833 opgebragt hebben, betaalde op tijd. Een ander crediteur in deze diendt genoemd te worden, was eenen Lammert Cornelis Sikkema, aan eene broeders dogter (dezelfde Akke Roels Nicolaij, welke wij in onze algemeene aantekeningen als de redder van de dogter van Andries Smeding over den jare 1826 pag. 169 beschreven) van mijne vrouw getrouwd, en dus in betrekking tot ons gebragt. Welkers vader Kornelis Lammerts Sikkema (welke wij in algemene aantekeningen over den jare 1828 pag. 106 beschreven) ongeveer 1000 Gld. uit zijne bekomene erfenis, mij tegen een matige intres opdrong, en waarvoor ik een onderhandsche schuldbekentenis passeerde.

Omtrent dezen of eenigen tijd daarna bedankte mijn timmerman voor het werk en omdat bovengemelde Lammert eerlang zelf baas tragte te worden, dagt het mij niet ongepast uit nadere betrekking hem mijn werk op te dragen, en hetwelk ik hem dan ook aanbod; maar hij verschoonde zich, dat hij als knecht bij Bienze Pieters Vogel vooralsnog werkte; dog mogelijk hierom, dewijl ik de vrijheid behield, om zelf over de materialen te beschikken, zooals mijn gewoonte was, derwijl ik de houtwaren altoos van Schenkeschans kreeg.

Een ander timmerman Johannes Brinksma hadde mij intusschen om mijn werk verzogt en deze nam ik aan, welke mij op den duur ook zeer goed voldeed.

Bovengedagte Lammert, wierd na verloop dan van eenigen tijd zelf baas, en zogte op allerlei wijze en aanzoeken, werk te verkrijgen, hetwelk hem op een geoorlofde manier ook vrij stond te doen, dog niet ten koste van een ander, zooals hij onder anderen zijn goeden baas een zeer schadelijken trek speelde bij de bouwinge van een nieuwe stelphuizinge op de werp van F. Bloemsma, alwaar hij toen als knecht werkte, maar om in de gunst van dezen te geraken, zeer vele gebreken, in deze bouwing opwierp, ten minsten zooals de gerugte zeide, waardoor voorsr. M^f. timmerman tot zijne grote schade, zoodanige dingen te moeten veranderen en herstellen, gesteld dit ware zoo, of misschien ver gezogt, zoo verraadde hij dog de grootste ondankbaarheid aan

zijn baas, het gevolg van dit alles ware: dat hij met het werk als baas van dezen boer belast wierd.

En toen hij baas wierd, verzogte eenig geld om de winkel in stand te brengen, waaraan ik gereed voldeed, blijvende de schuld toen 800 Gld. tegen 4 prCt. en daar te boven om mijn werk. Ik herinnerde hem dat ik hem bevorens aangeboden hadde, maar toen hij het weigerde, een ander timmerman op aanzoek daarmede hadde begunstigd, en daar deze mij zeer goed beviel, en wel handelde, zoude het zeer onbescheiden zijn dezen man op zijne begeerte terstond te bedanken; in vervolg van tijd moesten eens of ik hem van tijd tot tijd iets konde toeschikken?

Dit diende vooraf gezegd te om een regt denkbeeld van het volgende te kunnen maken. Dog onze vriendschap scheen daardoor niet gebroken, althans rookte ik wel eens een pijp bij hem, komend het mij vaak ook wel in het doortrekken te pas, de pijp even op te steeken. Het en ander liet ik hem ook wel eens doen, of nam eenige materialen.

Eenigen tijd na het vorens gemelde, verzogte hij meerdere intressen, omdat hij wel meer konde krijgen maar omdat hij mij het geld wilde laten houden zoude hij zich met 4½ tevreden stellen. Ik hadde daar ook zooveel niet tegen, om de veranderde tijden, en stond hem dit toe.

Evenwel leed het niet lang daarna, of zeide mij dat hij dit geld anders konde uitzetten en met werk begunstigd worden, evenwel liet hij mij de keur of ik het geld wilde opbrengen, of 4¾ prCt. intressen vervolgens betalen, ik stond hem het laatste toe, dewijl het geld opbrengen mij toen niet paste, en hiermede scheen de zaak op een goeden voet te staan, althans hadde ik er nog zooveel erg niet in; maar het duurde niet lang, of zeide mij dat hij het geld anders konde uitzetten en daarom verzogt dat ik het geheel of althans ten deele opbragt. Ik herinnerde hem dat wij onlangs een overeenkomst over de intressen gemaakt hadden, dat ik dezer wijze geene staat op hem konde maken, maar dit hielp niet, er moeste geld zijn, en zoude zich met 500 Guld. tevreden stellen, ik moeste maar een tijd bepalen wanneer ik dit doen zoude, of anders bepaalde hij een gezetten, mij gestelden tijd, en dat hij overigens mij wel de gunst wilde doen, om de resterende 300 Guldens te houden.

Ik zeide hem zijne gunst voor het allerminste niet te begeren, en wat het opbrengen van het geld betrof, dat ik dit zoude doen, zoodra het mij paste, en wel gaarn wenschte in de gelegenheid te zijn, om dit staande deze moeilijke ontmoeting op hetzelfde uur te doen: dat hij verkeerd rekende om mij ten koste van een goed man mij dezer wijs het werk af te dwingen, wijl ik merkte, dat het daarom te doen was, en hij een zeer baatzuchtig man ware,

Dezer wijs was deze man mij onbeschrijflijk lastig, en vondt mij telkens zijnenhalven onaangenaam opvolgende gestemd. Indien hij het geld hadde verzogt, om zich daarmede in zijn bedrijf te redden, dan hadde ik er niets tegen gehad, maar op zulk eene wijze, daar hij alle betrekkingen en bescheidenheid uit het oog verloor, en volstrekt door baatzucht zich liet bemeesteren, heeft de Heere mij in zooverre van dezen man verlost dat ik in den loop van 1833 hem rede 655 Gld. heb voldaan, en thans nog 150 Gulden schulden ben, welke ik hoop hem spoedig te voldoen.

Daar te boven heb ik in den loop van dit jaar aanmerkelijke timmeratie op de plaats en in de bureu aan mijn huis gedaan, benevens kosten van verven behalven andere aanzienlijke uitgaven.

Vriend. De eindelijke afdoening dier schuld zult gij niet lang meer uitgesteld hebben?

Ik. Vooral toen ik van iemand hoorde, welke hij om geld vroeg tot het betalen van een koopschat, dat hij zichzelf anders wel konde redden, omdat hij nog honderd rijksdaalders van mij moeste hebben, maar dat ik hem niet betaalde! Het geval wilde, dat wij met elkanderen over dezen man spraken, en bij die gelegenheid vernam, dat hij nog niet afliet om kwalijk van mij te spreken. Hij behoorde zich in eigen perzoon maar te overtuigen, om de afschrijvingen na te zien welke voorzeide Lammert op zijne aanvraag hem niet konde weigeren,

en dan zoude hij bevinden dat ik geen honderd rijksdaalders maar 150 Gulden schuldig ware.

Mijn zwager Hiemstra stelde ik eerlang dit geld ter hand, om hem te betalen, met een ernstigen brief aan hem erbij, over zijn schandelijk en slecht gedrag ten mijnen opzichte, vooral ook daarin dat hij zich niet ontzien hadde, mijne schuld bij anderen hooger op te geven als die inderdaad was; alleen eene ontschuldiging, dat hij niet beter wist, was het einde dezer zaak.

Vriend. Met zulke menschen te doen te hebben, is zeker niet aangenaam?

Ik. Vooral in betrekkinge staande, zooals deze; want het is der verwantschap eigen, zich meer vrijheid te veroorloven, dan aan vreemden.

Vriend. Aangaande de scheiding uwer kinderen, wierd daar niet meer gedaan?

Ik. Een ieder onzer onthield zich daarover te spreken, waardoor wij onderling tot de vorige gemeenschappelijke verkeering weder geraakten, zooals uit mijne dagelijksche aantekeningen kan gezien worden; althans ik hadde het vaste voornemen, daarmede mij niet meer over te bekommeren.

Opvolgende wierd ik dan van de eene en dan weder een ander mijner crediteuren aangemaand, tot het opbrengen ven verschuldigde kapitalen, welke ik tot afdoening der schulden de boedel der voorkinderen drukkende, opgenomen hadde; zoodat ik de schulden der goederen in vruchtgebruik bezeten afloste, en in eigen perzoon ter goeder trouw daarvoor debiteur wierd; ik hadde intusschen niet te klagen het ging ons niet ongezegend, uit eigen kas was ik somtijds tot de aflossing, vooral als de sommen niet groot waren, in staat, hoewel de inkomsten van mijn ontvang minder bedroegen dan voormaals, vermits de regerende ambtenaren opvolgende de traktementen hadde ingekort.

Mijn huisgezin was wel talrijk, maar de kinderen wierden grooter en in het bedrijf van boerderij, opleidende, keerden zij eerlang vreemden buiten, waardoor wij voormaals met vier boden, eerlang met twee, een knecht en eene meid, en thans alleen maar met een knecht de uitgestrekte boerderij van 30 melkekoeijen, konden ophouden; dit is van zeer veel belang, bespaard vele kosten maar bovenal wordt van eigen kinderen het belang meer bevorderd en in het oog gehouden, dan van vreemde boden, vooral als de kinderen oppassende zijn, onder geleide van een oppassende moeder, zooals ik het voorregt geniet, mijne vrouw zoo te bestaan.

Ik zeg dit bespaard vele kosten, en zoude een ruim bestaan genieten, indien ik niet genoodzaakt ware, zooals boven zeide opvolgende schulden te moeten aflossen, waardoor ik mij veeltijds in een geldelozen toestand bevinde, vooral dewijl ik dagelijksche schulden gewoon ben op tijd te voldoen.

Vriend. Er wordt thans veel over de Gereformeerden Godsdienst getwist, en daar ik gemerkt hebbe, dat gij een voorstander zijt, dunkt mij: dat gij daarover wel in aanraking komt?

Ik. Van de zijde der aanvalleren worden alle openbare en geheime aanslagen tegen dezelve gesmeed, maar ik ben een vijand over het twisten van den godsdienst, en heb daarmede niets gemeens: want: Gij hebt uit mijne levensgeschiedenis verstaan: dat ik in mijne jongelingsjaren, belijdenis gedaan hebbe, van de leer der Gereformeerde Kerk, zonder eenige agterhouding, van alle derzelve leerstukken in allen omvang en strekking, gene uitgezonderd uit volle overtuiging des gemoeds.

Bij het bevestigen in qlt. als diaken heb ik openlijk deze leer beleden.

Bij mijne komst te Wirdum door D^{os}. Bruining in een klassikale vergadering te Leeuwarden, ingeleid, deze leer met onderteekening bevestigd, welke verklaring bovendien bevatte: dat ik voortaan deze leer zoude aanhangen en nimmer iets leeren daarmede strijdig te zijn, en bijaldien ik mij kwam te ontgaan de kerkelijke tugt onderwierp. Of ik toen den Eed in handen van den

voorzitter gedaan heb zijnde D^{os}. de Jong predikant te Leeuwarden, ben ik vergeten.

Twaalfmaal bij het ter doop houden mijner kinderen, heb ik t'elkens voor God en de gemeente uit volle overtuiging des harten deze leer beleden.

Toen na 1795, het de vijanden van de Gereformeerde gelukte een aanval op de kerkelijke fondsen te wagen en ten uitvoer te brengen, heeft de kerk zich vereenigd ook onze gemeente, waarvan ik een ijvrig voorstander mede was, om deze aanval te weeren; de tegenstand welke de vijanden overal en zoo ook hier ondervonden, maakte hen ten uittersten verbitterd, en beproefden dog tevergeefs alle middelen om tot hun oogmerk te geraken, zoodat eindelijk door den vereenigden tegenstand, de gereformeerden in het bezit der fondsen merendeel zijn gebleven.- Men zie hierover het Gedenkboek in de pastorij voorhanden.

Door deze mislukte poging, hebben de vijanden het zoo verre gebragt: dat het 1/5 en daarvan het 1/6 gedeelte der fondsen, onder de benaming van corporagoederen zijn verkogt geworden, evenwel wordt door een opvolgende gematigder bestuur, de schade wegens dezen opbreng in schuld en rentebrieven bij wijze van deficit rijkswegen tot heden vergoed.

Hartelijk vereenigde ik mij voor eenige jaren met de godsdienstvrienden dezer gemeente om de kerk uit een opgevraagde schuld van ongeveer 4000 Gulden, bij omslag op de florenen te redden, waartoe ik ruim driemaal twee en veertig Gulden mede bijdroeg.

De Gereformeerde Kerk in Nederland en zoo ook hier is door Gods Goedheid thans nog in staat hunne leeraars, kerken pastorijen en al wat tot de godsdienst behoort, te onderhouden, hebbende zich alzoo sedert de reformatie staande gehouden, en bij de hoog loffelijke kerkvergadering in de jaren 1618 en 1619 te Dordrecht gehouden en aldus ruim 200 jaren als een welbemuurde stad bevestigd, alle aanvallen van buiten afgekeerd binnen verraad, door alle tijden heen gevoelig gestraft.

De vijand die nooit sluimert, heeft de kerk hare fondsen niet kunnen ontrukken, maar onderneemt nu onlangs een aanval op hare vesten, en bijgestaan door inwendig verraad, heeft hij het zoo verre gebragt de verdedigingspunten te overmeesteren en te slechten. Hiermede niet tevreden, poogt zich in de vesting te dringen, om indien mogelijk alle verdedigingsmiddelen onbruikbaar te maken, tot een eindelijke verovering en verwoesting.

Dog de Heer der Kerke, zal zijn eigendom nooit tot een prooi aan den vijand overlaten, maar overwinnende uit zijne hand rukken.

In de belijdenis van de leerstukken ook van dezulke, waarop men het meest gemunt heeft, worde ik tot mijne blijdschap dagelijks bij het lezen van Gods woord bijna op elke bladzijde bevestigd; en in plaats van te twisten met de vijanden van deze leer, blijf ik onwankelbaar bij mijn zoo menigvuldig gedane belijdenis, welke ik wensch dat God aan mijn harte heiligt.

Trouwens, ik laat een ieder vrij, die niet tot onze Gereformeerde Kerk behoort te denken en te gevoelen, zooals hij na zijne overtuiging vermeent te behoren, ik ben een vijand van gewetensdwang, en tot zoo lang men mij wederkeerig in het gerust genot van dit onbetwistbaar regt niet stoort en tot afval van mijn geloof met list of geweld zoekt te brengen, heb ik met alle aanvallen van buiten of van binnen niets gemeen; want ik sluit mij aan onze Nederlandsche Gereformeerde Kerk, ingevolge de leer van Jezus en de Apostelen en door de Eerbiedwaardige Kerkvergadering te Dordrecht 1618 en 1619, op grond daarvan vastgesteld.

Niettegenstaande alle woelingen van buiten en van binnen, zoude het mijns inziens de grootste dwaasheid zijn, mijne liefde tot de naasten, daaruit te bewijzen, dat ik toegaf om de dierbaarste belangen de grondwaarheden van ons allerheiligst geloof aan de vijanden af te staan, en dezer wijze te naderen, neen geen hairbreed.

Ik bemin alle menschen, in zooverre wij uit eenen bloede afstammen, een treffend voorbeeld vinden wij daarvan in den barmhartigen Samaritaan waaraan ik van harten wensch gelijk te zijn; maar dit zegt niet, dat ik van mijn geloof afstand doen moet, om eens anders denkenden nader in betrekking te

komen, en daaruit mijne liefde tot hem te bewijzen, dit wordt nergens in Gods woord geleerd, maar wel het tegendeel kragtig gehandhaafd en voorgestaan.

Laten dezulke welke zich buiten onze gemeenschap sluiten, en de ware leden van onze kerk tot afval, zoeken te brengen niet klagen: dat wij op een groten afstand van hen verwijderd zijn en ons verwijderd houden, neen laten zij bij ons komen, en wij zullen hen van herten in onze gemeenschap toelaten en met hen alle de voorrechten zoowel tijdelijke als geestelijke, sedert de reformatie en bij het vaststellen der Dordsche Synode, daaraan verbonden, genooten, broederlijk en gemeenschappelijk als leden van onze Nederlandsche Kerk in liefde deelen.

Alle aanvallen bij monde of geschrifte hetzij openbaar of meer bedekt, worden van mij geweerd of ongelezen gehouden, ik wil over niets, zelf het allergeringste niet, met den vijand, veel min met inwendig verraad mij inlaten. O neen, Ik houd dat ik heb, en laat twisten wie twisten wil.

De Koning van zijne Kerk breide zijn rijk onder ons maar meer uit, en worde te meer onder ons gezien en bevestigd!!

O! hoe zullen wij ons dan met alle godsdienstvrienden, welke met ons, sedert dat wij hier geweest zoo veel gedaan en geofferd hebben, tot instandhouding onzer Nederlandsche Gereformeerde Kerk, ook in onze sedert lange jaren zoo bloeyende en eerwaardige gemeente onder het bestuur van brave gereformeerde predikanten, verblijden, over het goede hetwelk God aan zijne kerk in het gemeen, en aan onze gemeente in het bijzonder gedaan heeft!!

En dit zoo veel te meer, daar ik rede bejaard ben en mijne vrienden, die met mij, ja boven mij tot instandhouding van onzen Gereformeerden godsdienst gedaan hebben, nog hooger ouderdom bereiken dan ik, of die rede overleden zijn; maar wij hebben kinderen, en deze zullen wij in onze plaats laten om wanneer zij geroepen worden, wel toegerust de belangen van onze kerk voort te zetten; ja, wij gaan eerlang den weg van alle vleesch, maar dan zullen deze en zoo vele andere brave jonge lieden met hen, kragtig aangedaan worden met den Geest uit der Hoogte, om als leden van Christus kerk, onwankelbaar te staan tegen alle pogingen welke de vijand mogte aanwenden ter onderdrukking van onzen dierbaren godsdienst in alle derzelve leerstukken vervat.

Misschien zijn er wel zware tijden ophanden; hetgene God echter genadig verhoede; dog wanneer het de vijanden toegelaten wierde, om hunne verwoestingen voort te zetten, waarvan sedert het bevorens gemelde en thans nog kragtiger de beginselen zien: om zulke leeraars en leden van onze Gereformeerde Kerk, welke hoogst getrouw aan hunne roeping wenschen te beantwoorden en aan hunne belijdenis vast te houden, bedekt en meer openbaar, ja geweldiger wijze te benadeelen en tot den afval te dwingen en daarbij niet eens dulden, om zich eeniger wijze, om deze verongelijkingen, over hun regt, en dat hunner belijdenis, ingevolge de leer van onzen Gereformeerden godsdienst te verdedigen, of toe te laten die leer voor te staan; maar zich maar moeten laten beheeren en onderwerpen, zonder zich te roeren of te bewegen, en wanneer zij tegen de inbreuken van de Gereformeerde Kerk zich laten hooren en zien, bij monde en geschriften wijd en zijd tegen denzulken uitvaren: dat het maar twistzoekers en oproermakers zijn; hoe verregaande zij ook in hun regt verkort en gekrenkt worden! Ik zeg dit ziet men rede in de beginselen, en wat zal daarvan het einde zijn?

Ik ben geen profeet, maar mij dunkt, dat uit deze verschijnselen te oordeelen, wel eens een ernstige opwekkinge, door geheel onze Nederlandsche Gereformeerde Kerk, kan ontstaan, ter handhavinge van alle de grondwaarheden onzer allerheiligste belijdenis en geloof; waarvan de beginselen ook in onze gemeente aanwezig zijn, en tot mijne blijdschap in jonge lieden alhier openbaren, waarvan ik het nimmer verwachtte.

Mijn vrienden weeten met mij, toen de vijanden van onze kerk het waagden, een aanval op de kerkelijke fondsen te doen, ging er een kreet op door geheel onze Nederlandsche Kerk en een ieder hoe onverschillig anders ook, sloot zich met ons aan tot handhaving dier belangen, men zie dit breedvoerig in ons Gedenkboek, hoeveel te meer daar de vijanden van buiten en inwendig verraad het er thans op toeleggen, om onzen dierbaren godsdienst kragteloos te maken, waarvan de leerstukken in hare grondvesten zoo stout

worden aangetast, om indien mogelijk te verwoesten, en geheel weg te ruimen, ten einde op deszelfs gehele slooping het allerverderfelijke sijsthema van Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap naar het stelsel van het hedendaags liberalismus in den staat, ook op het puin van onze Gereformeerde Kerk in te voeren en op te bouwen.

Neen!, een stem en algemene opwekking zal eerlang in onze Nederlandsche Gereformeerde Kerk doorgaan: Strijd den goeden strijd des geloofs: opdat niemand uwe kroone neme, en door deze wekstem zullen vele zich aansluiten om hunne dierbaarste belangen de grondwetten van de Gereformeerde Kerk, voor te staan en te handhaven, ter zuivering van alle besmetting.

Den 5 Maart 1834

D.W. Hellema.

Vriend. Behalven het opvragen der schulden schijnt gij thans een gerust leven te leiden?

Ik. Zoo was het ook en het ging ons wel, wij leefden wederzijdsch in vrede en eensgezindheid; dog er is geen ware rust op den duur te vinden, dit ondervond ik op het laatst van 1835, waartoe het overlijden van een der kerkvoogden A.G. Hooghiemstra aanleiding gaf.- Mijne dogter in de bureu, hadde eenigen tijd met toestemming van Hooghiemstra op de plaats van deszelfs vrouw in de kerkvoogdens bank gezeten maar omdat dezelve haar eindelijk wilde belasten om het zitgeld van zijne vrouw, welke een gehuurde stoel hadde, te betalen, hadde zij zich omdat zij daartoe niet belast wilde zijn, uit de bank verwijderd - thans vacant zijnde, hadde zij de toestemming van mijne mede kerkvoogd Palsma haar oom, om op de vacante plaats in de bank te zitten, verkregen, als ik daarin toestemde. Maar ik weigerde, om reden dat de vacature eerlang zoude vervuld worden, en dan moeste zij weder deze plaats ruimen; ook wilde ik niemand ergeren, zooals er altoos zijn, die zich ergeren, als men meent dat de een meer voorregten geniet als den anderen, en daarom konde ik daartoe niet verstaan; dit nam mijne dogter mij zeer kwalijk; want zij hadde geen vaste zitplaats in de kerk, dit was haar bij de laatste verhuring ontkomen.- Wij geraakten hierover in een onaangename stemming en woordenwisseling, dit ging zoo ver, datze mij harde woorden zeide: over onze ongescheiden boedel, hetwelk mij zoo trof en ontroerde: dat ik stellig voornam, deze zaak welke voor eenige jaren niet tot stand gebragt ware, en sedert gerust hadde thans weder opgenomen en ten einde zoude gebragt worden, en beval, dat zij met de andere voorkinderen de heeren notarissen zouden belasten om het werk weder op te vatten en ten einde te brengen.

Hiermede ging ik naar mijn zoon, en vertelde hem deze onaangename ontmoeting, op een Zondag tusschen kerktijd voorvallende, en dat ik voornemens ware, 's nademiddags niet naar de kerk maar naar huis te gaan, dog hij maande mij zeer om te bedaren, hetwelk dan eindelijk ook het geval wierd; evenwel dat ik hem ten sterksten aanspoorde, om op het allerspoedigst de scheiding tot stand te brengen; hetwelk hij mij dan ook beloofde te bevorderen, en daarop bleef ik en woonde de nademiddagsgodsdiens bij.

Zoodat deze onaangename ontmoeting tot geheel andere eindens strekte, als waarom dit eerst onstond. Ook hadde dit geen nadeelige verwijdering met mijne dogter; want onze gemoederen bedaarden en zij sprak ook niet meer van het zitten in de bank; en de heeren notarissen wierden verzogt: om het afgebroken werk onzer scheiding ten spoedigsten weder op te vatten.

Vriend. Zoodat alles nu tot een spoedig einde geraakte?

Ik. De mensch overdenkt zijn weg, maar de Heere stiert zijn gang! Dit ondervond ik weder op een onvoorziene maar ontzettende wijze. Mijne outste dogter, de huisvrouw van Hette Pieters Hetteema op Hallumermieden was onpasselijk geworden en wierd opvolgende erger, wij bezogten haar van tijd tot tijd, maar vleidden ons opvolgende t'elkens: dat zij weder zoude herstellen, vooral toen zij gedurende hare ziekte ontijdig verlostte van een

zoontje, hetwelk een etmaal leefde, maar in plaats van beter wierd het erger, totdat zij na een drieweeksche zukkeling op den 3 December 1835 's morgens om 3 uren overleed in den ouderdom van ruim 37 jaren, dit was haar 9de kind, waarvan thans 6 in leven zijn.

Schoon wij op goede gronden hoopen dat zij zalig overleden is, smert mij dit sterfgeval ontzettend.-Nimmer hadde ik gedagt, dat deze mijne dierbare dogter na ons oog zoo ontijdig van ons gescheiden worden, zij hadde gedurende de laatste jaren zoo veel met hare tegenheden geleden, en ik met haar, en hoopte dat zij thans bij de nieuwe inhuringe, in beter omstandigheden zouden geraken, maar thans is zij niet meer; haar lijk wierd op den 5^{den} dag met het trekschip naar Hallum gebragt en aldaar begraven, wij en de hare naastbestaanden dedden haar de laatste eer. Over dit afsterven is haar man bitter bedroefd, zij leefden zoo eens en godsdienstig gezind; wij en alle hare verwanten treuren over haar gemis, maar dit leenigt onze smart: dat zij dit rampvolle leven met een zalige eeuwigheid heeft verwisseld.

Zij was onder haren druk altoos gelaten, voor de weldaden, gezondheid en welvaren dankbaar, nooit schreef zij een brief, hetwelk zij dikwijls deed, of daar wierd altoos voor ontvangene en genootene zegeningen melding gemaakt. Een grafsteen dekt het graf.

Vriend. Treurige teleurstelling?

Ik. Niet alleen dit treurig afsterven, maar het veranderde onze voorgenomene scheiding in de omstandigheden zoodanig, dat er niets konde gedaan worden, alvorens een toeziende voogd door een familieraad bij het vredegeregt aldaar over de onmondige kinderen benoemd en beeedigde tauxateurs aangesteld wierden, om den nagelaten boedel te inventariseren, het een en ander werd al spoedig ten uitvoer gebragt.

Mijn zoon uit de bureu Wijger Doekes Hellema is tot toeziende voogd over de kinderen; Zije van Wijngaarden van hier en Iede Hylkema te Hallum tot tauxateurs benoemd, en alzoo door het vredegeregt beeedigd.- De heeren Kutsch en Albarda om te inventarisereen, zooals dan ook in het begin van Januarij 1836 is gebeurd, waarbij dan bevonden is, dat zij gedurende de 7 uurjaren te Hallum S.C./2100 Gulden agteruit geboerd hadden. Men zie hier over mijne voors. aantekeningen.

Aldus in staat gesteld, om het aangevangen werk van mijnen boedel weder voort te zetten beleiden de heeren notarissen een comparitie met ons in 's Lands Welvaren te Leeuwarden, alwaar wij eenige tothiertoe onbesliste zaken vaststelden, vooral dat ik de helft van het vruchtgebruik aan de kinders zoude moeten afstaan aanvang te nemen met 1825 en zoo opvolgende, waartoe ik dan toestemde om maar tot een scheiding te komen. Maar wij ondervonden, dat wij dan hier dan daar stooten, wegens de minderjarigen.

Hoe verre de heeren nu gevorderd zijn, weet ik niet, maar hoope: dat zij de stukken rakende mijnen boedel eerlang tot een goed einde zullen brengen.

Vriend. Daarom, behoorde men deze les, altoos in acht te nemen: hetgeen gij heden moet doen stel dat niet uit tot den dag van morgen!

Ik. Zoo is het ook, maar wij ondervinden dikwijls, dat men met den besten wil, geheel niet tot zijn deel kan geraken! dat er zulke beletselen tusschenbeiden komen, waardoor men volstrekt wordt verhindert, om de werkzaamheden voort te zetten.- Voortijds hadde men voorgenomen bijvoorbeeld om de scheiding met mijne voorkinderen tot stand te brengen, maar toen konden wij elkanderen over het een en ander niet verstaan, en daarom bleef dit werk ten agteren, en het zoude ten agteren gebelven zijn, zooals ik mij vast voorgenomen hadde, indien de zoo zeer ongezogte ontmoeting met mijne dogter, geen aanleiding gegeven hadde, dit werk weder aan te vangen en ten einde te brengen, zooals Kutsch en Albarda met ons ook voornamen, op alle mogelijke wijze deze zaak ten spoedigsten te bevorderen en tot stand te brengen.- Maar ziet mijne outste dogter komt onvoorziens te overlijden en daardoor komen er zulke tegenheden en beletselen tusschenbeiden, dat in plaats van spoedig

voortgang te nemen, in tegendeel met den besten wil om de formaliteiten der wet, ten opzichte der minderjarigen, een tragen voortgang kan nemen en veel bezwaarlijker tot stand kan gebracht worden dan toen wij een ieder voor zich zelven doen konde, zooals hij verstond te behooren. Mijne kinderen waren mondig en behoefden niemand rekenschap van hun doen te geven, en waren toen allen in leven.- Maar zooals ik boven zeide, konden wij met den besten wil vaak heden niet doen, hetgeen onzes inziens niet tot den dag van morgen moet uitgesteld worden. Want de Heere regeert, en bestiert onze lotgevallen. De ondervinding leert dit door alle tijden heen in groote en kleine zaken, ook in mijne lotgevallen. Zijn raad zal alleen bestaan en hij zal zijn welbehagen doen. Wij zijn in alle opzichten afhankelijke schepselen en de Heere is geen rekenschap van zijn bestier aan zijne schepselen verschuldigd, en dus ook niet aan mij!! Wij moeten daarom altoos in onze werkzaamheden dit voornemen, en ons daaraan onderwerpen, namenlijk: indien de Heere het wil en wij leven.

Vriend. Gij verlangdet bij het klimmen uwer jaren een gerust leven te kunnen leiden, vooral ten opzichte uwer huislijke betrekkingen?

Ik. Ik leef nog altoos in die hoop; want ik ben bijkans 70 jaren, en kan mij niet voorstellen, nog vele jaren te zullen leven, schoon ik alle reden van dankzegging hebbe, over het genot van een goede gezondheid, niet alleen, maar mijn ligchaamsgestel en geestvermogens, zijn niet minder, dan voor verscheidene jaren, alleen mijn gezigt is sedert eenigen tijd zoodanig verzwakt: dat ik met behulp van de beste brillen naauwelijks in staat ben, alles te lezen, het schrijven valt mij minder moeilijk, door de gewoonte; voor drie jaren zag ik in de verte nog even goed als gedurende mijn geheel leven, schoon ik sedert mijn 50ste jaar in het lezen en schrijven altoos een bril heb gebruikt. De medicijnen welke ik tot versterking mijner oogen gebruik, helpen mij ook niet; een voorname heelmeester te Leeuwarden, welke ik raadpleegde, houdt het voor eene ongesteldheid maar voor gene zwakheid der oogen, evenwel helpen de middelen niet welke ik thans daarvoor gebruik.

Als ik dat voorregt nu voortaan mogte genieten, dat het niet minder wierd, dan konde ik mij redden, hoewel meer bezwaarlijk althans met meer moeite, dan voor den aanvang van dezen winter; maar ik vrees, omdat dit zoo korte ontstaan is, dat het hiermede niet zal ophouden, ik heb volstrekt geen uitwendig ongemak aan de oogen, maar ik zien als het ware door een floers.

Ik heb nu voluit het Rijk 30 jaren als ontvanger gediend en kan volgens de wet mijn pension vragen, omdat ik in dezen toestand onmogelijk het kantoor zoude kunnen waarnemen, indien mijn zoon zich daarmede niet belaste en welke volkomen daarvoor berekend is, althans wordt de gehele administratie altoos bij het opnemen van het kantoor door de superioren in de beste order bevonden, zooals voor een paar dagen bij de opneming van den controleur nog gebleken is - en omdat mijn zoon mijn volkomen vertrouwen in zijne administratie geniet, waarop ik mij gerust verlaat, en hij voor zijne werkzaamheden behoorlijk wordt beloond, tot ondersteuning van zijn groot gezin, wederhoud het mij om mijn pensioen te vragen, waartoe ik jaarlijks een aanzienlijke som contribueer.

Alhoewel ik zoude verlangen om in het klimmen mijner jaren van zoo veel zorgen en hoofdbreken ook in mijne huislijke omstandigheden tot rust te mogen geraken schijnt dit thans nog geheel de weg niet te zijn. Zoo zal dit nader blijken wanneer ik u met mijne geschiedenis nader zal bekend maken, indien het u lust dit nader te vernemen.

Vriend. Ik deel bijzonder in uwe belangen, daarom behoordet gij mij daarmede meer bekend te maken!

Ik. Bij een volgende comparitie wierd bepaald, dat de zathe groot naar naam en faam, de kinderen computeerende, door onpartijdigen moest getauxeerd worden, na alvorens door het vredegeregt beeedigd te zijn. Voormaals hadde men genoemde zathe ook laten taxeren maar konde thans niet in aanmerking komen, ter zake van de minderjarigen, Zije van Wijngaarden alhier, en Jochum

de Boer te Goutum welke laatste ook voormaals benevens mijn zwager te Goutum, de plaats hadde getaxteerd, wierden tot taxateurs benoemd, en door hen ook aangenomen. Zij lieten zich daartoe door den vrederechter beëedigen en taxeerden de plaats op ruim 26000 Gulden, bijna gelijk de voorgaande taxatie.

Ik was bij deze taxatie zeer onverschillig en beschouwde dezelve als alleen maar een formaliteit der wet, rakende de minderjarigen, volstrekt in geen betrekking tot mij.

Bij een volgende Comparitie gaf men ons te verstaan, dat de minderjarigen in contanten konden uitgedeeld worden, en dat deze $\frac{1}{4}$ der onroerende goederen, op de andere $\frac{3}{4}$ volgens de wet konde overgaan, en dat diensvolgens Wijger, Dieuwke en Domeni eigenaars der zathe zouden zijn, waartoe zij een zeer aanzienlijke som moesten negotieeren om de schulden welke op den boedel en ook op die der minderjarigen zouden moeten voldoen en effen maken, dat ik in zoodanig geval de plaats van deze mijne drie kinderen konde huren indien ik daartoe verstond.

Ik beschouwde dit weder voor mij als een onverschillige zaak, indien de scheiding maar tot een goede einde mogte geraken, waartoe de heeren dringend verzocht wierden alle hunne werkzaamheden zoo spoedig mogelijk voort te zetten en hiermede scheiden wij.

Bij bedaard nadenken vind ik groote zwaarigheid in dit plan, ik had een aanzienlijke pretentie op mijn zoon de domeni, alsmede op de minderjarigen, daar te boven was de boedel nog met een aanzienlijke schuld bezwaard, tot het een en ander moeste er een groote som opgenomen worden om deze schulden te liquideeren, hetwelk voor hen meer na dan voordeel zoude aanbrengen. Ik sprak daarover met mijn outste zoon Wijger en dat ik veel zwaarigheid voor hen in dit plan zag; deze dacht er ook zoo over, hij stelde volstrekt geen belang in het bezit van de plaats en wilde die gaarn afstaan, als Dieuwke daartoe ook verstaan konde, van Domeni hadde hij volmacht, hij konde in zijn naam handelen zooals hij verstond te behooren, hij wilde de plaats gaarn aan mij overdoen, indien wij maar eens konden worden, Pieter Dieuwke man stemde daar ook toe in.

Van het een en ander gaven wij de heeren kennis, en bij een volgende comparitie wierd ons de inventaris en scheiding voorgelezen zooals zij vermeend hadden te behooren; in omvraag gebragt zijnde, hoe wij daarover dagten? verklaarde ik mij, indien men konde verstaan, mij de plaats voor die som waarop dezelve op getaxteerd was, en waarop de inventaris en scheiding gegrond ware, alles zoude aannemen, Wijger verklaarde voor zichzelf en voor Domeni daarin ook genoeg te nemen, en dat hij niet twijfelde of Hette de vader der minderjarigen zoude ook daarin berusten en hetzelfde goedkeuren, maar Pieter konde daartoe niet besluiten, alvorens zijne vrouw daarover gesproken te hebben. Ook was de plaats hem niet hoog genoeg. Dit schokte onze bijeenkomst zeer. Evenwel hield Wijger voor zichzelf en zijn broeder de Domeni, zich aan de overeenkomst zooals die door mij overeenkomstig de gevormde inventaris, scheiding en taxatie der plaats, gecontracteerd ware. Ieder de $\frac{1}{4}$ bedroeg naar aftrek der schulden 3604 Guld. zuiver, welke sommen onder de plaats zouden verblijven gedurende mijn leven waarvan behoorlijke intres van de helft dier som als de helft der vruchten jaarlijks aan hen moeste betaald worden, behoudens echter mijne pretentie welke ik op Domeni en de minderjarigen hadde, om die in de hoofdsom te korten.

Op deze voorwaarden droeg Wijger voor zich en voor Domeni de $\frac{1}{2}$ der plaats aan mij op. Wij scheiden dien zeer laat, en was juist niet best gesteld, dat Pieter zich niet hadde laten vinden, waardoor dat gedeelte der minderjarigen ook ongescheiden moeste blijven, tot onze wederzijdsche groote ongelegenheden, nadeel en onrust.

Vriend. Zoodat de scheiding niet tot stand gebragt wierd?

Ik. Voorzooveel deze $\frac{1}{2}$ betrof, maar de overige $\frac{1}{2}$ was gecontracteerd, en Wijger verklaarde en bleef daar ook bij, dat hij daarvan niet zoude afgaan; een ieder moest weten wat hem te doen stond, waardoor tusschen hen eenige

onaangenaamheden onstond, vooral daarom dat een ieder nu op zichzelf stond, en zoo niet konde handelen, als toen zij vereenigd waren; maar Wijger hield vol, en wilde van zijn eenmaal gegeven woord om lief of leed niet afgaan, en bleef bij onze gesloten overeenkomst.

Vriend. Dus was de scheiding voor de helft tot stand gebracht.

Ik. Zoo was het ook, maar als de overige helft ongescheiden bleef, dan was het een ongemaakt stuk, en ik zag er zeer duister in vooral met betrekking tot de minderjarigen.

Het bracht mij in groot onrust en onaangename ongesteldheid des gemoeds, ik zag er geen doorkomen aan.

Na eenigen tijd verklaarde Pieter, dat hij met zijne vrouw overeengekomen was, mij voor te stellen: indien ik bij het sluiten van onze overeenkomst, konde goedvinden om dadelijk toe te staan, dat hun het volle geld althans tot 3000 Gulden zoude uitgekeerd worden en dat zij de kosten van de registratie bij eene meerdere opneming van gelden, door mij zouden betalen en dat er 600 Gulden zoude kunnen blijven staan,

Hierdoor werd ik nog heviger geschokt, omdat ik bij de aanzienlijke som welke ik moeste opnemen, nog daar te boven, deze gelden zoude moeten toevoegen, dat mij te zeer zoude bezwaren en daarom zijn voorstel verwierp.

Hij verklaarde, dat zij op gene andere voorwaarden zouden toetreden, en de zaak daarmede gedaan was, aldus scheiden wij.

Ik was hierdoor zoodanig in de engte geraakt, dat ik er geen doorkomen aan zag. Dog bij bedaard nadenken en doordenken, kwam de zaak dog op het zelfde uit, eenmaal moeste dit geld dog opgebracht en betaald worden. En daar het geen verandering in den grond der zaak te wege bracht, zoude het maar best zijn toe te geven en hunnen eisch toe te staan; ik gaf hun bij een tezamenkomst daarvan kennis, en aldus wierd de zaak getroffen.

Vriend. Eindelijk was de zaak tot stand gebracht?

Ik. Zoo aanstonds nog niet; toen mijn zoon Wijger hoorde, dat ik met Pieter op voorgemelde wijze overeengekomen was, nam hij dat zeer kwalijk, dewijl deze boven hem zoude bevoorregt zijn, en omdat ik hem meermalen gezegt hadde, dat de een boven den ander niet bevoorreed zoude worden, schreef mij daarover een zeer verontrustende brief, en bracht mij zoo van mijn stuk, dat ik bereids voornam hem in persoon zelf nog op denzelfden avond, het was schemeravond toen ik de brief ontving en duister maan, mijne vrouw was over mij zeer bekommerd: dat ik zoo bij duister en onstuimig weder alleen naar het gebuurte zoude reizen, maar zij konde mij niet tegenhouden, evenwel zond zij de knecht, om mij op de terugreis te verzellen, het bliksemde en regende op onze terugreis zeer.- Ik kwam dan alzo onverwagt bij mijn zoon aan zijn huis, ik was bedaard maar ernstig, en vroeg hem de reden waarom hij mij zulk een brief geschreven hadde? Omdat hij bij mijne overeenkomst met Pieter minder voordeel gaf, en dat hem dit jaarlijks 80 a 90 Gulden minder inkomsten zoude geven, dan zijne zuster, ook zijne vrouw stemde daartoe in, en rekende mij voor, dat er dezer wijze een groote verwijdering zoude ontstaan, welke in de toekomst zeer nadeelige gevolgen konde hebben. Dat zij daarin zoo zeer ongelijk hadden, wilde ik wel eenigzins toestemmen, en ook niet ontkennen dat zij zoo veel voordeelen niet zoude genieten als Pieter; maar hij wiste, dat dit het eenige middel ware om tot een akkoord te komen, hoewel Pieter het geld niet noodig had, en daar ik overtuigd was, dat zij het zoo zeer behoefden, wegens de aanzienlijke som, welke hij als boekhouder van de Brandsocieteit bij hem in kas, wegens brandschade moeste opbrengen.- Maar dat hij zich daarover niet moeste verontrusten, hij zoude het geld bij de liquidatie evenals Pieter ook ontvangen en daarmede vertrok ik.

Vriend. Dus was de zaak in order?

Ik. Nog niet: toen Pieter en Dieuwke dit hoorden, waren zij zeer te ontevreden, vooral toen Wijger zijne vrouw 's anderen morgens aan hen verhaalde, wat er 's avonds tusschen mij en hen voorgevallen was, zij waren zoo daarover geraakt, dat Pieter mij een briefje schreef, dat de gehele zaak afgedaan was. Zoo kreeg ik dan de eene slag bij den anderen, dog deze brief beantwoorde ik niet en sprak ook niet met hen daarover, op raad van Wijger, totdat de gemoederen weder zouden bedaren, hetwelk dan eindelijk ook gebeurde en tezamen instemden om de heeren notarissen aan te sporen, om zoo spoedig als mogelijk, de stukken betreffende de inventaris, scheiding en overdrachte der landen in order te schrijven, en van toen aan werkten wij eenstemmig en gaven daarvan kennis dat wij elkander thans over alles verstonden, en verlangden op het spoedigste de akten in order te hebben en dezelve te teekenen, om voor het einde van 1836 alles in order te hebben. Het was toen in het begin van November, dog om de formaliteiten der wet, wierd eindelijk de gehele zaak in drie comparities ten overstaan van den vrederegter tot stand gebracht de akten geteekend en geliquideert waarvan de laatste den 16 Febr. 1837. Tot zoo lang bleef de zaak nog onderhand en tot de finale afdoening.

Daar de kosten van den inventaris en scheiding bij de 800 zegge Agthonderd Gulden bedroegen, wierd door den vrederegter bij een der laatste comparities in omvraag gebracht, wie die kosten zoude moeten betalen, en inzonderheid mij; ik zeide dat mijns inziens deze kosten alleen de nalatenschap der kinderen moeder betrof, deze ook tot hun laste bleef, maar omdat de kosten zoo buitengewoon hoog waren, zoude ik hen tegemoet komen en nemen de helft dier kosten tot mijn laste, behalven die van de koop of overdrachte der landen alleen tot mijn laste moesten gebracht worden. Bij omvraag van den vrederegter stemden Wijger, Domeni en Hette daarin toe, behalven Pieter en Dieuwke, welke verklaarden, dat zij geen cent tot de onkosten wilden betalen.- Dit schokte geweldig, maar om weder verwijdering voor te komen, verklaarde ik dezelve tot mijn last te nemen, dus moeste ik tot de kosten $\frac{5}{8}$ betalen, hetwelk ik ook gedaan hebbe - waardoor mij alle de kosten van de inventaris, scheiding en aankoop van de zathe op ongeveer twee en twintig honderd Gulden zijn te staan gekomen; het deelen mijner kinderen in de kosten driehonderd Guld. tezamen vijf en twintig honderd Gulden en ruim twintig Gulden.

Vriend. Ik staan verbaasd over de kosten!

Ik. Zonder kosten te besparen, hebben de notarissen alle formaliteiten bij de wet bepaald niet verzuimd ten uit voer te leggen in alle den omvang hunner werkzaamheden; uit een ander mans zak is het goed teeren, zegt het spreekwoord, zoo was het geval hier ook, maar omdat het noodig ten einde moeste gebracht worden, heb ik geen oppositie daartegen gebruikt; dog een staaltje en een ieder oordeele, zij hadden den heer Kempenaar aangezocht om de noodige gelden tot de scheiding enz. onder hypotheek op te schieten, welke de plaats liet tauxeeren en door Bienze Albarda te laten adviseren de bescheiden betreffende den boedel, en daarvoor in rekening gebracht 19-70 zegge negentien Gulden en zeventig Cents, en omdat deze man zoo mij het schein zoo inhalig was, bedankte ik hem, terwijl de heer Bolman zich door mijn aanzoek als geldschietter vinden liet.

Vriend. Zoodat alles nu tot een goed einde gebracht is?

Ik. Dat hoop en wensch ik; wij kunnen in de toekomst niet zien, maar mijne vrouw en de bij haar verwekte kinderen, kunnen althans bij mijn overlijden, met de voorkinderen over hunner moederlijke nalatenschap niet in ongelegenheid geraken, en daarom heb ik mij de enorme noodige en onnoodige kosten welke men ons zoo ruimschoots gemaakt heeft, maar getroost, opdat mijne vrouw en kinderen wijders na mij een goed heenkomen zouden hebben, althans dat men haar en kinderen, als het goed mogte gaan onder des Heeren zegen, niet mogte verdrijven, en uitstooten.

Ik heb meermalen gezegd de mensch overdenkt zijnen weg, maar de Heere stiert zijnen gang en dat mag ik bij het einde van deze zaak ook zeggen.

Sedert 1830 heeft men tot nu toe, nu en dan wel afgebroken over de scheiding gewerkt, maar wij konden daarin niet met elkanderen overeen geraken, omdat wij wederzijdsch uit een geheel ander beginsel werkzaam waren; maar zoodra men in den loop van dit najaar, daarop bedagt wierd om de zaken dezer wijs te schikken, zooals thans bestaat, begon alles een geheel ander aanzien te krijgen, en op deze wijze ten einde gebragt.

Waaruit wij dan opmerken, schoon wij gedurende het hervatten der afgebrokene werkzaamheden over de scheiding met geheel andere bedoelingen, echter niet tot eenigheid konden geraken alvorens wij op voorgemelde wijze niet met elkanderen overeengekomen waren, alles zich als het ware vanzelfven schikte. Wij konden niet nalaten, dat wij bijzonder des Heeren hand daarin opmerken, dat na verloop van veertig jaren dat ik deze plaats bemeijerde op het einde daarvan, volkomen in het eigendom en het bezit daarvan moeste gesteld worden, schoon met groot bezwaar en kosten; maar de zegen des Heeren maakt rijk en alleen daarop is mijn hoop en wensch in de toekomst gevestigd.

Vriend. Hoe nu verder?

Ik. Tot op heden den 17 September 1838, gaat het ons gezegend, ook in de vriendschap en gemeenschap met alle mijne kinderen; mijne schoondogter Jetske is in het voorjaar bevallen van een zoon en mijne dogter Dieuwke onlangs van twee zoons na alvorens lang zukkelen, thans gezond. Onze dogter IJtje zukkeld sedert Mei. De chirurgijn Beekhuis en Doktor Simons uit de Stad medicijnren over haar, overigens is mijn huisgezin gezond.

Met de vordering mijner jaren, konde ik mijne kantoorbezigheden zoo niet waarnemen als het wel behoorde, en wierd daarom te rade met overleg van mijn zoon, mijn ontslag van den Koning te verzoeken, zooals omstreeks Mei dezes jaars ook gedaan hebbe; mijn zoon verzogte bij rekwest aan Z.M. en den Gouverneur dezer provincie om in mijn plaats als ontvanger te mogen gesteld worden, hoewel bij de uitkomst bleek dat ons rekwest en mondeling verzoek van mij aan den Gouverneur, wel gehoord, maar niet aangenomen is. Ik kreeg op mijn verzoek met volgende besluit.

*Wij Willem bij de Gratie Gods Koning der Nederlanden Prins van Oranje Nassau Groothertog van Luxemburg enz. enz. enz.**

Op den aan ons ingedienden requeste door den ontvanger der directe belastingen en accijnsen te Wirdum D.W. Hellema.

Gezien het rapport van onzen Minister van financiën d.d. 21 dezer N°. 29/2021 Personeel.

Hebben goedgevonden en verstaan aan den ontvanger der directe belastingen en accijnsen D.W. Hellema te Wirdum (provincie Friesland) op deszelfs verzoek, als zoodanig te verleen een eervol ontslag, behoudens zijn aanspraak op pensioen.

Onze Minister voornoemd is belast met de uitvoering dezes waarvan een afschrift aan de algemeene rekenkamer zal worden gezonden tot informatie en narigt:

's Gravenhage, den 22 Julij 1838.

Get. Willem

van wegen den Koning

get. enz. enz. enz.

Wijders

's Gravenhage, den 4 Augustus 1838

De minister van Financien brengt ter kennis van den Heer D.W. Hellema: dat bij besluit zijner Majesteit den Koning, van den 22 Julij j.l. N° 91, waarvan afschrift hiernevens gaat, aan hem een

* In de marge vermeld: kopij 22 Julij 1838, N° 91.

eervol ontslag uit zijne betrekking van ontvanger der directe belastingen en accijnsen te Wirdum is verleend, behoudens aanspraak op pensioen.

*De Minister voornoemd,
(get.) G. Beelaerts*

Alvorens dit besluit ontvangen, was in mijn onslag in het Handelsblad opgenomen en daarna in de Leeuwarder Courant.

Nog onzeker zijnde aangaande het verzoek van mijn zoon, zagen wij eindelijk in gem. courant, de aanstelling van Witteveen tot ontvanger van 's Rijks belasting te Wirdum, zijnde 2de Leutenant ter Zee, waarvan zijn ontslag eerlang ook genoteerd wierd.

In het begin van September kreeg ik een bericht van den Gouverneur dat op nader te vermelden tijd mijn kantoor aan dezelve zoude moeten overgaan.

Alzoo nog niet volkomen mijn onslag hebbende worden alle de werkzaamheden aan het kantoor, tot heden als voren waargenomen.

In het laatst van Oct. ontvingen wij deze missive.

De Staatsraad Gouverneur van Friesland.

Hoe zeer deszelfs resolutie van den 6 Sept. 1838 N° 187/1496 houdende bepalingen ter executie van Z.M. besluit van den 16 Aug. 1838 N° 47 waarbij onder anderen tot ontvanger te Wirdum is benoemd de Heer S. Witteveen wonende te Dokkum. En enz.

Heeft goed gevonden en verstaan:

- 1. De overdragte der vermelde kantoor Wirdum enz. aan de voor dezelve benoemde titularissen ten overstaan der betrokkene Heeren Controleurs vast te stellen op donderdag den 1 Nov. 1838 wordende de af te treden ontvanger de Heer Hellema te Wirdum vanaf dat tijdstip, behoudens zijne verantwoordelijkheid van het verdere beheer van dat kantoor bij dezen ontheven.*
- 2. Enz. Extract dezer zal, ieder voor zooveel hem betreft, worden gezonden aan de Heeren Ontvangers Hellema tot informatie.*

*Aan den Heer Hellema
Rijksontvanger te
Wirdum.*

*Leeuwarden den 25 October 1838
De Staatsraad Gouverneur
w.g. Van Zuijlen van Nyevelt*

Daarop ontvingen wij van den controleur den 29 Oct. aanschrijving. dat hij op den 1 Nov. aan het kantoor vroegtijdig zoude bevinden om de overdragte te bevorderen en verzogte dat wij de inventaris vierdubbeld in order hadden, naar het model ons bevorens gezonden.

Op dezen gedenkwaardigen dag den 1 November 1838 bevonden wij ons den controleur benevens de nieuwe ontvanger aan het kantoor, na alvorens het proces verbaal opgemaakt te hebben, geschiede de overdragte naar inhoud van den inventaris, en door mij als afgaande en Witteveen als nieuw ontvanger wederzijdsch geteekend.

Alles des voordemiddags afloopende, bevond ik mij zeer somber, mijn zoon was ook van zijn stel, schoon hij bevorens vermoede dat deze plechtigheid hem geenzins zoude aandoen. Als men in het geval is gevoeld men eerst. De dag was zeer regenachtig en treurig, dit werkte ook op ons gestel.

Op den 12 April 1839 ontving ik eindelijk mijn acte van Pensioen, van dezen inhoud

*Vrij van zegel
ingevolge Art. 12
Van het Reglement van*

*Burgerlijk Pensioenfonds.
Nummer van het Register 459*

*Algemeen Burgelijk Pensioenfonds
Bewijs van Inschrijving in het register der pensioenen.
Resolutie van den Raad 21 Maart 1839 N° 60.*

*In het register van het algemeen burgerlijk pensioenfonds is
ingeschreven een jaarlijks pensioen ter zomma van zevenhonderd
negenenvijftig Gulden(759) aangevangen den 1 Nov. 1838 ten name van
Hellema (Douke Wijgers) geboren ...*,
gedoopt: 27 April 1766.*

's Gravenhage, den 21 Maart 1839

*De Raad van Bestuur van het algemeen burgerlijk pensioenfonds:
was get. ...***

*ter odonnancie van denzelven
was get. Kemps*

*Bijzondere omstandigheden: De gepensioneerde behoort tot de
deelgerechtigden in het fonds van pensioenen voor de ambtenaren tot de
Rijksontvangsten.*

*Het pensioen is reversibel, in evenredigheid eener gelijke som van
zevenhonderd negen en vijftig gulden (759).*

*Het pensioen moet over het halfjaar waarin het mogt vervallen vol uit
worden betaald.*

Mijn naam staat in het doopboek van Wanswerd (Douke) door den
toenmaligen predikant een Groninger naar dat dialect in plaats van Doeke
alzo ingeschreven, en naar de gepasseerde doopakte alzo overgenomen in
bovenstaande akte.

Bij het verzamelen mijner aantekeningen bevond ik het volgende
genummerd, of er iets tot bijvoeging diendt, het kan zoo zijn en late het
hier alzo volgen.

Vriend. Men zoude geen geloof verdiend hebben, indien men u toen gij zoo
onbezorgd alleen voor uw beroep en de wetenschappen leefdet, voorspeld hadde,
dat u gedurende uw volgende leeftijd zoo vele wederwaardigheden zouden
ontmoeten!

Ik. Tot aan mijn 30ste jaar leefde ik onbezorgd maar sedert was ik overladen
met dingen van allerlei aard.

Gedurende 1822 viel er niet veel bijzonders voor, dog met het uitgaan
van dit jaar wierden alle ambtenaren waaronder de rijksontvangers en dus ik
ook, van onzen provisionelen dienst honorabel ontslagen, en ontving van
stonden aan mijn aanstelling tot ontvanger van Directe Belastingen en
Accijnsen over de Gemeente Wirdum van den Koning.

En dewijl Huizum bij deze gelegenheid vaceerde, wierd ik op
aanschrijving van de administratie met dit ontvang tevens belast, zoodat dit
gedeelte der grietenij het Zuider trimdeel n.l. geheel onder mij aanvertrouwd
wierd.- Door de toenmalige invoering der accijnsen wegens aanpeilingen als
anderzins, moest ik of iemand mijnentwege op den 1 Jan. 1823 aldaar de
noodige werkzaamheden dit district van ontvang betreffende, aanvaarden dan
dewijl mijne tegenwoordigheid aan mijn eigen kantoor noodzakelijk was,
benoemde ik eenen Pieter Eelzes Hiemstra, dezelfde waarvan pag. 110 gemeld
is, welke in de maand Julij 1822 aan mijne jongste voordogter Dieuwke
getrouwd was, tot sub-ontvanger en gaf daarvan de administratie kennis, in
welke qlt hij dan ook erkend werd gedurende het ontvangen der belastingen, in
de laatste dagen van December kwam mijn zwager van Hallumermieden mij
berigten, dat mijne geliefde moeder te Wanswerd woonachtig doodkrank was, en

* Geboortedatum niet ingevuld.

** Onleesbaar.

dat ik van stonden aan mede op schaatzen derwaarts moeste reizen, het was 's nademiddags op de 30 der gem. maand sterke vorst en nijpend koud. Mijne moeder leefde nog toen ik er kwam, maar overleed ongeveer een paar uur daarna, zeer zacht in den ouderdom van ruim 88 jaren, na, alvorens met mijn broeder en wijdere familie, gedurende den nacht, de noodige bestellingen gemaakt te hebben, reed ik 's anderen morgens, weder naar huis, om mijne zaken op het kantoor waar te nemen; te midden van dezer treurige omstandigheden, wierd ik met zorg en werkzaamheden overladen, zoowel mijn eigen als het kantoor te Huizum betreffende. Wij huurden eerlang een kamer in de Schrans, welke mijn dogter en zwager bovengem. betrokken, en als subontvanger gedurende een groot deel van het jaar 1823 fungeerde; hoopende dat hij aldaar als ontvanger mogte benoemd worden, en waartoe een behoorlijk request aan den Koning ingediend was; wierd echter onzen tegenwoordigen grietman Cammingha toen ontvanger te Feenwouden door den Koning benoemd, voor wien mijn zwager het kantoor provisioneel nog eenigen tijd bediende, en daarna bij behoorlijke inventarisatie en proces verbaal aan zijn H.W.Geb. inruimde.

En dewijl mijn zwager bekwaam in zaken het kantoor van 's Rijks belastingen betreffende en bovendien van een goed zedelijk karakter was, kon ik hem met ruimte aanbevelen, en deedde daarom pogingen dat hij in de vaceerende gemeente Feenwouden mogte geplaatst worden; maar hier wierd een andere bestaande van de administratie tot ontvanger benoemd, waardoor dit ook vruchteloos afliep.

Vriend. Mijns inziens behoorden de zoodanigen welke bekwaam waren in de eerste plaats de voorrang genooten te hebben!

Ik. Zoo was het wel onder het Fransch bestuur dat de verdiensten in aanmerking kwamen, maar het scheen: dat familiebetrekkingen van hoogere ambtenaren thans meer geldig waren, althans mijn zoon hadde voormaals bij het solliciteren om een ontvangerspost veel invloed gehad, en was elders in aanmerkingen gekomen maar sedert vruchteloos, daarom heeft men ook zoowel ten aanzien van mijn zwager, als ook ten aanzien van mijn zoon, van de moeite om geplaatst te worden, geheel afgezien, en dezer wijs wil ik mij om aanmerkingen over het bestuur te maken geheel onthouden, gij zult u met het gezegde moeten tevrede houden, om dat mijn voorgenomen doel is u omtrent regeringszaken niet te antwoorden, en daarom u van vragen dien aard, onthouden.

Vriend. De boerderij kondet gij u bij de menigvuldige drukke bezigheden niet veel met bemoeijen?

Ik. Ik hield maar het opzigt daarover, mijne vrouw was der zaken wel kundig, overigens hadde ik vier werkboden, aan welke ik te bevelen had.

Omtrent dezen tijd kogte ik toevallig uit de hand, de helft van 5 pondemate bij de burenen, daarna de overige helft van den Heer Schwartzenberg en wijders nog 9 Pondemate bij de trekweg. Zoodat de plaats thans naar naam en faam 91 Pondem. groot was, afgelegene stukken verruilde ik aan die naderbij of zelf in de plaats gelegen waren, waardoor de gehele plaats kan bemolken worden, uitgezonderd de 5 pondemate bij de burenen, zoodat de boerderij zeer aanzienlijk wierd.

Omtrent dezen tijd schreef ik mijnen tegenwoordigen staat van Wirdum, en maakte wijdere aantekeningen over bijzonderheden voornamentlijk Wirdum betreffende; en dewijl ik de volgende jaren meer opzettelijk daarvan mijn werk maakte, zal ik mij vervolgens kunnen bekorten, over mijne algemeene geschiedenis en lotgevallen, de meer bijzondere, zoo veel der aantekening waardig, zal ik bij wel zijn vervolgen; waarom het niet ondienstig zal zijn, voor diegenen, welke eenigzins belang in mijne lotgevallen stellen deze aantekeningen bij wijze van kronijk zich eigen te maken.

Vriend. Uwe huishouding was dan zeer uitgebreid?

Ik. Mijne huishouding was zeer werkzaam, den 28 Maart 1824 verlostte mijn vrouw zeer voorspoedig van haar vierde dogter, en toen zij tot onze blijdschap spoedig herstelde, wierd zij zeer bepaald omtrent de belangen van het gezin, en liet haar niet veel tijd over, om zich met andere dingen behalven de boerderij op te houden; dit kind wierd, op Zondag den ...* April daaraanvolgende gedoopt, en genaamd Hanna na een gewezen nabestaande van mijne vrouws familie.**

Gedurende de naastvoorgaande jaren wanneer ik mijne kinderen aldaar op een dezer zathen woonende opvolgende bezogt, en de veranderde gesteldheid beschouwende van deze landstreek, wierd ik t'elkens tot mijnen jeugdigen leeftijd teruggevoerd, en de herinneringen welke ik bevorens melde, ontstaan en als het ware die genoegens smaaken, welke bij zoodanige werkzaamheden alleen de jeugd vooral eigen zijn.

En dit gevoel van zoo lang verledene genoegens zoude levendiger geweest zijn, indien ik den toestand mijner kinderen aldaar in gunstiger omstandigheden hadde mogen genieten; maar ik was t'elkens getuige dat zij met angst en zorgen, moeite en arbeid onder de grootste bezuinigingen, niet alleen een sober bestaan hadden, maar het hare bovendien daarbij inschooten; alleen de huislijke genoegens, de onderlinge belangstelling in hun eeuwig welzijn, wierden zij vaak getroost, onder het menigvuldig leed en den zorg vollen arbeid.

Maar allermeeest toen mijne dierbaren dochter den 3 december (1835) des voorgaanden jaars van mijn hart gescheurd, haar dierbaren man, kindertjes en naastbestaanden ontruikt wierden; alleen dat zij na zoo vele wederwaardigheden, zorg en kommervolle leven afgelegd te hebben, in zaligheid is opgenomen, alwaar alle hare tranen zullen afgewischt worden, leenigt mijn aandenken.

Daarom van alle aardsche genietingen, van alle de aardsche genoegens, rijkdom eer en aanzien welke gedurende het leven ons deel is, zal dit de slotsom zijn:

IJdelheid der IJdelheden, het is al IJdelheid.

Wirdum den 3 Feb. 1836
D.W. Hellema

* Oningevuld.

** Bij de voorbereiding van deze tekstuitgave bleek een kopie te ontbreken van het kleine tekstgedeelte dat nu volgt. Waar het origineel zich bevindt, is niet bekend. Gelukkig was er wel een overgetypte versie, waar -min of meer uit nood- op teruggevallen is.

Verantwoording

Doeke Hellema (1766-1856) heeft een uitgebreid biografisch geschrift nagelaten. Waar het handschrift van dat werk zich bevindt, is onduidelijk. Gebruik is gemaakt van materiaal (fotokopieën en typoscript) van het Dorpsarchief Wirdum-Swichum*.

In zijn goed leesbare handschrift heeft Hellema, schoolmeester en later boer te Wirdum (Fryslân), vele duizenden pagina's nagelaten. Dat werk kan bron zijn voor allerlei historisch onderzoek. Welke lezers stonden Hellema bij het schrijven aan zijn autobiografie voor ogen? Zijn kinderen, het nageslacht in het algemeen?

Een groot stilist was Hellema niet. Hij gebruikt vaak dezelfde constructies en dezelfde woorden. Spelling en interpunctie zijn vaak weinig consequent. De zinnen zijn soms gecompliceerd en ontsporen ook wel eens. De auteur vergist zich soms. De tekst hierboven probeert zo dicht mogelijk bij het origineel te blijven. Er is daarom bewust niet veel verbeterd in de tekst en nauwelijks geïnterpreteerd.

Bij het persklaar (internet-klaar) maken van bovenstaande tekst, kwamen enige opmerkelijke verschijnselen naar boven.

Zoals gezegd: de spelling is weinig consequent. Dat komt onder meer doordat de eerste Nederlandse spellingregeling, de zgn. spelling-Siegenbeek, van 1804 dateert. Toen liep Hellema al tegen de dertig aan, dus hoeveel hij van die spelling heeft meegekregen ...? Overigens waren sommige landgenoten, bv. de schrijver Willem Bilderdijk, heel boos over die spellingregeling.

Soms zijn duidelijke spelfouten op papier gekomen, bv. *genoodschap* en *onstaan*. En met de werkwoordsspelling, de d's en de t's gaat ook af en toe iets mis. Wat dat betreft is er in bijna twee eeuwen niets veranderd/d. Dat is gelaten zoals het er staat.

Samenstellingen schrijft Hellema soms als één woord, maar ook vaak los: *koe melkerij*. In zulke gevallen is gekozen voor het aaneengeschreven *koemelkerij*, de gewoonte van nu.

Voornaamwoordelijke bijwoorden (bv. *daardoor*) en voegwoorden van het type *omdat*, *doordat* schrijft hij ook meestal los. Ook in zulke gevallen is ingegrepen.

Het hoofdlettergebruik is uiterst willekeurig. Veel zelfstandige naamwoorden krijgen een hoofdletter mee. Het kan zelfs per pagina verschillen. Bij sommige lettertekens in het handschrift is het onderscheid tussen hoofdletters en kleine letters helemaal niet duidelijk. Meestal is de knoop doorgehakt door te kiezen voor het hedendaags hoofd- en kleine-lettergebruik. Aan de inhoud verandert zo'n ingreep eigenlijk weinig.

Alle onderstrepingen zijn als onderstreping gehandhaafd.

Aan de overvloedige interpunctie is meestal weinig veranderd. Hellema maakt geen onderscheid tussen uitroepetekens en vraagtekens. In zulke gevallen is gekozen voor de meest waarschijnlijke optie, uitgaande van het hedendaagse gebruik.

Enkele malen kopieert Hellema een compleet stuk van de hand van een ander. In zulke gevallen is de tekst gecursiveerd.

* www.wirdumswichum.nl